

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

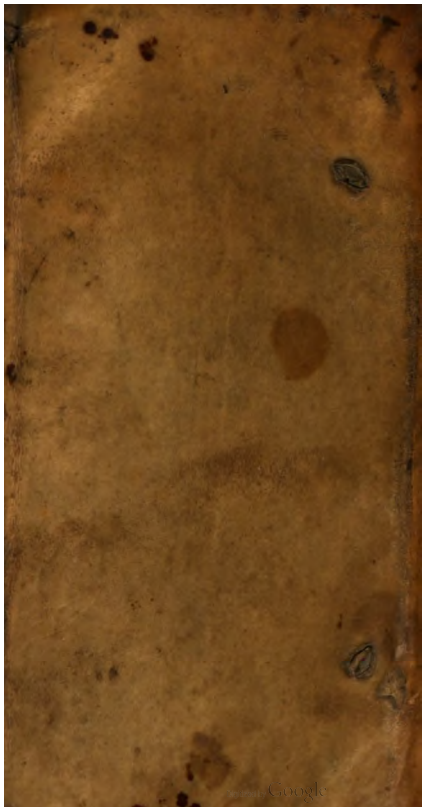
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

BIB. COLL.
PICTAV. S. J.

32410
ID 224 / 103

BIBLIOTHEQUE S. J.
Les Fontaines
60 - CHANTILLY

COLL.
TAV.S.J.

224 / 103

BIOTHEQUE S. J.
Les Fontaines
60 - CHANTILLY

RESPUBLICA ROMANA

*Donatus his olim totus promittitur
Sicque ab hac terra, cetera terra*

HONORI
VRBIS AETERNAE
P. SCRIVERIUS
RESTITUIT.

Privilegio.
LUGD. BATAVORVM

Ex officina Elzeviriana,
BIBLIOTHEQUE
Les Fontaines
60 - CHANTILLY

ANDR. DOMINICI FLOCCI,
FLORENTINI,
De
POTESTATIBVS
ROMANORVM
LIBRI DVO,
*Falso dudum L. FENESTELLAE no-
mine circumlati.*

* * *

RAPHAEL VOLATERRANVS
Commentar. Urbanorum lib. XXI.

Emanuel Chrysoloras, praeceptor Graecae
disciplinae, Byzantini generis, sub Boni-
facio IX in Italiam venerat, primumque
Venerijs deinde Florentia docuit: postremo
in Concilium Constantiense & ipse profe-
ctus, in eodem loco extinctus est, ac à Pog-
gio ejus discipulo in funere laudatus.

Ioannes Manectus, & ANDREAS FIO-
CVS (sive FLOCCVS) ambo Florentini, inter
illius temporis eloquentes, & ex eadem
Chrysolorae schola, commemorati.

Ex ejus item ludo Leonardus Aretinus,
&c. decessit Florentiae aetatis anno LXXIV.
Salutis M cccc XLIII.

IOHANNES IACOBVS PRISIUS
In Bibliotheca Chronologica, ad annum Domini
1430. (imo potius 1430.)

DOMINICVS FLOCCVS, Florentinus, autor
libelli DE MAGISTRATIBVS SACERDO-
TIISQVE ROMANORVM, L. FENESTEL-
LAE adscripti.

A 2.

PAY-

IACOBVM SCHECKIVM,
Philologum, IAC. SCHECKII Phi-
losophi nepotem.

Antiquitatum litteris operam dare,
Vt laude dignum est; sic vituperio
haud levi,

Iacobe, quippiam recens amplectier
Tamquam vetustum. Tullij qua nomine
In publicam auram falsa Consolatio
Exiuit, atque in ipsa jam volumina
Irrepfit, agnoscasne Tullij ipsius?
Nequaquam, opinor, si sapi. Quisquis fuit
Qui scripsit, uxorem. Ne numquam habuit
reor.

Sic & FENESTELLAE imputata per-
peram.

Qua diligenter FLOECVS exarauerat
DOMINICVS, ac quidem hercle me-
moriam patrum.

Num cultor agri impune Constantinus est
Iam vindicatus? Hoc genus compluria
Temere oscitanti obtrusa prave obambu-
lant

Habere delectum utile est. Faxis secus,
Compensat impostura fraude gloriam.

A N.

5
ANDR. DOMINICI FLECCI,
FLORENTINI,

De
POTESTATIBVS
ROMANORVM

LIBER PRIMVS.

Ad Brandem Cardinalem Placentinum.

P R A E F A T I O.

CVM per hos dies tantopere otio
vacarem, ut quo illud ipsum nego-
tio tererem, deliberationi locum
darem: atque incessisset longe antea cu-
pido, quantumcunque historiarum pos-
sem, si quid occasionis exhiberetur lecti-
tare: oblatam maturitatem nactus, di-
versorum historiarum scriptorum codices
curiose perlegi. Non enim est obscurum,
quæ ex rerum gestarum cognitione emo-
lumeta, quæ commoditates comparen-
tur. Est enim humanarum actionum
magistra historia, qua una re minores,
maiores natu prudentia æquare, ac etiam
excellere facile possunt. Sed de commo-
ditate seriose historiarum, alias perscripsi-
mus. Igitur cum penes eos, quos vetusta-
tis assertores legerem, Romanarum Pote-
statum mentio succurreret, pro cuiusq;
tamen proposito ac intentione tam stri-

A 3 Etim

Etim ac leviter, ut vices earum ac potestates prorsus disiectas, non facile teneri posse, judicarem, si quæcunque occurrissent, quæ ad rem pertinere viderentur, carptim legeré, ac sub unius veluti corporis speciem undiq; collecta ponerem: non, me hercle, rem inutilem facturum, mente agitavi: Fieri autem solet, ut novi, ac non semper, ut par est, curiosi veterum monumentorum inquisitores, nudam quandam nullis ad rem intelligendam adjectis circumstantiis, Dictatorum, ac Tribunorum, aut Ædilium, aut cujuscunque Magistratus commemorationem incurrant, eosque, veluti in salebra hærentes, affigi, rei quidem, aut novitate, aut non satis plena recordatione offensos: quo in numero cum meipsum esse comperissem, mihi pariter, cæterisque, hac haud multarum operarum susceptione consulere institui, Feci ergo prout ingenioli mei tulit mediocritas, commentariorumque facultas obsecuta est, & ut quæque ad quamlibet Potestatem pertinere visa sunt, ita cuique adscripsi, temporumque rationem, quoad conjectura licuit, prisca posterioribus anteponens, observavi. Ad P. tuam scripta misi, nemini me plura, aut potiora, debere ratus, quam ei qui amplissimi viri, cui me prorsus voveram, vicem atque

exem-

DE POTEST. ROM. LIB. I. 7
exemplar obtinere existimatur. Nam si
animorum conjunctio atque unitas id
efficit, ut & absentes adsint, & egentes
abundent, &, ut ait Cicero, mortui vi-
vant, nullum profecto omnium mortua-
lium, ipsum præter te, ex hac vera sin-
gularique animorum unitate, continge-
re mihi potuisse arbitror. Neque hoc
ipsum cuiquam difficile creditu fore vi-
debitur, universis mortalibus summam
tuam benevolentiæ liquido perspicien-
tibus. Quis igitur jam admiretur, si meas
omnes curas, studia, cogitationesque, in
unam P. tuam contulerim, quæ potius
tuo hæreditario jure, quam nostra ope-
ra, aut liberalitate, tibi vindicare videar-
is. Ad Paternitatis vero tuæ cognitionem,
horum nihil pertinere, nemo ambigit,
quandoquidem tecum agitur, quem &
studiorum humanitatis, totiusque divini
humanique juris peritissimum, sciunt o-
mnes, & hujus ætatis facile principem.
Itaque tibi, ut ista ipse videres, probe
omnia tenenti, nihil quicquam attine-
bat, me vero decebat, ut officio erga te
meo satisfacere. Vt enim plurimorum,
etiam inopum, plerunque munuscula,
quorum minime omnes indigemus, li-
bentissime accipimus, quod illorum qui-
dem, minime vero nostra, interesse arbi-
tremur, quoque illorum humanitatem,

ac erga nos liberalitatem experiamur, neve inhumani agrestesve esse videamur: Ita etsi hæc officiola nostra parum, aut nihil emolumenti ad P. tuam afferant, magnopere tamen mea interesse censeo, in P. tuam aliquo pacto beneficium esse, atque liberalem. Ea tamen ratione potissimum nostra hæc munuscula quam minime Paternitati tuæ ingrata esse debent, quod à nobis ipsis, non vero à fortuna nostra manare, perinde ut cætera videantur. Suscipies ergo hæc, P. præstantissime, ea ad te potissimum ratione collata, ut honoris ac reverentiæ in P. tuam nostræ monumentum, non autem emolumentum allatura censeas. Rem ergo ipsam jamdudum considerans, natura ac ratione rerum introductum esse observavi, ut potioribus semper ea quæ sunt humiliora, magisque imbecilla, obsequantur, utpote existimare videantur, salutem suam eorum in præsidio repositam esse, qui viribus, quique consilio excellerent. Quamobrem eos semper tauros armenta sequi cernimus, qui robore ac ferocia cæteris lōge antestare videntur. Quod & in apibus quidem cenere perspicuum: quæ & corporis animique viribus ampliorem, & squammis illustriorem conspiciatæ, illi cedunt, illi obsequuntur, illum verentur, atque
in

in omni quidem prosequuntur discrimine. Illo tandē incolumi, vires animique ad prælia infracti, eodē occiso, passi, palantesq; effunduntur: quibus quis non vestigia aliqua mentis, consiliiq; inesse arbitretur? Cæterum cum ab initio humanum genus neque legibus, neque institutis, neque ullius imperio regeretur, sed passim per agros ritu pecudum vagaretur, humanæ gentes nactæ plerisque, ut fit, elegantioris ingenii, ac præstantioris naturæ viros, quorum oratione prudentiaque allectæ, & delinitæ, è specubus atque arborum libris, ad tecta tigurique molienda compulsæ civilesque societates ineundas, quibus humanæ conditioni bene consuleretur, venerari illos, imperioque dignos judicare cœperunt: quod sane plerique Poëtarum meminisse volentes, suavi mulcentis lyræ cantu, quosdam, ut Amphiona, & Orpheum, sylvas saxaque secum traxisse sequacia, cecinerunt. Quocirca noster Horatius *Sylvestres (inquit) homines, sacer, interpretæque deorum,*
Cadibus, & victu fado deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigrem, rapidosque leones.

Felicia profecto ea secula appellarim, quibus (non dico res cum essent inter mortales universæ communes) non potetio-

res, (cum nemini milites ac satellites essent) ceterum meliores eloquentioresque duntaxat Potestate fungerentur: quorum sola eminens virtus, & oratio præstantior, quæ ceteris imperitarent, digna fore crederentur. Ex quò id eveniebat, ut eatenus duntaxat possent hi sibi persuaderent, quatenus decere ipsos per justitiam integritatemque adinadvertenter, neque suarum partium esse arbitrarentur, quod non & decori, & còmunis usui consonum ducerent. Quos sane homines ea tempestate Posidonius putabat fuisse sapientes; sequebantur enim naturam optimam vivendi ducem, cujus ope si quædam insita innataque virtutum semina prosequeremur, ad beatam nos prope vitam ipsa perducerent. Eos tandem Magistratus jure gentium institutos, jura moresque civitatum excepere: ex quo factum, ut alii plurium, alii pauciorum, nonnulli unius arbitrio regantur. Hinc Lacedæmone Ephori, Romæ Consules, alibi Priores Rempublicam gubernant, qui cum munera gerunt, ex privatis, publicæ personæ nuncupantur. Romanis legibus cautum est: ut omnes Potestatem obtinentes, quo plus apud eos majestatis esset, sacrosancti appellarentur: ut si quis quempiam in Magistratu violasset, religio judicaretur, quanquam minores

DE POTEST. ROM. LIB. I. II
nores Magistratus, qui vocationem præ-
hensionemque non habent, ut Quæstor,
Ædilis, à privato in jus vocare ad Præto-
rem fas fuit. Quo jure M. Levinius Ædi-
lis in jus ad Prætores ductus est. Tan-
tumque ei ordini tribui voluere, ut na-
turali necessitudini publica Magistra-
tum jura longe præponerent. Q. Fa-
bius Maximus ad Quintum filium con-
sulare imperium gerentem, legatus est
missus, qui cum Consuli filio in via oc-
currisset, de equo non descendit: cum
liCTOR reverentia motus, id patriæ au-
thoritati propriæque amplitudini dari
impune crederet, filius liCTorem vocavit,
& ut patrem de equo descēdere juberet,
imperavit: pater, collaudato filio, impe-
rio paruit, Neq; inquit, mi fili, hoc feci,
quia, quod summo deberetur imperio,
contemnerem, ceterum uti experīr, an
scires Consulem agere. Publicam ergo
necessitudinem, privata potiores esse,
satis constat, etsi plerumque concedit
naturalis vinculo publica auctoritas. Ad
Taurum philosophum Athenis ob cele-
britatem nominis, Cretæ provinciæ
Præsidem, ac cum eo patrem Præsidis
visum venisse dicuntur: Taurumq; in li-
mine ædis sedentem, cum plerisque se-
ctatoribus suis, improvisum offendisse,
philosophum Præsidis patrem ad simul
seden-

sedendum invitasse, patrem vero Præsidis, quin illum potius, qui Magistratus populi Romani esset, sedere juberet, respondisse: instituisse tamen Taurum, uti federet tantisper pater Præsidis, dum alata fuisset altera sella filio, disceperassentque cuinam decentius eo in officio esset concedendum, interea ea de re sermonem habuisse: duo esse officiorum genera unum quod publice, alterum quod privatim exhiberetur, collegisse: in his quæ publica essent, filium, dum in magistratu esset, sine controversia præferendum esse: in familiaribus autem conviviiis, in funeribus liberorum, in sponsalitiis eorundem, cæterisque officiis id genus, publica quidem, naturalia inter jura, quiescere. Adhibebit ergo Magistratum sortitus omnem diligentiam, ut non modo injunctæ auctoritatis fines tucatur, sed ut propria dignitate majestatem commissæ illi potestati accrescat: neve adeo se in adeundo facilem præbeat, potestatique suæ subiectos adeo sibi familiares faciat, ut Magistratus proinde contemptibilis exoriatur. Contra adeo fastum & insolentiam evitet, ne quem reum à peroratione propriæ causæ deterreat. In litibus vero excutiendis, caveat, ne vel iracundia adversus reos incandeat, aut calamitosorum precibus illachrimetur: id enim

cum

DE P O T E S T . R O M . L I B . I . 13
 cum inconstantis hominis est, tum ma-
 gnopere animi sui motum, quorsum e-
 vadat in medium ponentis: vultus enim
 habitudo, ac species, ipsum, ut dixi, ani-
 mi motum & affectū manifeste arguit.
 Proinde, justitiæ, qua nihil debet apud
 ipsum esse constantius, scrupulum quen-
 dā injicit. Majores Romanorū tantum
 in conservanda imperii sui majestate
 diligentiam adhibuerunt, ut ne Græcis
 quidē, aut Barbaris, nisi Latine responsa
 darent, quo Latinæ linguæ honos vene-
 rabilior apud omnes gentes diffunderetur.
 Quorsum hæc tandem? Quia eo
 maxime Magistratui parebimus, quo pe-
 nes illum plus majestatis animadvertemus.
 Sunt enim aut vivētium legum in-
 star, aut earum quę scriptæ, aut non scri-
 ptæ sunt, diligentes administratores. Sed
 quis profecto non omnibus debet legi-
 bus morem gerere? quippe quæ, nisi san-
 ctæ & honestę sint, non sunt appellandę
 leges. Inde vero plurimum usui sunt Ma-
 gistratus, quod leges in civitate esse pa-
 rum sit, nisi sint per quos earum dispo-
 sitiones, institutaque servantur. Oportet
 ergo, qui Magistratus summos gerunt,
 quoniam sunt interpretes ac conditores
 legum, sapientes esse: totius enim divini,
 humanique juris administri sunt, uti-
 liumque, atque honestorum, à suis con-
 trariis

trariis diligentes excussores: Leges enim quæ de divinis humanisq; negotiis consultant, à sapientibus, ut Mose, Solone, ac Lycurgo ortæ sunt: neque equidem injuria, rite enim imperare alteri nemo potest, nisi imperare sibi, cohibere iracundiam, refrenare libidinem, cupiditates omnes infringere, didicerit primum. Quam quidem mentem, ac conditionem soli sapienti assignandam existimo, Quod sane animadvertens Aristoteles in iis libris quos Ethicorum inscripsit. Magistratum virum ostendere asserit, quasi singulari quadam virtute atque integritate præditos exigit, quos cum dignitate & auctoritate aliquo in Magistratu versari oportet. Hoc si ætati nostræ concederetur, ut solis Potestatibus optimis viris uteremur, res hominum profecto sese melius haberent, nec quotidie humana divinis simul cōfundi ac misceri videremus. Primis illis, quibus hujuscemodi prærogativam contigisse dixi, eo fortasse feliciores, quo exquisitiora, atque eruditiora, quam illi, secula nacti fuissē⁹. Sed ne scrupulosam, nimisq; arduam rem requirere videar, si Potestatem obtinentes universos sapientes exigam, quos fingi, quam reperiri, facilius sit, satis superque humanis rebus consultum putem, si vel viris bonis cujusmodi communis vita

utitur.

DE POTEST. ROM. LIB. I. 15
titur, ac sæpe usa est, pro Potestatibus
uteremur. Id vero, quod dixi, haud fa-
cile sapientes viros reperiri posse, qui
Magistratus obirent, prisci latores legum
mente agitantes, instituere, ut quamli-
bet Potestatem inituri, rempublicam,
quam in manibus haberent, salvam fo-
re satisficerent, ne minoris respublica
momenti, quam pupillare patrimonium
fore censeretur: Quod etiam hac ætate
viventium moribus comprobari cerni-
tur, ut à plerisque fidejussores, à non-
nullis jusjurandum, rempublicam sal-
vam fore exigantur. Si quid aut per do-
lum, aut alias sordes, in Magistratu ipsi
admisserint, majores tandem Magistra-
tus officio perfuncti, minores vero &
in ipsa Potestate, apud Prætorem con-
veniuntur: quoque magis liceret reipu-
blicæ bonis viris pro Magistratibus uri,
lege Julia de ambitu eos damnandos
censuerunt, qui aut prece, aut pretio,
aut qualibet humana gratia, ad Magi-
stratus irrepsissent. M. etiam Catonem
Senatui persuasisse ferunt, uti omnes
Consules designati, judicii exactam ex-
cussionem, tametsi nemo accusator
comparuisset, subirent: quominus, nullo
invento accusatore, lex de ambitu cir-
cumveniretur. Neque per errorem aut
imprudentiam, in magistratu admissum
impune

impune esse voluerunt, sed causæ, litisve, qua de agitur, æstimatione plectendos esse censuerunt. Sed ubi de Potestatibus agere institui, non est rei ipsius prætermittenda definitio. Est autem Potestas, facultas à populo, sive à principe publice data, juris dicundi, & æquitatis statuendæ, in eos qui cuique ditioni suppositi sunt. Dictum vero Magistratum Varro ait; à Magistro populi: is autem est Dictator: reliqui autem, quod minores quam hi Magistri, Magistratus: eadem figura, qua ab alba albatus, dicuntur. Potestatis vero nomen, quoniam à se est, latius, antiquiusque est: & si vera est Varronis denominatio, ante Magistrum populi, id est, Dictatorem, non Magistratus, sed Potestates appellabantur: eam etiam ob rem Gracchanus quispiam, cuius præter nomen aliud non teneo, cum de Magistratibus scripsisset, librum ipsum De Potestatibus inscripsit. Qua sane ratione Commentariolos nostros De Potestatibus inscribi congruentius visum est, quod sub ea appellatione & Sacerdoria, & priores Dictatore Magistratus, facile contineantur. Sunt autem Potestatum Romanarum nonnullæ species, de quibus singulatim, à Sacerdotibus, utpote dignioribus, instituentes, videamus.

CAP.

De Lupercis, Sacerdotibus Fauni.

OMnium Deorum, quos vetus Romanorum superstitio excoluit, primum Panī Lycēo, seu Faunum illum, seu potius Sylvanum vocari placet, per Lupercos rem divinam Lupercalesque ludos fecisse, apud vetustatis assertores constat. Ea siquidem sacrorum genera ab Evandro rege, qui ab Arcadia profugus, in eum locum venerat, quo tandem Romanę præfuit arci, ad nostros primum delata, ac celebrata fuisse feruntur. Hunc Panam nudos pastores, quorum tunc præcipuum numen fuit, ac demum etiam Lupercos, summos viros venerari, mos fuit, loraque pro manibus ferre, quibus obvios quosque cæderent, larvisque rectas facies portare. Cur autem nudi hūc deum colerent, pleræque è curriculo vetustatis ad nos usque delapsa referuntur, Sive enim quod ipsi deo, qui nudus fingitur, suę celeritati eo pacto lōge aptior, nudos etiam habere ministros placeat: sive quod Arcades omnium populorum, qui Græciam coluerunt, longe vetustissimi feris adhuc similem vitam, sylvis ac montibus agentes, legis expertes, artisq;, primo hūc deum venerati patrium cul-

B tum

28 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 tum avitosque nudos habitus signantes
 referre voluerunt, haud satis constat.
 Nonnulli vero Omphalem uxorem Her-
 culis ab hoc Fauno visam, ac per ardē-
 rem libidinis concupitam, asserunt. For-
 te enim per sylvas & amœna nemorum,
 æstus levandi causa, una cum dilectissi-
 ma conjuge Hercules vagabatur. Videt
 ergo elegantissimam forma mulierē ab
 altæ rupis specula senex deus, ergo illo-
 rum vestigia, eminus licet, observare in-
 stitit. Illi antrū per sylvas ducendæ nocti
 aptissimum petunt. Interea mulier, dum
 quiescendi tempus advenit, pellem leo-
 nis, Herculis ritu, de more aptat hume-
 ris, clava etiam illius de manu assumpta.
 Tali habitu præditam somnus aggredi-
 tur, erant autem duo parati conjugibus
 lecti, eo quod postridie Libero patri rem
 divinam facturi erant, seorsum cubitu-
 ris. Noctu ergo Sylvanus fallendi custo-
 dis occasionem nactus, clam thalamum
 ingreditur, primoq; congressu fortuna-
 tus futur⁹, puellæ thorum tenet, manu-
 que tentans, ut noctu fit, horridum leo-
 nis tegmen invenit. Ratus ergo cubare
 ibi Herculem, ad aliud cubile ire pergit,
 quod cum sensisset mollibus stratum
 puellaribusque delitiis aptius, stragula
 veste sensim amota, dum libidinea ardēs
 manu palparet Herculem, vix dum hirti
 corporis

DE POTEST. ROM. LIB. I. 19
 corporis horrorem hauserat, experrectus
 Hercules, manu rejectum, toto antro fu-
 sum jaculat, quo præ strepitu sono puella
 discussio, lumina accendit. Lumine ergo
 Sylvano prodito, nudos, ac semiruptos
 vix attollens humo humeros, in sylvas
 detrusus est: ea ergo ratione perpetuo
 execratis vestibus, quibus tam turpiter
 lusus esset, easdem suis à sacris procul ab-
 fore, constituit. Plerique hujusce rei cau-
 sam assignant, quod Romulo eadem sa-
 cra celebrante, medioque Solis ardore
 corpus de more exercente, cum nuncia-
 tum fuisset, latrones prædas agere, ita ut
 erat, nudus accurreret, comprehensisque
 prædatoribus, pecora abacta redemerit.
 Ejus facinoris, quod nudus gesserat, per-
 petuum argumentum, corporum ea sa-
 cra celebrantium, nuditatem esse pla-
 cuit, Vt cunque se res habuerit, in tem-
 pora tamen usque C. Iulii Cæsaris, hujus-
 cemodi observationem pervenisse, con-
 stat. Ea enim sacra, cum sedens Cæsar di-
 ctator spectaret, atque inter eos, qui so-
 lemnia celebrabant, curreret M. Anto-
 nius, is qui postea triumvir fuit, ajunt,
 lauream coronam, cui diadema anne-
 xum esset, capiti Cæsaris imponere, co-
 natum fuisse, quod cum Cæsar moto ca-
 pite rejecisset, statum ipsius cunctis fre-
 mentibus imposuisse. De nomine vero

Lupercalium non etiam satis convenit. Plerisque enim inditum hoc nomen, quod hujus invocatione lupi à stabulis arcerentur, visum est. Alii templum ipsum, in quo hic deus colitur, Lupercal vocant, quocirca noster Virgilius: (*Æneid* 8.)

*Et gelida (inquit) monstrat sub rupe
Lupercal.*

Eique loco à lupa Romuli nutrice, quod eo in loco Romulum & Remum parvulos educare, reperta sit, factum nomen Lupercalis putant. Nec desunt, qui à Lycæo Arcadiæ monte, ubi præcipue ea superstitio præviguit, (quando quod nos lupum, illi λύκον vocant) Lupercal ipsum cognominatum arbitrentur. Præcipuam vero huic deo dicatque ei sacerdotibus venerationem, ea ex parte tributam ferunt, quod quæ mulieres ex suis viris vel concipere, vel conceptos foetus edere nequirent, ad Lupercos confugiebant. Quæ ubi loris ex tergo hirci sectis nudos humeros cæsæ fuissent, è vestigio gravidæ, aut effretæ, efficiebantur. Hæc solemnia quinto decimo die Cal. Februarias celebrari, ut Ovidius in *Fastorum* Libris (*lib.* 2.) refert, moris fuit. De Lupercis hæc habui, quæ dicerem, de Potitiis & Pinariis videamus.

CAP. II.

De Potitiis, & Pinariis, Sacerdotibus Herculis.

EAdem tempestate, Evandro Palatinū tenente, Herculem, Geryone interempto, per eadē loca mira specie boum armenta abegisse commemorant. Ac cum prope Tyberim fluvium, qua, præ se armentum agens, trajecisset, loco ut herbido reficeret boves, ipseque itinere defessus procubisset, & eundem vino ciboque gravatum sopor oppressisset; Cacus pastor, loci accola, viribus ferox, caprus pulchritudine boum, prædam avertere instituit; ac, ne si eam prædam agendo in speluncam compulisset, vestigia ipsa eo quærentem dominum ducerent, aversus eximium quemque pulchritudine caudis in speluncam traxit. At vero Hercules ad primam auroram somno excitus, cum gregem perlustrasset oculis, partemque abesse numero sensisset, perrexit ad proximam speluncam, si forte eo vestigia ferrent, quæ ubi omnia foras versa videt, nec in partem aliam ferre, confusus atque incertus animi, ex loco infesto agere porro armentum occepit. Inde cum actæ boves quædam; ut fit, ad desiderium relictarum mugissent, reddita

incluserum ex spelunca boum vox Her-
 culem convertit. Quem cum vadentem
 ad speluncam Cacus vi prohibere con-
 tus esset, ictus clava, fidem pastorum ne-
 quicquam invocās, morte occubuit. Eu-
 ander, qui tum temporis ea, ex Pelopon-
 neso profugus, auctoritate magis quam
 imperio regebat loca, venerabilis vir mi-
 raculo literarum, rei novæ inter rudes
 artium homines, venerabilior divinitate
 credita matris Carmentæ, quam fatilo-
 quam ante Sibyllæ in Italiam adventum
 miratæ hæ gentes fuerant, cōcursu pasto-
 rum trepidantium, circa advenam ma-
 nifestæ cædis reum excitus, postquam fa-
 cinus, facinorisque causam audivit, habi-
 tum formamque viri aliquanto amplio-
 rem augustioremque humana intuens,
 rogitat qui vir esset. Vbi nomen, patrem-
 que, ac patriam audivit : Iove nate Her-
 cules, salve, inquit; te mihi mater, veridi-
 ca interpres deūm, aucturum cœlestium
 numerum cecinit, tibiq; aram hîc dica-
 tum iri, quam opulentissima olim in ter-
 ris gens Maximam vocet, tuoq; ritu co-
 lat. Dextra Hercules data, accipere se o-
 men, impleturumque fata, ara, condita,
 ac dicata, ait. Ibi tum primum bove exi-
 mia capta de grege, sacrum Potitiis, ac
 Pinariis, quæ tum familiæ maxime incli-
 tæ ea tenebant loca, dedit. Ac tum forte
 ita

DE POTEST. ROM. LIB. I. 23
 ita evenit, ut Potitii, ut ait Livius, (*Lib. 1.*)
 ad tempus præsto essent, iique extris poti-
 rentur. Pinarii, extis adestis, ad cæteram
 venirent dapem: Inde institutum man-
 sit, donec Pinarium genus fuit, ne extis
 solennibus vescerentur. Potitii ab Evan-
 dro edocti, antistites per multas ætates
 his sacris præfuerunt, donec tradito
 servis publicis solenni familiæ ministe-
 rio, Potiorum ac Pinariorum genus om-
 ne interiit. Id enim Appius Claudius
 cum esset censor, effecit hisce familiis in-
 sensus: ob idque ira deorum (ut credi-
 tur) luminibus orbarus est. Sed de his
 satis: jam de Sacerdotio Fratrum arva-
 lium consono etiam rationi temporum
 pauca videamus.

C A P. III.

De Pratribus Arvalibus Acca Larentia.

FRatres arvales, ut fruges ferrent arva,
 veteres coluisse Romanos, memoriz
 traditum est. Hujus vero religionis Ro-
 mulum ipsum, parentem urbis, auctore
 extitisse, reperio. Nam cum Acca Laren-
 tia, nutrix Romuli, corpore suo qua-
 stum in vulgus faceret, eoque pacto
 grandem pecuniam constipasset, ex duo-
 decimque liberis quos susceperat, unum

4 morte

24 A N D R. D O M. F L O C C I
 morte amississet, & Romulum in demor-
 tui locum adoptionis jure suscepit, &
 decedens tandem populum Romanum
 instituit hæredem. Cujus liberalitatis re-
 giæque affinitatis memor populus Ro-
 manus mulieris nomen in fastis retulit,
 liberos Fratres aruales à ferendo, & ab
 arvis appellavit. Ex quo tempore sacer-
 dotium mansit Fratrum arvalium, hi-
 que duodecim numero fuisse dicuntur,
 eique sacerdotio insigne tribuit albas
 infulas, & spiceam coronam. His paucis
 de Fratrum arvalium sacerdotio libatis,
 de Auguribus nonnihil inspiciamus.

C A P. I V.

*De Auguribus divina mentis
 internuncijs.*

Eodem fere tempore & disciplina &
 religio augurandi exEthruscis, penes
 quos ea disciplina præcipua ac longe pe-
 culiaris fuit, ad Romanos commigra-
 vit. Virum enim quempiam, cujus no-
 men vetustate obsolevisse. Naso poëta
 ait, (*Fastor.* 2.) asyli (ut reor) alliciente
 inductione, exulem exEtruria Romam
 venisse perhibent Cujus opera Romu-
 lum, Remumque usos, cum de impo-
 nendo urbi nomine, una contenderent
 opinione deducor, quanquam M. Cicero
 in his

in his libris quos inscripsit De Divinatione, (*lib. 1.*) etiam ipsum Romulum istam ipsam auguralem disciplinam percalluisse asserit. A Numa vero, qui Romulo successit, perpetuum sacerdotii insigne constitutum est. De ritu vero inaugurandi, si unum in casum pleraque edixero, eadem ad omnes ceteros referri poterunt. Ea quidem, quantum ex veterum monumentis collegi, hujusmodi fuit observatio. Augur in arcem, sive in editum quendam locum, inaugurandum ducebat, sedere super lapidem, meridiem versus, jubebat, atque ad lævam sedens, baculum in manu recurvum, quem lituum vocant, tenet, inde ubi, prospectu in urbem agrumque capto, deos precatus, regiones ab oriente ad occasum determinat, dexteris ad meridiem, lævas ad septentrionem partes esse dicit. Signum, contra quod oculi conspectum longissime ferunt, animo finit: tum lituo in lævam translato, dextra in caput ejus, qui inauguratur posita, ita precatur: *Iupiter pater, si fas est, hunc Numam Pompilium, cujus ego caput teneo, Regem Roma esse, uti tua nobis signa certa ac clara sint inter eos fines quos feci. Tum peragit verbis auspicia, quæ mitti vellet: quibus missis, Numa de templo (ita enim designatas lituo æthereas regiones vo-*

cant) declaratus Rex descendit. Quam quidem declarandi seu inaugurandi Regis formulam, ad cetera quæque, ut dixi trahi facile licet. Huic disciplinæ peritia Actii Navii auguris permultum fidei auctoritatisque accessit. Nam cum Priscus Tarquinius aliqua, præter majorum instituta, inaugurato mutare, pleraque etiam de novo condere pergeret, negare Actius Navius, inclytus ea tempestate augur, inauspicato ea fieri oportere. Quare ira regi mota, ludēs artem (ut ferunt) agedum, inquit, divine tu, inaugura: fieri ne possit, quod ego nunc mente concipio. cū ille, in augurio rem expertus, fieri posse, dixisset: atqui hoc animo agitavi, inquit, te novacula cotem discissurum. Cape ergo & perage, quod aves tuæ fieri posse portendunt. Tum illum incunctatè discidisse cotem ferunt, statuatque Actii Navii capite velato, quo in loco res acta est in comitio, in ipsis gradibus, ad levam curiæ positam fuisse, cotemq; eandem cum illa ipsa novacula in manib⁹, ut ejus rei etiam apud posterios monumentum existeret. Auguriis ergo sacerdotioque augurum, ut ait Livius (*lib. 1.*) itemque in libris de Divinatione Cicero, tantum auctoritatis venerationisque accessit, ut nihil domi forisque postea, nisi auspicato, gereretur:

& ad

& ad viros sapientia , nobilitateque primarios quoque id sacerdotium deferretur. Et cum Tiberius Gracchus, pater Tiberii & Caii Gracchorum, comitia consularia habuissent, dicerentque Ethrusci augures , rem in augurio experti, vitio Consules creatos esse , Gracchusque ut ineptos insanosque Ethruscos incesleret, abiens in provinciam senatui rescripsit: veridicos, non autem insanos Ethruscos esse, qui Cōsules presentes vitio à se creatos diceret. Nam cum se collegisset, meminisse se locū tabernaculo extra pomerium præter majorū consuetudinem delegisse. Quamobrē abdicare se consulatu compulsi sunt. Vt autem veneratio huic ordini auctoritasq;, ita & numerus ipse adeo crevit, ut collegium Augurū appellaretur. Nam cum ab initio tres tantum creari cœpissent, ex tribus scilicet tribubus. Rannensium, Tatiensium, & Lucerum, & obtinuisset, cum mutaretur numerus, impari tantū numero creari, utcunq; tamen id fieret, quatuor numero præter majorum consuetudinem creari cœpti sunt. Tandē cum plebs quorumlibet honorum partem suam in senatu, & in foro nacta esset, per Tribunos egit, ut ei ad Sacerdotia quoque velut ad cœtera, cursus aperiretur. Idq; post multa certamina variasq; seditiones obtinuit, ut ad
quatuor

quatuor scilicet patritios, quinque ex plebe addicerentur. Factumque hoc fuit M. Valerio & Q. Apuleio consuli- bus. His de Auguribus dictis, de Flami- nibus videamus.

C A P. V.

*De Flaminibus, rei divina perpe-
tuo addictis.*

Flaminem Dialem primus Numa Pompilius Romæ Rex creavit, cum antea Reges, Pontificum Regumque mu- nera promiscue obirent, ut de Priamo & Sichar. apud Virgilium cernimus, *Rex* (etiam) *Avius* (ut idem Poëta ait *Æ- neid.* 1. & 3, *Rex idem hominum Phæbi- que sacerdos* fuit. Idque etiam à minori- bus tandem, ut à C. Cæsare, divo Au- gusto multisque deinceps principibus, quos Pontificatus Maximi titulis insi- gnitos videmus, observatum est. Cæte- rum Numa plures in urbe, Romulo, quam sibi similes reges fore ratus, qui re- licta religionis cura, bellorum potius negociis distinerentur, sacerdotes quos appellavit Flamines, qui rei divinæ jugi- ter addicti essent, cultui Deorum alligavit. Flaminem unum Iovi, quem Dialem vocant, Marti unum, Quirino: unum. Dictus autem Flamen Dialis est.

ut

ut Varro ait, (2. rerum divinar.) quod in Latio capite velato erat, & caput filo lanæ præcinctum habebat; à quo Flamen quasi filamen appellabatur. Dialis autem à Dione, quod est. juvens deus. Cæteri Flamines ejus, cui præsidet numini, decorantur titulis. Numa Dialem præsertim insigni veste, curulique sella adornavit. Hic solus, ut Varro ait, (apud Gell. lib. 10. cap. 15.) album habet galerum, vel ex eo quod maximus est, vel quod Iovi immolationem alba hostia fieri oporteat. Pleraque etiam huic pontificio jure tributa esse Aulus Gellius (d. cap. 15.) in commentariis Noctium Atticarum scriptum reliquit. Equo enim vehi Flamines est religio. Item jurare Dialem fas nunquam est. Ignem è Flaminia, nisi ubi sacrum est, efferri, jus non est. Vincitum, si ædes ejus introierit, solvi necessarium est; & vincula per impluvium in tegulas subduci, atq; inde foras demitti debent. Nodum neque in apice, neque in cinctu, neque in alia parte ullum habet. Si quis ad verberandum ducatur, si ad pedes ejus supplex decubuerit, eo die verberari piaculum est. Capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonsit. Capram & carnem incoctam, & hederam, & fabam, neque tangere Diali mos est, neque nominare. Propagines è vitibus altius præ-

tentis

30 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 tentis non succidet. Pedes lecti, in quo
 cubat, luto tenui circumlitos esse oportet:& de eo lecto trinoctium non decubat:neq; in eo lecto cubare aliquem fas est. Vnguium Dialis & capillorum segmina subter arborem felicem terra operiuntur: neque ad ejus lecti fulcrum capsam esse cum strue atq; ferto fas est. Dialis quotidie festalis est: sine apice sub dio esse licitum non est, sub tecto utiliter etiam & à Pontificibus constitutum. Farinam fermento imbutam attingere fas non est. Neq; tunicam intimam, nisi in locis tectis exuisse, sub cœlo tanquã, sub oculis Iovis, nudus ne sit, speculator enim desuper astat, qui nos dieb⁹ omnibus actusq; nostros prospicit, à luce prima in vesperam. In convivio ejus haud quisquã nisi Rex sacrificulus, accumbit. Matrimonium Flaminis, nisi morte dirimi, non est jus. Locum, ubi bustum est, nunquam ingreditur. Sunt etiam nonnulla de jure Flaminicarum instituta, ut scribit Aulus Gellius, (*d. cap. 15.*) quæ, ne sim longior, omitto: etenim ea videri apud illum facile possunt. Hos Flamines; cum ab initio consecrantur, captos duci à patribus, velut ab hostibus, mos fuit. Totidem vero Flaminibus, quot deos colerent, usos Veteres, M. Varro in his libris, quos inscripsit *De Origine linguæ Latinæ*,

DE P O T E S T . R O M . L I B . I . 31
Latinæ, testis est. Vt Dialem, Martialem,
Quirinalem, Vulcanalem, Furviam, &
Falacrum: & præterea complures. Quin
ut nostrorum inter Sacerdotum gradus
nonnihil interest: ut Episcopum, Archie-
piscopum, Patriarcham & Metropolita-
num: ita apud illos Flaminum, Proto-
flaminum & Archiflaminum, differen-
tiam fuisse, idonei testes sunt. Sed de his
satis. Iam nunc de Virginibus Vestæ vi-
deamus.

C A P . V L

De Virginibus Vestæ.

Vestalis cultus originem, quemadmo-
dum pleraq; alia, prim^o Numa Pom-
pilius Romam intulit, etsi ejus initia us-
que adeo vetera sint, ut ex Trojanis ad
Albanos, Ænea duce, longe antea com-
migraverint: cujus rei meminit noster
Virgilius (*Æneid. lib. 2.*) his versibus:

*Sic ait, & manibus vittas Vestamque
potentem*

*Æternum adytis effert penetralibus
ignem.*

Deæ huic Vestæ, quam terram esse, ean-
demque deorum matrem volebant, per-
petuo vigil ignis consecrari solebat. Eius
observationi ac cultui pleræque virgi-
des

32 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 nes è primoribus patrum electæ, præfi-
 ci; quarum negligentia, si forte sanctus
 ignis fuisset extinctus, flagris à Ponti-
 fice Maximo, cædi jubebantur, ut à P.
 Licinio Crasso Pont. Maximo, in eam,
 quæ negligentius ignem custodierat, Va-
 lerius in libro factorum ac dictorū me-
 morabilium (*lib. 1. Tit. de servat. rel.*
cap. 8.) scriptum reliquit. Incesti vero
 crimine damnatam, vivam suffodi insti-
 tutum est. Virginem Vestalem, ut Labeo
 Antistius (*Apud Gell. lib. 1. cap. 12.*) scri-
 psit, minorem quam annos sex, majore-
 rem quam annos decem natam, nega-
 verunt, capi fas esse. Item, quæ non pa-
 trima sit, nec matrima, neque lingua de-
 bili, sè suve aurium diminuta, aliave, qua
 corporis labe, insignita sit. Item, cujus
 parentes, alter, ambove servitutem ser-
 vierunt, aut in negociis sordidis diver-
 santur: eamve, cujus soror ad id sacerdo-
 tium lecta sit, excusatione mereri, ajunt.
 Item, cujus pater Flamen, vel Augur, aut
 Quindecévir sacris faciundis, aut qui Se-
 ptemuir epulonum, aut Salius est. Sponsæ
 quoq; Pontificis, & Regis sacrorum filix,
 vacatio, à Sacerdotio isto, tribui solet.
 Neq. ejus legendam filiam, qui domici-
 lium in Italia non haberet, constitutum
 est, ut Capito Arteius (*d. cap. 12.*) scri-
 ptum reliquit: & excusandam ejus, qui
 liberos

liberos tres non haberet. Item, Edicto prætoris Virginem Vestalem, & Flamineam Dialem jurare, non cogi, sæpe rescriptum est. Verba prætoris hæc sunt: *Virginem Vestalem, & Flamineam Dialem*, ait prætor, *in omni mea jurisdictione jurare non cogam*. De eligenda autem virgine Vestali, hæc Aul. Gellius (*d. cap. 12.*) scripta reliquit: Lege, inquit, Papia cautum est; ut arbitrato Pontificis Maximi viginti ex populo virgines legerentur, fortitioque ex eo numero in concione fieret. Cæterum ea lex, inquit, vetustate, ut pleræque aliæ, exolevit, satisque ei lectioni fieri cœptum, si quis honesto loco natus Pontificem Maximum adeat, offeratque ei ad sacerdotium filiam, cujus, salvis duntaxat religionis observationibus, ratio haberi possit: gratiam enim Papie legis per senatum fieri ajunt. Hanc virginem à Pontifice Maximo capi, velut ab hostibus, moris fuit. Verba autem, quibus tum Pontifex utitur, hæc sunt: *Sacerdotem Vestalem sacra facere, quæ jus sit, pro populo, Rom. Quiritibus, uti optima lege fuit, ita te Amata capio*. Amata enim nomine appellari omnes consueverunt, quod ea, quæ prima capta est à Numa Rege, eo fuisse nomine perhibeatur. Simulatque igitur capta, & in atrium Vesto deducta est, ilico

C

fine

34 **ANDR. DOM. FLOCCI**
sine emancipatione, ac capitis diminutione exit patriam potestatem, & jus testamenti faciendi adipiscitur. In commentariis autem Labeonis, quos super duodecim Tabulas composuit. ita hac de re scriptum reperitur: Virgo Vestalis neque hæres est cuiquam intestato, neque intestatæ quisquam: sed bona ejus tum redigi in publicum ajunt. Hæc de Virginitibus Vestæ: de Saliis videamus.

C A P. V I I.

De Saliis, Martis Gradivi Sacerdotibus.

INter cætera sacrorum genera, instituta à Numa rege, à posteris etiam in honore habita, id quidem in minoribus haud fuit, quod Marti scilicet Gradivo vovit. Duodecim enim ad hoc viros legit, quos à solenni saltatu, quo suis in sacris uterentur, Salios appellavit. His alios duodecim Tullus Hostilius mox adjecit, cum Romanis in aciem cōtra Fidenates eductis, Albani à Romanis per speciem prodicionis, duce Metio, defecere. Datum autem his supra tunicam insigne, æneum pectori tegumen, cœlestiaque arma, quæ vocantur ancilia, portare, ac per urbem canentes carmina cum tripudiis solenni-que saltatu incedere; institutumque, ut
in fine

in fine omnium carminū suorum, Mamurium appellarent. Hunc Mamurium inclytum ea tempestate fabrum fuisse, & cum ancile cœlo lapsum esset. Numa Pompilio Quiritibusque rem divinam agentibus: huic Mamurio negotium datum, complura huic similia ancilia effingendi, tradunt. Quod quidem opus cum ille exquisitissima absolvisset arte, obtinere utrum à se vellet postulare, artificii Numam obtulisse, nihil, quod ex eo peteret, non exhibiturū, se artificem vero non pecuniam sed gloriam pro mercede petivisse, quod ejus nomen à Saliis in finem quorumlibet carminum recitaretur; idque per multa tempora in sacris & comitiis, ut ait Livius, (*lib. 2.*) observatum est. Eo autem hujus ordinis sacerdotum numerum crevisse, ut & ad collegium & collegii Saliorum Magistrum redactum fuerit. Sed hæc de Saliis: de Pontifice Maximo videamus.

C A P. VIII.

De Collegio Pontificum, deque Pontifice Maximo.

Pontifices, ut pleraque alia sacerdotia, ab ipso, Numa ortos, apud Livium satis constat: eosdē diu, præterquam ex Patribus, creari non licuit. Fuerunt autem

ab initio hi, numero quatuor: postquam vero maximorum quorumcunque honorum partem plebtribunitiis rogationibus obtinuit, ad sacerdotia quoque sacrosanctasque Potestates, patere sibi adiutum voluit. Quatuor ergo alios creari ex plebe Pontifices placuit, M. Valerio & Q. Apuleio consulibus. Omnibus unus præfectus fuerat, à Numa Pompilio: isque Pontifex Maximus appellabatur. Hic habet penes se sacra omnia exscripta exsignataque, quibus hostiis, quibus diebus, ad quæ templa sacra fieri debeant, cujusmodiq; divinis in rebus, unde erogandæ pecuniæ sumptus fieri oporteat, curæ Pontifici est, cæteraque omnia sacra publica privataque scitis Pontificiis subjecta sunt. Cum vero de religione deque sacris dissensio est, populus illum consulere pergit. Perutile illud fore ratus est Pompilius ejus sacerdotii auctor, ne jus divinum negligendo, patrios ritus peregrinosq; asciscendo, turbaretur, nec cœlestes modo cæremonias docere, sed justa quoq; funebria placandosque manes ejusdem Pontificis est. Apud eum quoque tabula esse dicitur, in qua Solis & Lunæ defectus, quoties lumini caligo fit, & anni mensiumque, ac Fastorum ratio perspicitur. Pontifices, ut Varro ait, Q. Mutius Scevola à posse & facere

DE POTEST. ROM. LIB. I. 37
facere appellatos esse, dicere solebat: sed
ea denominatio à M. Varrone haud satis
probari videtur. Nam à ponte & facio
potius appellatos putat, eo quod ab his
primum pons Sublicius factus, ac sæpe
restitutus esse perhibeatur. De Pontifici-
cibus hæc repperi, quæ scriberem: jam
nunc de Fœcialibus aliquid videamus.

C A P. IX.

De Fœcialibus.

Fœcialis sacerdotii, nusquam apud
Romanos vetustiorum usum fuisse,
quam Tullo Hostilio Romæ regnante,
repperi: quem tamen ut ab Hostilio crea-
tum non affirmaverim, ita ne quidem
negaverim à Numa Pompilio, omnium
religiosissimo rege, creari potuisse. Ut-
cunque id tandem fuerit, de nomine
prius, quam de M. Valerio Fœciali, re-
gnante Tullo Hostilio, apud Livium (*lib. 1.*)
mentio est. Fœcialis vero partes in eo
versabantur maxime, ut fidei publicæ in-
ter populos præflet, neque justum ali-
quod bellum fore censebatur, nisi id per
Fœcialem fuisset indictum. Cum enim
pugnare desitum esset, fœdere fides pa-
cis constituebatur, quæ fœdera aliquan-
do fidera appellata esse ab Ennio, quod
fidei faciundæ causa introducta sunt,

M. Varro testis est, Fœcialemq; ipsum à fide & faciendo dictum esse, idem existimat. Formula vero feriendi per Fœcialem fœderis, hujuscemodi est: qua nulla (ut Livio (*lib. 1.*) placet) vetustior esse memoratur. Fœcialis, inquit, regem Tullum ita rogavit: *Iubesne, me Rex, cū Patre patrato populi Albani fœdus ferire?* Iubente Rege, *sagmina*, inquit, *te Rex posco.* Rex ait, *pura tollito.* Fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit: postea Regem ita rogavit: *Rex facisne tu me regium nuncium Pop. Rom. Quiritium?* Rex respondit. *Quod sine fraude mea Pop. Rom. Quiritium fiat, facio.* Fit ergo tunc fœdus, multisque id verbis (quæ longo effata carmine non opere est referre peragit, Legibus deinde recitatis: *Audi, inquit, Iupiter, audi Pater patrato Pop. Albani, audi popule Albane, ut illa palam prima, postrema, ex illis tabulis, carave recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hic hodie rectissime intellecta sunt. Illis legibus Pom. Rom. prior non deficiet, si prior defexit, publico consilio, dolo malo: tum illo die Iupiter ita Pom. Rom. ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque.* Id ubi dixit, porcum saxo filice percutit. Eodem modo pars altera sua carmina per suos Sacerdotes, suumque Dictatorem,

DE POTEST. ROM. LIB. I. 39
 rem, peragit. Cum autem bellum per Fœ-
 ciales indicunt, hoc more utuntur. Fœ-
 cialis hastam ferratam, aut sanguineam
 præustam, ad fines eorum, quibus bellū
 indicit, defert, nec minus puberibus tri-
 bus præsentibus hæc adjicit: *Quod populi
 priscorum Latinorum, hominesque prisci
 Latini, adversus populum Rom. Quiriti-
 tium fecerunt, deliquerunt, quod populo
 Romano bellum cum priscis Latinis jus sit
 esse, Senatusque populi Rom. Quiritium
 censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum
 priscis Latinis fieret, ob eam rem ego popu-
 lusque Rom. populo priscorum Latinorum
 hominibusque priscis Latinis bellum indico,
 facioq.* Id ubi dixit, hastam in fines eo-
 rum emittit, ex quo bellum justum in-
 telligitur. Hæc de Fœciali: nunc de Pa-
 tre patrato congruo loco videamus.

C A P. X.

De Patre patrato.

PATRIS patrati sacerdotium, etsi apud
 Livium (*lib. 1.*) à Fœcialis haud differre
 videatur, aliquando etiam longe aliud
 fuisse appareat, tamē quod inter nomen
 hujus illiusque, atque officium non nihil
 interessē videatur, utique & de utroque
 seorsum scribere visum est: utrum es-
 set, his descriptis non certe officia im-
 mutaverim, sed partes plures duntaxat

C. 4 adscri-

40 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 adscripserim. Patris patrati usus eodem
 tempore, quo Fœcialis apud Rom. pro-
 diit: nam & in feriendis à Fœciali fœderi-
 bus Patris patrati opera autoritasque ex-
 igebatur. Ad patrandum enim, id est,
 sanciendum juramentum, ubi de fœde-
 ribus convenerat, admitti consuevêre.
 Creavit autem M. Valerius primus Fœ-
 cialis Sp. Fufium primum Patrem patra-
 tum, eo bello, quod Tullus Hostilius cum
 priscis Latinis gessit, verbena caput ca-
 pillosque cingens. Alias præterea partes,
 ablata, scilicet, ab hostibus repetendi Pa-
 tri patrato dedit Ancus Martius, cum
 morem ab antiquissima Equicolarum
 gente repetens. Ejus rei formula anti-
 quissima est hujuscemodi: Legatus idem-
 que Pater patratus, ubi ad fines eorum
 venit, unde res repetuntur, capite velato
 (filum autem lanæ velamen est) *Audi*
Jupiter, inquit, audite fines (cujuscunque
 gentis sint, nominat) *audiat Fas: Ego sum*
publicus nuncius Pop. Rom. juste pieq; lega-
tus venio, verbisque meis fides sit. Peragit
 deinde postulata: inde Iovē testem facit:
Si ego injuste impieq; illos homines, illasq;
res dedier Pop. Rom. mihi que exposco: tum
tu patria compotem me nūquam sinas esse.
 Hęc cum fines supràscendit, hęc quicun-
 que ei primus vir obvius fuerit, hęc por-
 tam ingrediens, hęc forū ingressus pau-
 cis

cis verbis carminis cōcipiendiq; jurisjurandi mutatis peragit. Si non deduntur, quæ exposcit, diebus tribus & triginta (tot enim solēnes sunt) peractis, bellum ita indicit: *Audi Iupiter, & tu Iuno, ac Quirine, diique omnes cælestes, vosq; terrestres, vosque inferni audite. Ego vos testor, (populum illum, quicumque est, nominat) injustos esse, neque jus persolvere. Sed de istis rebus in patria majores natu consulamus quo pacto jus nostrum adipiscamur. Cum his nuncius Romam ad consulendum redit. Confestim Rex, Dictator, Consul, sive quivis alius senatum habuerit, his ferme verbis Patres consulit: Quarum rerum, litium, causarum, condixit Pater patratus Pop. Rom. Quiritium Patri patrato priscorum Latinorum, omnibusque priscis Latinis, quas res nec dederunt nec fecerunt, nec solverunt; quas res dari, fieri solvi oportuit. Dic (inquit ei, quem primum sententiā rogat) quid censes?* Tum ille, *Puro pioque duello querenda censeo: Itaque consentio consciscoque.* Inde alii ordine rogantur. Quandoque pars major eorum, qui aderant, in eandem sententiā ibant, bellum erat consensu fieri solitum, ut Fœcialis jactu hastæ, ut dictum est, bellum indiceret. Sed de hoc satis multa: cum Rex Sacrorum paucis describendus est.

Rex sacrorum, qui & idem Rex sacrificulus dicitur, creari cœptus est L. Iunio Bruto & M. Valerio primis consulibus. Ejus creandi occasionem dedit, quod cum nuper exactis regibus pleraque sacra à solis regibus obiri consueta, regum exactiōe vacare viderentur, idque moleste admodum populus ferret, utpote quod cultui divino regum exactiōe derogatum videretur, Sacerdotem creari placuit, quem, quo nihilo minus eidem auctoritatis inesset, regio nomine decorarunt, Regem sacrorum appellantes. Subjecerunt tamen Pontifici maximo, ne si nullius ditioni fuisset suppositus, jam exacti reges, reducti esse crederentur. Quæ vero huic partes injunctæ sacerdotio essent, non repperi. De his ergo hætenus: jam de Gallorum sacerdotio nonnulla videamus.

Gallos quidem Berecynthiæ, sive illam Deorum Matrem dicere mavis, dedicavit antiquitas; eamque superstitionem, ut plerasque alias, Phrygia Romanam traduxit: & eo quidem tempore,
quo

DE POTEST. ROM. LIB. I. 43
quo hujuscemodi carmen ex libris Sibyllinis relatum est.

Mater abest; matrem jubeo Romane requiras.

Cum veniet, casta est accipienda manu.
Hoc responsum cum diu torqueret Patres, (quæ enim mater esset, aut unde petenda, nō satis reperire poterant) Pythii Apollinis oraculum consultum misere: missi hujuscemodi responsa retulerunt, *Divum, Apollo inquit, arcescite matrem, quam Ideo quidem jugo reperietis.* Missi ergo in Asiam legati, datū negotium, ut perquisitum ac tandem conpertum deę simulachrum Romam ducerent. Sed cum Attalus Rex Asiæ, comperti à legatis simulacri trajectionem negaret, Romanis frustra jam abire parantibus, vocem ejusdem, ut creditū est, deę auditam ferunt: *Ipsa, inquit, peti volui, Romanæque, quod deorum omnium domicilium est, deduci.* Quo miraculo exterritus Attalus, Romanis ilico simulacri translationem concessit. Mari ergo transvecta Romam, ut traditum est, dea: cum Tyberi navis simulacro onusta vectaretur, omni genere hominum ex urbe prodeunte obviam cum carminibus sacrisque, navem sicco littori adhæsisse ferunt. Et cū omnis multitudo, funibus injectis, summo conatu adniteretur, nulla demum vi avel-

44 A N D R. D O M. F L O C C I
 avellere hærentem valuit. Erat autem in
 turba matronarum Claudia Quinta Ve-
 stalis Virgo præstantissimæ formæ, cujus
 exquisito habitu vultuque pleno illece-
 bris, violatæ ejus virginitatis publica su-
 spicio circumferebatur. Procubuit ergo
 puella ad pedes simulacri, oransque ob-
 testansque deam, sic inquit: *Lasa vir-*
ginitatis me ream criminantur: tuo, dea,
testimonio, uti rem judices prout est, que-
so: ut si tuo damnata testimonio, dea, fue-
rim, admissa, morte luam: sin hac labe
puram argueris, tum tu castissima, ca-
stas manus prosequare, obsecro. Vbi hæc
 dixit, recte, qua ligata erat navis, manu
 accepta, navis puellæ parum admodum
 conantis tractum facile prosecuta est.
 Hoc pacto in urbem deductâ Scipio Na-
 fica solus dignus, cujus manibus tange-
 retur recipereturque simulacrum, judi-
 cat⁹ est. Datum ergo Scipioni negotium,
 ut templum deæ magnifice strueret, &
 ejus cultui Sacerdotes dedicaret; quos, de
 more deæ vetusto, spadones esse oportebat,
 non alio pacto ad id sacerdotium le-
 gendos. Cujus quidem instituti, hoc in
 causa fuisse commemorant, dilexisse Cy-
 belen hanc puerum quendam Phrygium
 dilectoque hanc conditionem adjecisse,
 ne coitu polluta castitate admitteretur,
 puerum tamen nymphâ Sangaritidem
 depe-

deperiſſe : & cum apud eam ſub arbore,
 ei nymphæ dicata, una quieſcerent, no-
 cte dormientes, deam arborem cum ip-
 ſa nymp̃ha trucidaviſſe , adoleſcentem
 metu fere exanimatum , in vicinum
 montem, cui nomen Dindyma eſt, con-
 fugiſſe, doloreque amentem, pudoreque
 admiſſi facinoris membrum , quo deli-
 querat, abſcidiſſe. Hac ratione facti dea
 memor per eiſcemodi homines perpe-
 tuo ſibi miniſtraſſi voluit. Gallorū vero
 nomen, à flumine Phrygiæ vetuſto, quod
 templo huius deæ vicinum eſt, tractum
 ferunt; cuius, ut perhibent, fluvialis un-
 dæ ea vis eſt, ut potantes inſanire com-
 pellantur. Sed de Gallis ſatis: ad Duū-
 viros ſacrorum veniamus.

C A P . X I I I .

De Duūviris Sacrorum.

D Vūmviri ſacrorum, quantū monu-
 menta veterum legens conſequi va-
 lui, ſacris libris legendis, carminibusque
 Sybillæ, ſatisque Pom Rom. interpretan-
 dis præerant, & Apollini ſacri, aliarum-
 que cæremoniæ antiftites erant. Et
 quoties prodigia aliqua, magnos aliquos
 rerum eventus auſpicantia, emerſiſſent,
 lectiſterniis ad pulvinaria deorū factis,
 uti eorum minas averteret, & ſuppliciiſ
 ſacriſ-

46 A N D R. D O M. F L O C C I
 sacerisque placarent. Eorum etiam ritu
 supplicationes pro rebus prospere gestis
 decernebantur. Hujus sacerdotii nullam
 ante mentionem repperi, quā quo tem-
 pore ædes Castori, per filium Posthumii
 secundi Dictatoris, qui tunc Duūmvir
 erat, dedicata est. Latino enim bello pa-
 ter ipse Dictator voverat. Cæterum cum
 multo tempore, duo ad hoc ipsum sacer-
 dotium viri creati essent, ac plebs de suo
 quoque corpore creare Consules, cæte-
 rosque magistratus pergeret, neque ad id
 ipsum satis virium esset, obtinuit tan-
 dem, ut qui Duūmviri in eam diem crea-
 ti fuissent, Decemviri crearentur: quin-
 que ex Patribus, totidem ex plebe alle-
 ctis. Quare ex Duūmviris Decemviri ap-
 pellari cœpti sunt. De Duūmviris hæc
 habui: de Septemviris epulonum vi-
 déamus.

C A P. X I V.

De Septemviris Epulonum.

S E P T E M V I R A T U M e p u l o n ū , quanquam
 ut conjectari valeo, gen⁹ esse sacerdo-
 tii autumem, quippe, quod apud A. Gel-
 lium (*ib. l. cap. 12.*) cum de vacatione Ve-
 stalis sacerdotii agit: Filia (inquit) A ugu-
 ris, Flaminis, Quindecemviri sacrorum,
 Septemviri epulonū, ab hoc sacerdotio
 exclu-

DE POTEST. ROM. LIB. I. 47
excusationem merentur inter cætera enim sacerdotia hoc ipsum subjunxit. Vt-
cunque id fuerit, quoniam nihil quic-
quam hac de re mediocris etiam fidei
auctoritatisq; repperi, quod huic ordini
officium commissum esset, ausus asserere
non fui. Plinius tamen cum esset oratio-
nem habiturus, cum quasi propter futu-
ros astâtes tumeret, dixit: (*lib. 11. epist. 11*)
Stabat modo Consularis, modo Septemvir
epulonum. Id vero satis teneo memoria,
Romæ in pyramide quadrata, marmore
structa, incisa esse verba hujuscemodi.

OPVS. ABSOLVTVM. DIEB. CXXX

EX. TESTAM. C. CORNELII. TR. PL.

VII. VIRI. EPVLONVM.

Sed quoniam de iis nihil amplius repe-
rire potui, ad secundi Commentarioli
initium veniamus.

ANDR.

ANDR. DOMINICI FLOCCI
FLORENTINI,

De
POTESTATIBVS
ROMANORVM.

Liber Secundus,

P R A E F A T I O.

De magistratibus in universum.

QUæ ad Sacerdotia divinaeque Potestates pertinentia, studio cura-que multorum monumenta veterum legēs, conscriptari potui, ea potissimum adscripsi. Quod vero Sacerdotia, divinas Potestates appellavi, haudquam ab humanitate videtur alienum esse: ut enim hi Magistratus, quibus humanarum rerum facultas arbitriumque est, rite Potestates appellantur; ita ea Sacerdotia, quibus divinarum rerum cultus commendantur, divinas Potestates nominare non iniuria est. Licet autem quandoque hoc in genere scriberem plura, vel studiorum incuria, vel commentariorum paucitate, aut, quod ita se res habet, ut ne quidē plura inveniri possent, allegare non potui: uti primū ergo Commentariolum his paucis contentum facerem, visum est. Si cui autem plura idem genus, aut longe peregrina legēti occurrant,

professio, hæc ipsa præstare cōgruū videbatur esse; is pergratam mihi quidem allaturus rem, veniam dabit aut incuriæ meæ, aut penuriæ librorum: ei certè rei magnam ejusculpę partem concessurus: Meum enim in hac ipsa lucubratione, præter aliquid orationis, rerum ferè nihil est. Ex his autem, quæ allegare potui, si cui aliqua fortasse non satis probabilia, vel à veritate dissona videantur, is accuset Livium, reprehendat Ovidium, Varronem, Ius civile, ac nonnullos alios, quibus ad hæc adminiculanda adiutoribus usus sum. Igitur de altera parte Cōmentarioli nostri jam tempus est nobis, ut, quæ occurrunt, eadem subjiciamus. Et Regiam quippe potestatem cæteras omnes tempore anteisse Potestates, nemini dubium est, ab illaq; ipsa exordium factum esse nōnullis facile videri potuisse. Mihi vero longe alia mens est: eum scilicet Regē, quo in uno omnes omnium potestates consisterent, singulari quodam Potestatis titulo non esse decorandum, sive comprehendendum, in animum inducenti. Nam si Princeps singulari Potestatis titulo esset, præter eam solam, quæ apud eum esset, ac ne illam ipsam posset, satis scio, mandare; alteram sane non posset. Cæterum, cum omnis R. P. summa uni adnitarur Regi, omnesque

que quæ ubique sunt Potestates ex uno rege, veluti ex uberrimo quodam fonte, manent, quis ejus potestatis titulo, qua de agere institui, contineri Regem, vel Cæsarem, velut speciei subesse genus, existimet? Hoc etiam ipsum dubitandi genus me offendit, de Dictatore scribere incipientem, nū quidnam Potestatibus Dictatorem ipsum adscribendum putarem Magistratū enim dici, qui ipse Master pop. Rom. dicitur, quo omnes, ut ita loquar, magistrantur Magistratus, à quo nulla provocatio sit, à quo uno omnes omniū potestates Regis similitudine exordium trahunt, nulla ratione concludi posse videbatur. Sed, cū eam potestatem ultra sex menses retineri posse, lege prohibitū esset, haud pura suprema potestas, quæ legis imperio subjiceretur, justa ratione, videri poterat: qua ratione, Dictatorem Potestatum numero adscribendū esse, visum est: Nam quæ auctore populo Rom. collata, ac lege circumscripta esset potestas, eodē auctore abrogari posse videbatur. Senatoriam vero dignitatem, quam potestatem, si singulos senatores consideremus; potius appellarim: Sin vero, omnium senatorum consilium circumspiciamus, fortassis potestas omnium potestatum Regiæ, aut etiam Imperatoriæ, persimilis apparere possit:

Quip-

Quippe quod & Reges omnes, & Dictatores, ac tandem etiam Cæsares, quam auctoritate Patrum, singula quæq; decernere, nihil sibi existimarint antiquius. Sin vero cum singulis senatoribus mandari potestas possit, neque quod senator, sit, novæ gerendæ potestati impedimento est, singularem potestatem non esse, sed dignitatem senatoriam, consequens est. Cum vero Tribunitiam potestatem, cui senatoria decreta excutere jus potestatis fuit, animadvertimus: cur Senatum inter Potestates, aut, ut dixi, dignitates non habendum dicamus, non equidem intelligimus. Sed quoniam de Magistratibus agim⁹, aliq; omniû Magistratuum majores, alii vero minores sunt; qui majores, qui ve minores essent, paucis animadvertendû est: qua in re meis verbis opus non est, dum Aulus Gellius (*lib. 13. cap. 14*) pleraque è M. Messalæ anguris libris nobis suppetat. cujus verba hæc sunt: Patriciorum auspicia in duas potestates divisa sunt: maxima sunt consulum, prætorum, censorum: neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut ejusdem potestatis sunt; ideoque collegæ non sunt censores consulum, aut prætorum. Prætores collegæ consulum sunt: ideo neque consules, aut prætores censoribus, neque censores consulibus,

¶ **ANDR. DOM. FLOCCI**
 aut prætoribus turbât, aut retinent aus-
 picia, At censores inter se; rursus præto-
 res consulesque inter se, & vitiant, & ob-
 tinent auspicia. Prætor etsi collega cõsu-
 lis est, neque prætorem, neque consulem
 jure rogare potest; ut quidem nos à su-
 perioribus accepimus, aut ante hæc tem-
 pora obseruatum est. Et ut in *Commen-*
tario XIII. C. Tuditani patet: quia impe-
 rium min⁹ prætor, majus habet consul;
 & à minore imperio maj⁹, à majore au-
 tem collega jure rogare non potest. Nos,
 his temporibus prætores prætore crean-
 te, veterum auctoritatem sumus secuti,
 neq; his auspiciis in comitiis fuimus. Cõ-
 sores æque non eodem rogâtur auspicio,
 atq; consules & prætores. Reliquorum
 vero magistratuum minora sunt auspi-
 cia: ideo illi majores, hi minores Magi-
 stratus appellâtur. Majores centuriatis,
 inquit comitiis, minores curiatis ac tri-
 butis fiunt. Ex omnibus his *Messalæ* ver-
 bis, inquit, manifestû fit, qui sint mino-
 res Magistratus, & quamobrem minores
 appellantur. Sed & collegam esse præto-
 rem consuli docet, quod etiam eodem
 auspicio creantur. Majora autem auspi-
 cia dicuntur habere, quia eorum auspicia
 magis rata sũt, quam aliorum. Eundem
 præterea *Messalam* eadem de re ita scri-
 bere, idem ait *A. Gellius. (ibid.)* Cõsul ab
 omni-

DE POTEST. ROM. LIB. II. §
 omnibus Magistratibus & comitiatum
 & concionem avocare potest: prætor &
 comitiatū & concionem usquequaque
 avocare potest, nisi à consule, Minores
 Magistratus nusquā, neque comitiatum,
 neque concionem avocare possunt. Ea
 re, qui eorū primus vocat ad comitia-
 tum, is recte agit: quoniam bifariam cū
 populo agi non potest, nec avocare alius
 alii potest, si concionem habere volunt,
 uti ne cum populo agant, quamvis mul-
 ti Magistratus simul concionem habere
 possint. Ex his verbis *Messalæ*, manife-
 stum est, aliud esse cum populo agere, a-
 liud concionem habere: Nam cum po-
 pulo agere, est rogare quid populum, ut
 quid suffragiis suis aut jubeat, aut vetet.
 Concionem autem habere, est verba fa-
 cere ad populum sine ulla rogatione. His
 igitur de Magistratibus in universum vi-
 sis, jam de Senatoria dignitate, sive illam
 potestatem appellare mavis, quoniam &
 auctoritate & vetustate ferme omnes
 alias excellit, primum videamus.

C A P. I.

De Senatoribus.

SENATORUM originem à Romulo insti-
 tuisse, nemo ambigit. Quippe qui Vr-
 bis parens ac conditor; quoniam novam
 civitatem viribus & robore juvenum af-
 fatim

54 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 fatim ab se munitam cerneret haud mi-
 noris momenti fore ratus est, si eamde
 consilii ope fulcisset: ex primoribus pa-
 trum, qui tunc aderant, civibus, centum
 numero, elegit, quos ab honore Patres,
 ob ætatem Senatores appellavit: ut apud
 Lacedæmonios Senes, appellari eos, qui
 summum quendam magistratum ge-
 runt, Cicero ait. (*In Catone, sive De Sena-
 tute.*) Qui vero ex his primoribus cen-
 tum patrib⁹ geniti sunt, Patricii nuncu-
 pati sunt. Hunc ordinem mox Tullus
 Hostilius explevit, Alba à se diruta, Alba-
 nisque in Urbem inductis. Tum Iulios,
 Serviios, Quintos, Geganos, Curiatios,
 Clœliosque in Senatores accepit. Exactis
 autem Regibus Brutus cōsul, exhaustum
 bonis viris senatum intuens, primores e-
 questris ordinis adscribi in senatores o-
 peram dedit, illosque Conscriptos Patrēs
 appellavit: ex quo tempore, patrum con-
 scriptorum appellatio locum habere in-
 stituit. Penes hos quidē, senatores, sem-
 per totius Reip. summa enixa est: ut ne
 Reges quidem, Consules, aut Dictatores,
 aut alius quispiam Magistratus, incon-
 sulto Senatu quippiam moliretur: adeo,
 ut cum Tarquinius Superbus pleraque
 præter Senatus auctoritatem decerne-
 ret, tunc demum, amissō regio nomine,
 tyrannus appellaretur. Senatores vero
 tripli-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 35
triplicis ordinis fuisse reperi, alii enim
Patricii, alii Pedarii, nonnulli vero Con-
scripti appellabantur. Patricii sunt hi
maxime, qui ex centum illis patribus, à
Romulo lectis, geniti sunt. Conscripti
vero senatores hi, qui regum, consulum,
censorumve decreto in senatum lecti
sunt. Pedarios autem senatores variis
rationib⁹ appellatos invenio: alii enim,
quod hi non haberent sententiæ dictio-
nem in senatu, sed in aliorum sententias
pedibus irent, dictos Pedarios putant:
alii, quod plerique, qui magistratus cu-
rules essent adepti, sella curuli in senatū
veherentur; qui vero pedibus iter face-
rent, Pedarii nominarentur. M. autem
Varro, (*Avud Gellium lib. 3. cap. 18.*) e-
quites quosdam esse ait, quibus, amplio-
ribus magistratibus functis, nondum ta-
men à censoribus in senatores lectis, non
esset jus dicendæ in senatu sententiæ,
cum tamne in senatū venire liceret; Sed
quas sententiās principes dixerant, in eas
discedebant. De ordine vero ac ratio ne
cōsulendi senatus, quæ usquam reperi,
ea potissimum adjiciam. Aliquādo cum
primo rogare mors fuit, qui princeps in
Senatu à Censoribus positus fuerat, non-
nunquam vero, ut hi prius rogarentur,
qui Consules designati essent, institutum
est. Cicero autem in eo libro, quem

56 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 inscripfit Catonem majorem, sive De Se-
 neſtute, tantum aliquando ſeneſturi ho-
 noris tributum ſcribit, quod ut quiſque
 natu grandior eſſet, ita prior in Senatu
 ſententiam rogaretur. Uſu tandem in-
 troduſtum eſſe dicitur, ut quem Conſul
 ipſe rogaret, is prior ex ſententia verba
 faceret: alium tamen, quam conſularem
 virum, rogari fas fuiſſe, negant. Ex qua
 tamen conſuetudine C. Iulius Cæſar, in
 eo conſulatu quem geſſit cum M. Bibu-
 lo, hos duntaxat viros extra ordinem ro-
 gaſſe dicitur, M. Craſſum, Cn. Pompe-
 jum, & M. Catonem: Poſt M. Craſſum,
 Cn. Pompejum, ubi filiam ſibi in matri-
 monio collocavit, rogare primum cœ-
 pit. Cum vero M. Catonem rogaret, at-
 que id, de quo conſulebatur, e Repub.
 minus fore duceret, longioreque proin-
 de oratione uteretur, qua omne ferme
 tempus, quod eſt habendo ſenatui, tere-
 ret: Cæſar viatorem vocavit Marcum-
 que Catonem, quoniam finem non face-
 ret, prehendi loquentem, & in carcerem
 trahi juiſſit. Catonem, cum imperio pa-
 reret, ſenatus conſurrexit, & ad carce-
 rem proſequebantur. Cujus rei quaſi
 invidia motus Cæſar deſtitit, atq; emi-
 ti Catonem juiſſit. De modo autem ha-
 bendi ſenatus, M. Varro, rogatu Pom-
 peii, librum edidit, cum ille primum Cō-
 ſul

DE POTEST. ROM. LIB. II. 57
 sal cum M. Crasso fuisset designatus.
 Creditur, quia foris militia ad eam æta-
 tem occupatus, vellet civilis consuetudi-
 nis, cujus expertus erat, fieri peritior. Sed
 eum librū in ipsa Varronis ætate periis-
 se, idem ipse in epistola ad Oppianum
 scribit. Qua in epistola multa scribere
 Varronē id gen^o, A. Gellius in commen-
 tariis Noctium Atticarum refert, (*lib. 14.*
cap. 7.) primumque ille scriptum fuisse,
 per quas personas haberi senatū liceret,
 nominat Dictatorē, Consules, Prætores.
 Tr. Pl. Interregem, Præfectum Vrbi: ne-
 que ullis aliis jus fuisse senatum frequen-
 tem fieri jubere, asserit. Addit deinde ex-
 traordinario jure Tribunos militares,
 qui pro Consulibus essent. Itē Decemvi-
 ros, quibus imperium consulare tū esset.
 Item Triumviros Reip. cōstituendæ cau-
 sa creatos, consulendi senatum jus ha-
 buisse. De Præfecto autem urbi Latina-
 rum, utrum senatum habere liceret, non
 satis convenire ait: qui licere negant,
 quod ne ille quidem senator sit, proin-
 de jus dicendæ in senatu sententiæ non
 habeat, in rationem adducunt, ea quod
 ætate, quæ nondum senatoria sit, fiat.
 M. autem Varro, & Arteius Capito, jus
 esse Præfecto urbi senatus habendi æ-
 junt. (*apud Gellium lib. 14. cap. 7. & 8.*
 quandoquidem & Tr. Pl. quanquā non
 D 5 essent

essent senatores, ante Atinium plebiscitum jus Senatus habēdi esset. Scripserat etiam de intercessionibus, illis videlicet jus intercedēdi fuisse, qui vel ea potestate, vel majori essent, iis, qui senatuscōsulum, aut plebiscitum, vel aliud decretum rogarent. De loco habendi senatus, aut senatusconsulti rogandi, nisi in locis per augures constitutis, quæ templa appellabantur, haberi, rogarive potuisse negabat. Vnde & curia Hostilia, & Pompeia, & post Iulia, cum profana ea loca fuissent, templa per augures sunt constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum iusta fieri possent. De tempore vero habendi senatus, ita disseruit. Ante exortum, inquit, solem, aut post ejus occasum, senatusconsultum irritum esse. Opus etiam censorū fuisse, per quos & quo tempore factum esset senatuscōsultum animadvertere. De ætate autem senatoria, etiam adolescentibus senatorum senatum aliquando ingredi licuisse, veterum monumenta legentibus, apparet. Quo minus vero tandem in senatū illi ætati venire liceret, Papirii prætextati factum in causa fuit, ut Valerius Maximus in libro Factorum ac Dictorum memorabilium scriptum reliquit. Tunc igitur constitutum, ne cui paucioribus xxv. annis nato senatum ingredi liceret,

DE POTEST. ROM. LIB. II. 59
ut apud Plutarchum in vita Magni Pompeii. Item apud jus Civile Romanorum, quo nos etiam hoc tempore utimur, facile conspici licet. Qui vero senatum habiturus esset, auspicari primo, atque immolare hostiam debere, idem Varro (*Apud Gell. de cap. 7.*) censebat. Docuit etiam de divinis rebus, prius quam de humanis, ad senatum esse referendum. Item Senatusconsulta duobus modis fieri, aut per discessionem, si consentiretur; aut, si res ardua esset, per singulorū sententiam. De pignore quoq; faciendo, de multa irroganda senatori, qui, quo tempore in senatū venire debuit, non interfuerit. Quantum vero ad senatorum familiam pertinet, senatoriarum personarū appellatione, etiam uxores contineri decretum est. Adoptivos autē filios, etsi ante, quam patres in senatū essent ducti, sese in adoptionem dedissent, senatorios esse placuit. Si quis autem ex Patriciorū ordine, plebeio homini se in arrogationem dederit, Patricium tamen manere, Iure (*L. senatoris filium. D. de senat.*) cautum est: quā legem ea tempestate nullam fuisse arbitror, cum P. Clodius, vir patricius, quo tribunitia potestate fūgeretur, qua adversū Ciceronē factiose uteretur, plebeio homini se adoptandū tradidit. Cōtra senatorū filiz, nisi quæ senatoriis.

homi-

hominibus nuptui traditæ sunt, clarissimarum fœminarum nomine non continentur. Senatoris vero filium à patre emancipatû, etsi filii nomen Iure Civili amittit, senatoriam tamen retinere dignitatem creditur. Posthumi autem, quamvis post patris mortem nascuntur, senatorii tamen homines appellantur, eum vero, qui postquam pater senatu motus est, concipitur & nascitur, non esse senatoris filium, Proculus & Pegasus opinantur. Si quis vero ante conceptus fuerit, quam ejus pater senatu moveretur, non nocebit filio casus patris, quomin⁹, senatoris filius esse censeatur; sed si pater, antequam conciperet filium, senatoriam dignitatẽ amiserit, ac deinde decesserit, filii autem in aui senatoris potestatem reciderint, etsi non quasi senatore patre nati videantur, senatorii tamen censebuntur. Mulieres autem senatoribus primo, deinde inferioris sortis hominibus matrimonio collocatæ, clarissimarum fœminarum ordinis non sunt. Itaque impetrare pleræque à Principibus solent, ut nuptæ iterum inferioribus viris, in senatoria nihilominus maneant dignitate: ut dicitur divum Antoninum Augustum Iuliæ Mammææ consobrinæ suæ indulgisse. Senatores vero senatorio ordine amotos, quâvis capite
NON

DE POTEST. ROM. LIB. II. 61
non minuantur, & civitatem retineant,
judicare tamen, ac testimonium dicere,
prohibet lex Iulia repetundarum. De Sen-
natoribus hætenus: dehinc de Tribunis
Celerum pauca subjiciam.

C A P. II.

De Tribunis Celerum.

TRibunos Celerum primus Romulus
creasse fertur, cum tres equitum cē-
rurias, quarum opera in omni Reipubl.
discrimine uteretur, descripsit. Eas cen-
rurias, Ramnensium, Tatiensium, Luce-
rum appellavit: Ramnensium à Romu-
lo; Tatiensium à Tito Tatio Sabino; Lu-
cerū vero denominatio, ut Livio (*lib. 1.*)
placet, incerta est. Quod autem ternos
his præfecit viros, quos ex tribus delegit
tribub⁹, Tribunos nominavit. Fuisse au-
tem equites numero trecentos ajunt, eo
quod ex singulis curiis, quæ triginta tã-
tum erant, decem asciverit. Quod vero
celeriter accurrere eos voluit, si quando
Respubl. illorum opera indigeret, appel-
lari Celeres voluit. Sunt etiam qui à Ce-
lere quodam, qui primus iis ordinibus à
Romulo præfectus fuerit, Remi interfe-
ctore, hoc nomen inditū esse opinentur:
ut Ovidius in libro Fast. (4.) significare
intelligitur. Satis ergo de Tribunis Celerū
dictum sit: de Quæstoribus videamus.

C A P.

C A P. III.

De Quæstoribus.

QVæstoribus creandis origo vetustissima est, & ante omnes pæne Magistratus instituit. Gracchanus autè quispian, cujus supra memini, in eo libro, quem De Potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulū & Numam duos habuisse quæstores, quos non sua voce, sed populi suffragio creatos, scriptū reliquit. Cæterum, ut Romulum quæstores habuisse, non usquequaq; notum est: ita, Tullum Hostilium regē quæstores habuisse, constare inquit. Quod vero publicæ quærendæ pecuniæ propositi essent, appellatos Quæstores ajunt. Quæstorum vero, partim ærarii & urbanæ pecuniæ curam agere; provincias partim exigendis vestigalibus sortiri; plerique (ut ille Gracchanus dixit) epistolis in senatu legēdis occupari, iique nuncupari Candidati Principis solebāt. Nonnunquam autem maleficia conquirere. Quæstoribus negotio traditum est; ex quorum exercēdis quæstionibus, Quæstores dictos fuisse, M. Varro (*Apud Gell. lib. 13. cap. 13.*) opinari videtur. Quæstores, ut fere omnes reliquos Magistratus, tam plebeios, quam patricios, promiscue creari obtinuit: quæ potestas, quoniam minoribus adscribitur,

tur,

DE POTEST. ROM. LIB. II. 63
 tur, neque prehensionem, neq. vocationem habet: & quemadmodum privati, in jus ad Prætores vocari solent. Eadem gerendorum honorum, dicendæque in senatu sententiæ, initium fuisse perhibetur (*Sequentia de Quæstoribus parricidiis, non sunt in manuscripto Exemplari.*) Etiam quia de capite civis Romani, injussu populi, non erat permissum Consulibus jus dicere; propterea Quæstores constituebantur à populo, qui capitalibus præessent rebus. li appellabantur Quæstores parricidii, quorum & meminit lex XII. Tabularum. Hæc de Quæstoribus: jam de Interregis officio videamus.

C A P. IV.

De Interregia Potestate.

Romulo ergo humanis jã rebus subducto, fluctuantibusque Patrum animis, quo pacto Rempubl. procurarent, quem in demortui Regis locum suffecturi, aut quo tandè pacto essent, ne nova multitudo sine Rege ac duce vagaretur, ac vicinorum tandem irritatis animis, urbem, rectore vacuam, vis aliqua externa adoriretur; difficultati rerum consulere rati, centum Patres decem decurris factis, singulos ex singulis legunt, qui summæ rerû præessent. Ex iis, unum, qui
 cum

64 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 cum insignibus imperii & fascibus esset,
 decernunt. Quinque dierum spatio fini-
 retur imperium : eoq; pacto vicissim in-
 ter se sortiebatur, dum orbe exacto, an-
 nus exigeretur. Sed hujus imperii quo-
 niam pertæsum videretur, ac plebs pro
 uno Rege cætum sortitum esse querere-
 tur, audirentque ea moveri Patres, qui
 vel inviti imperium positura videbatur.
 Esse id per speciem beneficii ultro offe-
 rendū rati, summam potestatem populo
 permittunt: statuunt, ne plus juris ac po-
 testatis futuro Regi permetterent, quam
 apud se retinerent: simul decernunt,
 quem populus ipse Regem jussisset, ita
 demum ratum haberetur, si Patres au-
 ctiores extitissent, Tū Interrex concione
 advocata: *Quod bonum. faustum felixque*
sit, inquit, *Quirites, Regem create: si di-*
gnum, qui secundus à Romulo numeretur,
creaveritis, Patres auctores fient: Atque
 ea conditione Regem creabant. Apud
 quem ergo summa rerum erat, dum Re-
 gia potestas vacans erat, Interrex appel-
 labatur. Apud minores vero Romano-
 rum. cum Reipubl. causa abessent Cōsu-
 les, neque habendis comitiis interesse
 possent, sive vitio Consules creati essent,
 si Dictatorem comitiorū causa dici non
 placuisset, res ad Interregem deduceba-
 tur, ac per Interregem consularia comi-
 tia

DE POTEST. ROM. LIB. II. 65
tia habebantur. His ergo de Interrege
dictis : de Duûmviris Capitalibus videamus.

C A P. V.

De Duûmviris Capitalibus.

SI Duûmviratus Capitalis repetere originem voluerimus, ab usq; Tullii Hostilii Regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cum Albanis gesturus, copiosam è castris aciem eduxerat. Tum Metius Sufferius, Albanorum Dux, Regem Romanû ad colloquium vocavit; ubi in conspectû venerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatum est. Hanc tandem pactione inierunt: Erant in exercitu Albano trigemini fratres, qui Curiatii appellabantur, ut hi cum trigeminis Horatiis Romanis ferro decernerent, utrius exercitus victores essent, is populus alteri cû bona pace imperitaret. Armati ergo, hinc Horatii, illinc Curiatii, in campum prodeunt; diu vario Marte pugnat. ad extremum tres Curiatii, atq; ii quidem omnes saucii, duos ex Horatiis obtruncant, tertio integro relicto. Juvenis ergo integer corporis animique viribus, ne si stando triplices tutari ictus non possêt, ambire campum instituit. Ex Curiatiis qui validior erat,
E metu

66 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 metu exanimatum fugere ratus , profe-
 qui illum , ægre licet , pergit. Horatius,
 ubi alterum longe ab aliis esse cernit, Cu-
 riatium aggreditur, parumque validum
 facile obtruncat. Accurrentem fratri fer-
 re auxilium, primo illo etiam infirmio-
 rem, & vix sustinentem arma, facilius oc-
 cidit , Tertium gravi vulnere , metuque
 gravioze, minore negotio confodit. Iu-
 veni igitur Horatio, omnium consensu,
 gloriosissimus triumphus decernitur.
 Triumphanti ergo , cum omne genus
 hominum, tum Horatia soror, venit ob-
 viam. Hęc Horatia alteri ex Curiatiis for-
 te desponsa fuerat; quę ubi conspexit oc-
 cisi nuper à fratre viri pendentes ab ha-
 sta exuvias, lamentis & fœmineo ejulatu
 complebat omnia: cujus rei indignatio-
 ne perculsus Horatius , ratus publicam
 lætitiā turbasse , gladio per pectus so-
 roris acto , sororem interfecit. Trium-
 pho ergo acto , Horatius ad Regem tra-
 hitur, in carcerem conjicitur : ergo om-
 nium sentētia Horatium capite damna-
 bat; sed recens tam insignis facti memo-
 ria permultum favoris à Rege ipso po-
 tissimum sibi vindicabat. Dilationē er-
 go judicii Rex quærilians, tum primum
 Duū viros creat , quæstionem Horatii
 ab se ad illos rejicit. Quid plura? Duū
 viri plectendum capite Horatium pro-
 nun-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 67
nunciant : sed Horatius ab ea sententia
populum appellat. Res ad populi judi-
cium rejicitur. Tum ergo senis, orbique
trium liberorum parentis lachrymis &
pro concione orationibus, actam in-
signis actę rei memoriam, reum juvenem
populus absolvit. Tum ergo Duūm viris
Capitalibus initium esse cępit : unius
tandem collegę augmento Triumviri
facti sunt. Quod vero capitalibus quę-
stionibus pręessent, & carceris reorum
capitalium custodiam agerent, Capitales
appellati sunt : cujus etiam Magistratus
in damnatione M. Manlii Capitolini o-
pera usum Pop. Rom. Livius (*lib. 6.*)
meminit. Eorundum interventu trium-
virorum in eos, qui cum L. Catilina in
Rempub. conjuraverant, animadver-
sum est : ut meminit Sallustius (*In bello
Catil.*) Sed de his satis multa : de Pręfe-
cto Vrbi jam videndum est.

C A P. VI.

De Pręfecto Vrbi.

DE Pręfecto Vrbi nusquā antea quic-
quam repperi, quam de Sp. Lucretii,
patris Lucretiæ, pręfectura: nō tamen a-
lios Reges, pręter Tarquinium Superbū,
Pręfectos Vrbi creare potuisse, negave-
rim. Quo sese res vertat, cū Regibus pro-

68 A N D R. D Ó M. F L O C C I
ficisci opus foret, penes Præfectum Urbis
summa rerum relinquebatur. Vbi autem
imperium propagatum est, totius Italiae
iurisdictio ad Præfectum Urbis delata est.
Omnia enim crimina, quæ per totam Ita-
liam admittebatur, ut epistola D. Severi
ad Fabium Cilonem cautum est, Præfectura
Urbis sibi vendicat. In initio vero ejus
epistolæ, ita scriptum esse perhibetur. Cum
Urbem nostram fidei tuæ commiserimus,
&c. Quicquid igitur intra Urbem
admittitur, ad Præfectum Urbis videtur
pertinere. Sed & si quid intra centesimum
lapidem admissum fuerit, Præfecti
Urbis notio erit. Si ultra centesimum la-
pidem admissum fuerit, Urbis Præfecti
notio non erit. Audiet servos, qui ad sta-
tuas confugerint, aut qui de dominis
conquerantur, quod de suo peculio em-
pti, non manumittantur. Audiet patro-
nos egentes, & qui se ægros esse dicunt,
desiderentque sibi à libertis suffragium
impendi. Relegandi etiam deportandi-
que in insulam, potestatem Præfectus hu-
jusmodi obtinet. Si quis autem servum
suum in uxorem suam adulterium com-
misisse asserat, apud Præfectum Urbis e-
rit audiendus. Neque est alienum ab ejus
potestate, ut coram ipso interdicta, quod
vi aut clam exercentur. Solent item ad
Præfectum Urbis tutores curatoresq; re-
mitti,

DE POTEST. ROM. LIB. II. 69
 mitti, qui male in tutela curave versati
 fuerint, quique graviore animadversio-
 ne, quam ut suspectorum crimen incur-
 rant, indigent, seu quos probari possit,
 datis munerib⁹ tutelā occupasse, seu ac-
 cepta mercede operam dedisse, quo mi-
 nus idoneus tutor alicui assignaretur,
 vel consulto circa edendū patrimonium
 ipsius, quantitatem minuisse, sive evidē-
 ti fraude pupilli bona alienasse. Id quo-
 que injunctum est huic Magistratui à di-
 vo Severo, ut mancipia tueatur, ne pro-
 stituantur. Curare præterea Præfectus
 Vrbi debet, ut nummularii probe se ge-
 rant, circa suæ professionis negotia oba-
 eunda, temperentque ab iis, quæ leges
 non admittunt. Si autem patronus con-
 temni se à suo liberto docuerit, aut con-
 tumeliosum sibi libertum queratur, sive
 se convicium ab eo passum, liberosve
 suos, vel uxorem, aut quid huic simile,
 objectū fuerit, Præfectus Vrbi adiri solet,
 & pro modo querelæ corrigere eum, aut
 comminari, aut fustib⁹ castigare, aut ul-
 terius procedere in pœnam solet. Quod
 si delatum se à liberto, aut contra se cū
 inimicis cōspirasse doceat, etiam metal-
 li pœnam in eum Præfectus constituet.
 Cura etiam rei macellariæ omnis, iusto
 ut pretio veneat, ad officium Præfecti
 pertinet, & ideo forum boarium, sua-

70 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 rium , piscarium , & olitorium ad ejus-
 dem Præfecti curam pertinet. Ad tuen-
 dam quoque popularium quietem , dis-
 positos stationarios milites habere de-
 bet, curareq; , ut sibi, quid ubique agitur,
 per delatores renunciatur. Potest etiam
 Vrbi interdicare, negotiationi, professio-
 nibus, advocationibus, & foro, ad tem-
 pus , & in perpetuum. Sed cum multo
 tempore Præfectus Vrbi creatus fuerit,
 demum illius ditione deleta , & ad præ-
 torem translata , Latinarum feriarum
 duntaxat causa creari coëptus est. Et cum
 cæterorum omnium Magistratum fo-
 ra quiescerent, soli Præfecto Vrbi Latina-
 rum cognitio relinquebatur. Hoc vi-
 sum est, ut de Præfecto Vrbi Latinarum
 subjicerem: ne quis alteram Magistratus
 speciem esse arbitraretur. Pleraque, quæ
 ad Præfecti ditionem pertinere videban-
 tur, de industria omisi: nam tempus vi-
 sum est, ut de Consulibus agerem.

C A P. VII.

De Consulibus.

Consularem potestatem Regiæ potesta-
 tis exemplo accersitam fuisse, vetusta-
 ris monumenta declarant. Exactis enim
 Regibus , duo viri creati sunt , quibus
 præter quam quod annum imperium
 datum

DE POTEST. ROM. LIB. II. 71
datum est; nihil aliud immutatum est.
Itaque lictores, & trabeam, cæteraque
Regum insignia retinuerunt. Quod autem
consulere Reipubl. deberent, Consules
appellavere. Injunctumque, ut omnium
quæ à Republica fore arbitrantur, dili-
genter curam agerent. Primi Consules
post exactos Reges fuere L. Iunius Bru-
tus & L. Tarquinius Collatinus. Brutus
cum collega egit, ut penes alterum dun-
taxat fasces forent; ne, si penes utrum-
que populus conspexissent, duplicatum
terrorem ex uno ad duos Reges querere-
tur. Duodecim erant numero lictores,
qui cum fascibus cuique consulum secu-
res præferebant. Quem numerum licto-
rum elegisse Romulum ferunt, eo quod
duodecim vultures in Aventino monte,
cum auguriis cum fratre contenderet,
inspexit. Nonnullis autem atque ido-
neis auctoribus, hæc, ut pleraque alia,
scilicet apparitores, sellam curulem, to-
gam & prætextam ab Etruscis finiti-
mis populis ascivisse, verisimilius vide-
tur. Etruscos, scilicet, cum duode-
cim populis constarent, Rege commu-
niter creato, singulos unum lictorem
Regi exhibuisse. Lictores autem à ligan-
do dictos existimant, quod quem con-
sules prehendi ligarique jussissent, præ-
sto ad parendum essent, & venientes

Consulibus obviam, de equo descendere
 juberent. Iunio autem Bruto, altero ex
 primis Consulibus, in bello extincto, cū
 solus P. Valerius in Consulatu remansisset:
 (hic enim in Tarquinii Collatini locum
 susceptus erat, quod ille ob invisum
 Tarquiniorum genus, se cōsulatu abdicare
 compulsus esset) ut sunt mutabiles
 vulgi animi, in ipsum nō invidia modo,
 sed suspicio etiam cum atroci crimine
 oborta est: Et cum consul advocata con-
 cione se expurgasset, auctor esse instituit
 ferendæ legis, ut adversus omnes Magi-
 strat⁹ esset provocatio. Tum igitur Con-
 sularis auctoritas Regia potestate longe
 inferior esse cœpit, ac libertatis jacta se-
 mina mirum in modum coaluisse visa.
 Consules, nisi ex patribus creari, quod
 apud alios auspicia non essent, religionē
 fore creditum aliquando est. Profligato
 tandem Gallico bello (eo scilicet, quo T.
 Manlius torque hosti Gallo, quem singu-
 lari certamine occiderat, detracto, Tor-
 quati cognomen sibi posterisq; suis cla-
 rissimum dedit) assiduis tribunitiis sedi-
 tionibus victi, alterū ex plebe Consulem
 creandum concessere. Primus autem de
 plebe consul L. Sequacius creatus est: &
 cum antea Tribunos militum, qui pro
 Consulibus essent, ex suo quoq; ordine
 creari plebs obtinisset, sæpenumero
crea-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 73
 creationi tribunorum consularis potestatis intermissio occurrit; adeo, ut duobus aliquando, nonnunquam pluribus, sæpe etiam paucioribus annis Consulare imperium vacaverit. De constitutione vero Consularis potestatis, illud vulgo compertum est, habitis videlicet per cōsules, sive alterum duorum, sive per Interregem, aut Dictatorem, comitiis. (quæ tribuum centuriarumque conventu ac suffragiis constant) & in campum Martium accitis, qui consulatū petaturi sunt, in campum descendunt, atque eo, quod tunc candidis vestib⁹ induti sunt, Candidati vocantur. In quem igitur populi suffragia, cōsularibus habitis comitiis, auspiciisque rite peractis, concurreretur is erat Consul designatus. Sed quoniam de comitiis habuimus mentionē, non incongruum est, hic nōnihil ex iis, quæ ad nos usq; pervenerunt, adscribere. Comitiorum enim alia Calata, alia Tributa nūcupantur. Calata vero dicta sunt, eo quod calari, id est, vocari per licitorem solebant: Ea vero in Centuriata & Curiata dividuntur. Curiata ex curiis, quæ triginta numero erant, & omne genus civium continebant, per licitorem curiatim vocabantur. Centuriata vero per cornicinem ex censu & ætate accersebantur. Tributa vero ex omnibus re-

E 5 gloni-

74 **ANDR. DOM. FLOCCY**
 gionibus Urbis ac tribunus (ut reor) nſu-
 cupata conſtabant. Centuriata autem
 intra pomerium fieri nefas erat, quia ex-
 ercitus (ut ferunt) extra Urbem impe-
 rari oporteat, intra Urbem imperari juſ
 non ſit. Propterea Centuriata in campo
 Martio haberi, quod exercitus impera-
 ri præſidii cauſa ſolitus ſit. Illud præ-
 terea neceſſarium, Conſulatum petenti-
 bus, ut per ſeipſos comitiis intereſſent,
 per alios petendi facultas nullo pacto de-
 cernebatur. Quod etiam præſcribendis
 cæteris Magiſtratibus, obſervatum ani-
 madvertere eſt. Eam præterea poteſta-
 tem, qua de agimus, & filii familias, &
 ſui juris conſtituti conſequuntur, ſequi
 ipſos apud ſe ſua auctoritate emanci-
 pandi facultas eſt. Tandem etiam inſti-
 tutum, ut qui Conſules facerent, ipſo ju-
 re abſque emancipatione à patriæ pote-
 tis vinculo liberarentur. Sed de Conſu-
 libus ſatis: jam de ſumma Dictatoris
 poteſtate, quæ colligere potui, dein-
 ceptis adjiciam.

C A P. VIII.

De Dictatore.

DICTATOREM Albanos prius quam Ro-
 manos habuiſſe, quippe qui Metium
 Suffetium habuerunt, teſtis eſt T. Li-
 vius,

vius. (*lib. 2.*) Apud Romanos vero primus Dictator factus est T. Largius, primum Cōsul; quo anno, quibusve consulis, non satis constat. Illud vero liquet, Latino Sabinoq; bello impendente, sexaginta ve populis in Romanos conjuratis, concitante Octavio Mamilio Tusculo, Tarquinii Superbi genero, quem tum penes exulabat, Dictatorem Romæ creari instituisse. Ea summa quidem apud Romanos potestas fuit: à qua nec provocandi jus fuisse, & animadversionem in capite cujuscunque civis Romani, totiusque Reipubl. summam ditio- nem penes ipsum habuisse, veterū scripta testatur. Liētores & universa Regum insignia Dictatori attribuere. Quod autem summū ei in populum jus, summaque potestas fuit, Magister populi cognominatus est: ex quo factum, ut qui potestatem aliquam de publico haberet, utpote illam quæ è suprema Dictaturæ potestate ortum duceret, Magistratus, velut à candido candidatus, appellaretur. Dictator haud alio pacto creari cōsuevit, quam cum vis aliqua major de improvviso oborta, ingentem urbi cladem minitari videretur. Prius non nisi ex Patribus, velut pleraque alia, Dictatorem legi fas fuit: tandem, ut cætera quoque, id ipsum immutatū est. Bello enim,

quod

76 **ANDR. DOM. FLOCCI**
 quod Pop. Rom. cum Tarquiniensibus,
 Falicisque gessit, primus de plebe Dicta-
 tor creatus est C. Martius Rutilus, qui &
 ipse Magistrum equitum etiam de plebe
 hominem C. Plancium dixit. Hunc Ma-
 gistratum, quoniam quam amplissimus
 esset, non nisi sex mensibus retinere li-
 cuit, quod vero futuros dictare Magi-
 stratus solitus sit, appellatum esse Dicta-
 torem, M. Varro ait. Hujus etiam præ-
 textu Magistratus, L. Sylla, ac deinde Iu-
 lius Cæsar Rempubl. oppressere, tyranni-
 dis invisum atque infame nomen evita-
 re cupientes. De Dictatore ergo, quan-
 tum per veterum disquisitionem licuit,
 circumscripto : de Magistro equitum a-
 nimadvertamus.

C A P. I X.

De Magistro equitum.

Q Vales Tribuni Celerum apud Reges,
 tales ferme apud Dictatores Magistri
 equitum fuere: & ut Dictatori summum
 jus in populum fuit, ita in omnes milites
 & accensos, Magistro equitum fuisse,
 traditum est. Primus Magister equitum
 Sp. Cassius fuit, à T. Largio primo Dicta-
 tore creatus. Id demum officii fuit Magi-
 stris equitum apud Dictatores, quod tan-
 dem Præfecto prætorii apud Cæsares.
 His

DE POTEST. ROM. LIB. II. 77
His ergo paucis de Magistro equitum
contenti: de Tribunis plebis videamus.

C A P. X.

De Tribunis plebis.

TRIBUNIS plebis creandis initium fuit
secessio plebis à Patribus in montem
Sacrum facta. Tráfacto enim bello, hinc
Volscorum, illinc Æquorum atque Sabinorum,
cum ex promissis Patrum ferenda
legis, de liberanda à nexibus fœneratorum
plebe, spes certis quibusdam judiciis
versaretur, quæ tamé quadam calumnia
ac nimia lusione protrahi videretur à
Patribus, M. Valerio Dictatore creato,
qui ad populares seditiones comprimendas,
ingensque gerendum bellum mitteretur;
cumque pro plebe, ad ferenda legem
intercedere cœpisset, & quod se & plebē
frustrari videret, Magistratu se abdicavisset,
accederetque ad indignationem plebis,
quod Patres plebis animos à seditionibus
avertere rati, sub prætextu sacramenti
consulibus præstiti, novo bello cogere,
ad militandum, adnitebantur. Plebs
permolestè id ferens, in montem Sacrum,
qui est trans Anienem, tertio ab Vrbe
miliario, secessit. Quod cum ingentem
trepidationem incussisset Patribus (quoniam enim modo
urbem

78 **ANDR: DOM. FLOCC**
 urbem omnium militum robore exhaustam, si qua vis belli aliqua ex parte irrepisset, tutari Rempubl. facultas dabatur) Menenium Agrippam, summæ eâ tempestate auctoritatis virû, plebi charum pariter ac Patribus, legatû ad componendam popularem seditionem decernunt; qui gravi usus oratione, apologum de conspiratione membrorû contra ventrem induxit, quæadmodum nihilominus sibi quam ventri ea conspiratio cladem attulerit, qua usque eo delinivit plebis animos, ut illius opera pacem cum Patribus iniverit. In cujus pactione fœderis, convenit, uti plebeios in urbe Magistratus obtinerent. Duos ergo Tribunos tum habere plebs cœpit, A. Virginius T. Vetustio Consulibus. Alia rursus secessione, tres additi, Appio Claudio, & T. Quintio consulibus. Mox quinque item alii, consulibus M. Horatio Pulvillo, & Q. Minutio. Hoc pacto decem Tribunis in plebem Romanam fuit jurisdictio. Tribunorum vero demum cum in modum crevit auctoritas, ut quicquid Senatus decrevisset, ita demum ratum haberetur, si Tribuni approbavissent. Stabant ergo in vestibulo curiæ, ubi habebatur senatus (templum enim ingredi non licebat) & quæcunq; senatus decrevisset, Tribunis animadvertenda perferreban-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 79
rebantur, ut si è Republica fore viderentur, approbarent; cætera ad arbitrium rejicerent, tum quæ senatus consulta approbassent, T. literam in tergo adjiciebant, haud alio quidem pacto rata judicatum iri. Sed de Tribunitia potestate, si latius patere quicquam nobis voluerimus, Labeonis Antistii juris peritissimi extat sententia: cujus verba, quemadmodum apud Aul. Gellium (*lib. 13. cap. 12*) scripta repperi, ita ipse adscripsi. In quadam, inquit, epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium legum atque morum Pop. Rom. jurisque civilis doctum apprime fuisse: sed agitabat, inquit, hominem libertas quædam vecors usque eo, ut divo Augusto jam Principe, & Rempubl. obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod justum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus invenisset. Ac deinde narrat, quid idem ipse Labeo, per viatorem à Tribuno plebis vocatus, responderit. Iussit eum, qui missus erat, ad Tribunos redire, eisque dicere jus eos non habere, neque se, neque alium quenquam vocandi, cum moribus majorum, Tribuni plebis prehensionem haberent, vocationem non haberent. Possent igitur eos venire, & prehendi se jubere, sed vocandi absentem jus non habere. Idque etiam

etiam apud Varronem in libro rerum humanarum scriptum aſſerit, idem Aul. Gellius. (*ibid.*) Qui ſane Varro, cū Triumvir eſſet, aſſerit ſe à Tribunis plebis vocatum non iſſe; & cum Tribunus plebis eſſet, vocari neminem juſſiſſe. Maximæ vero partes Tribunorum in interceſſionibus extitere (id quidem eſt, vim à cæteris Magiſtratibus prohibere fieri) haud minores in legibus ad populum ferendis, quæ plebiſcita appellantur. In quibus ſane rogâdis, patrum intereſſe nulli admodum juſ fuit. Quinetiam in provinciis procōſularibus aſſignandis: ut videre apud Plutarchum in vita M. Catonis, maxime in tribunatu P. Clodii, licet. Illud etiam obſervatum eſt inter Tribunos, ut ſi cæteri omnes unam rem probaſſent, unus vero id prohibuiſſet, plus cæteris quidem omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire poſſet. Sed de Tribunitia poteſtate hætenus: jam de Proconſulari hic pauca videamus.

C A P. XI.

De Proconſulari poteſtate.

DE hac quidem poteſtatis ſpecie, nihil quicquam prius reperi, quam bello à Pop. Rom. cum Æquis infeliciſter geſto,
maxi-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 81
 maximoque terrore urbi illato. Tum enim Consul, qui in urbe remanserat, quo
 feriosius delectū facere posset, Procon-
 sulem creavit, qui obsessio collegæ auxi-
 lium ferret. Creatus est igitur Proconsul
 T. Quintus A. Posthumio Albo, & Sp.
 Furio consulibus. Quod, vero pro ipsis
 Consulibus mitterentur, eorumque vice
 functuri essent, Proconsules appellati
 sunt. Iis Magistratibus cætera quidem
 Consularia insignia concessa sunt, præ-
 terquam quod sex duntaxat licitoribus
 uti, injunctum est. Qua tempestate, non
 ordinaria quidem, sed delegata jurisdic-
 ctione Proconsul (de quo agimus) ute-
 batur: quāvis postea usu venit, ut pro-
 pria huic Magistratui jurisdicctio compe-
 tere instituerit. Propagatis enim impe-
 rii finibus, compluriumq; & ingentium
 bellorum administrādorū cura exor-
 ta, observari cœptum, ut quo quique an-
 no Consules fuissent, sequenti Procon-
 sules remanerent, & varias provincias
 cum imperio sortirentur. De finibus au-
 tem Proconsularibus, quæ nancisci po-
 tui, ea breviter subjiciam. Potestatem
 suam Proconsul, nisi in ea provincia,
 quam est sortitus, exercere non potest;
 quamvis voluntariam (ut ajunt) jurisdic-
 ctionem ubique exerceat. Ea est: aucto-
 ritatem manumittere servos suos apud
 se vo-

F

se vo-

se volentibus, aut se adoprandos dare, passim præstare. Contentiosam vero jurisdictionem, præterquam in provincia, tractare non potest: nec quicquam in ea provincia negotiorum exoritur quin ad Proconsulis administrationem pertinere soleat. Sin autem fiscalis causa incidere, melius faciet ad Procuratorem Cæsaris deferre. Si uxorem secum in provinciam duxerit, (quod non fecisse decetius putabitur) eaq; deliquerit, in eam ipsam animadvertet. Obsoniis dono missis, ut prorsus abstinere non debet; sic in accipiendis, modum servare: valde enim inhumanum est, à nemine accipere; passim vero, vilissimum & penitus avarissimum. Ab aliis vero rebus dono missis, omnino abstinere Proconsulem oportet. Item ab emptionibus omnium rerum, præterquam victus quotidiani causa. Lites vero, quæ seriosa excussione animadversioneque indigent, summatim pertractare ac diffinire non debet. Quæ cognitionem exactiorem non desiderant, ut obsequium parentibus à liberis, & patronis exhibeatur à libertis, summatim animadversa pronunciare poterit. Parum autem obsequentes patronis suis liberos, cum verbis paulo atrocioribus exterreat, tum etiam fustium castigatione coërceat, absque iudicii sane ac fori

strepiti-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 87
strepitu. Non habentibus autem advocatum ob inopiam, seu adversarii potentiam, ultro exhibeat: ac denique universa expediat, quæ mero (ut ajunt) imperio assignari solent. Id enim significat; gladii potestatem in facinorosos quosque animadvertendi habere. Sed quoniam negotiorum provincialium multitudinem per seipsum obire Proconsulem perdifficile est, Legatum Proconsules habere solent: de cujus potestate & officio pauca videnda sunt.

C A P. XII.

De Legatis Proconsulum.

Solent Proconsules, ob rerum gerendarum in provincia multitudinem, Legatos statuerere, qui non propria quidem, sed mandata jurisdictione utuntur; quos, priusquam in provinciam pervenerint, sibi substituere non possunt. Si quid autem Legato occurrat, cujus rei gravitas exactiorem diligentiam exigit, ad Proconsulem remittere Legatus debet. Neque enim animadvertendi, coercendi, seu atrociter verberandi, Legato licentia est. Iudices tamen ligantibus, tutores etiam pupillis dare potest. custodiarumque, quæ per provinciam in stationibus dispo-

84 A N D R. D O M. F L O C C I
fitæ sunt, solet Proconsul Legato cognitionem commendare; nec prius, quam è provincia Proconsul discedat, Legatum dimittere cõsuevit. Et si diem suum obierit in provincia Proconsul, ita demum sibi mādata negotia exiget, si res integra non inveniatur. Sin vero abesse à provincia Proconsulem fortassè contigerit, causas etiam, quæ animadversionem exigunt, delegabit. His igitur de Legato Proconsulis visis. de Ædilibus jamdudum videamus.

C A P. X I I I.

De Ædilibus.

ÆDilitatem plebeiam pro vetustissimo Magistratu habeo, &, utrum ante Tribunos plebis creari cœperint, ambigo. Moveor, quod ab exactis Regibus ad secessionem in Sacro monte factam, plebs, maxima quidem pars Pop. Rom. tanto tempore absque aliquo in Republica Magistratu, à quo tueretur, extiterit. Quin apud Livium (*lib. 3.*) haud multo post Tribunos plebis creatos, pestilenti quodam tempore, cum & Consulum alter obiisset, alter vero ægram animam traheret, apud Ædiles plebeios, & Consularem & Tribunitiam potestatem, & tandem totius Reipublicæ summam

DE POTEST. ROM. LIB. II. 84
 mam resedisse constat. Non quod illos
 tunc primū creari cœptos appareat, sed
 quod longe antea creatos esse potuisse
 facile sit. Crescentib⁹ autem plebeis opi-
 bus, ita ut etiam Dictatores ac Pontifi-
 ces de suo quoque corpore præstarent,
 tum Patres, multoties certamine à plebe
 victi, duos Ædiles plebeios ex Patribus
 creandos pervicerunt. Nam cum Ædili-
 bus plebeis ludos faciendos, solennesque
 pro ordinibus in concordiam redactis
 dies in Fastis referendos mandarent, ne-
 garentque se id facturos esse Ædiles ple-
 bis, conclamatum esse à juvenibus pa-
 triciis dicitur: se id honoris deorum im-
 mortalium causa, libèter acturos, ut alii
 Ædiles fierent. Quibus cum ab universis
 gratiæ actæ essent, Senatusconsultum fa-
 ctū est: ut duos viros ex Patribus, qui Æ-
 diles forent, Dictator populum rogaret,
 Patres comitiis actores fieret. Duo ergo
 Patricii Ædiles creati sunt, Cn. Quintus
 Capitolinus, & P. Cornelius Scipio. Sed
 duos tandem Ædiles creatos alios à Iulio
 Cæsare; qui, quoniam frumento præes-
 sent, Cereales appellati sunt: ut apud i-
 doneos invenio auctores. Ædiles, à sacra-
 rum ædium quam gerebant cura, appel-
 lati sunt. Curules vero ii qui ex Patribus
 creati sunt, quoniam sella curuli vehe-
 rentur, cognominati sunt. Plebei vero &

Cereales jam adeo manifesto cognomine sunt, ut interpretatione nostra non egeant. Ludos instituere, qua impensa, quibusve in spectaculis fierent, ad *Ædilium* partes pertinebat. Id etiam erat haud leve *Ædilitatis* munus, ut sua quisque *Ædilis* fact⁹ impensa, ludos pro modo patrimonii ac dignitatis suæ celebrandos curaret: cujus instituti M. Cicero, in iis libris quos De Officiis inscripsit, cum de sua, & Magni Pompeii *ædilitate* meminit, locuples testis est. Asconius autem Pedianus, (*In Orat. Cic. contra L. Pis. in fin.*) Pompeium *Ædilem* creatum, theatrum, quod summa impensa *ædificaverat*, magnificentissimis ludis, in quibus currus cum elephâtis induxerit, dedicasse ait. Id etiam in argumētis comœdiarum, quibus nomina *Ædilium*, qui ludis præfuerant, adscripta sunt, facile est animadvertere. Locorum autem discretio, & cuilibet ordini pro dignitate assignatio, *Ædilium* muneris est. Val. Maximus in libris Dictorum ac Factorum memorabilium (2.) scripsit, Attilium Seranum, & L. Scribonium *Ædiles*, senatus ac plebis loca secrevisse. Quod si servum quispiam, aut jumetum morbosum, aut vitiosum, pro integro sanoque venum dederit, edicto *Ædilium* emptori succurreretur. Quod vero cloacæ publicæ, &

aquæ,

DE POTEST. ROM. LIB. II. 87
aquæductus, cæteraque ædificia lauta;
munda, integraque & expedita asserva-
rentur, Ædilium officium est. Denique
quicquid rerum vitiosarum pro sincere,
fractum pro integro usquam venisset,
Ædilitio edicto redhiberi solet. De
Ædilibus hæc habui, quæ dicerem: de
Decemviris pauca videamus.

C A P. XIV.

*De Decemviris, legum ferenda-
rum causa creatis.*

DEcemviris summam potestatem in-
euntibus, Magistratus omnes, qui
Rempubl. gerebant & regebant, exole-
vere: quibus creandis, hoc in causa fuisse
perhibetur. Plebe enim quotidianis se-
ditionibus, tum ob creandos de plebe
Magistratus, tum ob ferendam legem de
solvendo à nexibus fœneratorum, sæpe
etiam de connubio, ut nubere liceret
plebi cum Patribus, nonnunquam ob fe-
rendam legem Agrariam, divina simul
humanaque omnia miscente, & tan-
dem communes quasdam leges ferri
petente, ne quis esset invidiæ locus, le-
ges extraneas accersiri placuit. Missi er-
go tres Athenas sunt legati, qui inclytas
leges Solonis scriptas ferrent: jura etiam
& mores aliarum civitatum noscerent.

li fuere, Sp. Posthumius Albus, A. Manlius. & P. Sulpitius Camerinus. Legati igitur anno tertio, quam recesserant, leges scriptas referunt : pro quibus sane censendis, promulgandisque centuriatis comitiis (quod, ut sanctiores essent, fieri oportebat) Decemviros creant, qui suo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere, Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Posthumius. Placuitque, ne ab horum potestate esset provocatio. Penes alterum vero, ut fors ferret, quoadusque omnem numerum pervasisissent, certis diebus lictores forét. Eodem ergo anno Decem Tabulas edunt, potestatem inspiciendi omnibus faciunt, edicunt. agitent secū omnes, si quid emendari, suppleri, minuive op^o esse censēāt, omnium se sentētiās æquo audituros esse animo. Postquam satis emendatas esse apparuit decem tabulis scriptas leges centuriatis comitiis perferunt, ac simul se magistratu abdicant. Cum vero rumor percrebuisset, duab^o aliis tabulis jus Pop. Rom. plenum & absolutum fore, iterum, habitis comitiis, alii Decemviri subrogati sunt. Tum Appius, (Claudius) cui comitia habere datum fuerat, sese contra jus fasq; Decemvirum creat. Collegæ fuere,
M. Cor-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 89
M. Cornelius Maluginensis, M. Sergius,
L. Minutius, Q. Fabius Vibulanus, Q. Pe-
tilius, T. Antonius Merenda, CesoDuel-
lius, Oppius Cornicenſis, M. Rabuleius.
Operæ pretium eſt audire, quam ii De-
cemviri per ſpem ac libidinem dominân-
di, omnem Reipubl. ſpeciem deleverint.
Idibus Maiis coinivere Magiſtratum,
cum duodenis ſinguli faſcibus forum
complevere. Neque enim ad rem perti-
nere, demi ſecures, quando abſque pro-
vocatione creati eſſent, interpretaban-
tur. Decem ergo ſe, Regum inſtar, primo
conſpectu præbuiſſe ferunt. Incredible
eſt enim quantum ea ſpecies urbi terro-
ris injecerit: Neque ſuus urbem feſellit
timor. Primum cum abſtinere à Patri-
bus cœpiſſent, in humiliores libidinem
crudelitatemq; exercebant. Hominum,
non cauſarum toti erant, ut apud quos
gratia potius, quam æqua vim judicia
haberent. Domi contrahebant, pro-
nunciabant in foro. Si quis collegam ap-
pellafſet, ab eo, ad quem appellaviſſet, ita
diſcedebat ut pœniteret, prioris decreto
non ſteriſſe. Opinio etiam fuit, fœdus
clam inter eos jurejurâdo iſtum, ne co-
mitia haberent, perpetuoque Decemvi-
ratu poſſeſſum ſemel obtinerent impe-
rium. Hac conditione jam major anni
pars proceſſerat, & duæ tabulæ ad decem
F 5 alias

alias adjectæ fuerât, nec aliud quicquam supererat, nisi ut céturiatis comitiis perferrentur. Hoc peractô, cum laberetur annus, nullaq; comitiorum mentio haberetur: & quâvis anni exactiōe factos privatos plebs obstreperet, ac libertatem prorsus amissam conquereretur, eo illi nihilo minore fastu, ac petulâtia abutebantur. Sed hæc urbanos inter strepitus, cum nunciatum esset bellum à Sabinis Æquisve impédere, paululum intercedit. Habito enim delectu, Decemviri, armato exercitu, in bellum prodeunt. Dum bellum vario eventû geritur, Appius Claudius Decemvir qui gerendis rebus urbanis remanserat, plebeiz virginis, cujus amore deflagrabat, stuprandæ consilium capit. Pater ejus L. Virginius, qui tum honestû ordinem in castris ducebat, Icilio cuidam, tribunitio viro, puellam desponderat. Hanc virginem forma egregiam cû Appius primum prece ac pretio pellicere tentasset, parumq; sibi succedere cuncta cerneret, ad crudelê superbamque vim animum convertit: M. Claudio clienti negotium dat, ut coram se, pro tribunali sedente, puellam in servitutem asserat: ceteros omnes, qui in libertatem asserant, rejecturum promittit. Opportunitatem ergo nactus M. Claudius, libidinis minister, transeunti per forû puellæ sce-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 91
Iæ sceleratas manus iniecit, servā suam,
servaque natam appellans, ac sequi se
puellam iuber: Cunctātem vi abstractu-
rus esse videbatur, cum ad clamorem e-
reptæ, nutricisque fidem Quiritum im-
plorantis, multitudinis concursus factus
est: iamque à vi tuta esse videbatur: tum
Claudius nihil esse opus tumultu ait, se
iure grassari; si non crederent, se ad tri-
bunal sequeretur. Cum ad tribunal ven-
tum est, petitor apud argumenti aucto-
rem agit, puellam domi suæ natam fur-
toque subtractam, in domum Virginii
pro filia esse suppositam. Interim domi-
num ancillam sequi, quod ita æquitas
dictaret, interloqueretur, Composuerat
ita se facturum Appius Claudius, ne sine
causæ cognitione pronunciare in servi-
tutem videretur. Tum advocatis puellæ
intercedentibus, patrem Reipubl. causa
abesse, iniquum de liberis absentis agi,
cæteraque huiusmodi allegantibus: Ici-
lius vir, & Numitorius avus superveniunt.
Icilius autem, ut erat vir acer, multa
intrepide vociferantem, Appius per li-
ctorem submoveri iussit. Sed cum ille
constantissimo animo resistere perge-
ret, ac multitudinis concursus ingens
fieret, Appius, ne exortus tumultus,
novandi res occasionem faceret, va-
des de virgine in posterum diem ad iudi-
cium

92 **ANDR. DOM. FLOCCI**
cium sistenda, dari jussit, Interea patrem
accersunt nuncii. advolat in urbem pa-
ter, ac prima luce sordidatus filiam ob-
soleta veste, cum aliquot matronis secū
in forum ducit. Vociferat, opem ferant.
lamentatione & querelis omnia implet.
Idem Icilius, idem puella ac matronæ fa-
ciunt. Adversus hæc omnia, Appius ob-
stinato animo tribunal ascendit, vindi-
cias secundū servitutem decrevit. Quod
decretum cum ingētem admirationem
incussisset, ac M. Claudius iret ad com-
prehendendam virginem, tunc pater in-
tentans in Appium man⁹, Icilio, inquit,
non tibi, Appi, filiam meam despōdi: ad
nuptias, non ad stuprum educavi. sed
quæso, patrio dolori ignoscas, si quid
sum in te invectus inclemētius. Sinas er-
go corā virgine me nutricem percun-
ctari, quid hoc rerum sit: ut si falso pater
sim, re comperta, æquiore hinc animo
discedam. Seductam ergo filiam, percun-
ctandi prætextu, rapto è taberna-lanii
cultro, filiam interemit. Quid multa? rei
indignitate pariter omnes commoti, in
forum concurrūt. Appius autem ut tu-
multuari cœptum videt, quo vitæ con-
suleret, obvoluto capite effugit. Plebs ex-
go, recuperandę libertatis occasione na-
cta, arreptis armis, duce Virginio in A-
ventinum recedit. Nec minus Icilius in
castris

castris militum concitat multitudinem, plebisque urbanæ exemplo, decem Tribunos militares creant, ingentique cum exercitu ad urbem accedunt, alteri se exercitu conjungunt. Hoc pacto armata plebs secedere statuit. Eo ergo, quicunq; per ætatem valetudinemque potuerūt, cum uxoribus liberisque pervenēre. Iis tantis motibus rerum perculsi Decemviri, senatum frequentem fieri jubent: rogant, quid è Republ. fore censent, edicere. Denique cum multa ultro citroque in senatu agitata essent, ac plerique senatores intrepide Decemviros oratione castigassent, decem Tarquinius appellantes: Decemviri tandem futuros se in potestate Patrum affirmarunt, modo sese ab injuria tuerentur: ac simul legatos mittere, ad res componendas, statuunt. Missi ergo legati, M. Horatius & L. Valerius, probatissimæ existimationis viri: de conditione pacis cum plebe agūt. Petebat autem plebs inter cōditiones pacis, ad supplicium Decemviros: quod legati primum compositis orationibus dissuaserunt plebi. Contenta igitur plebs fuit, ut sui sibi Tribuni restituerentur, &, ut consueverat, rediretur ad Consules. Interim abdicant se magistratu Decemviri. Comitia Consulibus Tribunisque creandis habentur. Hoc pacto creatis exactisque

94 **ANDR. DOM. FLOCCI**
que Decemviris , ad prioris formam regiminis reditum est. Hæc de Decemviris : de præfecto Annonæ aliquid subiiciamus.

C A P. XV.

De Præfecto Annonæ.

QVoniam de Potestatibus agere institui, ratio temporis admonet, ut de Præfecto Annonæ (extra ordinem tamen creari consueto) nonnihil adjiciam. De quo sane Magistratu nihil quicquam prius repperi, quam Appio Claudio & P. Servilio consulibus , eoque anno , quo Tarquinius Superbus exul apud Aristodemum tyrannum mortuus est. Tum inter Consules orta contentio dicitur, de dedicatione ædis Mercurii: quæ sane hac conditione sopita est quod uter dedicaret Mercurii ædem ; is quidem Annonæ præflet. Populus dedicationem dedit M. Lectorio Primipilo, non tam ob hominis ipsius meritum, quam ob ignominiam cōsulum, haud probe in magistratu observatorum. Cæterum , ut hoc apud Livium (lib. 4.) non mihi planum usquequaque apparet , credo errore scribentium, ita de L. Minutio Præfecto Annonæ, haud multo tempore post, usquequaque manifestum est. Hujus Magistratus,

tus, difficili tempore & caritate annonæ, usus potissimum atque opera exigebatur. Frumentum undique coemendum, & si quis ultra proprios possideret, in medium ponendum curabat, advehi undiq;, & advectum distribui, & justo pretio vñire moliebatur. Cujus ope Magistratus, egregia Pop. Rom. penuria laboranti, sæpe opera navata est. Eam Potestatem, de qua agimus, cum Pompeius ille Magnus gereret, atque è Sicilia cum magna vi frumenti solvere pergeret, ac gubernatores classis, non se, committendos maxime sævienti pelago dicerent, illam saluberrimam Reipub. vocem edidisse fertur. Navigare enim, inquit, necesse est, vivere necesse non est. Tantus præterea annonæ hujus causa favor auctoritasque accessit; ut quæ alioquin personæ ad accusationem minus idoneæ essent, hac tamen in causa admitterentur: hujusmodi sunt mulieres infames, & quæ sunt eius generis. quo nos etiam iure utimur. Sed de Præfecto Annonæ satis: nunc de Tribunis militum consulari potestate, pauca inspiciamus.

CAP. XVI

De Tribunis militum, consulari potestate.

CRebris quidem secessionibus plebis à Patribus, quibus Cōsules de suo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, plebeque ipsa delectū pati negante, coacti tandem Patres sunt, ut aut civibus, aut hostibus de victoria concederent. Ab quorundam autem sententiis, quoniam Tribunos plebis eade violandos putarent, quos, fœdere cum plebe icto, sacrosanctos haberent, primores Patrum abhorrebant. Per hæc consilia eo res deducta est, ut rogatione Camilei, Tribunos militum, qui pro Cōsulibus essent, tam ex plebe, quam ex Patribus, promiscue creari Patres sinerent, de Consulibus nihil immutaretur. Tres ergo Tribuni consulari potestate, qui Militares vocarentur, creati sunt: iique cōstituti sunt vario numero. Interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores. Superiores autem tres hi fuere, Aul. Sempronius Atratinus, L. Atilius, & T. Clœlius, patritii omnes. Plebs enim eo duntaxat contenta fuit, quod ejus ratio habita esse videretur. Tunc igitur primo à Cōsulibus ad
Tri-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 97
Tribunos militares consulari potestate
ventum est, M. Genutio, & P. Curiatio
consulatu abeuntibus. Penes quem sane
Magistratum (ut ipsum nomen indicat)
eadem, quæ apud Consules potestas erat,
collata est, nominibus tantum immuta-
tis, ac plebis ratione haberi cœpta. His
ergo de Tribunis militum delibatis: Cen-
sorum potestatem jamdudum conside-
remus.

C A P. XVII.

De Censoribus.

CVM ob multa & varia bella, civilesq;
seditiones, Romæ pluribus annis po-
pulus incensus mansisset, neque esset lu-
strum aliquod de more conditum, ne-
que differri census posset, neque Consuli-
bus, cum multum bellorum immineret,
id negotii agere operæ pretium esset,
mentio inita est à senatu: rem videlicet
operosam, & minime consularem pro-
prio Magistratu indigere, cui scribarum
ministerium, custodiæque, & tabularum
cura, arbitriumque formulæ censendæ
subjiceretur. Tum duo Censores creati
sunt, Papyrius, & Sempronius, censuique
habendo præfecti, ab eaque re Censores
appellati, M. Geganio Macerino, & T.
Quintio Capitolino consulibus. Institu-
tumque

G

tumque

98 **ANDR. DOM. FLOCCI**
tumque, ut quinquennio is Magistratus
perduraret : quod tandem tempus , ob
Censorum insolentiam, immutatum, ad
annumque redactum est , A. Mamertio
Æmilio Dictatore, Iulio Virginio, M. Ap-
pio Licinio Consulibus. Mirum quippe
dictu est, quanto Censuræ initium parva
ab re ortum incremento adauctum ex-
titerit. Eo quippe pervenit, ut morum di-
sciplinæque Rom. Senatus. Equitumque
regimen, decoris, dedecorisq; discrimen,
sub ejus ditione Magistratus, privatorum
jus, publicorumque locorum vestigalia,
Pop. Rom. reposita essent, in Senatû alle-
gere, Senatus principem describere, cen-
sum agere, lustrum condere, equos adi-
mere. quos autem putassent parum di-
gnos, Senatu amovere : ut fecisse fertur
C. Fabricius , qui Censor P. Cornelium
Rufinum, patricium virum, Senatu mo-
vit, quod decem pondo argenti facti pro
convivio apposuisset. M. autem Cato
Censor C. Flaminium , T. Flaminii fra-
trem, Senatu eiecit , quod exhortatus à
scorto, ut aliquem ex iis, qui in vinculis
erant (obtenebat etiam Proconsulari im-
perio Galliam) securi percuteret, obtem-
peravit. Quid dicam, quam levissimis ex
causis censorsiam inurere notam consue-
verint ? Nimis corpulentos milites, un-
guentoq; nitidos, equis ademptis igno-
miniaque

miniaque notatos, exercitu dimisere. Equiti Romano nimium compto, equum strigosum, & vix ossibus hærentem, habenti, cum obequitâtes urbem Censores venissent obviam, percunctantibus: ut quid ipse tam ruber & comptus, equus tam macilentus & squalore oblitus esset: Hic eques Romanus: quoniam, inquit, ipse me curo, equum vero Statius meus servus. Visum est, id parum reverens responsum, atque ob id ignominia à Censoribus notatus est. Civem Romanum, qui altius oscitavisset in auditorio Censorum, ignominia nota affecerunt. Sed cum rescisset, non incontinentia, sed valetudine id factum esse, ilico restituere. Cum celebrationi quorundam sponsaliorum interessent, virumque, num eam uxorem ex animi sui sententia haberet, de more interrogassent; illeque, ex parentibus, non autem ex animi sui sententia se habere respondisset, e vestigio labe ignominia conspersus est. Magnopere enim ab eorum maiestate alienum esse rati sunt, quod in conspectu censoria severitatis leviculus homo adeo ridiculose fuisset cachinnatus. Multa in hoc genere (ne sim nimis multus fortasse) omitenda, undique allecta, dici possent. Sed illud non est prætermittendum, quod altero ex Censoribus morte subducto, al-

100 **ANDR. DOM. FLOCCY**
terum in demortui locum suffici religio
fuit. Itaque reliquum abdicari se magi-
stratu, ut duo de integro Censores crea-
rentur, institutum est. Id enim huic ob-
servationi causam dedit, quod eo anno,
quo Galli Romam ceperunt, altero ex
Censoribus mortuo, alter quidem in de-
mortui locum fuerit substitutus. Omen
ergo visum est, & pro lege perpetua, ne
id amplius fieret, observatum est. Censo-
res vero, cum præterquam ex Patribus
duntaxat creari aliquando nefas fuerit,
id quoque, ut cætera immutatum est,
atque indifferenter fieri cœptum. Illud
etiam censoribus negotio datum est, ne
in sœnore modus excederetur. De Cen-
soribus igitur abunde dictum sit: jam de
Triumviris, agris dividendis, nonnihil
dicamus.

C A P. XVIII.

De Triumviris Colonia deducenda.

ARicini, atque Ardeates, cum de ambi-
guo agro sæpe bello certassent, mul-
tis invicem cladibus fessi, Pop. tandem
Rom. ea de re judicem constituere. Cum
ergo utiusq; civitatis legati oratum cau-
sam venissent, cōcilio populi à magistra-
tibus dato, magna contentione actū est.
Iam.

Iamque editis testibus, cum tribus vocari, & Pop. Rom. inire suffragium oporteret, consurgit P. Scaptius de plebe, magnonatu: Et, si licet, inquit, Consules, de Repub. dicere, errare ego populum in hac causa non patiar. Sed cum quasi vanum & delirum rejicerent Consules, audiendumque prorsus negarent, pergentem vociferare, Publicam causam prodi, perlictorem submoveri iusserunt. Hic ille Tribunos appellat, ad eos admissus, tertium & nonagesimum se annum agere, inquit, eum agrum, de quo duo populi ambigant, tenere memoria fixum, neutrius populi, sed Coriolanorum fuisse, atque eo se tempore militasse, quo captis Coriolis, is ager jure belli Pop. Rom. factus esset: proinde se magnopere suadere Pop. Rom. ne inutili pudore causam suam damnet. Movit non tam hominis auctoritas, quam commoditas ususque agri: tantumque Tribunitia potestas valuit, ut cum hac de re latum esset ad populum, lex de agro Pop. Rom. adjudicando promulgaretur. Quod sane factum magnopere dehonestavit majestatem Pop. Rom. multumque apud finitimas civitates infamiae dedecorisque contraxit. Quamobrem, cum id ægre ferrent Patres, ac non multo post judicium de Ardeatibus egregie pro auxilio illis adversus

Volscos allato meriti essent, cum tantam infamis iudicii notam prorsus ex animis delere cuperent, Senatusconsultum fecerunt: ut quoniam civitas Ardeatium intestino tumultu ad paucos redacta videretur, coloni eo, præsidii causa adversus Volscos, scriberentur. Id cum latum ad populum esset placuissetque, multo plures Rutulos, quam Romanos colonos adscribendos, priusque is ager qui infami iudicio interceptus erat, quam alterius agri gleba. assignaretur: aut alicui divideretur, quam omnibus Rutulis. Eo tandem pacto ager ad Ardeates reversus est. Triumviros igitur deducendæ coloniae creant Agrippa Menenium, T. Clælium Siculum, & M. Ebutium Helvum: nec abnuerim, hunc Magistratum alias à maioribus Romanorum creati potuisse. Ceterum ab insigniori ratione, & ingenti Pop. Rom. honestate exordiri non piguit. Pertinebat vero ad hujus Magistratus officium, ut & agros novis deductis colonis dividerent, urbes designarent, ædificare volentibus areas partirentur, commodis regionibus civitatem distinguerent, legibus magistratibusque sisterent, & ad speciem optimi gubernaculi Rempubl. effingerent. Sed de hoc mediocriter mihi jam dixisse videor: jam hinc de Prætorâ potestate videamus.

C A P.

CAP. XIX.

De Prætoribus.

CVM crebris ac diuturnis certaminibus victi tandem à plebe Patres, ex Consulibus alterum ex plebe creandum concessissent, id sibi voluntate plebis, pro aperto ad Consulatû aditu, arrogavere, ut unus Magistratus crearetur ex Patribus: isque à præfendo Prætor appellaretur: qui tandem, eo quod inter urbanos jus diceret, Urbanus appellatus est. Penes hunc vero Magistratum omnis adeo publici privatiq; juris potestas fuit, ut novum jus condere, & vetera abrogare, facultas esset. Tantum vero in modum aucta est Prætoris auctoritas, ut quod Prætor ipse edixisset, ob ipsius honorem, jus Honorarium vocaretur. Prætori regia insignia, consularesque ferme apparatus, lictores vero nō amplius sex, sella curulis, & trabuca, cæteraque hujusmodi tradita sunt. Ac quavis, sex numero lictoribus, concessum Prætoribus esset, Paulo quidem Æmilio Prætori in Iberiam contendenti, ut ait Plutarchus (*in vita Æmily*) duodecim adhibitos lictores comperi. Equis albis & trabuca candida utebatur Prætor. Nivei ad

frena Quirites subministrabant, ut ait Iuvenalis. (*Sat.* 10.) Demum, cum undique peregrinorum multitudo in urbem conflueret, neque unus Prætor turbæ causarum satisfacere posset, alter Prætor creatus est; qui quoniam inter peregrinos cognoscebat, Peregrinus appellatus est. Crescente vero imperio, tantum in modum Prætorum amplificatus est numerus, ut decem & octo aliquando in Urbe jus dicerent. Capta enim Sardinia, mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonensis provincia, totidem Prætores, quot provinciæ in ditionem venerat, creati sunt; partim qui urbanis rebus, partim qui provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de sicariis, ac Prætores quatuor adiecit. Alios C. Iulius Cæsar, alios divus Augustus, alios etiam divus Claudius, ac divus Nerva Prætores creare. Quibus, cum plurimum ingruentium bellorum usus exegisset, eorundem administrationes mādari consuevere: Qui vero eorum in urbe remansisset, Præfectus Urbi appellari cœptus est: cuius immutata constitutio est, ut Præfectus urbi Latinarum duntaxat feriarum causa, quotannis, vacantibus cæteris Magistratibus, creari instituerit. *lis de Prætorum descriptione,*
con-

DE POTEST. ROM. LIB. II. 105
contenti: de Quinqueviris Mensariis
videamus.

C A P X X.

De Quinqueviris Mensariis.

CVM improbitate fœneratorum, plebs
Rom. magnitudine æris alieni pene
obruta esse videretur, eique difficultati
principes plebis succurrendum sæpenu-
mero tentassent, inclinatis tandem ad
concordiam omnium animis, qui tum
Consules erant, fœnebrem quoque rem,
quod destinari in animis hominum vi-
debatur, levare aggressi, solutionem æris
alieni in publicam curam verterunt.
Quinq; ergo viri creati sunt, quos à di-
spensatione pecuniæ Mensarios appella-
runt, qui insigni æquitate diligentiaque
meriti sunt, ut per omnium annalium
monumenta celebres nominib⁹ essent.
Hi ergo fuerunt, C. Duellius, P. Decius
Mus, M. Papyrius, Quintus Publilius,
T. Æmilius; qui rem porro difficillimam
tractatu, plerunq; parti utrique semper,
certe alteri gravem, cum alia moderatio-
ne, tum impendio magis publico, quam
jactura, sustinuerunt, Tarda enim nomi-
na, & impeditiora, quam facultatibus,
aut ærarium mensis suppeterent, ære in
foro posito dissolverunt: ut non modo

G 5

sine

sine injuria, sed etiam sine querimonia partis utriusq; , exhausta vis ingens æris alieni sit. Sed de Quinqueviris Mensariis hæc ipsa occurrere, quæ dicerem : nunc de Duûmviris classis reficiendæ, de Tribunis militaribus , ac Triumviris nocturnis pauca videamus.

C A P. X X L .

De Duûmviris Classi reficiendæ, Tribunis militaribus , ac Triumviris nocturnis.

DVûmviros classi reficiendæ, utpote haud magni mométi Magistratum, omisurus videbar; nisi, quod Livio prætereundum minime visum est, id satis, quod cæteras inter Potestates recensere-
tur, dignum esse apparuisset: & cum hoc uno reliquos duos Magistratus, qui tempore concurrerent, ac per se longe brevissimam descriptionem requirerét, adscribendos existimasset. Eo etiam motus sum, quod hoc demum anno Magistratus id genus in nostram Rempublicam immigravit. Anno enim, quo Appius Claudius (is, cui postea Jæco cognomé-
tum fuit,) censuram gessit, M. Valerio & P. Decio Coss. duo imperia, ut ait Livius (lib. 9.) dari per populum cæpta sunt, utraque ad rem militarem pertinentia.

Vnum

Vnum, ut Tribuni militum seni denique quatuor legionibus crearentur; quæ antea perquam paucis populi suffragio relictis, Consulum & Dictatorum ferant beneficia. Tulere eam rogationem Tribuni plebis L. Artilius & C. Martius. Alterum imperium fuit, ut Duûm viros navales classis ornandæ reficiendæque causa idem populus juberet. Tulit hoc plebiscitum M. Decius Tribunus plebis. Haud multo tempore post hujusmodi rogationes Triumviri nocturni creati sunt: quibus (ut existimatione deducor) difficili bellorum & civilium seditionum tempore, vigiliæ in muris, custodiæque per milites stationarios mandarentur. Id etiam eorum curæ injectum est, ut & nocturnas seditiones à civibus arcerent, & quies Urbis conservaretur. Hujus sane partes Magistratus in officium Præfecti vigilum demum traductæ sunt. Enimvero, quoniam horum Magistratuum nomina rem ferme ipsam, cui addicti essent, facile ostendunt; neque Livius ipse, actor rei, hac in re amplius verborum facit, apud alios vero nulla prorsus mentio est, ne mihi quidem pluribus commentandum esse visum est. Ergo ad Triumviros reip. constituendæ describendos veniamus.

C A P. X X I I.

De Triumviris Reipublica constituenda.

SI Triumviratus Reipubl. constituenda originem quæris, ante eum ipsum, quem Cæsar Augustus cum Antonio & M. Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prodiisse memoratur. Ego auté de eo ipso nusquam præterea offendisse memini. Vtrum Potestatibus annumerandum césuerim, haud satis scio. Quippe quod eas Potestates, quas injussu præterque Senatus auctoritatem, quisque non dicam sortitus fuerit, sed per libidinem dominandi arripuerit, Tyrannides potius, quam Potestates, seu Magistratus appellandas duxerim. Vtcunque se res habeat; illud facile animadverti potest, Iulio Cæsare in senatu ab iis, qui cum Bruto & Cassio conspiraverant, occiso; mox Antonium, cum studia omnia ad componendam Rempublicam contulisse videretur, principem civitatis evasisse. Confestim vero dominandi libidine pellectum, Ciceronem, Brutum, cæterosq;, qui factioni ejus adversabantur, urbe excedere coegisse. L. autem Octaviano, qui testamento Cæsaris hæres scriptus fuerat, ex Asia reverso, Cicero, ac cæteri, qui faction-

factioni ejus obtreſtabatur, ad Octavianum potentiam confugerunt. Ex quo factum eſt, ut Antonius urbe migrare adactus, hoſtis à Senatu judicaretur: ad quẽ opprimendum Hircius & Panſa Conſules miſſi, Auguſtusque cum faſcibus Antonium apud Mutinam adepti, fuderunt fugaruntque. Deſperatis ergo rebus, Antonius ſupplex ad M. Lepidum confugit; cujus potentia fretus, Octavianum, qui æque animum ad dominationem intenderet, ad fœdus ſocietatemque pellexit: illam videlicet ſocietatem, qua homicidia homicidiis in permutationem veniſſe dicuntur. Inter quos ad eandem deſtinatos, Cæſar Ciceronem, pro L. Cæſare avunculo M. Antonii, eidem conceſſit. Igitur Tyrannidem prætextu pio Magiſtratus palliare pergentes, ſeſe Triumviros Reipublicæ conſtituendæ appellavêre: quorum nutui & auſpiciis omnis Reſpublica niteretur. Cæterum eorum animos quorſum inclinarent, mox ipſe evêtus rerum oſtendit, omnes res ſimul divinas humanasque commiſcens. Omnibus enim intra ſe opibus conſumptis ad extremum unus Cæſar Octavianus rerum potitus eſt: qui & ipſe omnibus ceteris ſuperſtes, ipſum, de quo loquor, Triumviratum, annos circiter decem, ut Suetonius Tranquillus

(in

110 **ANDR. DOM. FLOCC**
(in *Augusto* c. 27.) obtinuit. Hæc de
Triumviris: de Præfecto prætorio se-
quitur.

C A P. XXIII.

De Præfecto Prætorio.

Q Vales apud Reges Tribuni Celerum,
sive apud Dictatores Magistri equi-
tum, tales demum fuere Præfecti præto-
rio apud Cæsares. Nam cum secundas
post Cæsarem partes gestarent, præfes-
sentque disciplinæ publicæ emendan-
dæ, adeo à parvis orta principiis crevit
auctoritas, ut cum aliquo tempore à Præ-
fectis prætorio provocare liceret, exta-
rentque exempla majorum, quo pacto
ab his provocassent: lecta postmodum
Principis sententia, à Præfecto prætorio
provocatio sublata est. Credidit enim
Princeps eos, qui ob singularem indu-
striam, fide illorum atque integritate ex-
plorata, ad hujus Potestatis amplitudi-
nem adhiberetur, non aliter pro sapien-
tia ac splendore dignitatis suæ, quam
eundem ipsam fore judicaturos. Alio
etiam privilegio hujusmodi Potestas sub-
nixa est: ne ab eorum sententiis mino-
res ætate per alios Magistratus restitui
possent. His ergo de Præfecto prætorio
collectis: de plerisque minorum Magi-
stratuum speciebus pauca videamus.

C A P.

C A P. XXIV.

De quibusdam minorum Magistratuum speciebus.

Alteram Magistratus speciem in urbe Roma jus aliquando dixisse repperi. Nam cum bellorum munera, cæteris Magistratibus non sufficientibus, ad Prætores deferrentur, quorum munus administratio juris præcipuum fuit, creati Decemviri sunt, qui jus in urbe redderent, Prætorumque partes eo tempore gererent, Litum Iudicandarum appellati. Eodem tempore Quatuorviri creati dicuntur, qui viarum curam agerent: ac Tresviri Monetales auri argenteque flatores; quorum esset diligentia, numismata auro argentoque fabricari. His dictis: jam de Præfecto Vigilum pauca dispiciamus.

C A P. XXV.

De Præfecto Vigilum.

Divus Augustus, salutem publicam nullius alterius quam suæ diligentia congruere existimans, coercendorum incendiorum gratia, septem cohortes opportunis Urbis locis disposuit, ita

ita ut binas urbis regiones unaquæque cohors præsidio tutaretur, Tribunis, & super omnes clarissimo viro Præfecto vigillum, præpositis. Et licet apud veteres Romanos Triumviris nocturnis, Ædilibus, Tribunisque id negotii quandoque esset assignatum, pluribus eodem die exortis incendiis, quibus accurrere, satisque facere non posse eos apparet, creare Præfectum vigillum Augustus Cæsar in animum induxit. De incensoribus ergo, effraCTORIBUS, furibus, raptoribus, receptatoribusque, apud Præfectum vigillum cognitio est: nisi, si quæ tam atrox, tamque famosa persona sit, ut ad Præfectum urbi remittenda videatur. Et quoniam incendia plerumque culpa exoriuntur inhabitantium; aut fustibus castigat eos, qui negligentius ignem habuerunt, aut severa oburgatione comminatus, fustium castigationem remittit. Cum effraCTORUM in horreis (ut plerumque fit) in insulisque, ubi pretiosiores fortunarum suarum partem patresfamiliarum servant, apparuerint: Si quando vel cella, vel armarium effringitur, effraCTORUM sæpe, nonnunquam etiam custodum, quæstiones apud hunc Magistratum exercentur. Et ita divus Antoninus Erucio Claro, Præfecto, rescripsit. Ait enim, EffraCTORIS horreis, de ea re quæstionem ad illum

illum ipsum pertinere. Sciendum autē, præfectum vigilum ad plurimam noctem vigilare oportere, coërrareque calcæatum, cum hamis & dolabris, curamque in omnes inquilinos admonendi agere, ne per colonorum negligētiam incendiorum casus exoriat. Quinetiam, uti inquilinus quisque aquam in cœnaculo habeat, qua, igneo terrore ingruente, præsto occurrere possit censeatur. Adversus capsarios autem, qui mercede servanda in balneis vestimenta suscipiunt, iudex quoque constitutus est : ut si quid in servandis vestimentis admissum fuerit, ipse idem, de quo loquor, Magistratus quæstionem exercebit. Sed de Præfecto vigilum satis : Reliquum est, ut de Procuratore Cæsaris (is enim est inter Cæsarem & Rempubl. privatumque constitutus iudex) pauca videamus.

C A P. XXVI.

De Procuratore Cæsaris.

Quænam Principalem celsitudinem, a qua legum, senatusconsultorum, magistratuumque omnium origo manat, moribus introductum sit, legum imperio, cui præest, non esse suppositam: humani tamen animi freta modestia, legum teneri vinculis haudquaquam reformi-

formidat. Cæterum, quoniam majorem se, à quo jus eum inter privatumque ac Rempubl. decernatur, impossibile invētu sit, ipsumque Principem in propria causa judicare, haud sanè æquum esse videatur, Magistratum creari placuit, cui inter se privataeque personas competens quidem esset jurisdictio; qui sanè est appellatus Procurator Cæsaris. Huic Magistratui principalis totius rei familiaris licentia commissa est: ita ut quidquid ab eo negotiorum Imperialium gestum est, perinde habeatur ratum, ac si ab ipso Cæsare fuisset pertractatum. Sed si rem ejus quasi propriam Procurator tradat, non putant dominium transferre: Tunc vero transfert, cum negotium gerens Cæsaris, ipsius consensu tradit. Denique, si donationis, venditionis, transactionis causa quid agat, nihil agit. Nō enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter negotia obire, Procuratori Cæsaris injunctum est. Id vero inprimis Procuratori huic, de quo agim⁹, adscriptum est, quod servum Cæsaris heredem institutum, adire hæreditatem jubet, & ea hæreditas Imperatori acquiritur. Quin, si Cæsar ipse hæres instituitur, si se Procurator opulentæ hæreditati misceat, heredem Cæsarem facit. Quod si ea bona, ex quibus Princeps institutus est, solvendo non sint,

DE POTEST. ROM. LIB. II. III
sint, consulendum erit Imperatori, ne
quid proinde detrimēti patiatur. Hære-
dis enim instituti, in adeundis repudian-
disque hæreditatibus, congruo tempore
explorari voluntas debuit. Deportandi
facultas huic Magistratui permissa non
est. Sed de Procuratore Cæsaris, deque
cæteris omnibus Romanis Potestatibus,
quæ hinc inde trita sparsaque, Scriptor-
es varios legens, venari potui hoc loco
dixisse sufficiat.

EPILOGVS.

Quæ sane non ea mente dicta esse cre-
di velim, ut fixa & immutabili quadam
necessitate statuta perinde atque centu-
riatis perlata comitiis, censeri velim:
pluraque atq; meliora ab eruditioribus
diligentioribusq; dici posse negem. De
jure autē Sacerdotium, ac Magistratum,
si quis laxius sibi patere velit, apud Cice-
ronem in iis libris, qui sunt inscripti De
Legibus, facile competere poterit. In ob-
servatione autem rerum ac temporum,
si quis me in hac quantulacunq; librorū
paucitate coniectantem examussim sin-
gula, lapsusq; aliqua in parte arguat; af-
ferenti equidem idoneos testes, probabi-
lesque rationes, ingenue concedam. Cæ-
terū animadvertendum cuiq; est, ne mi-
hi inferiores Diuo Augusto Magistratus

116 **ANDR. DOM. FL. DE POT. ROM. L. II.**
objiciat, quos ut mores, legesque ac cæ-
tera quæque instituta, varios mutabiles-
que esse: constat. Ego de iis potissimum
scripsi, qui ab exordio conditæ Urbis in
tempora usque Augusti Cæsaris intra an-
num ferme septingentesimum, creati
sunt. Vt cunque se res habitura est, etsi
quis longe quidem meliora in hoc ge-
nere adducat; non propterea me pige-
bit, paucis hæc admodum & contractio-
nibus vigiliis lucubrasse.

F I N I S.

P e m.

127

POMPONI LAETI
De
MAGISTRATIBVS
ROMANIS

Ad
M. PANTAGATHVM

Libri Duo.

Angelus Politianus, Miscellaneorum
cap. LXXIII.

Pomponius Latus, vir antiquitatis &
literarum consultiſſimus.

Idem, epistola ad Lætum.

Quas à te nuper accepi litteras, ita gratar habui, mi Pomponi, ut me ab iis putem immortalitate donatum. &c. Quod vero etiam (si diu placet) de obscuris Poëtarum me consulis, homo omnis literatura consultiſſimus, atque id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex vero debetur; intelligo quam tibi debeam, quam mihi faveas, quantum oneris sustineam. Dicam tamen quod sentio, &c. Florentia IV. Cal. Mart. M. CCCCLXXXVIII.

H 3

Idem

Idem alia, Philippo Posco inscripta.

*Sed vos nimium belli homines, ac fac-
ti, plane me luditis, qui domi Pompo-
nium habeatis, hominem totius antiqui-
tatis, omnisque adeo literatura consultis-
simum. Itaque ego ineptus etiam Athe-
nas noctuam.*

Raphaël Volaterranus Commenta-
riorum Vrbanoꝝ lib. xxi.
sub finem.

Post enarratos ac laudatos, inter alios,
Blondum, Poggium, Philelphum, Val-
lam, Perottum, & Græcos aliquot, qui
literis inclaruerunt, & nomen aliquod
adsecuti sunt; subjicit: *Eodem quoque
tempore in Vrbe Pomponius Latus, Por-
cellius, & Chalcidius profitebantur. Pom-
ponius natione Calaber, Græcorum igna-
rus, tantum antiquarium se fuisse avertat,
ac si qua nomina exoleta ac portentosa in-
venerat, scholæ ostentabat. Iuuentutem
Romanam erudit, labore aliquin assi-
duo; noctibus totis vigilabat, libros ipse-
met scriptitando, simul & discebat, &
proficiebat. Ex salario & discipulorum
mercedibus paruum agellum & domun-
culam in Quirinali sibi parauerat; ubi
sodalitatem literatorum, ut ipse appella-
bat, instituit: in qua Urbis natalem ac Ro-
mulum*

mulum coluit, initium quidem abolenda fidei. Porcellius, &c.

Ipse Lætus in Epist. ad Sabellicum.

In Quirinali habito, semotus ab hominum frequentia.

M. Antonius Coccius Sabellicus Epist. ad Pomponium Lætum.

Ego, quod ab ineunte adolescentia feci, te unice colo & observo: augeturque magis indies vetus hoc meum in te studium, augetur amor, observantia, pietas & brevi, nihil est te uno mihi charius, cui quidquid sumus in his studiis, non minus libenter quam grate refero acceptum, &c.

Alia Epistola:

Ex omnibus officiis, quæ multa in me & magna contulisti, haud scio an adhuc ullum fuerit jucundius, &c. Præterea quod emendatissima bibliotheca tua usum per humane mihi detulisti, facis, Pomponi clarissime, quod soles, quodque ego ubique predicare solco, esse in te præter singularem eruditionem, humanitatem quandam eximiam atque in his, qui per te profecerint, illustrandis studium incredibile. Videbunt itaque alii, qui volint in te esse animo; ego, tantum abest, ut tuam in me humanitatem non omni tempore predicem, ac sermone illustrem; ut non solum hoc emporium

orbis (Venetiæ) in quo jam quartum annum publice profiteor, sed tota etiam Cis-Alpina Gallia, vel Italia potius universa, intelligat, nihil in Sabellico esse, quod non Pomponio acceptum referri oporteat. Accedunt ad hac lucubrationes nostræ; quibus si stare contigerit, sentient spero & posterius, qua Sabellicus fuerit pietate in praeceptorem. Nunc sic habeto esse me totum tui nominis, cui quo plura & maiora deferam, minus huic mea pietati satis factum putabo.

Item alia:

Quam plerique sint, quorum possim sententia & iudicio acquiescere; cuius auctoritati sim libentius, quam tua, acquiesciturus, est nemo.

In alia, de se.

Roma Pomponio & Domitio Veronensi dedi operam adolescens: audi veram tamen nonnihil antea Casparem Veronensem, & Porcelium poetam.

Item in alia:

Librum De Caesaribus, quem ad me misisti, tam cupide legi, quam quod cupidissime: nec res minoris usus fuit, quam volaptatis, &c.

Ibi.

Ibidem.

Quod ad res tuas (Caesares tuos) attinet, Pomponi clarissime, nulla jucundior mihi lectio proponi potuit; non solum, quia te unice amo: sed quod omnia, quae ex cultissima ista tui ingenii proficiſcuntur officina, medio sunt Latio orta: ut, cum tua lego, videor mihi majorum aliquem loquentem audire.

Item alia:

Dediſſe hos libros (Rapsodias historiarum ab Orbe condito) plerisque nostratium literarum peritis cognoscendos. Sed Pomponio multo libentius dedissem, cujus judicio, aut audacior ad illorum editionem factus essem, aut ad eos diutius premendos cautior.

Idem Scholiis in Suetonium, Augusti cap. xxxvi.

Questorum numerus adeo auctus est, ut viginti numero quandoque creati sint. Sed de his Pomponius Latus, praeceptor noster, ad M. Pantagathum, & quisquis ille fuit, qui Fenestella nomine librum De Romanorum Magistratibus edidit, plura.

Ibidem, Vitellii cap. i.

Pomponius Latus, praeceptor noster
H 5 *omnino.*

122 POMPONIUS LAETVS.

omnium, qui nostra tempestate fuere, omnium vetustatis peritissimus, eo epigrammate: &c.

His addatur Elogium Pomponii

Latii, ex Paulo Iovio,
quod incipit:

Iulium Pomponium Latum Sanseverina illustri familia ferunt in Picentinis natum, &c.

POM

P O M P O N I L A E T I
De
 M A G I S T R A T I B V S
 R O M A N O R V M ,
 L I B E R P R I M V S .

C A P . I .

De Rege.

V R B I S Romæ & imperii Romani conditor Romulus, Marte genitus, fuit. Is postquam omnium consensu præfuit, legem tulit, ut nemo regnum aut magistratum iniret, nisi auctor fieret Deus: ipseque per auspicia confirmari voluit. Vocabulum à regendo deductum est. Multitudinem omnem Romulus divisit in partes tres, quas Tribus appellavit, & singularum Tribuum duces, Tribunos nominavit: & ipsas Tribus in triginta partes divisit, quas Curias dixit, quoniam earum cetera Respublica sententiam expediebat: & inde latæ ab Regibus quædam leges, Curiatæ denominatæ sunt. Curiarum præfectos, Curiones dixit, & Curionum Decuriones. L. Papirius, qui fuit tempore Tarquinii Superbi, latas leges in volumina redegit: unde Iuris civilis Papiriani nomen deducitur. Rex sacrificiis, templis, & omni

& omni cultui deorum, & legibus, & moribus præerat: magnarum causarum iudex; minorum vero causarum senatum voluit esse ipse Romulus iudicem.

C A P. II.

De Majestate Regis.

Romulus (ut haberetur honor ac veneratio Regiæ majestati) purpurea usus est veste: duodecim legit, qui succinis vestibus expediti, multitudinem virgis coercerent. Eos à ligandis hominibus, ut Valgius Rufus meminit, lictores appellavit: ut sit lictor, quasi colligans: duodecim & hi fasces ante Regem ferebant, ac totidem secures; quæ signa puniendi erant. Legit & regii corporis custodes milites, quos à promptitudine, id est, celeritate, Celeres appellavit, & eorum ducem Tribunum Celerum, cujus erat secundus post Regem locus. Valerius Antias ait, à primo eorum duce, cui Celer nomen fuit, Celeres nominatos; ii erant equites Romani, quia postea expugnato Trosiulo oppido Tuscorum, ut Iunius scribit, Trosiuli dicti sunt. Sella usus est curuli: & locum eminentem in parte fori ædificavit, ubi jura daret.

CAP. III.

De Senatoribus.

Senatores à Romulo electi centum, aut à nobilitate generis, aut ab ætate, aut à sapientia, ut apud Athenas, nomen ceperunt. Iidem Patres, & eorum familia Patriçia: iidem multitudinis patroni, id est, defensores erant. Hos appellabant peregrini, Principes in civitate. Qui post hos centum Senatui adscripti fuere, Patres Conscripti appellati sunt. Quod vero ipsi constituerent, ratum erat. Senatusconsultum dixere. & tunc esse coepit, cum plebs difficulter conveniret. Nam cum à Patribus per discordiam secederet, jura sibi constituit, quæ Plebiscita vocantur.

CAP. IV.

De potestate Senatus & plebis.

Rex ad Senatum referebat. Senatus de omni re cognoscebat, & suffragium ferebat, & quod visum pluribus, fiebat. Populus Magistratum creabat leges sanciebat, & de bello decernebat.

CAP.

CAP. V.

De Interrege.

Spatium temporis à defuncto Rege, usque ad creationem sequentis, Interregnum dicebatur: & qui præerat cum Regia potestate, & insignibus, Interrex erat.

CAP. VI.

De Duûmviris.

Tullus Hostilius Rex, Duûmviris potestatem fecit judicandi de capite M. Horatii, qui solus ex trigeminis bello Albano remanserat, & reus accersitus, quod extra portam Capenam obviam sororem interfecerat; quæ maritum suum, unum ex Curiatiiis, cæsum, lugendo, victoriam & libertatem populi Romani ægre ferre videbatur; sed absolutus à populo fuit, propter patris lachrimas, Nam dixerat Tullus: Si provocarit, provocatione certaret. Et hæc fuit prima apud populum provocatio, & hoc primum de rebus capitalibus iudicium.

CAP.

CAP. VII.

De Præfecto Urbis.

Romulus unum elegit, quem urbanis negotiis præfecit, ut Dionysius ait. Hunc Præfectum Urbis fuisse, satis constat. Longo post tempore, tantum sibi Urbis præfectura vendicavit, Cæsarum temporibus, ut crimina omnium in urbe cognosceret: & demum cum Cæsares ab urbe abessent, Præfectus, velut alter Cæsar, imperabat: de rebus omnibus, quæ ad urbem pertinebant, censebat.

CAP. VIII.

De Præfecto Prætorio.

Præfectus prætorio, sub Cæsaribus, disciplinæ militari præerat: ejus postea auctoritas aucta erga forenses causas: ubi imperium declinare cœpit, nomen mutavit, Magister stabuli dictus, cum antea sub Regibus Tribunus Celerum fuit, & sub Dictatore Magister equitum.

CAP.

CAP. IX.

De Præfetto Annone.

Dicunt quidam, Annonæ præfecturam habuisse initium, quintodecimo anno post exactos Reges, Appio Claudio Sabino, & P. Servilio Prisco Conſſ. ſed verius conſtat, anno decimo octavo, T. Geganio, P. Minutio Conſſ. quo tempore annonæ maxima caritas fuit, miſſique in Siciliam fuere P. Valerius & L. Geganius pro advehendo frumento. Volunt alii L. Minutium fuiſſe primum Annonæ præfectum: ſatiſque conſtat, non niſi ex indigentia frumenti, hunc Magiſtrum creari.

CAP. X.

De Præfetto Vigiliſ.

CVM Urbis ædificia ſæpenumero incendio flagrarent, divus Auguſtus ſeptem cohortes, ut invigilarent urbi, diſpoſuit, & ſingulæ duas regiones cuſtodiebant: tunc enim erant regiones quatuordecim. His ſeptem cohortibus præerat Præfectus Vigiliſ: apud quem cognitio erat omnium ſclerum, quæ nocturno tempore fieri ſolent; præſertim de incendio & latrocinio.

CAP.

CAP. XI.

De Præfecto in Militia.

Singulorum ordinum in militia aliquando Præfecti creati sunt, hoc est, quod sæpenumero de Præfectis alarum & cohortium legimus: hoc scilicet erat voluntate ducis, id est, exercitus, Imperatoris, aut Regis.

CAP. XII.

De Præfecto Legionis.

Præfectus Legionis, absentis Legati vicem tenebat: parebant ei, Tribuni hastati, pilani, centuriones; & denique totus exercitus. Arma, equi, vestes, disciplina, jus, annona. in ipsius cura erant; puniebat, solvebat. Eligebatur autem iustus, diligens, sobrius; cui necesse erat, & alium titulum habere: ipse etiam erat Comes primi ordinis, quem Primipilum dicunt, qui centum & sexaginta militibus præest.

CAP. XIII.

De Præfecto Castrorum.

Castrorum Præfecto curæ erat, castrorum positio, valli, fossæ, tentoria, tabernacula, tormenta bellica, & cætera
I
aliaque

130 P O M P O N I L A E T I
talia: item ægri, & medici. Is eligebatur
peritissimus, us alios edoceret.

C A P. XIV.

De Præfecto Fabrorum.

ARtifices, qui sequebâtur castra, ut fabri lignarii, carpentarii, ferrarii, &c. qui ad fabrilis officia deputati erant, Præfecto Fabrorum parebant. Is eligebatur idoneus, & qui sciret bene castris providere, & præsertim in expugnatione urbium subterraneos cuniculos facere & alia similia.

C A P. XV.

De Consulibus.

PVLIS Regibus, auctore L. Iunio Bruto Tribuno Celerum, Consulare imperium factum est cum omni Regia potestate & insignibus. Consules dicti duo à consulendo, id est, providendo. Creati sunt comitiis Centuriatis à Præfecto Urbis, ex commentariis Servii Tulli; & hi fuere L. Iunius Brutus, qui Tribunus Celerum erat, & L. Tarquinius Collatinus, anno ab Urbe condita CCXLIV. Inde novi Consules Urbem lustrarunt, & primi iurarunt, neminem Romæ se passuros regnare: & idem fecit populus. Apud eos
summa

summa totius imperii erat: hi senatum, populumque per accensos & præcones cogeant: hi exercitus ductabant. Ab eorum Magistratu, numerus annorum signabatur: Provinciæ Consulibus describebantur: penes quos, ut inquit Pomponius, summum jus uti esset, lege rogatum est: & ne per omnia Regiam potestatem sibi vendicarent, lege cautum fuit, ut ab eis provocatio esset, neve possent in caput civis Romani animadvertere, in jus populi. Solum relictum est illis, ut coercere possent, & in vincula publica duci juberent.

C A P. XVI.

De Dictatore, & Magistro equitum.

ANNO XII, ut alii volunt, IX, post exactos Reges, T. Largio Flavio, T. Clælio Sicelo Cons. ut alii scribunt, T. Largio & L. Posthumio Cominio: cum XL Latinorum urbes auctore Octavio Manilio conjurassent in Romanos, T. Largius à collega Clælio, & à Senatu populoque Romano creatus Dictator fuit. Dictatura summus Magistratus fuit, habebaturque in summo periculo ultimum remedium: duæ secures Dictatorem præcedebant. Ab eo ad populum provocatio non erat, & ei capitis animadversio data

I 2

est.

est. Sex mensibus durabat. Designabat sibi Dictator Magistrum equitum; qui primus fuit Sp. Cassius.

C A P. XVII.

De Quæstoribus.

Romulus, ut Iunius libro septimo scribit, suffragio populi, Quæstores binos creavit: alii volunt Numam Pompilium. Sed verius constat, de Tullo Hostilio. Quæstores ab inquirenda, & servanda publica pecunia dicti sunt. Capitalibus rebus præerant: cives Romanos capite punire his licebat: provincias sortiebantur: primum Patricii creati. postea indifferenter Patricii & plebei. Varro sic dictos ait, Quæstores à quærendo, quod conquirent publicas pecunias, & maleficia, quæ Triumviri capitales nunc conquirunt: & ut Pedianus ait, Senatoris prima administratio erat, quæstorem fieri, provinciæ curam gerere, pecuniæ publicæ in diversos usus erogandæ. Cornelius Tacitus ait: Repetita lege Curiata à Iunio Bruto post exactos Reges, Quæstores duos creatos, qui rem militarem comitarentur. Valerius Posthumius & Æmilius Mamercus, duos deinde addidit, qui res urbanas curarent. Mox cum stipendiariæ provinciæ fierent, duplicatus

DE MAGIST. ROM. LIB. I. 133
tus numerus. Post vero Sylla legem,
creati viginti.

C A P. XVIII.

De Tribuno Plebis.

ANno decimo septimo post fugam
Tarquiniorum, Aulo Virginio Cœli-
montano & T. Vetustio Geminio Consl.
plebis nexu gravata, & sæpenumero de-
cepta, seditionem fecit: & tandem C. Si-
cinio duce in Sacrum montem secessit,
qui distat ab Vrbe tribus mil. pass. trans
Anienem. Piso auctor est, in Aventino
secessionem plebis factam esse: & cum
illic plebs arma nō sumpsisset, Mons fa-
cer putatus est, unde nomen monti im-
positum fuit. Hinc Posthumio Cominio,
& Sp. Cassio novis Consl. decernenti-
bus, decem legati eliguntur ad plebem,
quorum primus fuit, Menenius Agrippa,
qui oratione sua plebem Patribus conci-
liavit. Mense Septembri petivit plebs ex
suo corpore Magistratum creari. Tribu-
nitia potestas hæc fuit: creati tribubus
fuere Tribuni quinque, L. Iunius Brutus,
C. Sicinius, C. Licinius, P. Licinius, C.
Icilius Ruga. Quidam duos scripsere, C.
Licinium, & L. Albinum. Hæc fuit Rei-
publ. pestis, hic civile nefas ortum ha-
buit: & quemadmodum propter seditionem

nem esse cœpit seditiosus Magistratus, semper fuit consulare jus imminutum Consulibus Tribuni non parent, cum ceteri Magistratus pareant. Sacrosanctos enim voluit suos Tribunos vulgus: hi sedebant primi ad limen, & acta Senatus modo probabant, modo scindebant. Dies vero quo Tribuni electi fuere, fuit quartoldus Decembris: & in loco, ubi castra posuerunt, erecta ara Iovi solventi metum. Tribuni dicti sunt, ut Pomponius ait, quod tunc in tres partes populus divisus erat: aut à tribuuni suffragio, quæ (ut Dionysius ait) tunc quatuor fuere. Legimus in Historiis Diodori, Tribunos quatuor creatos, C. Siccium, L. Numitorium, M. Duellium, Sp. Icilium, Appio Claudio & T. Quinctio Consl. Et post, anno vicesimo quinto tres Tribuni Consulari potestate creati, M. Genutio Agrippa & Curtio Chitone Consl. Tribuni fuere, A. Sempromnius Atratinus, L. Atilius Longus, T. Clœlius. & post annos sex. totidem Tribuni creati: eadem potestate Mamercus Æmilius, L. Iulius. L. Quinctius. Post quatuor annos quatuor creati, M. Fabius, Q. Sontius, Servilius Prætextatus, Cornelius Cossius. Sequenti anno, tres, M. Fabius, L. Sergius, M. Folius. Et sequenti anno, L. Furius, L. Pinarius, Sp. Posthumus Albus

DE MAGIST. ROM. LIB. I. 135
 Albus. Et post annos septem, quatuor,
 C. Furius, T. Quintius, M. Posthumius,
 A. Cornelius Cossus. Hos omnes Tri-
 bunos Consulari potestate fuisse con-
 stat. (*Latum imprudenter hic commisce-
 re Tribunos cum Consulari potestate, no-
 tat, Cusps. in Cassio Coss. anno ab Vrbe con-
 dita CCXCVII.*)

C A P. XIX.

De Tribunis militum.

ANno fere septuagesimo, post exactos
 Reges, sequenti anno, postquam Tri-
 bunitia potestas consulari jure cessit, o-
 ratione Canulei, tres è Patriciis creati
 Tribuni militares, consentiente plebe,
 omnem Consularem auctoritatem ha-
 buere. Et ii fuere L. Furius, T. Clœlius
 Corinthius, Aul. Sempronius Atrati-
 nus. Sequenti anno quatuor, P. Lucre-
 tius, C. Servilius, Menenius Agrippa,
 Sp. Veturius. Tercio anno quatuor, Aul.
 Sempronius, M. Papirius, Q. Fabius, Sp.
 Nautius. Quarto anno duo, P. Corne-
 lius, C. Fabius. Quinto anno quatuor, L.
 Tubero, C. Cornelius, C. Val. Cœforinus.
 M. Fabius. Hi creabantur ex patribus &
 ex plebe. Sexto anno jus imperii Roma-
 ni ad Consules rediit; qui fuere M. Cor-
 nelius, L. Furius. Officium autem Tribu-

horum militum, ut Martianus De re militari scribit, erat, in castris milites continere, & ad exercitationem producere; vigiliis circuire, rei frumentariæ præesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere: quoniam is qui tali officio præest, & dare, & observare castrensia omnia debet. Pedianus ait: Tribunorum militarium duo genera esse, primum eorum, qui Rufuli dicuntur, & in exercitu creari solent: alii sunt Comitii, qui comitiis designantur.

C A P. XX.

De Aedilibus.

PLebs, ubi è Sacro monte ad Urbem redit, à Patribus impetravit ut liceret sibi alios Magistratus creare, qui Tribunorum ministri essent, qui & ædes sacras & privatas procurarent, & qui annonæ præessent. Creavit igitur Aediles quatuor, duos, qui ab folio eburneo Curules dicti sunt, regiis utebantur insignibus, & ornati purpura curam sacrificiorum & ludorum habebant. Scio & à quibusdam scriptum esse, Aediles duos ex Patriciis creatos Curules, eo tempore, quo prim^o ex plebe Consul factus est: Sed credibilius est, ut iidem intelligantur Aediles. Memi-
nit

DE MAGISTR. POP. ROM. 137
ait Dionysius libro sexto. Et alios duos
creavit plebs Præpositos annonæ; quos
aliqui putant à Divi Iulio constitutos, &
nominatos Cereales. Adilium curulium
potestas adeo crevit, ut ad eos summa
rerum & majestas Consularis venerit.

C A P. XXI.

De Censoribus.

CVM census auctus esset, & Consules
non sufficerent, duo creati fuere, ad
quorum censionem, id est arbitrium,
censeretur popul⁹, & ob id Censores ap-
pellati: & primi fuerunt. C. Papirius &
A. Sempronius. M. Geganius Macerinus &
T. Quintius Capitolinus Consulibus. Crea-
bantur autem quinto quoque anno;
quod tempus, lustrum appellabatur. As-
conius Pedianus ait, Censores quinto
quoque anno creari solebant. hi prorsus
cives sic notabant, ut qui senator esset,
ejiceretur senatu: qui eques Rom. equum
publicum perderet: qui plebeius, in cen-
tum tabulas referretur, & ærarius fieret,
ac per hoc non esset in albo centuriæ
sue; sed ad hoc esset civis tantummo-
do, ut pro capite suo tributum nomine æra
præberet. lidem completo quinquennio
lustrabant, & taurilia sacrificia, de sue,

I s

ove,

ove,tauro, faciebant. Civium Romanorum primus census factus est sub Servio Tullo LXXXIV milium & DCC. Secundus census tertio anno, post fugam Tarquiniorum, P. Valerio Publicola & T. Lucretio Conſſ. & inventa puberum Romanorum cxxx milia. Tertius census anno XII, T. Largio Flavio, Q. Clœlio Siculo Conſſ. Idem T. Largius Dictator censum renovavit. Inventa puberum Romanorum CL milia & DCC. Anno XIX, id est, secundo post creationem Tribunitiam, habitus à Consulibus census quartus, & inventa civium Romanorum CLXI milia & DCC. Anno XXXVI, Ser. Servilio & Aul. Verginio Conſſ. habitus census quintus, & inventa civium puberum plura quam centum & decem milia, & cæterorum trecenta & triginta milia. Anno XXXVIII, Aul. Manlio & L. Furio Conſſ. habitus census, & inventus civium Romanorum iacertus numerus. Supra annum LXVI, ut diximus, creati Censores fuere.

C A P. XXII.

De Decemviris.

ANno ab Vrbe condita CCCII, Decemviri pro Consulibus creati sunt, & tertio anno depositi, libidine Appii Claudii,

DE POTEST. ROM. LIB. I. 139
d'i, qui Virginiam stupravit. Decemviri
hi fuerunt. Appius Claudius Regillanus,
T. Genutius, P. Sextius, Sp. Veturius, C.
Iulius, Aul. Manlius, P. Sulpitius, P. Cu-
riatius, T. Romulius, Sp. Posthumius Al-
bus : hi ex Athenis leges tulerunt in de-
cem tabulis : datumque est eis jus sum-
mum, à quibus provocatio non erat: &
datum etiam , uti leges corrigerent , &
interpretantur. Sequenti anno, duas ta-
bularum addiderunt , & inde appellatæ le-
ges XII tabularum. Quidam volunt, non
eburneis, sed æneis tabulis impressas le-
ges pro rostris positas. Quarum ferenda-
rum auctorem fuisse Decemviris Her-
modorum Ephesum exulantem in Ita-
lia, scribunt, ut Pomponius refert. Dio-
nysius pro Curiatio , Horatium dicit.
Sequenti anno Decemviri rursus creati:
Appius Claudius, Quintus Fabius Vibul-
lanus, M. Cornelius Maluginensis, Mar-
cus Sergius , L. Minutius , T. Antonius
Merenda , M. Robulcius , Quintus Pe-
telius , Ceso Duilius , Sp. Oppius Cor-
nicésis. Apud Diodorum sunt, C. Sergius
& P. Manius. Tertio anno iidem præfue-
re , neque senatu , neque plebe suffragia
dante, & ideo vi magistratum obtinue-
runt.

C A P.

CAP. XXIII.

De Proconsulibus.

A Posthumio Albo & Sp. Fusco Conf. bello infelicitè cōtra Æquos gesto, Proconsul creatus est T. Quintius, & is primus in eo magistratu fuit. Eum sex lictores præcedebant, cætera omnia habebat, uti Consules. Et inde statutum est, ut qui Consules uno anno fuissent, sequenti Proconsules essent, deinde Proconsules ad provincias mittebantur, & singuli singulos Legatos habebant, qui administrationi præstarent auxilium. Proconsul potestatem exercet in ea provincia tantum, quæ ei tradita est, vel decreta, nisi vocaretur in jurisdictionem voluntariam. Apud Proconsulem, ut Martianus ait, servorum manumissio fieri poterat, & adoptio. Apud Proconsulis legatum, nemo manumittere potest. Sub Cæsaribus distinctæ provinciæ: nam Consulares sub senatu populoque Rom. erant, Proconsulares sub Imperatoribus.

CAP.

CAP. XXIV.

*De Pratoribus, & Decemviris, & Cura-
toribus viarum, & Triumviris, &
Quinqueviris, & Centumviris.*

EO tempore, quo pertinacia Tribuno-
rum plebis, qui Romæ sine Consuli-
bus quinque annis præfuere, L. Sestius
ex plebe Consul creatus esset, Patres Præ-
turam novum Magistratum, Sp. Furio
Camillo, M. filio dederunt: hic primus
Prætor Urbanus fuit, à præssendo, Præ-
tor nominatus est. Prætoris insignia, sel-
la curulis, trabea, lictores sex, & cætera
Consulum insignia. Pomponius in hæc
verba ait: Cumque Consules avocaren-
tur bellis finitimis, neque esset, qui in ci-
vitate jus reddere posset: factum est, ut
Prætor quoque crearetur, qui Urbanus
appellatus est, eo quod in Vrbe jus redde-
ret. Post aliquot deinde annos, non suf-
ficiente eo Prætoře, quod multa turba
etiam peregrinorum in civitatem veni-
ret, creatus est & alius Prætor, qui Pere-
grinus est appellatus, ab eo, quod ple-
rumque inter peregrinos jus dicebat.
Deinde cum esset necessarius Magistra-
tus, qui hastæ præssent, Decemviri litibus
judicandis constituti sunt. Eodem tem-
pore cōstituti sunt Quatuorviri, qui cu-
ram

ram viarum haberent. Et Tresviri Monetales, æris, argenti, auri flatores. Et Tresviri capitales, qui carceris custodiam haberent, ut si animadverti oporteret, interventu eorum fieret. Et quia Magistratibus vespertinis temporibus in publicum esse inconueniens erat, Quinquaviri constituti sunt cis-Tiberim, & ultra-Tiberim, qui possent pro Magistratibus fungi. Deinde Prætores creati sunt numero captarum provinciarum, qui partim urbanis rebus, partim provincialibus præessent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publicas constituit, veluti de falso, de parricidio, de sicariis & Prætores quatuor adjecit. Ab honore, qui Præturæ habebatur, Ius honorarium appellatum, quæ Prætorum edicta erant.

C A P. XXV.

De Procuratore Cæsaris.

PROCURATORI Cæsaris omnis res familiaris commissâ erat: etiam quicquid is egisset, ratum erat apud Cæsarem: & penes hunc magna erat auctoritas.

POMPONI LAETI
De
 SACERDOTIIS
 ROMANORVM,
 LIBER ALTER.

C A P. I.

De primæ religionis apud Latinos.

FAVNVS antiquissimus omnium Regum in Latio fuit; Aboriginibus imperavit: homines, more ferarum viventes, in mitiorem vitam redegit: lucos sacrauit: locis & urbibus nomina dedit: ædificia erexit: templa ædificavit: quæ ideo à Fauno, fana dicuntur, quod Pontifices sacrando illic fantur. Faunus in Latio cultum deorum instituisse fertur. Quidam scribunt ante Faunum imperasse Janum, & cultum deorum demonstrasse. Fauni soror Fatua vaticinatrix, ab ea vates Fatuarii dicuntur: hæc traditur mulierum castissima, ideo eam Romani Bonam deam appellavere; cujus templum est in saxo Aventini montis, unde ingressus virorum prohibetur, & ei femina tantum sacrificant.

C A P.

CAP. II.

De Lupercis.

Lupercalia sacrificia, ad expiandos
mañes fiebant: Græce Lycæa dicta, à
Pane Lycæo, numine Arcadico, quem
Romani vocant Inuum, & idem putatur
esse Faunus. Lycæo sacrificatur in spe-
lunca, quæ sub Palatino monte est. Men-
sis (quo hæc sacra fiunt) Februarius, à fe-
bruando, id est purgando, dicitur; & dies
Lupercaliorum februata. Evander ex Ar-
cadia hoc solenne in Latium tulit, & in-
stitutum fertur, ut nudi juvenes Lycæum
Pana venerantes, per lulum atque lasci-
viam current. Hoc primum ludicrum,
id est Lupercal, Romulus accepit. Dictum
videtur à Lycæo, quia λύκος lupus est,
inde Lupercal. Scribunt aliqui à lupa nu-
trice Romuli ac Remi; nam ab eo loco
solene incipit, ubi lupa lac vagienti præ-
buit. Aut à capris, ut sit luere, id est, pur-
gare per capras; capræ enim in eo sacri-
ficio mañantur. Aut, quod Pan lupos
arceat. Traditur & alia causa, quare nu-
di Luperci; aut quod Faunus per vestes
ab Hercule delusus fuerit, ut meminit
Ovidius: aut quod cæso Amulio, Ro-
mulus & Remus, foedati vultus sangui-
ne, nudatis gladiis & vestibus succincti,
ab

DE SACERD. ROM. LIB. II. 145
 abAlba usque ad ficum Ruminalem cucurrerūt. Vnde servatur inLupercalibus, ut nobiles adolescentes faciem sanguine sibi fœdent, & alii accurrant, cum lana lacte madida, tabum abstergentes. Aut, quod cumRomulus in palœstra esset, nudus latrones insecutus fuerit, & votum Pani Lycœo fecerit. Sed ego verius puto, vel à Lycœo, vel à lupa. Ideo Romani in Lupercalibus canem immolant, quoniam naturaliter canis lupis adversatur; ob quod Romulus lupæ nutrici gratias habere videtur. Luperci tergora capris eripiunt, & succincti discurrunt, circum antiquum oppidum, id est Palatium, occurrentes coriis verberant. Fœminæ ultro obviam occurrunt, facilem partum sperantes.

C A P. III.

De Potitiu, & Pinariu.

VICTOR Hercules, cœso Geryone Chrysauro filio, in Erythra, quæ est insula Oceani Hispani, abacto nitidarum bouum armento, in Latium venit, & prope Tyberim loco herbido procubuit, ut latopabulo reficeret boves. Cacus, latronum princeps, eximias boves duas caudis in speluncam traxit: Hercules somno excitus, lustrato grege, cum partem abesse

K

nume-

numero sensit, omnia circumit, ad-
versa vestigia comperit, confusus novi-
tate rei, ex loco infesto agere armentum
cœpit. Cum actæ boves desiderio reli-
ctarum mugissent, reddita fuit è spelun-
ca vox, quæ Herculem convertit: inven-
ta fraude, Cacus neci dedit. Concurfus
trepidantium pastorum, advenam reum
cædis faciunt apud Evandrum: qui mi-
raculo literarum, inter rudes artium ho-
mines, ea loca tum regebat. Is intuens
habitum, formamque viri, rogat, qui vir
esset: ubi nomen, patremque, ac patriam
accepit, quia sic Carmæta mater ejus vā-
ticipinata fuerat, extemporalem arā Her-
culi erexit, ut quotannis Romæ bovem
indomitum Hérculi immolent: & Her-
cules epulum populo dedit, sacrum fieri
voluit à Potitiis, & Pinariis, quæ tum fa-
milix, maxime inclitæ ea loca incolebāt.
Forte evenit, ut Potitii præsto essent, his-
que exta apponerentur, & Pinarii, quia
tardè fuere; extis adefis, ad cæteram ve-
nissent dapem. Potitii ab Evandro edocti,
antistites sacri ejus diu fuerunt: postea
cum interiissent, empti de publico servi
officium exercuerunt. Ara ab Evandro
erecta, cui Hercules decimas solvit Ma-
xima vocatur, & proxima est foro bo-
rio, ubi ex voto decimæ fiunt. Tradunt,
qui velit dives fieri, Herculi decimas
solvari

DE SACERD. ROM. LIB. II. 147
solvat: hinc opes M. Luculli factæ me-
morantur: & ipse Hercules thesauro-
rum deus putatur.

C A P. IV.

*De Fratribus Arvalibus, qui primi
fuerunt filii Laurentia.*

MAsurius Sabinus, qui tempore Au-
gusti fuit, duodecim suscepisse libe-
ros Accam Laurentiam scribit, ex quibus
cum unum extulisset, graviter indoluit.
Romulus in demortui locum se dedit, &
ita nutricem pientissime consolatus est.
Ab hoc numero duodenario, arvorum
sacerdotes duodecim esse voluit: &, ut
Plinius ait, se, inter liberos Accæ Lauren-
tiæ, duodecimum appellavit. Fratres Ar-
vales hi nominati sunt; qui sacra publi-
ca faciunt, propterea, ut fruges ferant
arva. A ferendo igitur & arvis (ut Varro
scribit) Fratres Arvales dicti sunt. Lau-
rentiam in eo sacerdotio dedisse Romu-
lo spiccam coronam, pro religiosissimo
insigni, quæ vitta alba colligaretur, &
idem Plinius ait.

CAP. V.

De Auguribus.

Augurandi ars antiquissima, à Chal-
daeis ad Græcos (apud quos Amphia-
raus, Mopsus, & Calchas summi augu-
res habiti sunt) à Græcis ad Hetruscos
venit, ab Hetruscis ad Latinos; & ipse
Romanorum pater Romul⁹ augur fuit,
& ideo instituit Magistratus auguriis
confirmari: & posterì (non nisi augurio
jubente) res inchoabant. Locus augurii
templum erat: Augur versus Orientem
sedebat, capite velato, lituum dextra
tenens manu, id est, curvum bacu-
lum, quo in cœlo regiones dividit, &
quæ auguria veniunt, prædicit. Si læva
fuerint, quia aliena parte Septentrio est,
felicia pronunciat: pars illa Urbis, pro-
pter altitudinem, prospera putatur; & à
dextra parte Meridies, quia depressius est,
infelix. Dionysius meminit, antiquam
augurandi observationem fuisse etiam
Aboriginum. Nam Ascanius, priusquam
aciem contra Mezentium educeret, au-
gurium captavit; & ubi micare à sinistris
fulgur cōspexit, pugnavit, & victor fuit.
Tantaque veneratio & utilitas inde fuit,
ut collegium Augurum constitutum sit.
Et primum tres augures fuere, à tribus
tribu-

DE SACERD. ROM. LIB. II. 149
tribubus: sic instituisse Romulum, tradit
Dionysius. Inde quatuor creati. Tandē,
plebe per Tribunos id petente, quinque
plebeji augures quatuor patriciis adjun-
cti fuere: & sic numerus novem augu-
rum mansit.

C A P. VI.

De Vestalibus.

Vestalem ignem cum Penatibus Æneas
è Troja in Latium tulit: condito La-
vinio, Vestæ ædem sacravit, Postea Asca-
nius, condita Alba, templum Vestæ ædi-
ficavit in montis Albani parte, cui sube-
rat lucus, in quo Ilia Romuli mater à
Marte compressa fuit. Vestæ ministræ
virginitatem servabant. Mos Latinis
fuit, generosas & castas virgines legi. Post
multos annos Romulus castissimas sa-
cerorum cæremonias constituit, & (ut
Varro tradit) sacerdotes sexaginta, qui
publica sacra facerent, per tribus & cu-
rias creavit, à virtute, & generis nobilita-
te: Inopes & aliqua parte coporis debi-
les, sacerdotes fieri vetuit: & in curiis
singulis, Vesta quædam communis erat.
Templum Vestæ Romulus condidit, &
virgines legit. Sed frequens opinio Nu-
mam Pompilium asserit. Credibile est
Romulum, qui in omnib⁹ curiis Vestam

esse voluit, separatim non posuisse. Rotunda effigie templum est. inter Capitolium & Palatium: in eo servabatur perpetuus ignis; quia Vesta nihil aliud est, quam purus ignis. Sunt qui dicant, alia quædam arcana in eo templo servari, etiam Pontificibus & Virginibus ignota, quidam duo dolia non magna, alterum clausum, alterum apertum, in quo nihil est. Quidam ajunt à Virginibus Palladium servari, cælo lapsum in Troia. Primæ Virgines à Numa electæ quatuor fuere, Gegania, Berrennia, Camilla, Tarpeia: duæ aliæ à Servio Tullo additæ. Castitas Virginibus terminata est in xxx annos. Decem primis discit virgo, totidem ministra est, in reliquis docet, post xxx annos nubendi potestas ei fit. Prima, quæ capta fuit, Amata traditur; ideo cum capitur virgo, hoc nomen ei imponitur. Capitur à Pontifice non minor annis sex, & non major decem, & quæ non sit patrima & matrima, neve lingua, sensu aurium diminuta, aliave corporis labe: neque filia servi, neque ejus, qui domicilium in Italia non haberet. Vestalis si petulanter deliquisset, verberabatur à Pontifice. Si incesta fuisset, hoc modo pœnas luebat: vincita efferebatur in sandapila, per medium forum ad usq; portam Colatinam. Ibi tumulus impudicarum Vestalium

DE SACERD. ROM. LIB. II. *ſſ*
lium inter muros imminet, in quo est
parva caverna subterranea, ad quam
per foramen scalis descenditur, in qua
est stratus lectulus, & lucerna ardens, &
panis, lac, oleum, ne fame intereat. De-
ponitur hinc Vestalis, solvitur vinculis, ca-
pite velato in supplicium ducitur. Pon-
tifex, cum arcana quædam pronuncia-
vit, cum sacerdotibus terga vertit; & sta-
tim impudica Vestalis in cavernam di-
mittitur, inde fossa tellure repletur, us-
que ad operculum: ea die silentium &
mœstitia in tota urbe est.

*Idem Latus de impudicarum Vestalium
specu subterraneo, seu campo scelerato (ab
inceſto id ei loco nomen factum) in li-
bello De Antiquitatibus
Urbi Roma.*

In ipso colle Quirinali est porta Colli-
na, quæ olim fuit ultima pars Urbis; &
mœnia non multo spacio extendeban-
tur versus Occasum, & erat finis. A sini-
stra, intrinsecus exeuntibus, est locus edi-
tus & elevatus, ubi erat antrum ex arti-
ficio factum testudinatum cum exiguo
foramine, unde demittebantur Vestales,
moniales, quæ commiserant scelus im-
pudicitæ: & ne perirent fame, in antro
erant excavatæ duæ parvæ fenestræ: in
altera erat lucerna accensa; in altera lac

& aqua. Postea populus mittebat terram, quousque terra ad summitatem perveniret foraminis; ita moriebantur. Illic sacerdotes cum vestibus sacerdotalibus, priusquam hoc fieret intrinsecus, ante portam auferebant sacra monialibus, & postea egrediebantur portam; sed non poterāt vertere caput. Deinde non licebat exire sacerdotem per illam portam per unum annum: & totus populus ea die in luctu erat.

C A P. V I I.

De Flaminibus.

Dialem & Martialem Flaminem Romulus instituit. Numa Quirinalem addidit. Varro asserit, Numam Pompiliū Flamines singulis Diis fecisse, & ab eis nomina dedisse; Hinc Respublica hominibus in cœlum relatis, Flamines decrevit. Dicti autem Flamines sunt, ex gestatione pileorum, quasi pileamines. Quidam ajunt ab infulis, quas flammas vocant. Eorum ministri, Flaminii dicti: & ministræ Flaminulæ. Sed rerum omnium sacrarum administri, Camilli dicebantur. Flamines non poterant, nisi singuli singulis Diis attribui: & nefas erat, sine pileo egredi domum.

C A P.

CAP. VIII.

De Salii.

Salios duodecim Marti Gradivo legit Numa: dicti à saltando, quod facere in comitiis quotannis & solent, & debent, versicoloribus tunicis ornati, per urbem tripudiant, succincti æneis baltheis: togas fibulis nectunt, quas trabeas vocant: gestant in capite pileos, quos vocat apices: gladio accinguntur, dextra lanceam, aut virgam ferunt, læva Thraciam peltam: cœlestia sunt arma, ancile vocant, id est, circū excisum; id fertur cœlo lapsum in regiam Numæ, anno octavo regni ejus. Lege cautum erat, ut Salii liberi essent, & indigenæ, & quorum uterque, parens viveret, & cujuscunque fortunæ, pauperes aut divites. Quidā Salios appellatos putant à viro Samothrace, seu Mantineo, nomine Salio, qui saltationē in armis invenit. Traditur Tullus Hostilius duplicasse numerum Saliorum.

CAP. IX.

De Fœcialibus, & Patre patrato.

Fœciales dicti, quod fidei publicæ inter populos præerant: nam per hos fiebat, ut justum conciperetur bellum & ut

K 5.

fœde-

foedere fides pacis constitueretur. Eo instituisse dicitur Numa, cum indicendum esset bellum Fidenatibus. Hi mittebantur, priusquam conciperetur bellum ad res repetendas; & si non impetrabant, bellum indicebant. Fœcialium unus, qui Patrem Patratum faciebat, ex ipsis Fœcialibus electum, sacris vestibus ornatus, ad auctores injuriarum procedebat; priusquam, urbem intraret, janitorum, vel alium, qui obviam fuisset, alloquebatur, quibusdam imprecationibus. Inde in forum pergit; illic discessit, qua causa venerit: tempus ad consultandum dat xxx dierum; si per hos dies res infecta maneret, Diis coelestibus, Manibusque invocatis, abiit, & ad Senatum refert. & ubi in Senatu, quod justum piumque esset, actum erat, Fœcialis bellum indicebat. Fœcialium sacra nefas violare erat: nam Fabius, cum ea violasset, urbs Romana à Gallis Senonibus everfa fuit. Dicuntur Fœciales à foedere faciendo, seu feriendo. Pater patratus à patrando, id est sanciendo, foedere; qui à Fœcialibus creabatur qui tantum in foedere sanciendo præerat, ut quidam scribunt.

CAP. X.

De Pontificibus.

PONTIFICES è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martii F. & ipsius Numæ generum: cujus scitis omnia publica privataque sacra subjecit; ut esset, quo consultum plebs veniret, & idem non cœlestes modo cæremonias, sed & iusta funebria, & prodigia quomodo susciperentur, & curarentur. Defuncto Pontifice Maximo alius eligebatur, non à populo, sed ab ipsis Pontificibus. Appellati sunt (ut Varro scribit, & Dionysius) à ponte Sublicio, quem reficiebant. Quare videntur à Numa, non Pontifices, sed Sacerdotum principes nominati, & inde regnante Anco Martio, quando Sublicius pons factus fuit, à ponte Pontifices appellati: & ideo sacra ab eis trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scævola Pontifex Maximus dicebat Pontifices dici, à posse & facere. Quidam scribunt, ab eo, quod potentia sacra perficiant.

CAP.

CAP. XI.

De Rege Sacrificulo.

Postquam Romani jam liberi, extincto regio nomine, Consules creantur, necubi desiderium Regis esset, propter quædam sacra publica, quæ Reges faciebant, Regem Sacrificulum constituerunt, & à Patribus elegerunt C. Manium Papirium: & id sacerdotium Pontifici subjecere, ne novæ libertati additus nomini honos officeret. Is Papirius quietis studiosissimus fuit. Idem fuisse memoratur, qui leges Numæ, ab Anco Martio in tabulis quærneis inscriptas, rursus in publicum traduxit.

CAP. XII.

De Galli, Sacerdotibus Matris Deum.

Galli, sacerdotes Cybeles Matris deum sunt, & semimares, id est castrati, ab eo, quod dea puerum Phrygium amavit Atim; cui præcepisse dicitur, ne concumberet: ille cum Sagaritide nympha coivit sub arbore. Cybele excisa arbore, victa est. Puer ad Dindyma aufugit, & virilitatem sibi amputavit. Ideo & Cybele castratos sacerdotes habere mavult. Secundo bello Punico, Romam etiam deportatus

portatus est sacer lapis, quem Matrem deum incolæ dicebant, per legatos tres, M. Valerium, L. Eminium, & C. Cæcilium Galbam, & quæstores duos Cn. Tremilium Flaccum, & M. Valerium Falconem: receptaque fuit dea Romæ à sapientissimo homine P. Scipione Nasica, qui à Senatu in tota civitate vir optim⁹ iudicatus fuit: & quod magis admirabile est, adolescens erat. Galli dicti sunt, à Gallo flumine Phrygiæ. Testes Samia testa sibi amputant. Rhea nominatur Cybele, à monte Cybelo, quæ est pars montis Dindymi.

C A P. XIII.

*De Duumviris, & Decemviris
Sacrorum.*

Duumviri à Tarquinio Superbo instituti fuerunt, qui soli inspicerent libros Sybillinos: deinde cum plebs creari ex suis instaret, ex plebeiis & patriciis creati x, & inde xv, qui libros inspicerent. Sic à duumviris ad Decemviros & Quindecemviros res devenit: & aliquando data cura corrigendorum Fastorum fuit: Hi Februarium, qui ultimus erat, post Ianuarium posuerunt.

CAP. XIV.

De Epulonibus.

Veteres Pontifices (ut ait Cicero) propter multitudinē sacrificiorum, tres Epulones esse voluerunt, ut ludorum epulare sacrificium facerent. Id sacerdotium antiquum fuisse constat, sed de ætate nondum legimus. Numerus auctus fuit, duo additi, & quinque fuere Epulones. Et postea, theatralium ludorum atque Circensium ambitione, septem fuisse Epulones leguntur.

CAP. XV.

De Titij Sodalibus.

Sodales Titii sacerdotes extra Urbem habitabant, & in tuguriis certa auguria servabant, quoniam ad id deputati à Pontifice erant. Nomen inditum est ab avibus.

Quotuplex sit lex, & Ius.

IVs pluribus modis dicitur. Naturale, quod est commune omnibus animalibus. Ius gentium, quo gentes humanae utuntur. Ius civile, quod ex legibus, plebiscitis, senatusconsultis, decretis Principum, & autoritate prudentium venit. Ius publicum, in Sacerdotibus & Magistratibus consistit. Ius privatum, ad singulorum utilitatem. Ius etiam dicitur locus in quo jus redditur; ut meminit Paulus De lege, & legis origine. Lex (ut Chrysippus definit) est divinae & humanarum rerum notitia. Lex dicitur rogatio, & obnunciatio. Lex donum est Dei, dogma hominum sapientum, coërcitio [pravæ] voluntatis. Legis virtus est, imperare, vetare, punire, permittere. Lex est æternū quiddam, quod universum mundum regit, imperandi prohibendique sapientia. Ex hac lege lex nostra est, ratio mensq; sapientis, æqualis Dei est lex, constatque ad salutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque omnium quietam & beatam.

Igitur

Igitur ubi lex non est, quies & beatitudo non est. Et apud illos antiquissimos mos sapientum lex erat, id erat quoniam antiquitas proxime accedebat ad Deum. Lex Magistratibus præest, & Magistratus populo. Optime putat Cicero, Magistratum esse legem loquente m. Imperandi, & obtemperandi modus debet esse: nam & qui bene imperaverit, aliquando obtemperet necesse est: & ipsi mortales non solum obtemperare & obedire Magistratibus debent, sed eos colere atque diligere. Potestas est facultas à populo, seu principe, publice data. Magistratus dici coëptus est, cum à populo creatus fuit Magister populi, id est Dictator.

Prima fertur Ceres dedisse leges mortalibus; postea ipsi sapientes: Phoroneus Argivis dedit, Moyses cælo lapsas Hebræis; Ægyptiis Mercurius, Draco & Solon Atheniensibus, Minos Cretensis, Lycurgus Locedæmoniis, Thuriis Charondas, Romanis Romulus.

De Alia [Ælia] & Fusia LL. ©

Allia & Fusia LL. resistebatur perniciosis legibus in civitate: quæ ideo erant propugnacula & muri otii & tranquillitatis. Sed P. Clodius Trib. pl. L. Pisone & A. Gabino Coss. quatuor leges tulit, ex his secunda fuit, ne quis per eos dies, quibus

quibus cum populo agi liceret, de cœlo
 seruariet. Et quarta cavebatur, Ne quem
 Censores in Senatu legendo præterirent;
 neque quem [quã] ignominia afficerent;
 nisi qui apud eos accusatus, & utriusque
 Censoris sententia damnatus esset. Hac
 lege diminuta est Censura, quæ est magi-
 stra vitæ & modestiæ.

De L. Aurelia.

Aurelia lege communicata sunt iudi-
 cia Senatui, Equitibusque Romanis, &
 Tribunis ærariis. Eam tulit L. Aurelius
 Cotta, prætor.

De L. Acilia.

Manius Acilius Glabrio legem [Aciliam] tulit De pecuniis repetundis, in qua
 ne comperendinari quidem reum finit.

L. Piso primus tulit legem De pecuniis repetundis.

De L. Annonia, [Clodia.]

P. Clodius Trib. pl. De annona legem
 tulit, Vt frumentum, quod antea * senis
 æris [l, semissibus] ac trientibus in singu-
 los modios dabatur, gratis daretur.

De L. Annaria.

Ea lex annorum modum definit, qui-
 bus Magistratus capiendi potestas fit.

L

De

De L. Aternia. [Æternia.]

Hæc lex, cum mos priscus fuisset irrogandæ mulctæ per Magistratus, ovis aut bovis nomine; ovis ære deno, bovis ære centeno definivit.

De L. Aquilia.

Aquilia lex ab Aquilio [Trib. pl.] lata, De dolo malo, De fraude, De deceptione, De similitate.

De L. Cincia.

M. Cincius legem tulit, qua cavetur antiquitus, Ne quis ob causam orandam donum, pecuniamve acciperet,

De L. Calpurnia.

Calpurnia lege Pecuniaria pœna inter alias pœnas adjecta fuit. Eam tulit L. Calpurnius Piso, [Frugi.]

De L. Cornelia.

Cornelia lege cavetur, Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret. A. Cornelius Cos. tulit. Et idem [C. Cornelius Trib. pl.] aliam tulit, Ne quis in Senatu legibus solveretur, nisi ducenti adfuissent; Neve quis, cum solutus esset, intercederet, cum ea de re ad populum ferretur. Tulit idem Cornelius,

lius, Vt Prætores [ex] edictis suis jus dicerent.

Lex est à Cornelio quodam lata, ut homines, qui parricidii causa telo accincti sunt, gladio persequantur.

De L. Cassia.

Al. Cassio Longino [Trib. pl.] lex lata est Cassia, Qua populus per tabellam suffragia ferret. C. Mario, C. Flacco Cassia ab eodem lata, Vt ille, quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, in Senatu non esset.

De L. Fabia.

Fabia lex à Fabio lata, Qua adjecta pœna est illis, qui deducunt & sectantur candidatos in comitia.

De L. Falcidia.

Lege Falcidia, à Falcidio lata, caveatur, Ne plus dodrante legare liceret: propterea, quod multi hæreditatem recusabant.

De L. Flavia, [Fabia.]

Flavius [immo Fabius] legem tulit De plagiaris, Cum quis dolo servum, aut pecus à domino, & filium à patre subtrahit.

De L. Frumentaria.

Frumentaria lex à C. Sempronio Graccho [Trib. pl.] lata est, Qua frumentum è publico distribueretur à Pom. Rom.

De L. Gabinia.

A. Gabinius [Trib. pl.] legem tulit, Qua bellum Cn. Pompeio Magno contra piratas datum est; contra C. Trebellii Trib. pl. intercessionem.

De L. Hortensia.

Q. Hortensius [Dictator] legem tulit, Ut eo jure, quod populus statuisset, omnes Quirites tenerentur.

De L. Iulia.

Iulia lege puniuntur Adulteri. Eam Iulius Cæsar tulit. Idem legem tulit De peculatu in eos, qui Rempubl. vel Sacra furati sunt vel furantibus auxiliati sunt, vel furta scientes susceperunt.

De L. Iunia.

Iunius Silvius [immo, Silanus] Cof. cum Q. Cæcilio Metello legem Iuniam tulit, bello Cimbrico; quod diu prave & infelicitè gestum est, propter diminuta militiæ stipendia.

De

De L. Lectoria, [sive Latoria.]

Cum adulescentes in contractibus circumveniri solerent, Q. Lectorius poenam Deceptoribus adjecit.

De L. Licinia [& Mucia.]

P. Licinius Crassus Orator, & Q. Mu-
cius Scævola Pontifex maximus, legem
tulerunt De regundis civibus, ut in suæ
quisque jus civitatis redigeretur, cum
multi Itali cupiditate civitatis Romanæ
tenerentur.

De L. Manilia.

L. Manilius legem tulit, Ut quando
res à nobilibus adversæ gestæ fuerant,
illi ad Magistratus gerendos admitteren-
tur, quorum majores in Rom. Republ.
magistratum non exercuissent: hujus-
modi autem *novi* appellantur.

De L. Oppia.

C. Oppius [Trib. pl.] legem tulit, Ne
superfluo ornatu mulieres Romanæ
uterentur: neve pilentis, id est rhedis
pensilibus, veherentur: neve plus uncia
in auribus appenderent.

De L. Otthonis.

Otho Trib. pl. legem tulit, Ne quis
cum ordine Equestri in spectaculis se-
deret, nisi seltertia quadraginta possi-
deret,

deret. Quod si contingeret, quisquis esset, sive ingenuus, sive libertus, inter Equites spectare liceret in gradu xiv.

L. Roscius Otho Coss. [immo Trib. pl.] legem tulit, Vt in theatro Equitibus Romanis ordines xiv. spectandi gratia darentur.

De L. Papia.

Lege Papia prohibentur Peregrini uti urbe Romana.

De L. Plotia, [sive Plautia.]

M. Plotius Silanus Trib. pl. Cn. Pompeio Strabone & L. Porcia Catone Coss. legem tulit, Vt singulæ Tribus quinos denos ex eo numero suffragio crearent, qui eo anno judicarent.

De L. Pompeia.

Cn. Pompeius Strabo lata lege veteribus incolis Transpadanis jus Latii dedit, quod cæteræ Coloniz Latinæ habebant, ut petendi Magistratus & civitatis Romanæ jus adipiscerentur.

Cn. Pompeius Magnus legem tulit, Vt Quæstor suffragio populi, ex his qui Consules fuerant, crearetur.

Idem Pompeius legem tulit, qua asperima poena patricidas afficit, Vt, Si quis parentis, filiiive fata properaverit, clam & palam, insutus culleo cum cane & gallo

DE LEGIBVS ROM. 167
gallo gallinaceo & vipera & simia, in
mare aut in flumen projiceretur.

De L. Roscia

L. Roscius Otho legem tulit, Vt equi-
tibus Romanis in theatro xiv gradus,
sive ordines, darentur.

De L. Satura.

Satura lex est, Quæ uno rogatu mul-
ta & varia comprehendit.

De L. Scantinia.

P. Scantinius legem tulit, Qua puero-
rum concubitores gravi supplicio affi-
ciuntur.

De L. Tutelari.

Lege Tutelari cavetur, Ne quis tutor
per simulationem pupillum fraudet.

De L. Valeria.

Valerius Publicola legem tulit, Vt
nulli magistratui liceret corpus [caput]
Romani civis indicta causa condemna-
re; liceretque damnatis, ad populum
provocare.

De L. Variana, [sive Varia.]

Q. Varius Trib. pl. legem tulit, Vt
quereretur de his, quorum ope confi-
liove socii [contra] P. Rom. arma sum-
pissent.

De L. Voconia.

Voconius legem tulit, Ne quis census, hoc est pecuniosus, hæredem unicam reliqueret filiam, Erat autem census ille, qui c milia x professione detulisset.

Hæc habui, M. Pantagathe, quæ de Magistratibus & Sacerdotiis, & Legibus compendiose scriberem: ut ex eo Compendio aliqua ad nostros utilitas perveniat: Et ita depinxisse opinor, ut ante oculos velut in tabella posuerim. Scribant alii diffusius: Pomponio satis est placere suis.

F I N I S.

Qua de Iurisperitu libello DE MAGISTRATIBVS subjunxerat Auctor, omisimus, nulla hercule Lectoris fraude, cum ea omnia habeantur in Enchiridio Pomponii veteris ICti. De Origine Iurii. ff. lib. 1. tit. 11. Libellum De Legibus, quem adiunximus retractum ex vetustissima editione, aliquot locis castigavimus, & totum concinniores reddidimus: neglectum hæcenus ut opinamur, quod depravatissimum circumserebatur: Deinde quod jejune & tenuiter admodum scriptus, & ex corruptis Asconij Pediani reliquiis per saturam collectus. Quod fortassis alibi fusius docebimus.

P. S. 1625.

Sequun-

Sequuntur *Testimonia* nonnulla superioribus adjungenda.

M. Antonius Sabellicus Dialogo de Latina linguae reparatione;

*Ad M. Anton. Maurocenum Patri-
cium Venetum.*

Subjiciam adhuc quosdam, (inquit *Benedictus Prænulus*) quorum scripta jam pridem leguntur: occurruntq; inprimis Pomponius Sabellici nostri præceptor, & Platina; uterque (ni fallor) Laurentii Valensis auditor. Pomponii pauca omnino extât; sed illa ipsa accuratissime conscripta novimus, quæ de Legibus, Sacerdotiis, & ad M. Pantagathum scripsit: quanquam & de arte Grammatica edidit præcepta. Omnia mira vetustate redolentia: arguuntque plane hominis studium, quod in recognoscenda vetustate præcipue fuit occupatum. Platinae historia, & quæ De honesta voluptate scripsit, omnibus nota sunt. &c.

Ibidem Baptista Guarinus.

Nam quod ad Domitii [Calderini] Veronensis, municipis mei, Commétarios ipsos in Valerium Martialem attinet,

L 5

mul-

170 POMPONIVS LÆTVS.
multum diuque Sipontenus anrifestes [Nicolaus Perottus] & Pomponius, qui omnium primus id opus Romæ interpretatus dicitur, in ea lectione, ut audio evigilarunt, dictaruntque non pauca.

Ibidem.

Petrus Marfus Cefensis: is non ad Poëtas solummodo explicandos, sed Oratores quoque & philosophos studium adjecit. Extant ejus in Silium Italicum Commentarii multa eruditione referti. Sed longe utiliora, quæ in Ciceronis opera conscripsit: eloquens, ut Pomponii auditorem agnoscas; & quod plus est, propemodum Philosophus: sed quantumcumque in philosophia est, cum Argypoli contubernium effecit. Acutior in Poëtis explicandis, cultiorque meo judicio, Antonius Volscus, & ipse Pomponii auditor, diligens in Nasonis Heroïdibus, sed in Propertio diligentior.

*Ioannes Cuspinianus Commentario in
Castiodori Chronicon Consulare, Anno
ab Vrbe cond. 297.*

Pomponius Lætus libello suo De Magistratibus, pulchre de Tribunis plebis: sed in fine (cap. xviii) commiscet Tribunos cum Consulari potestate imprudenter.

Fran-

*Franciscus Floridus Apologia in Lingua
Latina calumniatores.*

Summatim eorum perstringam nomina, qui Romanam Linguam excitare, ac pristino candori restituere laborarunt. Quod autem ordine illos non exsequar, vel id est argumento, quod Iovianum Pontanum primum nominarim, ante quem certum est vixisse Pomponium Lætum. qui quamvis Græcas literas ignorasse dicatur, Latine tamen egregie doctus fuit, in scribendo infra neminem recentiorum purus candidusque. Hujus, nisi fallor, auditor fuit Marcus Antonius Sabellicus, dignus plane præceptore discipulus, fecundæ cujusdam uberisque eloquentiæ scriptor.

*Quomodo Pomponio Lato viventi præ-
latus Domitius Calderinus. Ibi-
dem Floridus.*

Sed ad alios Interpretes, seu illi Commentatores, seu Scholiastæ sint appellandi, devenio: ex quorû classè primas plerique Domitio Calderino Veronensi (Sipontinum semper excipiunt) deferre videntur, juveni cum primis acuto, sed longe melius nomini suo consulturo, si felix ingenium ad gravius aliquod negotium

con-

convertisset. Qui cū juvenis admodum Romæ publice Latinas literas vivēte adhuc Pomponio Laeto profiteretur, ita hominū animos fascinavit, ut eum relicto Pomponio studiosi fere omnes vulgo sequerentur: jurene an injuria, utriusque scripta ostendunt. Ego hoc tantum dicam, Domitium nihil de se nō ubique polliceri, in omnes linguam exercentem, ac de omnibus non male, sed pessime sentientem. Et frontem igitur sæpe perfricuit, & pleraque, ut sententiā, cui semel adhaeserat, vel jure vel injuria tueretur, confinxit, quæ nusquam leguntur. Inter omnia ejus arrogantiæ exempla, hoc unum subjiciam, quod Ovidii librum in Ibin enarrans, in operis præfatione, postquam se omnia ex Apollodoro, Lycophrone, Pausania, Strabone, Apollonio, ejusque interprete, & ceteris item Latinis transtulisse gloriatus est, in calce operis, talia fore sua scripta (hæc sunt fere ejus verba) cōfidit, quæ duo quinquagenarii homines ab eo qui vicesimum nonū annum nōdum complevisset, discere quam turpiter ignorare mallent. Designat autem Nicolaum Perottum, ac Pomponium: quorum utrique tam cedere potest Domitius, quam P. Virgilio Baptista Mantuanus, aut M. Tullio Franciscus Philelphus. Hujus tamen intolerabile supercilium

lium, crescentemque indies audaciam Georgius Merula Alexandrinus, vir doctissimus, & in scribendo maxime accuratus, primus editis in Martialem Notis compescuit, planeq; ostendit quantum ab eo quod ubique pollicebatur abesset. Angelus quoque Politianus in Domitii scriptis non pauca somniaprehendit. Atque ut humanum sit nonnunquam labi posse, Domitio tamen omnia pollicenti, & duos quinquagenarios docenti, nihil ignoscas.

*Paulus Iovius, Episcopus Nucerinus in
Elogiis virorum literis illustratum.*

Iulium Pomponium Laetum Sanseverina illustri familia in Picentinis natum ferunt, adeoque insigni cura educatum, ut ex adultera matre, alioqui pudica, illudente ei Salernitano Principe, genitus putaretur. Sed vigente demum bello, & labante fortuna Principalis domus, animum ad literarum studia cōvertit, tanta antiqui moris æmulatione, & naturæ temperatâ optimas literas complexus, ut Romæ inter præclara ejus sæculi ingenia conspicuus monstraretur. Nam Vallæ præceptoris equata eruditionis opinione, locum exceperat: sed eum mox *Pauli II injuria percelebré fecit: quum literatos quosdam, & in his Platinâ, atque

que Callimachum, tanquam impios atque maleficos, tormentis excruciasſet. Nam è Venetiis Romam pertractus ad dicendam cauſam[Lætus]perpetua vitæ innocentia tutus, nihil terreri potuit, ut integro conſtantique animo indigna faſſeretur. Veterum enim ingeniorum illuſtria nomina ſibiipſis indiderāt, quum in cœtu ſodalium laureati Muſas cole-
rent. Ea nominum novitate Pontifex elegantia literarum imperitus ſuſpicioſuſque, vehementer offendeſſetur, quaſi id eſſet occulta conjurantium teſſera ad obeundum inſigne facinus. Xyſto de-
mum Innocentioque faventibus, in gymnaſio docuit incredibili nominis autoritate, auditorumq; frequētia. adeo ut ante auroram profitentem, Romana juventus à media ſtatim nocte præocupandis ſubſelliis præveniret. Deſcēde-
bat è Quirinali ſæpe ſolus, Diogenis more præferens laternam, quum opes con-
tēneret, & jucunda frugalitate venerabilis haberetur. Simplici namq; & pene ſubagreſti conviſtu uſq; adeo gaudebat, ut quum frequēti ſemper limine coleretur, improvifi nobiles convivæ, non ſuf-
ficiēti ejus puero, per jocum admoniti, coquinæ manus admoverent; unde perurbani ſales, multæque facetiæ ſere-
rentur. Scripſit Grammaticæ compen-
dium,

dium: adultis pueris utile: & graviore demum stylo seriatim Romanos Cæsares: gratissimoque libello in antiquæ Urbis ruinis, vera loca atque vocabula demonstravit. (*Itemque Magistratus Romanos & Sacerdotia.*) Sed in suggestu summam laudem promeruit: quod eo magis mirum videtur, quum in familiari sermone hæsitante lingua balbutire esset solitus, nec orantem demum, aut clara voce lætitantem ulla omnino oris titubantia deformaret. Septuagenarius excessit è vita, quum gelidissimo vini potu ventriculi colorem oppressisset. Elatus est auditorum insignium piis humeris, honestante funus familia purpurata Alexandri Pontificis, & laudante Marso oratore. Quum variis autem Elegiis tumulus ornaretur, epigramma Pontani, consensu publico locum obtinuit.

Pomponi, tibi pro tumulo sit laurea sylva:

*Ossa, maris rores, myrtea que umbra
tegan:*

*Teque tegant, artusque tuos, viola que
rosa que:*

*Ver habeat, Zephyros spiret & ipse
cinerum.*

Stillet

176 POMPONIUS LAETVS
*Stillet & ipse cinu: quas & Parnassus &
 antra
 Thespia, & ipsa suas Ascræ ministres
 aquas.*

*Legē omnino Platinam De vitu Ponti-
 ficum, in hoc Paulo; qui prid. Calend. Se-
 ptembris an MCCCCLXIV Pontifex creatus;
 Pontificatus anno VI mense X, V Cal. Au-
 gusti, Sixto IV locum vacuum fecit, anno
 MCCCCLXXII. Sixtus, sive Xistus, iterum
 Innocentio VIII an. MCCCCLXXXIII. Inno-
 centius denique Alexandro VI, an. MCC-
 CCXCII. qui defunctus an. MDIII.*

*Conradus Gesnerus in Bibliotheca univer-
 sali edita an. MD XLV.*

Pomponij Laeti De Romanorum Ma-
 gistratibus [Ex Fenestella desumptus, ut
 Vives scribit. *Hac ibidem ad marginem*]
 Sacerdotiis, Iurisperitis & legibus libel-
 lus, chartis duabus, & dimidia, impres-
 sus Moguntiz; [itemque Lutetiz apud
 Christianum VVechelum 1529.] & Basi-
 leæ apud Brylingerum, 1538.

Ejusdem De antiquitatibus urbis Ro-
 mæ libellus, excusus Basileæ apud Platte-
 rum, 1538, in 8. cum aliis diversorum
 scriptis ejusdem argumenti.

De

De exortu Maomethis liber , excusus
Basileæ apud Henr. Petrum.

Eadem omnia, quæ prædiximus (præ-
ter librum de Maomethe) & insuper Ro-
manæ historiæ compendium ex multis
dispersis apud Scriptores locis in unum
corpus collectum , ab interitu Gordiani
junioris usque ad Iustinum III, & Episto-
læ aliquot familiares ad M. Antonium
Sabellicum & Angelum Politianum, &
Vita ejus per M. Antonium Sabellicum,
impressa sunt Argentorati apud Schu-
rerium, 1515, in 4. cum Indice , chartis
xxi, & dimid.

Beatus Rhenanus præfatur in libel-
lum De antiquitatibus Romæ, & suspica-
tur eum non esse Pomponii; quoniam &
pauca , & ineleganter scripta contineat:
aut certe non id scriptum ut ederetur,
sed memoriæ gratia tantum.

Scriptit De arte Grammatica [impre-
ssa est in Italia] primo suo tyrocinio, ex
veteri Grammaticorum forma.

Cum Varrone diu luctatus est , ut in
integrum restitueret.

In Crispo [Salustio] & Livio reposuit
quædam.

Laurentium Vallam audivit: fuitque
ab initio contemtor religionis; sed in-
gravescente ætate cœpit res ipsa, ut mihi
dicitur , curæ esse.

M

Cæ

Cætera studiorum ejus monumenta (præter antedicta) si qua fuere; in direptione domus per civilem seditionem, sub Xysto Pontifice, intercidisse creduntur.

Hæc ex Vita ejus per Sabellicum; qui & stilum ejus castum magis quam contemptum esse scribit.

Pomponius Lætus exiguae eruditionis. Tota illa ejus celebris, diligentia circa verba & historias aliquot, tum saxa eruta, & monumenta diruta consumpta est. Vives.

Caspar Barthius Adversariorum
- lib. xx. cap. xx.

Premia vulgi rectissime Pomponius Sabinus, sive is Lætus etiam est, Famam intelligit.

R A P H A E.

RAPHAELIS VOLATERRANI

De

MAGISTRATIBVS
ET SACERDOTIIS

ROMANORVM,

Commentarius.

*Ex Commentariorum Vrbancorum
lib. XLX.*

DE Romanorum Magistratibus, hæc comperimus: Primum *Dictator* pluribus de causis dicebatur. Aut rei gerendæ, id est belli causa gravioris. Primusque fuit T. Largius, cum LX populi Latinorum adversus Romanos conjurassent: auctor Dionysius Halicarnassæus. Deinde clavi figendi causa, quum gravi morbo pestilentia civitas affecta esset, Senatus L. Manlium Imperiosum Dictatorem, clavi figendi causa dici iussit. Isque clavus in æde Iovis in Capitolio in dextro latere fixus est: auctor Livius. Sed & ob aliquam aliam calamitatem clavus affigi etiam solitus, Comitiorum item cōsularium causa, ut Consul Dictatorem diceret, si contingeret utrumque, aut per bellum, aut aliam necessitatem ab Urbe abesse. Aut quæ-

M 2 stionis

180 RAPH. VOLATERRANI
stionis exercendæ, quando Q. Cincinnatus Dictator factus, ut Sp. Melii, regnum affectantis, temeritatî resisteret. Aut legendi senatus, numero deficiente, ut M. Fabius Buteo. Modus autem hic fuerat: Consul Dictatorem dicebat, Dictator Magistrum equitum: noctuque tantum dicebatur, & in solo Romano quod Italia terminabatur. Sexq; tantum menses durabat. Et ex Patriciis C. Martius, Rutilius tantum de plebe in bello Faliscorum dictus, qui & ipse de plebe hominem L. Plaucium Magistrum equitum dixit. Procebat cum lictoribus xxiv, ac totidem securibus: à quo provocatio non erat, Magistratum hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius Dictator invenitur prius fuisse.

Tribunorum plebis creandorum causa, secessus plebis fuit in montem Sacrum à Senatu gravatæ. Inde per Menenium Agrippam reducto, dato exemplo ventris ad membra. Tribuni duo primum creati: deinde per aliam secessionem tres, mox quinque alii, fuereque tandem numero x. Sacrosancta vocabatur potestas, nec sicuti aliæ, per Dictatorem unquam cessabat. Absque iudicii discussione in exilium carceremque mittebat. Curiam non ingrediebatur, sed in sella ante vestibulum permanebat, dum S. C. fieret: quod

quod si probaret, T.litera annotabar; si minus, intercedebat. Ab Vrbe nec per unum diem abesse licebat. Domus ejus die, noctuque apertis foribus patebat, ut auxilio plebi omnibus horis (si quando opus) foret. Præterea de plebe tantum fuerat, & qui patrem vivum non haberet: ex quo Servilius tribunatum falso gessisse creditus: quod pater ejus, quem decessisse opinio erat, vivere ferebatur. Inter se quoque si dissidebant, plus poterat unus, qui prohibuisset, quam reliqui, qui rem aliquam probassent: auctor Plutarchus in Catone. Capituli etiam diem & Dictatori, & Consuli post Magistratum dicere poterant. Nec purpuram, nec sellam, nec lictores, ut Consules & Prætores, habebant, sed tantum unum viatorem.

Per aliam plebis discordiam, quæ delectum pati non poterat, necesse fuit *Tribunos consulari potestate* creare: creatique sunt ex Patribus, A. Sempronius Atratinus, L. Atilius & Cæcilius: auctor Livius. Hi duorum generum erant: comitiiarii, qui in comitiis fiebant; & Rutilii seu Rufi, qui in castris: Nam Rutilius Rufus legem tulit de eis in exercitu creandis: ut auctor Festus.

Prætores numero xviii fuere: habebant sellam curulem, & lictores sex, tra-

beam item , reliquaue Consularia insignia. Ab initio unus tantum Prætor Urbanus fuit, qui in Vrbe jus diceret, omnemque publici ac privati juris potestatem habebat: equis item albis utebatur. Alius deinde Prætor Peregrinus factus, qui inter peregrinos jus dicebat. Deinde adauctus paulatim numerus, qui & urbanis & provincialibus rebus adessent: Sylla quatuor, Augustus duos, Claudius totidem adjecit. Inter minores magistratus etiam jus dicebant. Absentibus Consulibus, Prætor Urbanus senatum & comitia habere poterat. In provinciis non solû jus dicebant, sed res gerebant. Quæstores sub se habebant, qui vice eorum fungerentur, cû op^o esset, sicuti Dictator Magistrum equitum, & Consul Legatum

Propratores prætoria potestate provincias etiam administrabant.

Quæstores vetustus magistratus. Gratianus Iurisconsultus, in eo libro, quem de Potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam duos habuisse Quæstores, quos non sua voce sed populi, suffragio creatos, scriptum reliquit. Deinde Tullum Hostilium sine dubio Quæstores etiam habuisse. Dictos autem à quærendo: quorum officium, partim ærarii & urbanæ pecuniæ curam agere, partim provincias exigendis vectigalibus sortiri, quan-

quandoque in senatu occupari: & hos *Candidatos Principis* esse dictos: nonnullos in exercendis quæstionibus versari: alios *Quæstores parricidii* dictos, qui ut capitalibus rebus præessent, à populo constituebantur. Hæc ex libris Digestorum. Reperio quoque apud Valerium, Quæstorum fuisse curam, legatos, reges: ve Romam venientes, pro dignitate populi Rom. excipere, ac honorare, obviamque proficisci. Nam legati primum ædem Saturni petebant, ubi ærarium erat, ibique mos erat, ut à Præfectis ærarii scriberentur eorum nomina, traderenturque Quæstoribus, qui & eos donis prosequi, & ægrotos curare, ac demum mortuos sumptu publico sepelire solebant. Ærarium enim apud Saturni prius ædem fuit: Hic libri elephantini servabantur, in quo xxxv tribus conscriptæ, tum senatusconsulta omnia fuerunt: Libros autè linteos Pontifices retinebant, in quibus annales conscribebant. In ipso quoque ærario locus erat secretior, ubi vigesima vestigalium servabatur: Livius xxxvii. Cætera expedientibus, quæ ad bellum opus erant, Consulibus: aurum vigesimarium, quod in sanctiore ærario ad ultimos casus servabatur, promi visum est: prompta ad iii. mil. pondo auri. Fiscus deinde ærarium appellari cœptus,

184 RAPH. VOLATERRANI
à fiscella, id est crumena, ubi servabatur
pecuniæ, ut ait Varro. Primum *Fisci ad-
vocatum* instituit Hadrianus princeps, ut
testatur Spartianus. Vectigal Pop. Rom.
inter alia fuit vigesima reddituum om-
nium rei frumentariæ in Italia: præterea
sal à singulis exigendum Salinatoris com-
mentum. Qui vectigalia redimebant,
Publicani appellati, & *mancipes* publica-
norum principes, ut ait Pedianus.

Senatores primum à Romulo centum
instituti, *Patres* appellati: ex his geniti,
Patricii dicti: qui vero postea per Reges
ac alios additi fuere, *Patres conscripti*. &
minorum gentium vocati apud Gellium:
Fuereque usque ad mille. quem nume-
rum Augustus postea minuit. Qui non,
uti nunc mercedem aut stipendium ali-
quod à Republ. sumebant, sed gratui-
tam exhibebant operam, quod sane ex
nonnullorum Senatorum paupertate ma-
xime declaratur. Liberalitas tamè Prin-
cipum multis providit. Augustus item,
teste Tranquillo, Senatus censum am-
pliavit, ac pro Dccc duodecies Ls. ta-
xavit, supplevitque non habentibus. Et
in Vespasiano scribitur: Explevit censum
senatorum, Consulares inopes quingen-
tiis sestertiis annuis sustentavit. Senato-
res libertinos in senatum, Commodus,
teste Lampridio, adscivit: Cæsar etiam
Gallos:

Gallos: Heliogabalus Senatum mulierum in Colle Quirinali instituit. Augusti quoque constitutione Senatores, priusquam considerent, vino & farre sacrificabant ei Deo, in cujus ædem conveniant: nec ultra, quam bis in mense plerunque cogebantur. Ante ortum aut post occasum solis, Senatusconsultum irritum erat: Ante annos xxv. in curiam ingredi non licebat, post casum Papirii Prætextati. Senatores ex lege post annos lx. non citantur, ut auctor Seneca ad Paulinum. Citatis vero ex lege, non venientibus pignora auferebantur, ut videre licet apud Ciceronem de Oratore lib. iii. Duobus tantum exceptis casibus: cum supplicatio videlicet, aut triumphus alicui decrendus. Nam tunc uti placerent, libenter omnes sponte, minimeque coacti properabant: Cicero Philippica prima. De supplicationibus referebatur, quo genere Senatores deesse non solent. Senatusconsultum tribus modis fiebat; sententia, verbo, discessione: de quibus testatur Livius xxxvi. Livium Salinatorem, inquit, olim damnatum in Senatum venire, & töderi, squalloremque ponere Censores jussērunt: Sed tum quoque aut verbo adsentiebatur, aut pedibus in sententiam ibant, quos modos sane deprehendimus fuisse ignobilium

Senatorum; præcipuorum vero sententiam dicere. Pedibus ibant movendo se in locum illius, cuius sententiam probabant: Vnde *Pedarii Senatores* dicti sunt. Gellius vero etymii causam dicit, quod pedibus in senatum irent; ad eorum differentiam, qui curru vehebantur: in quo sella erat, quod curulem jam dignitatem obtinuissent. In sententia vero dicenda, is ordo erat, ut ait Gellius, ante legem de Senatu habendo. Princeps Senatus primum à Consule rogabatur, deinde Consules designati, deinde reliqui præcipue existimationis. Cæsar consul Catonem rogavit, dicentemq; non placita, in carcerem duci iussit, sequenteque eum senatu, pudore motus prohibuit. Quem vero ordinem, ut ait Tranquillus in Cæsare, Calendis Ianuariis Consul servasset, toto anno servabant. Sententia insuper, si quando non tota placeret, dividebatur. Cicero in epistola ad Lentulum: Postulatum, ut sententia Bibuli divideretur. Pedianus in oratione pro Milone: Cum aliquis dixit, quod non probaretur, postulabant, ut divideretur, & de singulis referretur. Seneca in epistolis. Quod fieri in Senatu solet, jubeo illud dividere, & sententiam sequor. Et hæc quidem de senatu.

Consules primi post exactos reges L. Iulius

nius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, quibus dati XII. fascēs, ac totidem securēs, cum lictoribus; ita, ut apud unum tantum essent, ne timor duplicaretur, isque major Cōsul appellaretur. Val. Publicola, eis securēs ademit, dum provocandi potestatem à Consulibus dedit. T. Largius Dictator restituit, ita tamen, ut minime in caput Romani injussu populi valerent. Addita his, sella curulis, purpurea trabea, prætexta: quæ omnia ab Hetruscis, teste Livio, accersita sunt. Plebs deinde per seditionē, alterum de suis obtinuit; alterū item Campani superbi per Annium petierunt Consulem Campanum, quem Torquatus paulo minus, quin è curiæ gradibus præcipitem dejecerit: Prima hæc post Dictatorem potestas: Cives in carcerem mittendi, non tamen necandi auctoritatem habebat.

Proconsules autem (ut narratur in libris Digestorum) sex lictores, ac tantum in provincia jus habuere, ingressi urbis portas amittebant legatos, & ipsi constituebant, qui accepta ab eis facultate, administrabant.

Candidati & honores petitori, in campum ad Comitia descendebāt, in Septis, Ovilibusque, locis, videlicet, eorum similitudine factis.

Comitia consularia, calata, tributa, censiata,

188 RAPH. VOLATERRANI
turiata, curiata. *Calata* à calando, id est,
vocando per lictorem: *Curjata* tantum
ex curiis civium, quæ xxx fuerât, consta-
bant: *Centuriata* frequentissima, per cor-
nicinem ex censu & ætate accerseban-
tur: *Tributa* vero ex omnibus regioni-
bus urbis, & tribubus.

Accedebant prærogativæ juniorum,
seu veteranorum: hoc est, ex omnibus,
qui militarent juvenibus & veteranis.
Cæturiæ ad *suffragia* deligebantur. Con-
sul vero sortiebatur, quæ pro uno quo-
que candidato prærogativa juniorum
prius ad suffragia mitteretur, quam &
præco citabat in mōtem citatorum di-
missa. Classēs vero in centurias distribu-
tæ fuerant: Dabantur suffragia duobus
modis: Primo, mos fuit, sententiis ab u-
traq; parte dictis. Deinde tabellis, ut de-
prehenditur in Cicerone Legum II. In
ea, inquit, sum sententia, qua te semper
fuisse scio, nihil ut fuerit in suffragiis vo-
ce utilius. Quis autem non sentit auto-
ritatem optimatum Tabellariam legem
abstulisse? quam populo libero nun-
quam desideravit, in oppressis domina-
tio & potentia principum flagitavit.

Quandoque non in comitiis Consu-
les, sed per Interregem ad hoc factum, le-
gebantur, ob candidatorum tumultum,
& arma, Livius 4. Per Interregem creati
Coss.

Coss. ac pronunciati, L. Valerius & M. Horatius: acta res in Flaminiiis pratis. Pompeium quoq; solum creatum Consulē per Sulpitium Interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegæque potestatem ei attributam fuisse.

Candidati veste induti alba, sine toga, ut ait Plutarchus, ne munera ad corruptionem absconderent: cives rogabant, prensabantque, merita commemorabant. Nasica vir sanctissimus bis cādīdatus repulsam habuit. Cæ. Metellus semel in Consulatu, qui postea Macedoniam patriæ subjecit. Cato quoque semel & Q. Ælius Tubero vir Stoicus in Prætura, ob mensas pellibus hœdinis Pop. Rom. paratas.

Censores primi L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus: anno Urbis cccx. per quinquennium ab initio facti: deinde ob eorum insolentiam per Mamercurum Æmiliam Dictatorem ad annum & sex menses redacti: ut auctor Livius 4. Altero que defuncto se etiam alter magistratu abrogabat, totidemq; fiebant. Censum agebant civium Rom. lustrumq; condebant: quem prius Servius Tullius instituit, rem saluberrimam: ex quo belli pacisq; munia, non viritim, ut ante, sed pro habitu pecuniarum fieret. Censu perfecto edixit, ut in campo Martio

tio omnes cives quisque cū suis centuriis prima luce adessent: ibi instructum exercitum omnes, sue, ove, taurisq; lustravit: idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est: millia LXXX, eo lustro civium censa dicuntur. Bello II Punico censa fuere civium capita CXXXVII milia, & CVIII. ex quo numero apparuit quantum hominū Pœnus abstulisset: Livius XXVII. Idem lib. XIX dicit sub Q. Pompeio, & Q. Metello Cens. statim post III bellum Punicum censa fuisse capita CCC. XIX milia, & DCCCXXXIII. præter pupillos & viduas; quo nunquam major numerus. Præterea disciplinam ordinum, morumve curā habebant: Senatum legebant, ab eoque indignos amovebant. Quorū tanta severitas fuit, ut oscitantē paulo altius civem Rom. in publico ignominia adfecerint: & equiti Romano, qui equum strigosiorē haberet, se autē pinguem, mollius ut curaret equum, admonuerint: auctor Gellius.

De *Præfecto urbi*, sic scribitur in libris Digestorum: Omnia crimina, quæ per totam Italiam admittebantur (ut in Epistola Divi Severi ad Fabium Cilonem cautum est) Præfectura urbi sibi vendicat. Initio vero ejus Epistolæ, sic scribitur: Quum Urbem nostram fidei tuæ commiserimus, &c. Quicquid igitur intra

tra Urbem admittitur, ad Præfectum urbi videtur pertinere. Sed & si quid intra centesimum lapidem admissum sit, Præfecti urbi ad cognitionem pertinet. Si ultra, Præfecti urbi notio non erit. Curam præterea habet, tutorum, curatorum non proborum; sed & numulariorum, ut ab illicitis abstineant. Macellum quoque, ac forum boarium, suarium, piscarium, olitorium curat, ut justo veneant res pretio.

Præfecti annonæ frumentum providere urbi habebant, emergereque à civibus quod victui superesset.

Præfectos vigillum, ut scribitur in Digestis, Augustus primum constituit, ad incendia reprimenda, quod erat antea officium *Triumvirorum*: nam cohortes opportunis urbis locis disposuit, quibus Præfectos constituit, qui furum, incendiariorum, raptorum, receptatorum crimina vindicabant.

Præfectus pratorio, ut in eisdem scribitur libris, erat apud Imperatorem qualis Magister equitum apud Dictatorem. Nam disciplinæ publicæ præerat, à quo ex Cæsarum privilegio provocare non licebat: secundum, post Imperatorem, locum obfinebat.

Ædiles plebei, & *Curules* satis nomine ipso distinguuntur. His ludos curabant,

192 RAPH. VOLATERRANI
bant, aquas, cloacas, publicaue ædifi-
cia. Quicquid etiam rerum vitiosarum
pro sincero, fractumque pro integro ve-
nisset, Ædilitio edicto redhiberi solet.

Petitis per legatos, & allatis Atticis
legibus, ad eas proponendas *Decemviri*:
inter quos Appius Claudius & T. Genu-
tius principes fuere, pro Consulibus sine
ullis aliis Magistratibus creati, à quibus
non esset provocatio: anno ab Vrbe con-
dita cccr. Hi descriptis legibus. quum
modeste se gessissent, in alterum quoque
annum eundem esse Magistratum pla-
cuit. Quo tempore, quum plura impo-
tenter fecissent, Magistratum deponere
nolentes, in tertium annum detinue-
runt: donec invicto eorum imperio, fi-
nem attulit Appii in Virginiam libido:
ad quem summa rerum referebatur: quo
facto, plebs incitata, occupat Aventi-
num, Decemviros se magistratu abdicare
coëgit: ex quibus Appius, & unus col-
legarum, qui præcipue poenâ mereban-
tur, in carcerem coniecti, cæteri in exi-
lium acti. Instante igitur Virginii accu-
satione, & ex altera parte Claudiorum
omnium deprecatione, Virginii lachri-
mæ iustiores visæ fuerunt. Ita que ante-
quàm dies adesset, Appius sibi necem
conscivit: Livius lib. iii.

*Trimviri capitales, causas criminum
capi-*

capitalium cognoscebant: ab initio duo fuerant, jam inde concreati ad judicandum Horatium illum, qui sororem interfecerat, rediens à victoria Curatorum.

Triumviri colonia deducenda : ad hos pertinebat, ut agros, novis deductis colonis, dividerent; urbes designarent ædificare volentibus, areas partirentur: commodis regionibus civitatem distinguerent, legibus magistratibusque sisterent, & ad speciem optimæ gubernationis Rempublicam effingerent.

Triumviri Reipublica constituenda hi fuere: M. Antonius, Octavianus & M. Lepidus.

Quum autem magistratibus horis vespertinis in publicum convenire, fas non esset, ut habetur in libris Digestorum, creati Quinqueviri cis-Tiberim, & totidem ultra, qui possunt pro magistratibus fungi.

Erant & Quinqueviri, qui minuendis publicis sumptibus judicio Senatus constituti erant: auctor Plinius Cæcilius lib. 2. Epistolarum. Et item Quinqueviri Mensarii.

194 RAPH. VOLATERRANI
DE SACERDOTIIS.

Pontifex Maximus supra omneis Pontifices, omniaq; sacra erat; penes quem libri rituales, lintei, elephantiniq; erant, ubi annales scribebant: Tantaque pollebat autoritate, ut Metellus Cæcus Pontifex Maximus A. Posthumium Cos. ad bellum properantem (quod is Flamen Martialis esset) non sit passus à sacris recedere : ut Livius xix testatur.

Duūviri sacrorum, sacris libris legendis, carminibusque Sibyllæ, fatiisq; populi interpretandis præerant: ut si quid in urbe portenti accidisset, lectisterniis ad pulvinaria Deorum factis, eorum minas averruncarent: præterea tēpla dedicaret.

Septemviratus Epulonum, genus erat Sacerdotii, additum Pontificibus, qui epularum, conviviorumque sacrorum & pontificalium cæremonias curarent.

Rex Sacrificulus (alias *Rex sacrorum*) exactis Regibus creari cæptus, ad obeunda quædam sacra solis Regibus fieri consueti, quod populus ægre ferebat, diminutam propterea religionem, & numerum sacrificiorum.

Iunio Bruto & Marco Valerio Coss. *Flamines* Numa instituit, id est, sacerdotes, quasi filamines, quod lanam in capite quandam gestarent : unum Marti,
unum

unum Quirino, & alium Iovi, qui Flamen Dialis diceretur, omnibus superiorem.

Idem & *Salios* XII Marti, quod saltando per urbem irent dictos: Mamuriumq; vocabant, fabrum videlicet ancilium, ad similitudinem illius, quod à cælo delapsum fuit, Quæ institutio discrepare non videtur à modo veteris legis; David enim legimus ante arcam fœderis saltando processisse.

Potitii & Pinarii, Herculis sacerdotes, ab Evandro instituti: quæ familiæ tunc nobiles ea loca tenebant. Potitii diutius remanserunt. Sublati tandem utrique ab Appio Claudio Censore, his infenso familiis: ob id creditur ira Deorum luminibus orbatus: Auctor Livius.

Fœcialis sacerdotium & *Patris patrati* idem fere & in iisdem rebus fuerat, in feriando cum hoste fœdere, & bello indicendo, jam usque à tempore Tulli Hostilii: Formula autem fœderis feriendi hujuscemodi à Livio ponitur: Fœcialis, inquit, Tullū ita rogavit: Iubescne me Rex cum Patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente Rege: sagmina, inquit, te Rex posco: Rex ait, pura tollito. Fœcialis graminis herbam puram adfert, postea Regem ita rogat: Rex, faciscne tu me regium nuncium populi que Romani Quiritium? Rex respondet: quod sine fraude,

mea, Quiritiumque fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multisque id verbis peragit, legibus deinde recitatis. Audi, inquit, Iupiter, audi Pater patrante populi Albani, audi populus Albanus, audi ut illa palam prima, postrema, ex illis tabulis, cæreave, recitata sunt, sine dolo malo, utique ea hæc hodie rectissime intellecta sunt: Illis legibus populus Romanus prior non deficiet, si prior defecerit, publico consilio, dolo malo, tum me Diespiter ita populum Romanum ferito, ut ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. Id ubi dixit, porcum saxo silice percutit. Eodem modo pars altera, per suos Sacerdotes, suumque Dictatorem peragit: Cum autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: Fœcialis hastam ferratam aut sanguineam præustam ad fines eorum, quibus bellum indicit, defert; nec minus puberibus tribus præsentibus, hæc adjicit: Quod populi priscorum Latinorum, hominesque prisci Latini adversus populum Romanum Quiritium fecerunt, quod populo Romano bellum cum priscis Latinis iussit esse, Senatusque populi Romani Quiritum censuit, consensit, conscivit, ut bellum cum priscis Latinis fieret, ob eam rem ego populusque Romanus populo priscorum Latinorum homi-

hominibusque priscis Latinis bellum indico, facioque. Id ubi dixit, hastam in fines eorum mittit, ex quo bellum justum esse intelligitur.

Virgines Vestales Numa instituit. Quæ sacra in Italiam per Æneam adducta fuerunt. Virgilius :

*Et manibus vittas, Vestamq; potentem:
Æternumque adytis effert penetralibus
ignem.*

Antistius Labeo scripsit, minorem quam annis vi majorem quam x natam, negaverunt capi fas esse: præterea, quæ ex servis nata sit, aut corpore sensuve diminuto. Neq; illa hæres cuiquam intestato neq; intestatæ illi quisquam est, sed bonæ in publicum redigebantur. Carpentio vebantur, Magistratusq; illis assurgebant, magnusque apud hos illarum respectus fuerat: si quando pro reis, aut damnatis precabantur. Iul. Cæsar, Tranquillo teste per Vestales apud Syllam meruit veniam impetrare. Ignem perpetuum servabant, quæ autem per negligentiam extinguí sinneret, flagris à Põtifice Maximo, cui suberant, cædebatur. In stupro deprehensa, viva defodiebatur, eoq; die in Vrbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini, è regione Cosmæ & Damiani tépli, multa Vestalium monuméta refossa, in quibus statutz olim fuerunt. Ex his duo tantum ponam.

I.

*Coeliae. Claudiae. V. V.
Maximae. sanctissimaeque
cui egregiam. sanctitatem
et. in. Deos infatigabilem
operationem. meritis. suis.
laudis. aeternam. adhibita
gravitate. Numen. quoque
Vestae. comprobavit
Sacerdotes. sacri. Urbis.*

In dextro latere :

*Dedicata. cal. Mart
M. Iunio. Max. II. et
Vellio. Aquilio. coS.
curante. Fla. Martiano
et. B. Fictore. V. V.*

II.

I I.

Et in altera:

*Fla. Maniliae. V. V. M.
cuius. egregiam, sanctim
niam. et. venerabilem
morum. disciplinam
in. Deosque. pervigilem
administrationem
Senatus. laudando
comprobavit*

*Aemilius. Rufinus. frater. e.
Flavii Silvini. et. Irenaeus
sororis. filii. ob. eximiam. eiu
erga. se. pietatem
praestantiamque*

In latere dextro:

*Collocata XII. cal. April
C. Veraio. Attico. et.
A. Asinio. Praetextato* coS.

N 4

Ad

Ad præcedentes Inscriptiones

NOTÆ P. S.

I.

Coeliae Claudiae.] Inscriptio hæc Volaterrano, inter alia Vestalium monumenta, sub radice Palatini effossa dicitur. Non memini tamen me eam uspiam legisse apud Antiquarios. Non Panvinus in Fastis, aut alibi; non Lipsius in Syntagma De Vesta & Vestalibus; non Smetius, non Gruterus in collectaneis Inscriptionū repræsentant. Non admodū dissimiles inibi, sed diversæ tamen. Eccillas.

Romæ, in basi statuar, reperta in via Sacra ad radices Palatii, è regione S. S. Cosmæ & Damiani.

Coeliae. Claudianae

V. V. Maximae

a. Diis. electæ. merito

sibi. talem. antistitem

Numen. Vestæ. reservare.

voluit.

Coelia. Numeriana. soror. una

cum. Pierio. coniuge. ac. liberis

*suis. orantes. ut. per. * tot. secula*

facere. Dii. permittant

* Quot nempe ipsi cum liberis essent.

Egre

Egria, inquit Lipsius, adulatio. Apud Smetium, qui vidit, est *Coelia Nerviana*, non *Numeriana*. Sic quoque apud Gruterum pag. cccx, 2. Stephanum Pighium Annotationib⁹ in Valerium Maximum, ad lib. i. cap. i. & Onuphrium Panuinium in civitate Romana. Hic quoque legit, *Merito. quam. sibi. talem. Antistitem.*

Item Romæ.

† *Cloeliae. Claudianae*

V. V. Max.

religiosissimae. benignissimaeque. cuius. ritus. et. plenam sacrorum. erga. Deos

administrationem

Vrbis. aeternae. laudibus

S. S. comprobat. Octavia

Honorata. V. V. divinis

eius. admonitionibus

semper. provocata

Collocata. XII. Kal. April

C. Aufidio. Attico

C. Asinio. Praetextato

cos

Ex Panuinio Fastorum lib. ii. ad Annum

c ∞ xcv. Gruterus, pag. cccix, 7.

† supra *Coeliae*; si tamen eadem.

* S. S. id est, *Sanctus Senatus.*

N 5

V. V.

V. V. Max.] Valent notæ, *Virginis Vestali Maxima*. Sic non semel alias.

Cui. egregiam [Apparet legendū, *Cuius*.

Et. in. Deos. infatigabilem. operationem.) In alia Inscriptione Romana, superius laudata: *Plenam. sacrorum. erga. Deos. administrationem.* Iterumque in aliis: *In. Deos. quoque. pervigilem. administrationem.* Item: *Religiosam. curam. sacrorum.* Quæ eadem sunt. Quid in sacris operari sit, pervulgatum jam est. Operari superstitionibus, Livius lib. x. dixit, Ovidius Fastorum vi.

Vesta fave, tibi nunc operata resolvimus ora.

Tibullus lib. ii. eleg. i.

Omnia sunt operata Deo—

Propertius lib. ii. eleg. xxxiv.

Tristia jam redeunt rerum solennia nobis

Cynthia jam noctes est operata decem.

Tacitus lib. ii. *Nox eadem latam Germanico quietem tulit. viditque se operatum.*

Nonius Marcellus: OPERARI, est Deos religiose & cum summa veneratione sacrificiis litare, vel convivari. Deinde exempla ex auctoribus antiquis profert. Ex quibus hæc potissimum huc faciunt. Afranius Excepto:

Vt operatum illum Diana degerem sanctum diem.

Lu-

Lucilius lib. xxx:

*Aut operata aliquo celebri cum aqua-
libu' fano.*

Hæc, & plura, ille. Iuvenalis Sat. xii.

Et matutinis operatur festa lucernis.

Verbale operatio Plauto, quemadmo-
dum hîc, sacrificatio est;

Ut isthac operatio crimen expiet.

Meritu' suu. laudi. aeternam.] Corru-
ptum. Forſitan reſtituendum: *Meritu.*
ſua. laudi. aeternam vel, *Merito. ſua. lan-*
de. aeterna vel, *Suu. laudibus aeternum.*
Poſſet &, *Meritiffimu. laudibus. aeternae.*
Vr. id eſt, *Urbu:*

Sacerdotes. ſacri urbu] Legendumne,
Sacrae. an quid aliud comminiſcendum?

M. Iunio. Max. II. & Vellio. Aquilio.
coſ.] Secundi Conſulis nomen corrige,
M. Iunio Maximo II & Vettio Aquilino.
Fuere Conſules anno Urbis ∞ xxxviii.

Dedicata. cal. Mart. M. Iunio. Max. II.
et. Vellio. Aquilio. coſ.] Inſcriptio quidem
ipſa ad eum modum nuſquam, quod
ſciam, legitur, præterquam apud Vola-
terrænum: Panuinius tamen in Faſtis
hunc indicem dedicationis proferat alteri
monumento, quanquam de eadem
Veſtali virgine, niſi fallor, ſubditam; lib.
ii. ad Apnum ∞ xxxviii.

Clos-

*Cloeliae. Claudianae. V. V. Max
sanctissimae. ac. super. omnes. retro. maxi
mas. religiosissimae. cujus. sanctimonia
a. cunctis. praedicatur. nunc. certe
pertinet. esse. te. talem. cujus. laudem
Numen. quoque. Vestae. honoravit. Fl.*

*Eucharistus. septem. Epictetus. et
Aurelius. Optatus. sac. sanctae. Vestae
V. S. S. L. S. D. exprim*

*Dedicata. K. Martii. M. Iunio
Maximo. II. et. Vettio. Aquillino
COSS. curante. Fl. Marciano
Ex Panuinio Gruterus pag. cccix, 8.*

Apud Volaterranum amplius est in fi-
ne, et. *B. fiftore V: V.* Sed castigatior in
nominibus Consulum est Panuinius. Pro
Vellio Aquilio, scribendum *Vettio Aqui-
lino*, uti jam monuimus. Mentio autem
Fiftoris fit etiam in alia Vestalis inscri-
ptione:

Romæ, in basi reperta in via Sacra,
ad radices Palatii:

*Fl. Publiciae. V. V. Max.
sanctissimae. et. piissimae
ac. super. omnes. retro
religiosissimae. purissimae.
castissimaeque
cuius. religiosam. curam*

sacro-

*sacrorum. et. morum. prae-
cabilem. disciplinam*

Numen. quoque. Vesta. comprobavit

Q. Veturius. Memenius. V. E.

Fictor. V. V. dignationis. erga. se.

*honorisque. causa. plurimis
in. se. conlatis beneficiis.*

In latere sinistro :

Coll. V. Idus. Mart.

Imp. Caes. :: :: :: Pio. Felic. II. et.

:: :: :: nobilissimo. Caes. coS.

*Vidit descripsitque Smetius. ex quo Gru-
terus pag. cccxi.*

Fictoris nomen inter officia divina. Alibi in lapidibus *Fictores Pontificum* legimus: non notione illa vulgari: qua Latinis *Fictor*, Græcis *Plaster*. Quid fuerint, Isidorus in *Originib.* explicat. *Fictor*, inquit, à componendo & fingendo, velut qui capillos mulierum linit & pertrectat, & ungit, & nitidat. Qui locus forte mendo non vacat; & videtur emendandus: qui capillos mulierum leniter pertrectat, ungit & nitidat. Apud Augustinum sexto De civitate Dei, Seneca insigni Fragmento de superstitione veterum: *In Capitolium perveni. pudebit publicata demetia, quod sibi vanus furor attribuit officii. Alius nomina*

nomina Deo subicit, alius horas Iovi nunciat, alius liſtor eſt. (Lipſius emendat. *ſiſtor eſt,*) *alius unſtor, qui vano motu brachiorum imitatur unguentem.*

Vettii autem Aquilini Conſulis Panuinius in Faſtis meminit ex antiqua ſigulina, Romæ:

P. Corn. Aſiatico. II.

T Vettio. Aquil ^{coS.}

Exhibetq; Gruterus pag. MLXXXII, 17. Apud quem præcedenti pag. MLXXXI, 1. mentio *Aureli. Prumiani Fiſtoris. Pontificum*, in elegantiffima inſcriptione tabellæ marmoreæ, quam Grutero Pighius communicavit è m. ſ. ſcheda Nicolai Florentii. De *Statilio Dionyſio Diſcipulo Fiſtorum Pontificum*, habes ex Smetio p. cclvx, 6. Meminitque ſummus vir luſtus Lipſius Electorum lib. II. cap. xviii.

II.

Fla. Maniliae.] Hanc habet ex Panu-
nio Gruterus, Inſcriptionum pag. cccx, 5.
Fl. Maniliae.

In. Deoſque.] Ibi eſt, *In. Deos. quoque. pervigilem.*

Aemilius. Ruſinus. frater. &c.] Hæc illi ad hunc modum perſcribunt:

Aemilius. frater. et

Ruſi-

Rufinus. frater. et

Flavii, Silvanus. et

Eireneus. sororis. filii

a. militiis. ob. eximiam. erga. &c.

Silvanus, non Silvius.

Collocata.] Hæc, quæ in latere dextro legi testatur Volaterranus, desunt aliis. Tamen eadem exhibet Panuinius, & subscribit alteri monumento; *Cloeliae* nempe *Claudianae V.V. Max.* quod dedimus supra. Sed ibi pro *C. Verato Attico*, legitur *C. Aufidio Attico*. Videtur in nostra Inscriptione reponendum, *C. Vettio Attico*. Nam illud par Consulum initio Tabulæ æneæ habetur. ubi diserte.

C. Vettio. Attico. et

C. Asinio. Praetextato *cos.*

Apud Gruterum, ex Vrsino & Lipsio, pag. ccccxlIII, 6. Inventa ea Tabula fuit in Hispaniis; extititque olim apud Antonium Augustinum, Archiepiscopum Tarráconensem, virum longe doctissimum & clarissimum.

Sed ex Memoriis priscis adscribam hîc Vestalium aliquot Elogia & laudes, an adulationes ?

Romæ, ad campum Floræ, in basi.

Fl. Publiciae. V. V. Max.

merito. sanctissimae. ac. piissi-

mae.

208 RAPH. VOLATERRANI
 mae. quae. rite. et. pervili. adminis-
 tratione. omnes. gradus. laude
 cumulata. sacra. sua. venerata. vi-
 vit. ut. seculari. aetate. et. ministerio
 adsit. et. in. futuro. perseveret
 Q. Terentius. Rufus. et. Caenia
 Verissima. parentes
 Terentia. Rufillae. V.V.
 cujus. multi. temporis. bonitatem
 et. humanitatem. ejus. circa. se
 in. brevi. senserunt.

Ex altero latere;

Dedica :: ::

DD. NN. Vale :: ::

Gallien :: ::

Apud Gruterum pag. cccxi, 2. ex Sme-
 tio; qui vidit.

Ibidem, in hortis Frederici
 Caesii:

Coeliae. Concordiae. Virgini
 Vestali. Maximae. Fabia. Pau-
 lina. C. F. Statuam. facien-
 dam. conlocandamque
 curavit. cum. propter
 egregiam. eius. pudici-
 tiam insignemque
 circa. cultum. divinum
 sanctitatem. tum. quod
 haec

*haec. prior. eius. viro.
Vettio. Agorio. Praetexta-
to. V. C. omnia. singulari
dignoque. eius. ab. huius-
modi. Virginibus. et. Sa-
cerdotibus. coli. statu-
am. collocarat.*

E Baronii Annalibus, & Gutenstenii:
scholis, Gruterus pag. cccx, 1.

Item Romæ.

*Tarpeiae. Valerianae
Vir. Vest. Maximae
dignissimae. et. sanctissi-
mae. purissimae. venerabilem
disciplinam. in. Deos
quoque. pervigil. admi-
nistrationem. S. L.
comprobavit. Senatus. et
populus. L. Egrilius. Strator
..... pietatem. praes-
tantiamque. causa. D. D.
collocata. V. Kal.
Ian. Scipione. Orfi
to. Q. Nonio. Prisco.
cos.*

O.

Ex

Ex Panuinio Faſtorum lib. II. & Manutio Gruterus pag. cccxi, 4.

Notæ. *S. L. valent ſua laude. Deſideratur autem verſu quarto, cuius ante venerabilero. Sic, cuius venerabilē diſciplinā.*

Plura ex lapidibus recitat Gruterus, pag. cccix, x, xi, & xii. atque hanc præterea pag. MLXXXVIII, 3.

Romæ, in hortis Mediceis:

Sauſſeae. Alexandriæ

V. V. Tiburtium

caplatores. Tiburtes

miræ. eius. innocentiae

quam. viva, decreverant

poſt. obitum. poſuerunt

L. D. S. C.

Vidit, deſcripſitque Grutero Sirmondus. *viva*, id eſt, *viva*. Sic alibi non ſemel: itemque in alia Inſcriptione Romana: *Aelia. Nice. Sacerdos. Bonae. Deae.* (ſe *biba. comparavit.* &c. id eſt, ſe *viva*. Gruter⁹ è Mazochio & Manutio p. cccxiii, 2. Singulares literas *V. V.* jam expoſuimus *Virgini Veſtali*. De *Caplatoribus*, aut *Calpatoribus*, alius erit aliquando faciente Deo, dicendi locus, & latior campus.

Sed Lapidum atq; Inſcriptionum antiquarum plus ſatis coacervavimus; cum Volaterrano pergamus.

Alu

Augurum disciplinam ab Accio Navio, ubi de eo diximus, (*lib. XIII.*) processisse narravi: unde Collegium institutum: cui tanta fuit auctoritas, ut nihil magni in Republica fieret inaugurato, inauspicatove. Reges, Cōsules, aut Dictatores, qui vitio creati per augures censebantur, redeuntes retractabantur: in monte consistebat Augur, manum supra caput ejus, qui inaugurabatur, tenebat, cum lituo in altera manu, id est, recurvo baculo, Septentrionem à sinistra, Meridiemque à dextra statuens, oculis regionem præfiniebat, verbaque quædam ad Iovem dicebat: atque ita inauguratus discedebat.

*Quæ de Accio tradit lib. XIII.
hæc sunt.*

Accius Navius, de quo Cicero primo De Divinatione, sic ait: Quum hic olim ob paupertatem suæ puer pasceret: una ex his amissa vovisse dicitur, si recuperasset, uvam se Deo darurum, quæ maxima esset in vinea. Itaque sue inventa, ad Meridiem spectans, in vinea diu dicitur constitisse. Cumq; in quatuor partes vineam divisisset, trisque partes aves abdixissent, quarta parte, quæ erat reliqua regione distributa, mirabili magnitudine uvam

212 RAPH. VOLATERRANI
invēnit. Qua re celebrata cum vicini omnes ad eum de rebus suis referret, erat in magno nomine: ex quo factum est, ut eum ad se rex Priscus accerferet. Cujus cum tentaret scientiam, accuratius dixit ei cogitare se quiddam, id possetne fieri consuluit: ille augurio acto posse respondit. Tarquinius autem dixit, se cogitasse cotem novacula posse præcidi. Tum Accium jussisse experiri: ita cotem in comitium allatam, inspectante & rege & populo, novacula esse discissam. Ex eo evenit, ut & Tarquinius augure Accio Navio uteretur: & populus de suis rebus ad eum referret: cotem autem illam & novaculam defossam in comitio, supraque impositum puteal, accepimus.

*Huc etiam pertinent ea, quæ libro eodem
xxix, cap. de Celebritatibus Sacrorum annotavit.*

Lupercalia Evan drus instituit, ex more Arcadico, Pani Lycæo, sive Sylvano seni nemorum pastorumq; deo. Luperci nudi per urbem incedebāt, ac larvati, flagellis obvios cædentes; putabanturque ex eo steriles matronæ fecundari. Rei causa Ovidius (Fastorum 2.) fabulam adfert. Pana spolio leonis noctu ab Herculis uxore fuisse deceptum, quum illa vestem cum viro commutasset: quare vestem

vellem deinde abominatus est. Nostri hodie pœnitentes, (felicius quam Luper-
ci, non pellibus quidem, sed sagis linoque
ora contacti,) non alios, sed sese flagello
converberant, nudum ac lacerum ter-
gum ferentes.

Cornelius (Tacitus) lib. xviii. *Sodales*
sacerdotes Romulum, cum (Tito) Tatio
inita societate, fecisse scribit: unde *Titii*
Sodales dicti. Et apud Tranquillum legi-
mus, *Sodales Augustales*: apud Iulium
Capitolinum, *Sodales Antonianos*: Ti-
bure quoq; in marmore vetusto, *Soda-*
les Hadrianales. Cajus (*Digestorum lib.*
47. tit. 22. l. 4) in titulo de collegis, dicit
Sodales esse, qui ejusdem collegii sunt.
(*Ibidem Marcianus lib. 1:*) Mandatis
Principalibus præcipitur Præsilibus pro-
vinciarum, ne patiantur esse Sodalitia;
veluti inhonesta collegia. Et Augustinus
ait, Sodales quasi edales.

Plinius scribit Romulum instituisse
Collegium Arvalium, seq; duodecimum
fratrem appellari voluit, Nos *Fraterni-*
tatem & Confraternitatem dicimus, qua
sanctiore instituto quidam inter sese ho-
die mutua charitate ac pudico ritu, cer-
taque vivendi formula conveniunt.

Veris initio, stato solennique die,
quem *Megalesia* vocant, Romani pom-
pam Matri Deum celebrant (*Gallos sa-*

— O 3 — *cerdotes*

214 RAPH. VOLATERRANI
cerdotes Matri Deum innuit) prælata di-
vitiarum magna pompa: permiffumque
cuique personas eo die induere quas cui-
que libitum, cujufve magistratus aut
hominis imaginem effingere, ante simu-
lachrum ejus Deæ ludere. Id simula-
chrum dicitur apud Pefsinuntem Phry-
giæ de cælo defcédiffe. Romani respon-
fo accepto, non duraturum imperium
fine eo, legatos pro eo miferunt: quod
conceffum & advectum, in,ripa Tiberis
quum confédiffet navis, fola Claudia
Veftalis, quæ incefti accusata fuerat, eam
trahens fe virginem probavit. Videre
igitur licet has effe personas, quas noftri
feculi peftilentia, non uno die, nec Sa-
crorum, aut comædiæ tantum caufa,
fed duos continuos menses per ferias
ftultorum permittit: fub quibus invete-
rata paffim licentia cuique licet fcelera-
to effe, omnique libidinis exemplo uti.
Res quidem nova, & tantum inter Chri-
ftianos hæc immodestia vifa.

F I N I S.

AN-

ANDREAE ALCIATI

ICI clarissimi

De

MAGISTRATIBVS

Et

OFFICIIS ROM.

Liber.

CVM multa sint in Iure nostro non satis hætenus intellecta, tum is maxime tractatus expositione indiget, qui ad eos Magistratus pertinet, quorum in primo Digestorum libro mentio habetur. Quamvis enim ab interpretibus multa afferantur, ad Imperatorum potestatem, & Proconsulum, Præsidum, Procuratorum, Cæsaris, Iuridici Alexandriae officium spectantia, non tamen rem omnem ita explicant, ut studiosis satisfacere possint. Nam cum ea munera antiquis Iurisconsultis cognitissima essent, non existimaverunt operæpretium se facturos, si longo sermone in eorum explanatione commorarentur. At in præsentia propter Latinarum literarum diutinam calamitatem, cum ex Iurisconsultis plena cognitio haberi nequeat, vix quicquam superest, unde incertiores semitam deducamur, nisi

O 4 recentio-

recentiorū conjecturas, & ut ipsi vocant divinationes, pro exploratis rebus recipere velimus. Itaq; ut huic quoque parti pro virili opem feramus, quæ ad hunc tractatum pertinentia ex antiquis autoribus collegi, in medium proferre, & cū studiosis communicare constitui.

Sciendum igitur Romani imperii originem à Romulo regibusque capisse: ab his latæ sunt leges, quas Regias vocant. Is Romulus ex antiquioribus civitatis centum Patres elegit, qui ordo Senatorius dictus est: ad hunc decernendi jus pertinebat, quæ ex toto regno ad eum deferrentur. Sed & sacra facere, jus dicere, magistratum gerere, soli Patritii poterant. Quoties vero vel leges sciscendæ, vel magistratus creandi, vel bella decernenda erant, tum populus Roman⁹ ipse consulebatur, ad eumque hujusmodi negotiorum jus pertinebat: idq; Dionysius Halicarnassæus diffusè explicat. Exactis deinde regibus, plebis potestas multum aucta est, cum secessione facta, à Senatoribus extorsisset, ut ex corpore suo magistratus crearentur, qui Tribuni plebis dicti sunt. Sacrosancti hi erant, summæq; autoritatis, ut qui Senatusconsultis intercedere possent. Et quamvis à principio latæ ab his leges, quas plebiscita vocant, Patritios non obligarent, tamen
lege

lege Hortensia constitutū deinde est, ut eo jure quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur. Sic acerrimum telum plebi adversus nobilitatem datum est. Fuit & de eo controversum, quod majores magistratus ex plebe creari patritii prohibebant, donec & hoc obtentum fuit, ut alter Consul plebeius esset. Cæpere deinde Caii Sempronii rogationibus judicia cognoscere: is enim equestrem ordinem in eorum possessione locavit, unde turbulentiæ seditiones ortæ. Constatque C. Marium, & L. Syllam, qui ea Senatui demum reddidit, vel hac de re præcipue contendisse: unde & bellorum civilium maxima incendia orta sunt. Cum dein pro Senatu Pompeius arma sumeret, Marianasque partes, quæ plebem tuebantur, Cæsar sequeretur, oppressaque per eum, & dein Triumviros, Republica, cum in C. Octavium Cæsarem omnia cessissent, novum ipse regimen induxit: nec enim Regem se, aut Romulum, quod odiosus superbusque is titulus esset, appellari est passus: sed Romano veterique nomine Imperator & Augustus dici voluit: sumpsitque Censuram, & Tribunitiæ potestatis jus, & Maximum Pontificem se inscripsit, Patrisque Patriæ titulum à Senatu populoque Romano accepit. Sane ejus nominum rationem

sic Dion exequitur , ut qui Imperatores
 appellati sunt , delectum facere , milites
 conscribere , pecunias colligere , hostibus
 bellum indicere possint . lidem & pacem
 sancienti , summum supplicium etiam
 de Senatoribus sumendi , jus habeant . So-
 litos fuisse priscos duces sic appellari , Ta-
 citus libr. III. autor est . Illi enim re bene
 gesta , gaudio & impetu victoris exerci-
 tus ea salutatione conclamabantur , e-
 rantque plures simul Imperatores , nec
 super cæterorum æqualitatem conces-
 sum ad eam similitudinem id vocabu-
 lum est quibusdam & ab Augusto & à
 Tiberio aliisque successoribus . Censores
 autem vitam moresque nostros exami-
 nant , & de iis inquirunt , cæsus rationem
 ducunt , professionem curant , & pro me-
 ritis hos de albo eximunt , illos deligunt .
 quod & diffusius in Valeriani vita apud
 Trebellium traditur . Ad Pontifices vero
 Max. sacerdotiorum conferendorum jus
 pertinet , sacris enim omnibus auspiciis
 que illi præsunt . Tribunitiæ jus potestatis
 eam ob causam sumpsit , quod sacrosan-
 cta ea dignitas neminique violabilis es-
 set . Nam etsi in re levissima solo sermo-
 ne , nedum facto , Tribuni majestatem
 quisquam contempsisset , tanquam abo-
 minabilis & sacer indicta causa ad mor-
 tem adigebatur . Et has quidē dignitates
 Osta-

Octavius accepit, in successoresque suos transmisit, quo potentius illustriusque Imperatorium nomen faceret.

Concessum præterea & illud fuit, quod ante eum antiquorum nemini, ut legibus solutus esset. Significat hoc, inquit Dion, ab omni legum necessitate liberum, nullique juri scripto obnoxium: ut qui absque ulla disquisitione omnem regum potestatem haberet, quamvis nomine abstineret. Patris vero patriæ cōnomentum apud antiquos, observationis cuiusdam paternæ significatio erat, quod hoc nomine illustrati Principes, omnes, quicumque sibi subessent, ceu filios amarent, illique eos vicissim tanquam patres vererentur. Quamvis Imperatoribus alia quoque nominis ratio reddi posset, nimirum quod hi in nos eam potestatem exerceant, quam antiquitus parentes in filios habuerunt, hoc est, vitæ & necis. Cogitavit etiam plerunque Augustus de reddenda republica: cumq; in senatu sententiam suam exposuisset, rationarium imperiū tanquam illud restitutus Consulibus tradidit. Sed Senatoribus sive per simulationem, sive metu, vel etiam ex cōposito reclamantibus, variasq; rationes afferentibus, cur reipublicæ monarchia præstaret, in principatu perseveravit, deos hominesque testatus

testatus intra decennium se omnem administrationem depositurum. Sed cum ea tempora lapsa essent, rursusque ejurare velle Imperium simularet, Senatus alios decem annos, quibus in eodem magistratu esset, decrevit: atque iterum aliis decem annis, quibus ipse dein extinctus est, prorogavit. Quamobrem inde observatum est, ut ejus successores, quamvis donec vixerint perpetuam administrationem recipiant, tamen singulis decem annis celeberrimos ludos faciant, tanquam principatum renovet. Ea festa decennialia, vicalia, tricennialiaque appellata sunt. Arelatæ Constâtiæ tricennialia celebrasse, theatralesque & Circenses ludos ambizioso apparatu edidisse, autor est Ammianus. Vovebantur autem hi ludi in proximos decem annos. quapropter in antiquis nomismatis plerumque hujusmodi inscriptio cernitur. VOT. X, VOT. XX. hoc est, votis decennialibus, vicalibusque. Trebellius quoque in vita Gallieni: Convocatis, inquit, patribus decennialia celebravit, novo genere ludorum, nova specie pomparum, exquisito genere voluptatum. Nazarius in Panegyrico: In destinatis, inquit, decenniis jam vota properantia, & spes volucres constituerunt. Sed & Mamertinus: Reservo orationem quam quinquennio exacto

actō decennialibus tuis dicam. Extat Romæ in Lateranenſi Baſilica Senatusconſultum æreis inſcriptum notis, quo po-
teſtas Veſpaſiano Imperatori data co-
gnoſci poteſt: licere enim illi fœdus qui-
bus cum volet, ſancire, Senatū habere, re-
mittere Senatusconſultum per ratio-
nem, diſceſſionemque facere. Si ejus juſ-
ſu vel mandato, eove præſente Senatus
haberetur, perinde ſervari, ac ſi ex lege
Senatus convocatus eſſet. Si quos magi-
ſtratus Senatui P. Q. R. commendaeſſet,
ſuffragatione ve ſua adjuviſſet, eorū co-
mitiis etiam extra ordinem rationem
habendam. Fines pomœrii cum è Re-
publ. cenſebitur, proferre ei licere. Quic-
quid ex uſu Reipublicæ, divinarum, hu-
manarum, publicarum, privatarumque
rerū eſſe exiſtimabit; ei agere, facere juſ
potestatemque eſſe. Quibus legibus ple-
bique ſcitis ſcriptum eſſet, ne Auguſtus
Cæſar teneretur, eiſdem & eum ſolutum
eſſe. Acta, geſta, decreta ab eo, etiam an-
te illud Senatusconſultum, perinde rata
haberi, ac ſi populi plebiſque juſſu acta
eſſent. Si ejus conſeſſionis cauſa aliquid
adverſus leges factum eſſet, fraudi nemi-
ni eſſe, neq; quicquam ob eam rem po-
pulo dari debere, nec cui de ea re actionē
judicationemq; dandam. Quæ tam am-
pla autoritas Veſpaſiano præſtita, vide-
tur

cur mihi formula esse ejus potestatis quam sibi Imperatores attribuebant.

Scribunt Iureconsulti, lege Regia, quæ de imperio Augusti lata est, pop. Rom. omne suum imperium & potestatem concessisse. Idcirco autem legem eam Regiam appellari arbitror, quod Romuli constitutione ad populum jus Regis creandi pertineret. Vnde à Tarquiniis Servio Tullio objiciebatur, ut T. Livius inquit, quod injussu populi regnum invalisset. Cum ergo Augustus à populo Romano Imperator creatus est, videtur Regiæ legis observatio in usum revocata: quamvis Regiam plane potestate ille nunquam usurpavit, sed sua populo, sua Senatui munia obire permisit. Comitia enim magistratuum tum quoq; celebrabantur, conveniebantque trib⁹ omnes, candidatosque populi arbitrio deligi ille sinebat, si modo eos approbasset: nec enim quicquam ab his fieri permittebat. quod præter animi sui sententiam esset. curabatque id maxime, ne indigni, aut quibus jus capessendi honoris non erat, per ambitum legibus eriperentur. Quod & à Tiberio aliquoties observatum, donec id juris penitus sibi vendicavit, tradiditque successoribus, ut necessario in urbe Roma lex Julia de ambitu cessaverit. Senatoribus quoque Augustus non parum

párum detulit: ex his enim xv sortiri iussit, qui sibi sex mensibus in consilio essent: plerunq; & ipse sententiam in Senatu dicere, una cum amplissimo ordine decernere. Adhęc, judicia Senatui permisit, cujus juris causa antea toties armis certatum fuerat: sicq; publica negotia & privatorum maxima tractabantur. Omnium præterea provinciarũ quę sub imperio Romano erant formulã ita divisit, ut aliæ Proconsulares, aliæ Prætorias, aliæ Præsidales essent. Proconsulares Senatui, Prætorias populo demandandas tradidit. In Præsidales ipse legatum suum, qui nunc Præses, nunc legatus Cæsaris eam ob causam dicebatur, mittebat. Deinde factum est, ut etiam Prætorias in Senatu per sortes decernerentur: nimirum sublati ab Imperatoribus comitiis, qui cunctum populi formidolosum existimabant. Scribit Strabo libro ultimo, omnes provincias, alias Cæsari, alias populo attributas. Ex his quæ ad populũ pertinebant, Proconsulares & Prætorias constitutas, quod videlicet viri Consulares vel Prætorii ad eas regendas mittebantur. Erant autem huiusmodi provinciæ imbelles, & quę militari præsidio non indigebant, neque proximos Barbaros habebant. Quæ enim validiores, & legionum ope indigentes, sibi conservavit:

eo vi-

eo videlicet prætextu, quod populo pacatiora quæque & pulchriora concederet, ipse difficiliora, periculisque & laboribus exposita retineret: sed revera (si Dioni credimus) ut in manu sua res omnis militaris esset; Senatus autem populusque inermis Rempublicam repetere non auderet. Proconsulares provincias fuisse Libyam & Asiam citra Taurum Strabo autor est. Prætorias vero in Hispaniis Beticam, in Galliis Narbonensem, tum Sardiniam cum Corsica, Siciliam, Illyricum, qua in Macedoniam vergit, Cretam, Cyrenaicam, Cyprum, Bithyniam cum Ponto. commutabantur tamen plerumque arbitrato Principis. Hinc Lampridius in Alexandri vita: Provinciarum alias Prætorias, Præsidales plurimas fecit, Proconsulares ex Senatus voluntate ordinavit. Suetonius in Claudio: Provincias Achaïam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit. Scribit Rufus in eo quem edidit libello de Romani Imperii accessione, omni ex Africa sex provincias esse factas, quarum Carthago, Numidia Cyrenensis, Consulares erant: Tripolis & Mauritanie duæ, Sityphensis & Cæsariensis Præsidales. Pari quoque numero divisas Hispanias, in quibus Betica & Lusitania Consulares: Tarraconensis, Carthaginiensis.

ginienſis, Gallitia, Inſulares, quæ & trans
fretum, Præſidales. Sed & quandoque
Imperator legatos ſuos ſeu Præſides in
aliquam Provinciã miſſos Conſulari
potestate ornabat, ut videlicet ejus eſſet
autoritatis cujus Proconſules. Sic C. Plin-
nius Cæcilius Præſes provinciæ Põti con-
ſulari potestate fuit, ut in antiquis mar-
moribus annotaſſe me memini. Major
autem Proconſulum dignitas quam le-
gatorum ideo erat, quia non niſi Senato-
res Conſularesque viri provincias ſortie-
bantur, cum ex equeſtri ordine etiam
præſides eligi poſſent. Sane Proconſu-
lum magiſtrat⁹ annuus: Præſidum cer-
tus finis non erat, ſed in officio perſeve-
rabant, donec ſucceſſor à Cæſare mitte-
batur: idque in Auguſti vita etiam Tran-
quillus atteſtatur. Ius autem milites de-
cimandi, civicaq; corona donandi, Pro-
conſulibus fuiſſe Tacitus libro tertio
oſtendit. Idem decimo quinto autor eſt,
qui Senatores filiis carerent, provincias
præturasque inter Patres ſortiri non po-
uiſſe. Senatusque conſulto cautum, ne
fictæ adoptiones ulla in parte publici
muneris orbis prodeſſent. Graviorem
autem provinciis Proconſularem fuiſſe
adminiſtrationem quam Præſidum,
idem oſtendit, dum libro primo tradit,
Achaiam & Macedoniam onera depre-

P

cantes

cantes, Proconsulari imperio ad præsens
levatas, Cæsariq; traditas esse. Cujus rei
eam rationem suspicor, quod Proconsu-
larium provinciarum vectigalia & tri-
buta publica populi Romani erant, & ad
ærarium pertinebant, neque ea dimi-
nuendi Proconsuli jus esset. quæ vero
Præsidibus in provinciis colligebantur,
ad Principem ejusque fiscum spectabant,
jusque illi remittendi erat. Hoc enim dif-
fert ærarium à fisco, quod illud publi-
cum, hoc, est, populi Romani, fiscus Prin-
cipis est: quod apertissime C. Plinius in
Panegyrico ad Trajanum Cæsarem ostē-
dit: At fortasse non eadem severitate fi-
scum, qua ærarium cohibes; imo tanto
majore, quanto plus tibi licere de tuo
quam de publico credis. Hinc est quod
maxime in Proconsularibus provinciis
Procuratores Cæsaris erant, qui ea pro-
curabant quæ ad Cæsarem ipsum seu fi-
scum pertinerent. His varia potestas at-
tributa à Principibus fuit. Tiberius jus
in servitia familiaresque pecunias solum
dedit, adeo ut Lucilium Capitonem pro-
curatorem in Asia suum à Senatu dam-
nari permiserit; quod præscripta man-
data excessisset, vimque Prætorum usur-
passet. Amplius Claudius Cæsar conce-
ssit, effecitque ut senatusconsulto cavere-
tur, parem vim rerum habendam à Pro-
cura-

curatoribus suis judicatarum, ac si ipse statuisset. Hinc maximam sibi vim Cumanus & Felix, ejus in Iudæa Procuratores, usurparunt, de qua merito Iosippus conqueritur. Illud constat, sub Trajano adversus invitos jurisdictionem nullam Procuratoribus fuisse, ut disceptantibus liberum esset eos non eligere, adhiberi tamen in cōsiliū à Præsilibus debere, cum de causâ fiscali agitur. Idem Imperator Cæcilio Plinio rescripsit. At hodie dubium non est, quoties inter fiscum & privatum quæstio vertitur, eos adeundos esse. Scribit Lampridius Alexandrū Imp. eos sæpius mutare solitum fuisse, ne annum excederent, etiam si boni essent, sibi invisos affirmasse, tanquam necessarium malū. Hosce Procuratores Cæsaris, & Procuratores fiscali, eosdē fuisse non ambigo, qui & alio nomine Rationales, & Procuratores patrimonii appellantur: idq; in Commodō Lampridius, & in Maximini vita Capitolinus ostendunt. Sed & in Pio, Procuratores, inquit, suos & modeste suscipere tributa jussit, & excedentes modū, rationem factorum suorū reddere præcepit: nec unquam lætatus est lucro, quo Provincialis opprimeretur. Procurator vero privatæ rationis, cujus quadā Alex. constitutione mentio est, ut non multū à cæteris Ra-

tionalib⁹ differebat, ita præcipuum Aegypti magistratus nomen erat. Devictio enim apud Actium Antonio, extinctaq; Cleopatra, in formam provinciæ C. Octavius Cæsar Ægyptum redegit. Et quoniam seditiosissimi naturaliter erant Ægyptii, opportunaque tellus alendo bello, noluit eam per senatores administrari, ne popularibus studiis ducti facile ad imperium adspirarent: idq; & Dion tradidit. Cornelius Tacitus lib. ii. Augustus, inquit, inter alia dominationis arcana vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam claustraq; terræ ac maris, quamvis levi præsidio, adversum ingentes exercitus præsedisset. Sed & in xii. divus Augustus apud equestres qui Ægypto præsiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi jussit ac si magistratus Romani constituisent. Vopiscus scribit, Aurelianum Imperatorem Saturnino mandasse ne Ægyptum videret. Quod præceptum cum ille sprevisset, levissima gens rerumque novarum avida, eum imperatorem salutavit, quæ necis ejus causa fuit. Strabo autor est, devicta Cleopatra in certam administrationem Ægyptum redactam, expurgatamque à Romanis, & ad eam
mitti

mitti solitos moderatione & prudentia insignes viros sub Præfecti titulo : is est Præfectus Augustalis, qui vicem regis obtinet. Est & *δικηγόρος*, id est, juridicus, in cujus potestate maxima est judiciorum pars. Est & qui *ἰδιόλογος*, quem ego Procuratorem privatæ rationis interpretror : ad quem indagatio bonorū vacantium pertinet, earumque rerum quæ Cæsari debentur. Horum Comites sunt Cæsaris Liberti & Actores, quorum fidēi majora minoraque judicia creduntur. Ex patris autem magistratib⁹ apud eos est *ἐξηγητής*, quasi Quæstorem dicas, qui purpuram gestat, aliisque municipalibus honoribus est insignis, omniumq; curam habet, quæ civitatī utilia sunt. Est & *ὑπομνηματογράφος*, id est, Commentariensis seu Scriba. Tum *ἀρχοδικὸς* iudiciale Præfectum recte appellaveris. *τίταρτος ὁ νυκτερινὸς στρατηγός*, id est, nocturnus Prætor. Sane Hypomnematographi quoq; mentio est Theodosii & Valentiniani constitutione quadam: ea enim sancitum est, quoties Hypomnematographus aliquos qui munera subeant, nominat, si sponte illi acciti sunt, Præfecti Augustalis consensum non esse expectandum, sed protinus

nus functionem exequendâ, Quam constitutionem ex Doctoribus nostris nemo haftenus mihi videtur percepisse. Cæterum erant etiam Procuratores Cæsaris, non in universum alicui provincie dati, sed particulariter alicui negotio. Quod ex antiqua Inscriptione conjectari pronum est, quæ Corinthi in hæc verba adhuc legitur: [*Alii non Corinthi, sed in Carinthia legi testantur. Ex Apiano Smetius, qui hoc nusquam sic Latine extare, sed è Græco translatum esse censet. Exhibetque Gruterus pag. cccc, LXXIV, 4.*]

*Theopraepon. Aug. lib
Proc. D. N. M. Aur. Severi
Alexandri. Pii. Fel. Aug.
provinc. Achaiae. et. Epiri
et. Thessaliae. rat. purpuræ
Proc. ab. ephemeride Proc. a
mandatû. Proc. et. ad. praedia
Gallicana. Proc. saltus. Domitiani
tricliniarum. praepositum. a
siblis. praepositum. a. cristallinis.
hominem. incomparabilem
Tysander. Aug. lib. officialis*

Φ

Et hi quidem sunt Magistratus, qui ab Augusto constituti, diu perseveraverunt, & tempore, quo Iurisperiti nostri florebant, maximè viguerunt. Nā posteriores deinde Imperatores, quorum princeps

ceps Constatinus, qui Romanorum coloniam Byzantium transtulit, aliam ipsi formam commenti sunt: tumque cœperunt alii Patricii esse, quam prius erant, aliaque Præfectorum prætorio iurisdictione. Hinc Magistri militum. Magistri officiorum, Comites sacrarum largitionum, Comites rei privatæ, Comites sacri palatii, comites sacri patrimonii: &c.

PETRI NANNI

Alcmariani

DE COMITIIS

ROMANORVM.

Ex Miscellaneorum lib. x. cap. ult.

Quid inter se differant *Tributa Curriata*, & *Centuriata comitia*, sc̃pius à me quæsitum est; neque ego infrequentius ab aliis quæsiui. Parum tamen vel meo vel aliorum studio proficere potui. Quidquid tamen id sit, quod deprehēderim, in medium proponam, ut alii (quorum felicior industria) id augeant, quod in nobis cartum, vel non satis plenum apparebit. Præcipua difficultas ex eo nascitur, quod *Tribus* & *Curia*, nunc eadem res sit, nunc diversa:

P 4

ex

ex quorum confusis limitibus, confundi videntur *Curiata & tributa Comitia*. Populum Romanum à Romulo divisum in tres tribus, trib⁹ in denas curias, notissimum est. Sed tamen magnitudo populi semper incrementis id effecit, ut quæ principio curiæ fuerint, postea pro tribubus sint habitæ. Vt enim classès in centurias, ita tribus in curias distinguebântur: ea ratione, ut illinc numerus militû, istinc civium iniri posset. Asconius in secundum Verrinarum *Vtrum legitimos habent omnes tribus divisores suos. Quos Plautus Magistros curiarum vocat in Aulularia*. Rursus; *Tribus enim urbana rusticaque omnes triginta quinque numerantur*. Vbi plane vides, omne discrimen inter curias & trib⁹ sublatum esse. quam rem confirmationem facit in tertio Verrinarum his verbis: *Tribus principio tres fuerûnt. Tatiensis una à Tatio rege. Rhamnes altera, à Romulo. Luceres tertia, à Lucumone sive Lucretino, sive à Luco, quem asylum vocaverat Romulus*. Post de nominibus Sabinarum plures facta, quibus precatricibus, parentum bellum maritorumque finitum, ad postremum xxxv facta Hactenus ille. Per transitum adiendum, xxx illas curias non à nominibus raptarum Sabinarum, cû multo plures sint captæ, ut vult Livius: scû à nominibus

nibus earum quæ suo interventu bellū inter parentes & maritos diremerunt, appellatas esse, ut traditum est à Servio. Cæterum omnino discrimen vetus servandum est, si *tributa* & *curiata* & *centuriata* distinguere velimus, quæ certe peculiari ratione & jure suo distincta fuere. *Quum enim* (inquit Aulus Gellius lib. 15. cap. 27.) *ex generibus omnium suffragium feratur, curiata comitia esse: quum ex censu & ætate, centuriata: quum ex regionibus & locis, tributa.* Ex quibus verbis colligas, curiata comitia & centuriata ex diametro pugnare. Cur iata enim esse, ubi singuli cives idem jus suffragii habent, plebei que patriciis, pauperes divitibus, juvenes senioribus adæquantur, quæ nō absurde *δημοκρατία* appellari possunt. Nisi quod Cicero de lege Agraria contra Rullum, tributa potius popularia velit. *Curiatibus* (inquit) *ea comitiis, quæ vos non finitis, (sive ut quidam scriptus codex habet, quæ vos non initis,) confirmavit: tributa quæ vestra erant, sustulit.* Cæterum cur tributa magis sint popularia, causam invenies apud Dionysium Halicarnasæum Antiquitatum Romanarum lib. 9. Quod tributa sine auspiciis fiebant, neque obnunciato vitio impediiebantur, deinde compendinationem non recipiebāt. Necessum enim

P 3

erat,

erat, ubi ea semel instituta fuissent, eodē die perfici, neque requirebatur ut de iis senatusconsultum fieret, antequam ad populū promulgari possent. Verba ejus (si quis requirat hæc sunt: Τίς ὃ τέτων ἀφ' ὧν τὸ δόχαιρεσιῶν, ἐγὼ σημαίνω. Τὰς μὲν φαλαγγὰς τὰς ψηφηγορίας ἑδὲ, πρεβλαδουσαρχίας τὴν βαλῆς, καὶ τὴν πλῆθος καὶ φαλαγγὰς τὰς ψήφους ἐξενέγκαντο, καὶ μετ' ἀμφοτέρω ταῦτα τὸ πρῶτον δαίμονις σημείων τε ἐοικωσὶν μηδὲν ἐναντιώσιν, ὅτε κυρίας εἶναι. τὰς δὲ φυλαγγὰς μήτε πρεβλαδουσαρχίας, μήτε τὴν ἱερῶν ἐοικωσὶν σκοπῶν ἐπιθεωρούντων, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τελεοθείσας ὑπὸ τῶν φυλαγγῶν τέλει ἔχον. hoc est: *Quæ sit horū Comitiorum differentia, ego indicabo. Curiata suffragia tum demum rata habebantur, ubi et senatusconsultum praeceisset, num ad populum id promulgari oporteret, suffragiis curiatis collectis, nulloq; vitio ex auguriis vel ostentis obnunciato: Tributa vero suffragia sine senatusconsulto, vel sacerdotum vel augurum approbata fiebant, oportebatq; ea intra unum diem confici. Quam ob rem Cicero in oratione superius citata dicit, centuriata, & tributa comitia in usu man-*

manſiſſe, curiata propemodū in deſuetudinem abiſſe, niſi captandij augurii cauſa. Ait enim: *Nunc quia prima illa comitia tenetis, centuriata & tributa, curiata tantum auſpiciorum cauſa remanſerunt.* A principio populus Romanus non utebatur niſi centuriatis comitiis. Primum in cauſa Martii Coriolani tributa comitia introducta ſunt, ut videre licet apud eundem Dionyſium lib. 7. Antiquitatum Romanarum. Cujus verba Græca libenter ſubjeciſſem, ni locus tam prolixus fuiſſet. Attamen Latina bona fide reddemus. Habent autem ad hunc modum : *Poſteaquam ſenatus conſultum impetrarunt, ut ad populi judicium cauſa referretur, progreſſi in forum, populum in concionem convocarunt, & cum multa laude Senatus decreta recitantes, diem prædicunt, in quã ejus rei judicium fieri oporteret. poſtulãtes ut omnes ciues præſteſſe vellẽt, tanquam in certamine maximarum rerum. Id quum fama celebraretur, ingenti ſtudio apparatuque & popularium & patriciorum res agi cæpta eſt. illorum quidem, ut ultione punirent ſero-ciſſimum iſtorũ, ne in adverſariorum poteſtatem deveniret, tanquã fide optima-tium ſtatu certamen eſſet. Videbaturque utriſq; & vitæ & libertatis periculũ in ea cauſa verſari. Tertiũ igitur nũdini vul-*
gus

gus rusticorū, quantum nunquam aliās, in urbem confluit, manequē forum detinebat. Tribuni vero convocabant multitudinē ad tributa comitia, loca fori restibus circumvincientes, in quibus singula per se tribus consisterent. Actum primū concio viritim suffragium datura, hoc est tributa comitia, habita fuit, magnopere patriciis adversantibus, ne hoc fieret, postulanti-
busque centuriata comitia ex more patrio. Retro enim temporibus, quum suffragium populus initurus esset de re quāpiam ex senatus permissu, consules ipsi cogebant centuriata comitia, sacris quibusdam adhibitis, ut lex dicitur. Quin nonnulli etiam ad hac nostra usque tempora observantur. Coibat autem multitudo ad Martium, qui ante urbem est, campum ordinibus instructa, sub centurionibus & signis, tanquam in expeditione. Neque omnes umptis calculis suffragium ferebant, sed singuli per suas centurias, quum evocati a consulibus essent. Caterum quum sint in universum centum & nonaginta tres centuria, eaque distincta in sex classes: prima classis vocabatur, & calculum promerebant qui erant maximi census, & qui primum locum in acie obtinebant, in quibus erant equitum septemdecim centuria, peditum vero octoginta. Secunda classis suffragium ferebat minoris patrimonii, & qui proximo ordine

ordine in acie consistebant, & quibus non eadem arma cum principibus, sed minora fuere: ejus classis numerus in viginti centurias distinguebatur. his dua tribus ex fabris lignariis, ferrariisque adjuncta erant, aliisque qui bellica instrumenta conficiunt. Qui vero è tertia classe vocabantur, centurias explebant viginti, idemque & censu & ordine infra secundanos subsidebant, nec eadem arma cum illis gestabant. Iam qui post istos accersebantur, minori censu æstimati sunt: locusq; illis & in bello tutior, & levior armatura. divisi erant & isti in viginti centurias, sed addebantur ipsis dua centurie buccinatorum & tubicinum. Qui vero in quinta classe, tenui isti admodum pecunia censi, quibus arma erant pila & funda, hi in acie locum non habebant, sed nudi & expediti gravis armature legionibus cõmilitio associabantur, ipsi quoque in xxx centurias discriminati. Pauperrimi autem civium, reliquis omnibus numero nō inferiores, ultimas vires suffragandi nanciscebantur, in unam omnes centuriam coniecti. Isti erāt & liberi à delectibus & à tributis immunes, atq; ideo in ferendis suffragiis minima auctoritatis. Si igitur in primis centuriis equitum & peditum, quibus in acie primus locus attribuebatur, ejusdem sententia fuissent omnes illa septem & nonaginta centurie:

finem

finem suum habebat suffragatio, neq; deinceps reliquis sex & nonaginta centuriis calculi permittebatur. Sin minus, secunda classis duarum & viginti centuriarum vocabatur, ac tertia deinde. Idque ordine procedebat. donec idem decerneretur à septem & octoginta centuriis, & pleraque controversia primis calationibus decidebantur, ut extremorum operam non requirerent. Raro autem negotium ita anceps incidebat, ut ad tenuissimorum suffragia progredereetur. & hoc erat quasi finis, dissectis in duas partes, pari numero, centum & nonaginta tribus centuriis, quum ultimum suffragium illis superduceret, ac in alteram partem pondere numeri inclinaretur. Qui igitur partes tuebantur Martii, comitia istiusmodi procensu habēda calari postulabant, persuasi facile ex prima calatione à septē & nonaginta centuriis hominem absolutū iri: sin minus, à secunda saltem vel tertia. Verum id ipsum suspectantes Tribuni, tribut a comitia cogi malebant, & eorum iudicio hanc litem decerni, ne pauperes deteriori conditione quam divites essent, neve tribules quam milites p̄iori loco consisterent, aut rejectis ad ultimam calationem excluderetur plebs à pari jure suffragiorum, sed aequales in suffragando, similesque inter se omnes & ejusdem auctoritatis.

*ritatis, una calatione per tribus calculos ferrent. Visique sunt iustiora quam alteri petere, quum pro universi populi, non pro paucorum sententis iudicium populi peragi oportere censerent, & in injuriis publicis cognitionem ad omnes pertinere contenderent. Haftenus ille. In unum igitur omnia contrahenti, ista differentia constitui posse videtur, tributa & curiata comitia inter se loco congruere, quum ambo in foro habeantur, ambo viritim, pro numero capitum, suffragia edant: sed ea in re dissidere, quod in curiatis, qui unius curiae sint, simul vocentur, ut suam quisquis sententiam declaret. In tributis, singuli qui sunt ejusdem regionis. Fit enim ut qui nomina professi sint in aliqua curia, domicilium mutant, & commigrent in alterius curiae locum. Is ergo cum vicinis suis in comitia tributa accersitur, non cum iis inter quos nomen suum professus est. Ita quoque Athenienses *δημους* nunc homines vocant contribules, nunc certos pagos & regiones, ubi eae gentes sedem habent. In ea re quoque discrimen est, quod tributa comitia non opus habent nec sacris, nec omnium auguriorumque observationibus, nec senatusconsultis, quae omnia necessario sunt in curiatis. Rursus in eo conveniunt, quod popularia videantur,*
quum

quum centuriata ὀλιγαρχία appellentur in vitio, vel δριστοκρατία in laude, nonnunquam quoq; militaria, nimirum ubi singulae centuriae singula suffragia conficiunt. In qua classe ergo plures centuriae, plura ibi quoque suffragia reperiuntur. Ac proinde major vis in prima classe, quae cæteris classibus omnibus una centuria antecellit, & prærogativam perpetuam habet, hoc est, eorum sententiae ante omnes alios interrogantur. Neque illud quoque futilis differentiae est, quod centuriatis comitiis postea solummodo censores, curiatis cæteri, patriciique magistratus creati sint. In summa; omnia in hanc similitudinem consentiunt, quod in declarandis magistratibus bina semper comitia fiunt, quorum prima prærogativa, secunda jure vocata appellantur.

De

MAGISTRATIBVS
VETERIS POP. ROM.

Commentariolus.

* *

CAPITVM CONSPECTVS.

Cap. I. *Divisio Honorum. Quid Dignitas proprie. Potestas. Magistratus. Etymon nominis.*

Cap. II. *De varia divisione Magistratuum.*

Cap. III. *De iis qui apti ad quoscunque Magistratus. Et series temporum, qua paulatim Plebei ad omnes Magistratus admissi.*

Cap. IV. *De aptitudine ab annis: & quando Annalis Lex lata.*

Cap. V. *Magu distincte de ea Lege. Et qui anni cuique magistratui legitimi fuere.*

Cap. VI. *Annalem legem etiam in Provinciis aliquam fuisse. Item Roma in Senatu & Equite. Et alia quadam leges, qua huc referuntur.*

Cap. VII. *De Consulibus, Etymon. Institutio. Potestas, & Munia.*

Q

Cap.

Cap. VIII. De Insignibus Consulium.

Cap. IX. Ritus aliquot Consulares.

Cap. X. De Prætoribus. Etymon. Institutio. Numerus. Insignia.

Cap. XI. De officiis Prætorum.

Cap. XII. De Ædilibus. Eorum nomen. Institutio. & Genera.

Cap. XIII. De Officiis Ædilium.

Cap. XIV. De Tribunorum nomine, origine; & ex quo ordine electi.

Cap. XV. De Officio & Potestate Tribunorum.

Cap. XVI. De Quæstoribus. Vnde dicti. Quando, & quam multi facti. Denique Vis eorum, & Munus.

Cap. XVII. De Dictatore. Vnde illi nomen. Origo, & causa eligendi, item modus. Denique Vis ejus & Potestas.

Cap. XVIII. Censuræ quando institutæ, itemque Censores. Cur ita dicti. Tempus ejus Magistratuum. Insignia. Dignitas, & Munus.

Cap. XIX. De Interrege.

I V S T I L I P S I

De

M A G I S T R A T I B V S

VETERIS POP. ROM.

C A P. I.

*Divisio Honorum, quid Dignitas propria,
Potestas, Magistratus, Etymon
nominis.*

DE-Magistratibus dicturus, ut id dilucide & composite possim, de *Honore*, ejusque discrimine, quædam libabo. *Honorem* hîc *publicum* intelligo: quem *jus* definitio, *titulumque* supra *ceteros*, *lege* aut *more cõcessum*. Is duplex; *divinus*, aut *humanus*. *Divinus*, qui ad *superum cœlestemque cultum* pertinet; cui *pietas & religio* finis: quo in genere *Sacerdotes*. *Humanus*, qui *curam administrationemque* tangit rerum *humanarum*: cui *salus & utilitas publica* finis: quo in genere tria censentur, *Dignitas*, *Potestas*, *Magistratus*. *Dignitatem* appello, auctoritatem in suadendo, consulendo, decernendo; qualis *Senatorum & Iudicum*. *Potestatem*, jus legitimum regendi, jubendique extra *Urbem & ejus fines*; ut sunt *Imperia &*

Q 2

Pra-

Præsidatus : *Magistratum*, simile jus, sed in Vrbe ipsa. Hi limites & divisio ex veterum mente & usu : etsi misceri interdum scio, & omnem fere *Honorem* venire in nomen *Magistratus*. Ita Aristoteles large & laxè ὁρχαί definit (*Politicor. cap. 15.*) ὅσας ἀποδέδωκε βυλαίσιας τε καὶ πινυν, καὶ κέρυνα, καὶ ἐπιτάξαι, καὶ μάλιστα τῷτο : Id est, *Quibus concessum est consulere, iudicare, jubere, atque istud maxime*. Etsi postrema parte iterum adstringens. Et Latini etiam Scriptores confundunt, qui Pro-consules & Rectores Provinciarum *Magistratus* passim appellant. (l. 2. ff. de in jus vocando.) Nomen *Magistratus* à *magistro* dictum. (l. 57. ff. de verbor. signif.) *Magister* autem, qui magis cæteris potest. (Festus in voce *Magister*.) Olim *Prætores* dicti videntur ab eo, quod cæteris honore præirent. Ita Consul *Prætor* dictus : & in prisca lege apud Livium (lib. 7.) *Prætor Maximus clavum pangit*. Itaque non absurde Varro lib. 4. de lingua Latina) qui natum *Magistratus* nomen iudicat post Dictaturam & Magisterium equitum, *Reliqui*, inquit, *quod minores quam hi Magistri, dicti Magistratus, ut ab albo albatu.*

De varia divisione Magistratuum.

Magistratuum autem genera & discrimina plura. Aut enim à temporibus dividuntur: ut *Ordinarii*, *Extraordinarii*. Illi dicti, qui statis temporibus & semper in republica essent; ut, *Consules*, *Prætores*, *Ædiles*, *Tribuni*, *Quæstores*. Hi, qui nec eodem tempore. nec semper; ut, *Dictatores*, *Censores*, *Interreges*. Aut à personis discriminantur; ut, *Patricii*, *Plebei*, *Mixti*. E quibus primi dicti, qui solis Patriciis patent; ut, *Interregnum*, Alteri, qui soli plebi; ut, *Tribunatus* & *Ædilitas plebi*. Postremi, qui cuique ordini; ut cæteri omnes. Aut à qualitate agnominantur: ut *Majores* & *Minores*. Idque sensu duplici. Aut enim *Majores* *Minores*ve *Magistratus* dicuntur, qui auspicia majora minorave habent: de quibus Agellius (lib. 13. cap. 14.) aut quorum potestas imperiumve majus minusve. Sic *Majores* erant, qui lictoré viatoremque habebant, iique omnes erant; exceptis *Ædilibus* & *Quæstoribus*: *Minores*, qui non habebant. Aut denique distinguuntur ab insignibus; in *Curules* & non *Curules*. *Curules*, quibus jus est Sellæ: ut *Dictator*, *Consul*, *Censor*. *Prætor*, *Ædilis Curulis*. Non *Curules*, quibus minime: ut cæteri omnes. (L. 31. ff. de injuriis.)

CAP. III.

De iis, qui apti ad quoscunque Magistratus. & Series temporum, qua paulatim Plebeii ad omnes Magistratus admissi.

D*ivisioni non inepte jungam de iis, qui apti ad quemque Magistratum. Aptitudo autē duplex: à gente, & ab annis. A gente olim maxime, quia solos Patricios admittebant ad Magistratū. A Romulo id institutum; qui, autore Dionysio (l. 2.) sanxit: Τὸς δὲ πατρίδας ἱερεῖας τε καὶ ἀρχαί, καὶ δικαίους. Id est, Patricios sacra facere, magistratū gerere, iudicia exercere. Cui tamen legi in libertate non diu locus. Nam statim anno xvi. post Reges exactos, violari cœpta (Livius l. 2.) cum novus Magistratus è Plebe creatus, hoc est, Tribuni, (Anno Urb. Cond. cclx.) & paulatim carpere eam Tribuni & Plebs, donec corrui tota. Series & ordo iste. Primum Quæstores è Plebe creati, anno Urb. Cond. cccxliv. (Livius lib. 4.) Inde Tribuni militum Consulari potestate, anno cccliii. Nec diu post Consules ipsi, anno cccclxxxviii. Tum Ediles Curules, anno uno post. (id est. cccclxxxix.) De quibus convenerat, ait Livius, (l. 7.) ut alternis*

ternis annis è plebe crearentur: postea promiscuum fuit. Inde ad caput ipsum Magistratum transgressi. Dictatorem è Plebe crearunt, anno cccxcviii. et si Magister equitum jam antea Plebeius factus, anno ccclxxxv. Denique Censuram etiam fecerunt communem, anno cccxiv, eodem illo primo Plebeio Censore, qui & Dictator. Postremo, ne quid intactum, aut inaccessum Plebi; Pratura iis communicata, anno ccccxvii. Ita sola Interregia potestas apud Patres mansit; umbra potius, quam verus Magistratus.

C A P. IV.

De aptitudine ab annis: & , Quando Annalis Lex lata.

AT aptitudo altera ab annis: quam utiliter sanxerunt, etsi tarde. Nam apud maiores, inquit Tacitus (lib. ii. Annal.) virtutis id premium fuit, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere Magistratus: ac ne etas quidem distinguebatur, quin prima statim juventa Consulatum & Dictaturam inirent. Sed Mutatum id an. Urb. Cond. dlxxiii. cum re ipsa docti, viderent modum aliquem & limitem constituendum ambitioni & calori juvenili. Itaque *tum primum* (verba Livii sunt lib. 10.) *rogatio lata est ab*

*L. Iulio Tribuno pl. quot annos nati quemque magistratum peterent, caperentque: Inde cognomen familia inditum, ut Annales appellarentur. Dixi, ab L. Iulio: & ita libri. At Iulios etiam plebeios fuisse scimus, Antonio Augustino docente (in lib. De familiis Romanis.) Tamen alii Villium hîc in Livio malunt: itemque in Cicerone, (lib. 8. Epist.) Sed hoc leve: magis nos torquet de tempore latæ legis, quod Livius hîc tam diserte scripsit, in-
quiens: Tum primum. Quod tamen idem ille eversum it, (lib. 25.) ubi de Scipione Africano (multis antea Iuliam legem annis) scribit: Huic Edilitatem petenti cum obfisterent Tribuni, negantes rationem ejus habendam, quod nondum ad petendum legitima ætas esset. Ait ecce, legitimam ætatem ei non fuisse. Quid ergo clarius, quam etiam tunc latâ de ætate? Et profecto aut per errorem, confusio-
*nemq; nominis aut hominis, id scripsit Livius, Scipioni Africano tribuens, quod Æmiliano postea evenerit: de quo Ap-
 pianum (in Libycis) vide, & Valerium Ma-*
ximum (lib. 8.) ut fateamur, necessum est, parum caute scriptum esse in loco al-
tero, latam à Iulio primum. Et fortasse per partes jam ante de quibusdam Magi-
stratibus ferri cœptum, quæ omnia lex Iulia junctim complexa, ceteras velut ab-
*olevit.**

olevit. Hic juvat aliquid Cicero, qui *leges Annales* multitudinis numero appellat, (Philippica 5.) *Legibus Annalibus* (inquit) *cum grandiore aetate ad Consulatum constituiebant, temeritatem adolescentia verebantur.* Et Ovidius (5. Fast.)

— finitaque certis

Legibus est aetas, unde petatur honos.
Hæc Lex alio nomine *Annaria* dicta. Festus in ea voce; & Lampridius (in Commodus) *Gratia Annaria legi impetrata Consul est factus.* Dicta etiam satis nove, *Comitialis*, à Latino Pacato (in laudatione Theodosii:) scilicet, quia modum frenumque Comitibus daret.

C A P. V.

*Magis distincte de ea Lege: & qui anni
cuique Magistratus legitimi.*

SED quæ ætas proprie definita hac Læge. cuique Magistratui fuerit, jure quæram: nec facile inveniam. Tenebrosus enim locus: & in quo cum nihil aut parum expressi sit, lustramus eum per anticipites conjecturas. Atque ut à *Quæstura* ordiar; adeo de ætate ejus nihil certum, ut sint viri magni, qui eam prorsus tolerant. Dux iis Paulus Manutius, (in lib. De legibus) qui negat, *Quæsturæ*, *Tribunatui*, *Ædilitati* plebis definitam ullam ætatem: legemque *Annalem* tantum spe-

Q

etatis

Etasle tantum Curules Magiltratus. Pa-
 rum vere. Quæsturæ enim clarissime
 Quintilianus certum annum attribuit
 (lib. 12. cap. 6.) *Calvus, Cæsar, Pollio, multo*
ante Quæstoriam ætatem, gravissima ju-
dictia susceperunt. Spartianus (in Iuliano)
Quæstor, ante annum quam legitima ætas
sinebat, designatus est. Tacitus (Annal.
 lib. 3.) *Vt quinquennis maturus, quam per*
leges, Quæsturam peteret. Suetoni⁹ item
 (in Caligula c. 1.) & Plutarch⁹ (in Cat. Vti-
 censi.) Quem annum Nicolaus Gruchius
 xxvii fuisse vult; ego (ut arbitror)
 firmitus; xxv annum. Argumentor:
 I, A ratione; quia tunc compleri vi-
 rilem vigorem constat, ut ait Ulpianus
 (l. 1. ff. De minor.) ideoque jure apti cen-
 sentur ad res publicas, & privatas. II, Ab
 auctoritate, quod Dio Cassius (lib. 52.)
 Senatoriam ætatem anno xxv definit.
 At Quæstura primus gradus in Senatum.
 Adde l. 2. De minoribus: quæ subtilius
 considerata, adstruit hoc ævum. Deni-
 que argumentor etiam Ab exemplis:
 quoniam reperio Tiberium Gracchum
 intra tricesimum annum extinctum, &
 eundem tamen Quæstorem fuisse, C.
 Mancino Consule circiter quadriennio,
 ante mortem: Gesserit ergo Quæsturam
 necessum est, anno xxv. Lego & Tibe-
 rium Cæsarem Quæstorem designatum
 unde

unde vigesimo ætatis anno (Velleius l. 2.)
 At creatus est quinquennio maturius.
 quam per leges. (Tacitus lib. 3. Annal. &
 Dio lib. 53.) Ergo fas, petere Quæsturam
 xxiv anno, & xxv gerere. Sed nodus hîc
 aliquis in Polybii loco (lib. 6.) negâtis ul-
 lum Vrbanum magistratû capi fas fuisse
 nisi ab eo, qui decem annos militasset.
 Militare autem Romani xvii demum
 anno incipiebant. (Plutarchus in Grac-
 chis.) Non ergo prius pertingere pote-
 rant ad Quæsturam. Dupliciter hoc sol-
 vo. Primo vix credibile esse, omnino ra-
 tam ac firmam in Republica fuisse legem
 Polybianam illam sive morem. Quis e-
 nim præterea meminit? Et tamen ut fue-
 rit, capiendam non de militia coacta, &
 ex delectu, sed voluntaria. Nam quod
 Gracchus xvi annum militiæ definivit; id
 ab ea mente est, ut nemo invitus legi in
 militem debuerit ante id tempus. Sed
 nihil tamen impedit, nobiles & eos qui
 alebantur in spem honorum, militiæ &
 castris jam ante interfuisse: qui morem
 hunc habuerunt, ut statim à toga pura
 (hoc est, virili) militiam auspicarentur:
 idque in contubernio & velut custodia
 viri alicujus illustris. Velleius de Pompeio
 id tradit (lib. 2.) Livius (l. 22.) & Valerius
 (l. 5, c. 4.) de Scipione Africano: & passim
 exempla. De *Quæstura* ultra non eruo.

De

De *Tribunatu & Aedilitate* videam?
 quorum annos frustra item incertos volunt. Quæ enim ratio est, ut *Quæsturæ*, quæ minor est Magistratus, sua ætas fuerit; nulla maioribus istis? Immo fuit. Et de *Aedilitate*, clare Latinus Pacatus (in laudatione Theodosii) *Annorum* (inquit) *ita cura fuit maioribus, ut non solum in amplissimis Magistratibus adipiscendis, sed in Præturis quoque, aut Aedilitatibus capessendis etas sit spectata petitorum: nec quisquam tatum valuerit nobilitate, vel gratia, qui annos Comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occupavit.* Et quanquam firmi admodum aut fixi nihil reperi: tamen attribuiam fidenter *Tribunatui, sive Aedilitati*, annū *xxvi* aut *xxviii*. Certe quidem ante annum *xxx* includam, quia is *Præturæ* fuit, ut dicam. Atque hoc de utraque *Aedilitate* sentio: etsi in *Curuli* valde à nobis dissentiant viri docti. Annū enim ei *xxxvi* definiunt. quod miramur. Cur enim probabile, tantum otiosi intervalli fuisse inter *Quæsturam & Aedilitatem*? *Ciceronis* locus, qui eos in omni hac re extra viam ejicit, non me movet. Nam cum pro lege *Manilia* scribit: *Quid tam singulare, quam ut ex Senatusconsulto legibus solutus, Consul ante fieret, quam ullum alium magistratū per leges capere licuisset.*

set? non ego sane ad ætatem retulerim, sed ad ordinem & modum. Si enim de ætate; & hoc Cicero vult, eo anno factum Pompeium Consulem, quo per leges Annales nullum magistratum capere ei fas: sequitur ut ante xxxiv annum (nam eo ævo factus Pompeius Consul, ex Appiano) locus etiam nō fuerit Quæsturæ, aut Tribunatui: quod vanum. Sed intelligit, inquit, Curulem magistratum. Quis dicit? nec adhæream ego tam infirmæ conjecturæ. Verius omnino est. mentem Tullii hanc esse: Pompeium factum Consulem, cum nec illum, nec alium magistratum capere posset: vel quia non legitime professus; vel potius, quia Eques adhuc Romanus, (Epitom. Livii 97.) & nondum Quæstor. Lex autem Cornelia transire ad ullum magistratū clare vetuit, Quæstura non gesta. Minus vero me turbat, quod exempla adferant eorum, qui gesserint Ædilitatem post xxx annum. Ridiculum. Scimus enim nullam legem Annalem vetuisse, ne quis post legitimum annum peteret, gereret: sed ne ante eum. Itaque Consules etiam & Prætores multi facti anno 1, & post illum. (ea verissima ratio.) Deniq; pauci festinabant ad hos minores magistratus, quia celeritatis ejus modic⁹ fructus; & grande nihilominus spatium intererat

rat ad Consulatum, id est, ad honorum
metam.

Prætura nunc sequitur, cui annum
tribuunt xxxix petendæ, xl gerendæ:
haud alio argumento freti, quam illo de
biennii intervallo. Itaque jure ambigo.
Nam Dio Cassius diserte annum xxx Præ-
turæ dat, (l. 52.) Ταμίδουαιες, inquit,
ἔ ἀγορανομίουαιες ἢ διμυγύουαιες
ἐπαγγείτοσαν τετραχοντέρας. Id est:
*Quæstura functi & Edilitate, sive Tri-
bunatu, Præturam accipiant tricenariis.*
Sed excusabunt, quod id sub Principi-
bus quos legem Annalem laxasse non
nego. Sed quid tamen de M. Bruti factis
dicent, quem Prætorem reperio anno
ætatis xxxv? Nam vixit in universum, ut
Velleius tradidit (lib. 2.) annos xxxvii.
atque biennio ante mortem eum Præ-
turam gessisse cum Cassio satis constat,
& nisi Bruti ingenium me fallit, juxta
leges. Itaque ad hunc annum Præturæ
finiendum labor non invitus.

Consularis reliquus est, cujus ætas ex-
tra omnem litem. Cicero enim clare ni-
mis firmat (Philip. 5.) Quid Alexander
Macedo? qui cum ab ineunte ætate res
maximas gerere cœpisset, tertio & trigesi-
mo ætatis anno mortem obiit: quæ ætas
nostris legibus decem annis minor, quam
Cen-

Consularis. Est ergo Consularis annus, si arcte Ciceronis verba capis, XLIII, siue XLII, si benigne & magis ex vero. Satis enim fuit attigisse XLII annum: ut docent exempla crebra. Gravis ergo ista ætas; quippe in imperio & Magistratu gravissimo: quam tamen adeo, mutato Reipublicæ statu, Principes neglexere, ut Dolabellam Consulem Cæsar creavit annos natum xxv, & postea etiam aliqui vicenarii facti, ex l. unica, ff. De officio Consulû, & l. 20. ff. De manumissis. Quæ licentia in omni alio magistratu Principes pro arbitrio usos, moneo semel.

De *ordinariis Magistratibus* dixi: *Extraordinarii* supersunt: qui tamen, nescio, an lege comprehensi; etsi de *Dictatore* & *Consore* non difficile iudicium est: quia creati plerumque è Consularibus, more tamen potius, quam lege. Sed & *Interrex* plerumque ex honoratissimis *Senatus*.

C A P. VI.

Annalem Legem etiam in Provinciis aliquam fuisse: item *Roma* in *Senatu* & *Equite*: & alia quadam *Leges* quæ huc referuntur.

Hæc utilis illa & salutaris lex Annaria; cui locus etiam in Municipiis & Colonis,

loniis, etsi annorum aliqua diversitate: quam in parte haurire est ex Plinio (l. 10. Epist. ad Trajanum.) Sed & ætas Romæ in Senatu ipso spectata: etiam sub Principibus. Ideoque *Senatoria ætas* Tacito nominata (lib. 5. Annal.) *Annius Vivianus*, inquit, *gener Corbulonis, nondum Senatoria ætate*. Immo & in Equite. Definit Dio utramque. *Allegere*, inquit, *in Equestrem ordinem oportet annos natos XVIII. In Senatum, natos XXV.* Quod Romani videntur à Græcis sumpsisse, cum apud Athenienses fuerit *ἡλικία βεβλήκη*. (Demosth. contra Ambrot.) Et apud Spartanos lege Lycurgi in Senatum nulli aditus, nisi sexagenario. Addo breviter, & ad textum leges, Annali haud dissimiles, quæ de ordine magistratuum cavebant, aut intervallo: ut fuit Lex Cornelia, quæ vetuit Præturam adipisci ante Quæsturam, & Consulatum ante Præturam. Appianus l. 1. Civ. Quod ipsum tamē etiam in more antiquis fuisse, Livius ostendit (lib. 31.) ubi de Consulatu Flamini. Item Lex prisca de intervallo, quæ vetuit magistratum eundem iterare, nisi decennii intervallum intercesserit. (Livius l. 7. sub finem.) Quæ cum negligeretur, à Sulla Dictatore, ut commemorat idem Appianus, relata est. Sed sic quoque postea scriptus

DE MAGISTR. POP. ROM. 257
pius spreta: cum mos invaluisset, ut homines gratiosi legibus per Senatum aut Populum solverentur.

C A P. VII.

De Consulibus. Nominis Etymon. Institutio. Potestas. & Munia.

SED universe de Magistratibus satis dixi: quemadmodum quæ ad Comitia, & quæ ad Renuntiationem spectant, aliis scripta. Nunc distincte explicabo singulos, initio ab eo Magistratu facto, qui initium cæteris; quem triplici nomine appellantur: *Pratorem, Iudicem, Consulem*. Cicero bene recensuit De Legibus III. ibique à *præuendo, judicando, consulendo, Pratores, Iudices, Consules* appellantur: bene, inquam, & ordine. Nam primo *Pratores* dicti; quod nomen, etsi commune omnibus Imperiis, tamé velut per excellentiam adhæsit istis. Festus: *Initio Pratores erant, qui nunc Consules*. Iustinianus (Novell. 24. & 25.) *Est, inquit, Pratoris nomen Romani Imperii proprium, & ante ipsos etiam Consules in veteri atque præclara Reipublica constitutione usurpatum*. In XII Tabb. exemplum ejus vocis reperió, cum jubent (apud Plin. lib. 18. cap. 3.) *Impubem Pratoris arbitrari verberare*, hoc est, Consulis:

R

quo-

quoniam tunc certe nondum creatus Prætor. Itaque Livius (lib. 3.) anno ipso post. XII. Tabb. scriptas, inquit: *His temporibus nondum Consulem Iudicem; sed Prætorem appellari mos fuit.* Nec falso à Zonara traditum, Prætoris nomen mansisse usque ad Decemviros: iisque exactis, Consulis nomen demum irrepsisse. Et si malletm dixisset, *Iudicis*: quod nomen ex Livio antiquius sane est illo Consulari. Dicti autem *Iudices*, à præcipuo videlicet munere: quia ut olim *judicia* omnia in manu Regum; sic postea Consulum fuere, donec translata ea in parte ad Prætores. Exemplum hujus appellationis in priscis commentariis est apud Varro-
nem (5. De Ling. Lat.)

Omnes Quirites visite huc ad Iudices. Id nomen antiquatum & abolitum de-
mum crediderim post Prætores: id est, proprios Iudices, creatos; & tunc invaluisse nomen *Consulis*. De cujus *Etymologia* varia opinio, nec incerta. Sunt qui à fine derivent: quia ejus est *consulere* & providere civibus. (Florus lib. 1. cap. 9. & l. C. ff. De origine Iuris, l. 2.) Sunt qui ab officio: quod *consulit*, hoc est, rogat Senatum. Sunt qui à judicando interpretentur: quod in solo tantum Quintiliano mihi lectum. (lib. 1. cap. 9.) *Sitne Consul,* inquit, à *consulendo*, an *judicando*. Nam,

& hoc consulere veteres vocavere. Vnde remanet illud, *Rogat boni consulas. hoc est, iudices.* E quo triplici etymo, primum popularius; tertium subtilius; medium verius censeam: quia adeo proprium Consulis interrogare, & referre ad Senatum, ut Livius (l. 7.) scripserit: *partes ejus magis exquirenda, quam danda sententia esse.* Immo observo, *Consulendi* verbum proprium in hac notione, & solemne Curiae fuisse. Trebellius Pollio me docuit in xxx Tyrannis: (in Pison.) *Fuscus Arellius*, inquit, *Consularis prima sententia, ait, Consul, consul, quumque consultus esset, divinos, inquit, honores Pisoni decerno.* Sed de nominibus abunde: *Institutionem* videamus; quæ non obscura. Instituti enim statim post Reges exactos, anno Urb. Cond. ccxlv. Causa creandi, utilitas, siue potius necessitas: quoniam, cum sine Rege essent & capite, fluctuanti illi corpori opus fuit, qui dirigeret & gubernaret. Sed duo ideo, ut novam libertatem non committerent periculose uni; & diviso imperio, si alter malus esse voluisset, ut inquit Eutropius (lib. 1.) altereum (habens potestatem similem) coerceret. Qua causa, tempus etiam imperii breve datum, & annum tantum: ne diuturnitate insolescerent; & civiles semper essent, (ait idem Eutropius) qui se post an-

num scirent *privatos esse futuros*. Florus [lib.1. cap.9.] *elegantè & acute utramque causam complectitur*. *Ex perpetuo imperio, inquit, annuum placuit: ex singulari duplex: ne potestas sollicitudine, vel mora corrumpetur*. Loco igitur Regum creati, & quidem cum pleno eorū jure. Itaque *Regium imperium* Cicero id III. De Legibus, & in Orat. ad Q. Frat. nō injuste appellat: *Regiam potestatem*, Livius *Fastigium dignitatum*, Cassiodorus: (lib.2. Variar. ep.2.) & Ovid. (lib.4. de Ponto, Eleg. 2.)

— *nullum Martia summo*

Altrius imperium Consule Roma videt.
Qua de causa Græci, *Consules* non tam *αρχαὶ*, aut *συμβολαὶ* verterunt, vim verbi intuentes: sed potius *ὑπάτοις*, quasi dicas, summos, vim intuentes imperii & potestatis: quē admodum, quod præcellens & summum est, prisca Græci appellabant *ὑπάτοις*, inquit Dionysius (lib. 4.) Et sane vis omnis, & liberri-
mum imperium initio apud illos; pacem bellumve facere, fœdera ferire, coercere, animadvertere, jus vitæ necisque in cives habere: donec paulatim imminuta est, & redacta ad eum modum, qui gravis libertati non esset. Imminuta autem præcipue duplici via: Provocationis,

nis, & intercessionis. Provocatio statim post Reges nata, ex lege Valeria. (Livius lib. 2.) quæ animadversiones in cives sustulit, & imperium Consulare non obscure dissolvit. Non enim ultra vitæ & necis potestas penes Consules: cum provocare ad Populum velut majorem judicē, liceret. At intercessio, quæ nata cū Tribunis, arbitrium pæcis, belli, & graviorum rerum, Consulibus eripuit: quoniam intercedere & impedire omnes Consulares actiones poterant, velut Populi voce. Cujus sane Populi vis ac dignitas magis magisque crevit, (utique post Hortensiam legem,) & imperium sumpsit super omnes Magistratus. Soluta igitur Consulum potestas; non tamen fracta, quamdiu Respublica stetit. Multa enim eorum & ampla adhuc munia; quæ strictim & per indicem recensebo.

I, Caput Reipublicæ Consules habentur, omnesque magistratus eis subiecti & obnoxii, præter Tribunos. Itaque intercedere etiam omnibus actionibus possunt.

II, Militiæ jus summum habent: civib⁹ & fociis imperāt: Tribunos militum, Centuriones, Præfectos constituunt. (Cic. 3. De Legib⁹, & Polybius l. 6.)

III, Imperium in provincias habent: evocare subditos possunt, coërcere, punire. (Cicer. in Verr. & Polybius lib. 6.)

IV, Ius convocandi

populi habent, cum eo agendi, leges ferendi, iisque nomen à se dandi. V, Literas omnes à Præsidibus provinciarum, à Populis ac Urbibus recipiunt: legatos audiunt: & quicquid per Senatum Populumque conficiendum est, manu horum & ministerio conficitur. Dio Cassius lib. 40. Cæsar 1. Civil. Polybius lib. 6.) VI, Ut Senatus res omnes pace belloque tractabat, regebat; sic ipsi quodammodo Senatum, quem convocabant, dimittebant: sententias rogabant, numerabant, dividebant; & ad summam, in universa hac navi velut arbitri quidam & gubernatores erant. Atque hæc libera Republica fuere: at oppressa ea, iterum immutata Consulum potestas. Princeps enim ut omnium Magistratum jura ad se traxit; ita præcipue Consulum & Tribunorum. Ita ex omnibus, quæ dixi, pauca iis remansere. Nec alia fere Munia reperio sub Principibus, quàm ista: ut Senatum rogarent, & consulerent: ut jus dicerent: tutores darent: (Spartianus in Vita Antonini) manumitterent: (Cassiodorus lib. 6. epist. 1.) & Claudianus in Eutrop. lib. 1. vestigalia locarent: (Ovid. 4. de Pont. eleg. 5. & 9.) (quod olim Cæsarum munus) ludos, & præsertim Circenses, ederent: (Arrianus lib. 4.) annis nomen darent. (Lucanus l. 1.) Quæ omnia

(ut

DE MAGISTR. POP. ROM. 263.
(ut brevis sim) testimoniis non dilato:
quoniam in historiis, & legum libris
sparsa. Vide pleraque ex iis, si lubet apud
Cassiodorum (lib. 6. epist. 1.)

C A P. VIII.

De Insignibus Consulum.

AD *Insignia* venio, sive ad ornamenta
quædam externa, quæ adjuncta Con-
sulibus, aliisque Magistratibus, ad augen-
dum splendorem. Eorum omnium ori-
ginem ab Etruscis esse, Livius (lib. 1.) &
Symmachus (lib. 3. epist. 11.) voluerunt:
Itemq; Florus, (lib. 1. cap. 5.) qui distincte
etiam recenset. *Inde (à Tuscis,) inquit,*
fascēs, trabea curules, annuli, phalæra,
paludamenta, prætexta: inde, quod auri-
to curru quatuor equis triumphatur: toga
picta, tunicaque palmata: omnia denique
decora & insignia, quibus Imperii dignitas
eminet. Hæc in Consulibus paulo diver-
sa fuisse reperiō, veteri Republica & no-
va. Veteri Republica hæc in usu: Fasces
duodecim cum lictoribus, sella curulis,
prætexta toga, eaq; domi sumpta primo
magistratus die ante Deos penates. (Li-
vius lib. 22. in fine.) Scipio eburneus in
manu, sive sceptrum, De quo scipione,
minus quidem vulgata res: magnis ta-
men auctorib⁹ est mihi certa: Dionysius
(lib. 3.) Tarquinio Regi sceptrum ebur-

R 4

neum

neum attribuit ; idq; mansisse successoribus ejus tradit, & Consulibus ipsis. Livius, Gallum quēdam scipione eburneo percussū à M. Papyrio scribit; consulare hoc sceptrum intelligens (lib. 3) Valerius de priscis Consulibus (lib. 4. c. 4.) *Nec eis fuit rubori, eburneo scipione deposito, agrestem stivam aratri repetere.* In Valeriani epistola apud Vopiscum: (in Vita Aureliani:) *Nam te Consulem hodie designo, scripturus ad Senatum, ut tibi deputet scipionem, deputet etiam fasces, Hac enim Imperator non solet dare; sed à Senatu, quando fit Consul, accipere.* Cassiodorus (lib. 6.) in formula Consulatus: *Validam manum victorialis scipione nobilitat.* Is Glossis priscis: *Scipiones, virga Consulum.* Et Ennodius (in Panegyrico) *Scipiones pro ipso Consulatu posuit: Seranum scipionibus aratra pepererunt.* Nec Iuvenalem aliter, quam de hoc scipione ceperim: Sat. 10.)

Da nunc & volucrem, scepro qua surgit eburno.

Præitque nobis, Aquilę figuram fuisse in summo illo scepro: nisi tamen magis placet, ad scipionem triumphalem id referri, quem plane ea forma Isidorus describit, (lib. 17. c. 2.) Et eundem in triumpho Appianus etiam agnoscit. [lib. de bellis Punicis.]

Atque

Atque hæc fere insignia olim. Posterior ætas sub Principibus quædam addidit, quædam immutavit: & id fere in superbiam, ut solet, & ad pompam. Non contenti enim simplici prætexta, ejus loco togam pictam induxere; quæ antea triumphantium propria tantum. Lamprid. (in Alexandro) *Prætextam & togam pictam nunquam nisi Consul accipit; & eam quidem, quam de Jovis templo sumptam & alii quoque accipiebant, aut Prætores aut Consules. Vbi & notari ritum illum sedulo velim, accipiendæ consularis ejus togæ à Capitolino templo; quem eundem ingerit opportune in eadē ita re Capitolin⁹ [in Gordiano seniore] *Palmatam tunicam*, inquit, & togam pictam primus Romanorum privatus suam propriam habuit: cum antea Imperatores eam de Capitolino acciperent, vel de Palatio. Hæc est illa toga picta, quam palmatam alio nomine dixerunt: tribuuntque eam Consulibus. Cassiodorus (lib. 6, epist. 1.) *Pinge*, inquit, *vastos humeros vario colore palmata*. Et Ennodius (in Panegyrico.) Etsi de toga non exprimunt clare. Itaque suspicari possis, ex superioribus Capitolini verbis, de tunica tantum. Falso tamen ex Martiale, qui togam in hac re nominat diserte:*

Palmatamq; ducem, sed cito, redde togam

R 5

Id est,

Id est, Consulatus. Et Aufonio, qui in Panegyrico Gratiani tria hæc, *pictam, palmatam, trabeam*, aperte confundit, & solere id suo ævo ostendit. Nam & *trabeam* reperies, velut propriam Consulatum vestem. Et cave pro *tunica* accipias, ut prisca, sed pro hac ipsa *toga picta*. Causa, cur utrumque hoc nomen ei dederint: quod auro purpuraque intexta ea fuerit, ad formam trabium sive palmarum ramorum.

De *trabea* autem Consulari Symmachus (lib. 9. epist. 102.) *Litera*, inquit, *quæ te annalem trabeam meruisse loquerentur*. Hoc est. Consulatum. Et Claudianus (in Eutropio:)

Annus qui trabeas, hic dedit exilium.

Atque idem Poëta etiam alias sæpe. Atque etiam Imp. (l. 1. C. De Cosl.) Iam in *fascibus* ipsis etiam aliquid immutaverunt. *Laurum* enim iis perpetuam addidere: quod olim solet tantum in Triumphis. Colligo ex Martiale (l. 10. epigr. 10.)

Cum tu laurigerus annum qui fascibus intras.

& lib. 12. epigr. 3. ostendit etiam *laurum* ædibus Consulatum solere addi. Sed & Cassiodorus *laurum* Consulibus diserte tribuit, (lib. 2. Variar. epist. 2.)

Nec *laurus* solum; sed & *secures* etiam relatas iterum in *fasces*, quas Valerius ademerat,

emerat animadvertet non oscitans lector ex eodem Cassiodoro, lib. 6.) *Hinc est, inquit, quod etiam fasces; atque securæ tanta potestati præceptæ sunt illigari.* (Vide Elect. cap. 23.) Ex Claudiano, aliquot locis. (lib. 2. in Eutrop. & 4. Consul. Honorii) Nec ideo, quod imperium aut potentia iis creverat, (contra est) sed quod fastus & superbia externa: quæ ipsa etiam *calceos auratos* Consulibus induit. Quod scriptum à solo (quod sciam) Cassiodoro; satis tamen clare. *Lares inquit, proprios calceus auratos egredere.* (lib. 6. in Form. Conf. Quod genus calceorum in usu Romæ fuisse, Epictetus me docuit in Enchiridio (cap. 54.)

CAP. IX.

Ritus aliquot Consulares.

NOmen, vim, & insignia Consulum satis expressi; addam ritus aliquot priscos, & non obvios; qui valde ad Scriptorum veterum lucem. Eos certo ordine vix dederò, sed ut venient sub stylum.

Primum noto, vario die initium Consulatûs olim fuisse. quod ex Livii locis multis clarum. Donec Anno dxcviii ire & ipsi, & alii Magistratus, cœpere Calendis Ianuariis. Hoc traditum in epitomæ Livianæ (47.) etsi mutilè & corruptè.

Primus

Primus autem hic dies Consulibus valde honoratus. Domum enim eorum, & Populus, & Senatus conveniebat, eosque salutabat, deducebat. *De salutatione Claudianus de Consule Eutropio: (lib. 2.)*

— vulgata patebat —

Aula salutantum studiis. —

De comitatu senatus & populi. Ovidius (4. de Pont. eleg. 9.)

Dumque latus sancti cinget tibi turba senatus.

Consulis ante pedes ire juberet eques.

Et Claudianus (lib. 1.)

*Candida pollutos comitatur curia fasces. Hæc officia Consulum Spartianus vocat (in Hadriano) Roma, inquit, Prætorum & Consulum officia frequentavit. Et Suetonius (in Iulio, c. 15.) Relicto, inquit, novorum Consulum officio. Symmachus id appellat, auspiciis interesse, (lib. 1. epist. 51. Fortunati, inquit, sellam tuam lato agmine prosequantur, & auspiciis tuis qui visati integer amicus intersit. Et (lib. 3. ep. 21.) Apud egregium virum Consulem fave absentia mea: cujus honore gloriari nostrum est; auspiciis interesse, felicitum. Et appellat ideo, quod primo illo die munia omnia Consulatus sui delibabat: velut auspicii causa. Ideo & *Auspicialis* hic dies appellatus: de quo scripsi ad lib. 4. Annal. Taciti. Initium autem faciebant à Religione,*

ne, & deducebantur solemnibus isto officio in Capitolium primo, ut vota scilicet conciperent, & singulos boves Iovi illic immolarent. Ovidius, de Græcino Consule: (lib. 4. De Pont. eleg. 9.)

At cum Tarpeias esses deductus in arces,

Dum caderet jussu victima sacra tuo.
Lampridius de Heliogabalo: Deinde in Capitolium ad vota concipienda, & perficienda solemnibus, ire noluit: omnia per Praefectum urbanum, quasi Consules illic non essent, facta sunt. Et Livius clare (lib. 41.) *Consulibus*, inquit, *quo die Magistratum iniere, immolantibus singulis Iovi bobus, ut solet, &c.* Spectatque ad hoc Consulare sacrum, quod Suetonius in Augusto scribit (c. 25.) Et Plinius (l. 2. c. 37.) Adde & Ovidium iterum (lib. 4. de Pont. eleg. 4.) A Capitolio autem in Senatum deducebantur, gratiasque illic Principi habebant, jussi (ut inquit Plinius) Senatusconsulto. atque eodem ipso die *munera consularia* amicis mittebant: quorum mentio apud Symmachum (epist. 61. lib. 3.) *Grata mihi, inquit, fuere amplissimi Consularis tui munera.* Vocatque hæc *sportulam consularem* idem scriptor, (lib. 9. ep. ult.) Sed & in populū pecuniam spangebant: cujus effusionis Cassiodorus meminit (lib. 2. ep. 2. & l. 6. ep. 1.) Eiq; sparsioni cente-

centena auri pondo attributa fuisse, docet lex 2. C. De Consulibus. Vbi tamen utilitas hæc spargendi ab Imp. tollitur, & summa ea ad aquæductus reparandos transfertur. Primis etiam his diebus in leges jurabant; sicut & reliqui Magistratus omnes: nec fas cuiquam magistratû ultra quinque dies gerere; nisi qui publice id iuramentum præstitisset. Livius (lib. 31.) *Q. Valerius Flaccus* inquit, quia *Flamen Dialis* (id est Iovialis,) erat jurare in leges non poterat. Magistratum autem plus dies quinque, nisi qui in leges iurasset, non licebat gerere. Et si Plinius (in Panegyri.) id iuramentum bis præstari solitum, videatur innuere: semel, cum designati Consules essent; idque in manum Consulis renunciantis: iterum in rostris, toto populo audiente. Et formula etiam ipsa expressa ab eo in parte: quem totum locum in medio Panegyrico ejus omnino vide. Atque simile iuramentum iterum præstabant, Consulatu jam gesto: jurabant, inquam, nihil in eo scienter se fecisse contra leges. Plinius: *Itaque & abiturus Consulatu, iurasti,* inquit, *te nihil contra leges fecisse.* Dio Cassius (lib. 53.) *Augustus,* inquit, *defunctus consulatu, iuramentum patrio more præstitit.* Idem de Claudio: (lib. 60.) *Consulatu abiens,* inquit, *item, ut alii iuramentum præstiti-*

tis;

rit; solitus id in omnibus consulatibus suis facere. Atque de hoc ultimo juramento Cicero capiendus, lib. 5. epist. 2. & orat. in L. Pisonem.) Et Plutarch. (in Cicer.) Dio Cassius. (lib. 37.)

Atque hæc facere primis diebus in usu: quibus addo *Ritum* ad vim & potestatem Consulium spectantem, quæ interdum poscente salute publica ita aucta est, ut par absolutæ & regię potentię esset. Modus augendi per SC. quo Respublica Consulibus permitti dicebatur, commendari, defendenda dari. Quod tamen interponi non temere solet, nisi in atroci negotio, ut Salustius ait (in Catil.) & in ultima necessitate, ut Livius (lib. 3.) in ipso urbis incendiō, & desperatione omnium salutis, ut Cæsar. (1. de bello civili. Formula SCti brevis & solēnis hæc:

VIDERENT CONSVLES, NE QUID
RESPUBLICA DETRIMENTI ACCIPERET.

Quo uno versiculo fatis armatos eos semper fuisse, etiam nullis armis datis, (Cicero pro Milone) scripsit. Vis enim eorum verborū hæc: ut imperium summum merumque Consulibus esset, exercitum parare possent, bellum gerere, coercere omnibus modis socios atque sives: &, uno verbo, restituebatur eis hoc decreto jus regium vetus, per provoc-

vocationem, aliasque leges ademptum. Antiquum autem valde hunc morem esse, & cum prima Republica natum, docet Livius; qui ejus ut jam recepti, meminit (lib. 3. soletque interponi in domesticis plerumque motu; ut Tribunitiis seditionibus, perniciosis legibus, conjuratione occulta; aut etiam externo discrimine, sed extremo. Vide, præter dictos, Vegetium (lib. 3. cap. 1.) & Dionem (lib. 37.)

Ritum huic adjungo triplicem: unum, qui ad *insignia* Consulum spectat, & ad *fascēs*; alterum de *securibus* ablatiis; de quo satis dixi in Electis (cap. 26.) alterum, de *divisione fascium*. qui sic habet: Consulibus duobus creatis, cum initio fascēs xxiv præferrentur, id est, singulis xii, in voce & invidia populi res fuit; tanquam regno nō depulso, sed duplicato: ea causa Valerius instituit, ut xii tantum fascēs conspicerentur, iique alternis mensibus apud alterum Consulem essent: ita, inquam, ut priore mense prior Consul eos haberet; secundo alter, atque ita in orbem. Dionysius (lib. 5.) Dio Cassius (lib. 5.) Sumere autem eos prior solebat, qui major natu esset: idq; obtinuisse videtur usque ad Legem *Iuliam*, quæ honorem hunc detulit numero liberorum. De utroque vide Valerium (lib. 4. cap. 1.) & Agellium (l. 2. c. 15.) Interea tamen Consul

ful is, qui sine fascibus, ne nullo insigni nosceretur, *Accensum* habebat, qui cum præcederet, & *Lictores*, (Dionysius lib. 5. initio) qui sequerentur cum virgis & bacillis. Suetonius in Iulio, (cap. 20.) Livius ubi de Decem. viris: (lib. 3.)

Denique postremo observo *Ritum*, qui ad tempus gerendi Consulatus pertinet; quod olim annuum fuisse scimus: mutatum tamen statim cum Republica, & à Iulio Cæsare plures uno anno Consules facti. [An. V. C. DCCVIII.] Designabantur enim Consules in tres, duos, imo in unum mensem., & alii atq; alii substituebantur. Mos notus, & obvia exempla: à quo tamen manasse moneo, ut duo genera Consulum nominarentur; *Ordinarii* & *Suffecti*. *Ordinarii*, qui more prisco, principio anni & Kal. Ian. inirent, *Suffecti* autem omnes, qui deinceps substituti. Illi honestiores censebantur: quod nomen eorum magis celebre & æternum; cum ab iis tempora & anni numerarentur. Seneca: *Consulem me fecit, sed non ordinarium*. Suetonius in Domitiano, (cap. 2.) *In sex consulatibus unum ordinarium tantum gessit*. Symmachus (lib. 9. epist. 120.) *Delatus est à clementissimis Principibus ordinarius consulatus*. Lampridius (in Alexandro:) *consulatum tertium iniiit tantum ordinarium*

rium. Hæc divisio & hic mos ad Cōstan-
tinum Imperatorem mansit; qui consu-
latum iterum annuum fecit, & pro suf-
fectis novum genus reperit, quos *Consu-
lares* dixit, sive etiam *Consules honorarios*.
Quorum origo à consularibus orna-
mentis, quæ instituerat jam olim Iulius
Cæsar, apud Suetonium (cap. 76.) Exstat
Consularitatis formula (ita honorem
hunc appellabant; non *consulatum*) in
Cassiodoro (lib. 6. epist. 21.) quem om-
nino suadeo legas: itemque de istis ca-
pienda lex 4. C. De Cosl. & Novell. C. 62.

C A P. X.

*De Pratoribus. Nomen eorum. Institutio.
Numerus. Insignia.*

IVxta Consules *Pratores*, merito sequun-
tur: qui dignitate proximi, & *collega
consulis* appellantur; quoniam iisdem au-
spiciis creabantur. (Liv. lib. 7. & Agell. l.
13. c. 14.) Nomen iis, sive quod *prairent*.
(Varro l. 3. de L. L.) sive quod *præessent*;
mere Latinum, & sane vet⁹. Populi enim
plerique è Latio, Imperatores suos & du-
ces *Pratores* appellabant; uti exempla in
Livio crebra. Sed & Etrusci *Pratores* ha-
buissè videntur inter ordinarios & legi-
timos Magistratus. Spartian⁹ me docuit
(in Hadriano) *In Etruriam*, inquit, *Præ-*

147472

DE MAGISTR. POP. ROM. 273
*turam Imperator egit; per Latina oppida
Dictator, & Edilis & Duumvir fuit. Ex
vetus in Italia inscriptio :*

PRAETOR HETRURIAE

XV POPVLORVM.

Ita ut late omnino patuerit id nomen:
nec solum, ut Asconius (3. in Verrem) ait,
veteres omnem Magistratum, cui pareret
exercitus, Praetorem appellarunt; *sed*
quemcunque in re profana, siue etiam sa-
era, praefectum. Sic in monumentis le-
go: PRAETOREM TIBVRTINVM, PRAE-
TOREM SACRORVM, PRAETOREM SA-
CRIS VOLCANI, PRAETOREM IUVEN-
TVTIS. Nec scio, an lata illa significatio-
ne Suetonius sumpserit, cum librum *De*
Pratoribus inscripsit. Sed commune ta-
men antea nomen, & Consulibus ipsis
usurpatum, proprium esse coepit huic
Magistratui: qui institutus anno Urb.
Cond. cccxxxviii. Causa instituendi
duplex: Vtilitas, & Aemulatio. Vtilitas:
quia cum Consules saepe bellis avocaren-
tur, nec esset in Vrbe qui jus diceret; ex
usu fuit Magistratum creari, qui proprie
huic muneri vacaret. Aemulatio: quo-
niam, ut Livius indicat (lib. 7. initio,) Pa-
tricii novum hunc honorem a vide qua-
sivere, in locum erepti Consulatus. Crea-
tus autem initio unus: postea (circa an-
num Urb, di) alter adiectus, qui jus item

S 2

dice-

diceret; sed diversis muneribus ille inter cives; hic inter cives & peregrinos. Itaq; cognominibus etiam distincti fuere: alter *Vrbænus*, alter *Peregrinus* appellatus. Ille tamen honestior digniorque: adeo ut veluti proprio cognomento *Honoratus* appellaretur ab Ovidio (lib. 1. Fastor.)

Verbaq; honoratus libera Prætor habet.

Et *jus*, quod ab eo edictisque ejus descendit, *honorarium*. (l. 2. ff. De orig. jur. & l. 7. De just. & jure.) At postea etiam duo alii additi, paulo diverso fine: quod, ut priores Consules adjuverunt in jure dicendo: sic isti, in provinciis regendis. Id factum anno V. C. Ixxx. Sardinia & Sicilia in provinciarum formam reductis; & duo etiam adjecti, Hispanis devictis, an. V. C. Iclvii. Ita in universum tunc Prætores sex: ex quibus duo soli in Vrbe manebant; reliqui quatuor, statim ac renunciati erant, in provincias ibant, quas sors assignarat. Id mansit, donec quæstiones perpetuæ constitutæ sunt, anno Urb. Cond. Dcv, & Senatui tunc visum, ut Prætores omnes ipso anno magistratus sui in Vrbe haberent, & parte aliqua jus tangerent, sive publicum, sive privatum. Et paulo post (Cic. pro Milon.) Sulla Dictator, ut quæstionum numerum auxit; sic & Prætorum: factique octo. Errat enim Pomponius (l. 2. ff. De orig. jur.) qui asseverat
de de-

de decem. Primus C. Cæsar denos creavit, & postea xvi, ut Dio tradit (lib. 42. & 43.) & majore licetia Triumviri lxxv. quod idem scriptor asseruit (lib. 48.) Augustus tamen temperavit, & duodenario numero inclusit. Sed frustra: quia iterum xvi facti; quibus Claudius ii etiam adjecit, qui proprie jus dicerent de Fideicommissis. (l. 2. ff. de origine Iuris. Vlp. in institut. tit. 22.) Ex his Titus unum detraxit: sed Nerva restituit, cum munere, ut jus diceret inter privatos & fiscum. *Tutela rem* etiam *Pratorem* à M. Antonio Philosopho institutum, Capitolinus in Vita ejus prodidit, & meminere Leges (l. 3. & 4. in Cod. Theod.) Ita in universum xviii Prætores facti: donec paulatim minvente Imperio, minuti & ipsi, & tres tantum creati, lege Valentiniani & Marciani AA. (l. 2. C. De offic. Præt.) Atque hæc de numero & augmento breviter.

Insignia addâ: quæ non obscura. *Prætexta* enim *toga* illis jus, item *Sella curulis*: *Lictores* cum fascibus sex (Val. l. 1. c. 1) habuere: unde Polybius & Græci ἐξ ἀπείλας *Prætorum* plerumque vertunt. Nec lex vetus apud Censorinum me turbat, quæ Prætori Urbano duos tantum lictores tribuit. Quod capiendâ hac mente, ut minimum duo semper in tribunali ejus adsint & appareant; non plures.

CAP. XL.

De Officiis Prætorum.

AT munera Prætorum præcipue tria:
Ludi, Sacra, iurisdictio. Ludos enim
 varios dabant ad populi gratiam; uti ex-
 empla occurrunt passim (*Tacit. Annal.*
lib. 8. Plutarch. in Bruto. App. lib. 1. bell.
civil.) *Sacrum* etiam plerumque cura-
 bant *Bona Dea*; quod domi eorum ab
 uxore fiebat. Plutarchus in Cæsare do-
 cet. Cicero ad Atticum lib. 1. epist. x. Mar-
 tialis etiam suo ævo in usu ostendit. epi-
 gram. xli lib. x. ubi *populare* id *sacrum*
 appellari monet; quia pro populo fiebat:
 unde *Damium* dictum notat Festus; et si
 interpretatione addita non bona. In has
 autem duas res magni sumptus facti,
 Martialis integro illo epigrammate o-
 stendit: Capitolinus in Maximo, aliique:
 Unde, velut proverbii loco, ab Augusti-
 no usurpata cæseo *prætoriana pretia*, pro
 magnis. *Ita addictus erat studiis*, inquit,
ut pretiis prætorianis sibi conficiendos co-
dices curaverit. lib. vi. Confession. lib. x.
 Hæc duo munera, sive onera potius, sola
 fere mansere Prætoribus, labente Impe-
 rio, ut non frustra à Boëtio scriptum sit
 lib. iii de Consolat. *Prætura magna olim*
potestas; nunc inane nomen, & senatorii
et natus

census gravis sarcina. At tertium maximumque munus, *Iurisdictio*: quam dupliciter considero; *in privatis & publicis judiciis.* *Privata judicia*, id est, res Civiles, tractabant duo soli è Prætoribus: *Urbanus & Peregrinus*: *Publica*, sive res. Criminales, reliqui omnes. Ita tamen, ut singulis certę essent quæstiones, una pluresve. De quibus dilucide & subtiliter dicere, non nostrum. Latus enim campus, & quem merito decurrant soli Icti: è quibus ante omnes legi suadeo Barnabam Brissonium l.v. Formularum.

C A P. XII.

De Edilibus. Eorum nomen. Institutio, & Genera.

Tertio loco *Ediles* cenfeo: quibus nomen (ut plerique omnes volunt) ab *adum* cura; sive, quod ædes sacras privatasque curarent, ut Varro ait; (*lib. 4. de L.L. & Zonaras lib. 2. & Dionys. l. 6.*) sive quod ædibus præessent, in quibus omnia scita sua plebes deferrebat, ut Pomponius (l. 5. ff. De orig. Iuris.) Festus magis nove & remote, ab *adeundo* derivat; quod facilis ad omnes plebi aditus essent. Sed revera utrumque etymon, si attentius inspicis, labat. Et verius fortassis tunc Romæ nomen id primū na-

tum; sed, ut pleraq;, è Latio traductum:
nec ex re impositum; sed ab exemplo Iam
olim enim *Ædilium* magistratus in La-
tinis oppidis (l. ff. Locati.) qui *Ædiles*
quinquennales cognominati in historiis
& lapidibus passim. Spartianus clare (in
Hadriano) *Per Latina oppida Dictator,*
Ædi u; & Duumvir fuit. Isque primus
& summus, nisi fallor, municipalis ma-
gistratus. Iuvenalis: (alba.

Sufficiunt tunica summi Ædilibus
Atque eos illic ab ædibus primo dictos
nihil abnuam : quia velut minuti Cen-
sores quidam erant & ædium sacrarum
privatarumq; curam gerebant. Instituti
autem Romæ una cum ipsis Tribunis
plebis, anno Urb. conditæ cclxxi. plebs
enim Tribunos suos nacta, hoc amplius
à Patribus petiit (inquit Dionysius l. vi.)
ut quos è plebe creare sibi liceret, qui
Tribunis velut administri & adiutores
essent, quique eas causas cognoscerent,
quas illi commisissent. Itaque hi primi
Ædiles plebis appellati. Additi postea
anno Urbis cccLxxxviii duo è Patribus,
qui ludorum causa præcipue creati (Li-
vium vide in fine lib. 6. & initio lib. 2.)
& cum discrimine *Ædiles Curules* dicti;
quoniam ea sella honoris causa uteban-
tur. Priores enim illi tantum in subselliis
sedebant; ut & Tribuni, & Quæstores.
(Ascon.

(Ascon. Pedianus in Divinat. Cic.) Itaq;

hi digniores, & μέιστρα ἀγορευομένην

Plutarchus appellavit hanc Curulem.

(in Mario, initio) *Curulis* autem *sella* à

curru dicta, vt vulgi opinio est: (Agell.

lib.3.c.18.) quam Isidorus apposite fir-

mat: *Consules olim* (inquiens) *& Pratores,*

ob longinquitatem via curru in forum pro-

vectos: ideoq; & sellas, quæ post eos vehe-

bantur, in quib; sedentes iura redderent,

Curules dictas. Cui tamen derivationi

scriptura & dimensio repugnât: verius-

que à Curibus (oppidum olim Sabino-

rum erat) dicta. Forma ejus in nummis

crebro expressa: nec dissimilis sellis iis,

quas Hispanicas vocamus, & quarum in

aulis usus. Describit Plutarchus (in Ma-

rio) & incurvis pedibus eas fuisse osten-

dit. Itaque in Glossis priscis, (*sella curulis*

explicatur ἀγκυλόπους Ἰπὸν βασιλι-

κος. Altas facit Silius: (lib.8.)

Hac altas eboris decoravit honore cu-
rules.

Itaque Lucanus (lib.5.)

Lentulus è celsa sublimis sede profatur.

Non quod sellæ ipsæ altissimæ; sed quod

adjuncti plures gradus. Cassiodorus l.6.

epist.) *Sellam curulem pro sua magnitu-*

dine multis gradibus enisus ascendit. Ebo-

re autem eæ tectæ: ideoque Horatius

S 5 (lib.1.

(lib. 1. Epist.) circumscripsit:

—— dabit, eripietque curule

Cui volet importunus ebur.——

Et Athenæus (lib. 5. c. 4.) de Antiocho rege, *sedisse eum*, ait, *eburnea sede, ritu Romanorum* : significans curulem. Nec aliter Græci vertunt, quam ἐλίσφαινον ἰσθμόν, aut δίσφρον. Quo exemplo etiam Vopiscus in Aureliano *Sellam eboratam* dixit. Cælaturum & sculptum id fuisse, Ovidius ostendit (lib. 4. de Pont. eleg. 9.)

*Signa quoque in sella nossem firmata
curuli,*

*Et totum Numida sculptile dentis
opus.*

Nec plures Ædiles, ad tempora C. Cæsaris : qui duos præterea adjecit, an. V. C. dccx. quos è Patribus creati tantum voluit; & quia frumentariæ curæ præfecti, à Cerere *Cereales* dixit. Dio (lib. 43. sub finem,) & Pomponius (l. 2. ff. De origine Iuris.) Ita sex in universum Ædiles; triplici tamen discrimine: quos ad Constantini usque Magni tempora in Republica perseverasse crediderim, & ab eo (ut plerosque Magistratus) sublato,

C A P.

CAP. XIII.

De officiis Edilium.

AT munera Edilium, quæ fuerint, ple-
raque omnia lege sua Cicero (3. De
leg.) breviter expedit: *Suntque Ediles,*
inquit, *curatores urbis, annonæ, ludorum-*
que solemnium. Ait, *Curatores urbis*: sic-
ut alibi (5. Verr.) dicere non veretur,
totam urbem iis tuendam commissam:
non male, quod ea fere omnia curabant,
quæ ad ornatum aut ordinem urbis. Pri-
mo enim opera publica inspiebant ac
tuebantur; & templa Deorum. (Cice-
ro 5. Verr. Varro 4. de L.L.) Secundo, in-
cendiorum eis cura, & ne quod ab igne
damnum. Quod munus tamen Augustus
imposuisse iis primus videtur ex Dione
(lib. 54.) Tercio, funerum taliumque mi-
nutorum rituum institutio penes eos,
& conservatio. Ovidius VI. *Pastorum*:

Adde, quod Edilis, pompa qui funeris
irent,

Artifices tantum jusserat esse de-
cem.

Sed & matrimoniorum, quodque ad-
nexum iis, scortationum, & meretri-
cum coercitio quædam & regimen: ut
satis docui in Commentar. II. ad Taciti
Annales. Denique balnea, aquæductus,
cloacas

cloacas, plateas: & loca omnia Urbis curabant, ut pura ea & munda essent. De balneis Seneca, (ep. 13.) *Dij boni, inquit, quam juvabat illa balnea intrare, obscura & gregali tectorio inducenda, qua scires Catonem tibi Edilem, aut Fabium Maximum, aut ex Cornelii aliquem manu sua temperasse!* Et alibi eleganter: *Invenies balnea & popinas, & loca Edilem metuentia.* Et de munditate Plautus Stichus, cui cum servus imperasset:

Cape illas scopas, tu hoc converre, &c.
Parasitus subjicit:

Sine suffragio populi Edilitatem hic quidem gerit.

Et plura ad hanc rem distincte, & apte L. unica ff. De via publica, ubi *Ediles* Papinianus *ἀστυνόμος* semper vertit: quod non aliud quam curatores urbis.

Sed addit secundo loco Cicero, *Annona Curatores*. Verissime: quia non rerum solum venalium ad eos cura & æstimatio solum spectabat, sed etiam pecudum hominumque. Apuleius lib. 1. *Edilem gerimus, inquit, & annonam curamus* Plautus Rudente:

Ita solet Neptunus: quamvis fastidiosus Edilis est,

Si qua improba sunt merces, jactat omnes.

Pet.

Fregit heminas Areti Edili iniquas.

Immo *jus* etiam his de rebus dicebant, ex Dione LIII initio. *Multas imponebant*, ex Papiniani l. unica. De vi publica. *Edicta concipiebant*, ex Plauto, Captivi:

Euge, edictiones adilitias hic quidem habes.

Omniaque uno verbo, regebant & dirigebant, quæ ad venalium forum. Vnde Græci plerumque ἀγοράμυς eos recte verterunt. Agellium vide lib. 4. c. 2. & Iurisperitos, titulo toto de *Ædilitio edicto*.

Denique pro tertio munere Cicero addit, *curationem ludorum solemnium*. Et caute, *solemnium*: quia statos ludos tantum curasse videntur, & publice receptos: ut Florales, Circenses. Megalenses, Romanos, &c: non autem privatos, funebres, aut votivos. Exempla hujus curæ & muneris ubique prompta & passim legas, *Ædiles* suo sumptu edidisse ludos, præfuisse, ordinasse præmia sive pœnas actoribus distribuisse: denique, scripta etiam examinasse, & fabulas, quæ agendæ. Donatum in vita Terentii vide. Nec scio, an ab hac scenica inspectione manavit, ut *jus quoddam judiciumque* iis fuerit etiam in alios libros. Apparet ex Senatus

natus decreto apud Tacitum iv Anna-
lium, quo iubentur Aediles cremare Cre-
mutii Cordi scripta.

C A P. XIV.

*De Tribunorum Nomine , Origine , & ex
quo ordine creati.*

Quartus in ordine Magistratus Tribu-
norum est : quorum nomen vetus,
& origini Urbis pene æquale. Nam Tri-
buni Celerum, id est, equitum, statim na-
ti in regno Romuli : (l. 2. ff. De orig. iur.
Varro lib. 4. de L. L.) dictaque & ducta
vox, sive à ternario numero, quia tres
tantum tunc populi partes, & ex singu-
lis singuli crearentur, ad exercitum mit-
tendi : sive à tribubus, quod earum suf-
fragiis crearentur, vel quod iis præessent :
quo sane exemplo à Curibus Curiones di-
cti. Vt cumque de etymo sit, late fusum
nomen : & vis ea fere subest, ut Curato-
rem fere significet, aut Præfectum. Itaque
cum additione usurparunt. *Tribunus Ce-
lerum, Militum, Aerarii, Plebis.* Et
posteriore ævo sub Principibus *Tribunus*
*Voluptatum, Matrimoniorum, Chartaria-
rum, Provinciarum* : quæ genera in Cas-
siodoro lego (lib. 7. Variar. epist. 19. & 47.
lib. 12. epist. 24.) & *Tribunus Fori*, in la-
pidibus : *Tribunus Scholarum*, in Codi-
ce Iustiniano. At diversi huiusmodi & di-
gnio-

gniores aliis: quorum origo à seditione. Cum enim plebs in nova libertate varie premi à Patribus videretur, anno Urbis cclx secessit in montem Sacrum: nec reduci in urbem potuit, nisi ut proprium hunc Magistratum haberet, juris sui vindicem & custodem. Creati autem initio duo: mox tres adjecti: denique A. Urb. ccxcvii iterum quinque additi, decemque in universum facti: qui numerus deinceps in Republica mansit. & quoniam primi Tribuni Magistratum occœpere iv. idus Decembris, hoc quoque obtinuit, ut Tribuni non Calendis Ianuariis inirent, sicut Magistratus cæteri, sed illo ipso die. Dionysius clare lib. 7. extremo. Et ab ea mente Appianus (lib. 1. Civil: Adde Plutarchum problemate 81.) Comitia Tribunorum refert in æstatem. Quia autem per plebem creati; hoc quoque mansit, ut tantum è plebe: nisi quod semel Patricios duos cooptatos reperio apud Livium (lib. 3.) Immo plerumque ex infima plebe: donec lata lex, ut crearentur tantum è Senatu, id est, ut nemo Tribunus esse posset, nisi qui antea Senator: Senator tamen plebeius. Id quando institutum, diserte haud scio: immo vix ipsi veteres: inter quos & Appianus ambigit (lib. 1. bellorum civilium) rectene id referatur ad Sullam. *Nec constat*, inquit,

an Tribunatum, uti nunc est, à plebe ad Senatum transfulerit. Atteius tamen Capito (apud Agellium lib. 14, cap. ult.) (ut ego quidem interpretor) ad Atinium plebiscitum refert. Nam ait: Tribunatus Senatum habendi jus erat, quamquam Senatores non essent. ante Atinium plebiscitum, quasi dicat, Atinio plebiscito lectos è Senatu. Quanquam nec de tempore ejus plebisciti constat: nisi quod P. Atinium quendam Tribunum reperio, C. Iulio Cæsare & Marco Bibulo Consulibus. Certe quidem libera adhuc Republica id in usu fuisse, docet aperte Suetonius (in Augusto cap. 10.) In locum, inquit, Tribuni plebis demortui candidatum se ostendit; quamquam Patricius, necdum Senator. Itaque non jus petendi Tribunatus, nisi Senatorum. Plinium (lib. 2. epist. 9.) ita exaudio: Ego, inquit, sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego Quæsturam impetravi: meo suffragio pervenit ad jus Tribunatus petendi. Et Suetonius idem, ut novum, notat in Augusto: c. 40. quod comitiis tribunitiis, si deessent candidati Senatores, ex Equitibus crearet.

CAP.

CAP. XV.

De officio & potestate Tribunorum.

HÆc origo Tribunorum, hæc creatio. eaque ratione Romæ Consulibus oppositi, qua Lacedæmone Regibus Ephori. (Valer. lib. 4. c. 5. Cicer. lib. 3. de Legib. Plutarchus in Coriolano.) Itaque munus eorum initio unum & simplex *auxilii latio* Creati enim contra vim potentiamque Magistratuum; scutum duntaxat impediendi & defendendi habebant, non agendi aut ledendi telum; oppressos juvabant, eripiebant; iniqua decreta aut jussa, sive Senatus, sive Magistratuum rescindebant: eoque fine (ut Plutarchus notat Probl. 81.) lanuæ eorum nocte dieque patebant: ut paratos se ostenderent, ad desideria & querelas miserorum excipiendas. Sed nec ullam horam abesse ab urbe legitime poterant; ut Dio ait, (lib. 37.) sive nullum diem; ut Agellius (lib. 3. c. 2.) vel, ut magis arcte Appianus (2. Civil) mœnia egredi iis non licebat; hac eadem scilicet causa. Ad auxilium autem ferendum parata intercessio; quæ peragi solita uno & solemni verbo, **VETO**. Livius (lib. 6.) *Faxo*, inquit, *ne juvet vox ista*, **VETO**; *qua nunc concinentes collegas nostros tam lati audi-*

T

216,

rum. Cujus intercessionis tanta vis, ut privati Magistratusque omnes parerent: qui non fecisset, vel per viatorem Tribunum in carcerem abriperetur, vel die dicta apud populum accusaretur, ut violator sacrosanctæ potestatis. Tales enim ipsi. Eaque de re Leges veteres apud Dionysium (lib. 6. in fine, & lib. 7. circa medium) & Livium. Quin Cicero (pro Sextio) hoc amplius notat: eam esse sanctitatem Tribunat⁹, ut non modo contra vim & ferrum, sed etiam contra verba & interpretationem, legibus sacratis sint armati. Ea autem intercessio valida etiam inter Tribunos ipsos; adeo ut, uno ex collegio vetante, irritæ sint reliquorum omnium actiones. (Plutarch. in Catone Min.) Atque hoc est, quod *extremum ius Tribunorum* Cæsar appellat, 1. Commentario De bellis civilibus; & quod etiam à L. Sulla iis relictum fatetur. Itaque agere, imperare, decernere, remotum à primis Tribunis: (apud Tacit. 1. Annali Tiberius convocat Senatum jure Tribunitio) donec paulatim fiducia sancti juris progressi ulterius sunt, & limites protulerunt sui magistratus. Qui olim in senatum non veniebant; sed ante valvas curiæ positis subselliis sedebant; (Valerius auctor lib. 2. cap. 2.) ii mox Senatum convocare ausi. quod cœpisse pri-
mum

num anno Urbis ccxcvii, Dionysius curiose notat (lib. 10.) Immo dimittere etiam ab alio convocatum: quod Appianus (lib. 2. Civil.) monet de Curione: *Senatum, inquit, re infecta dimisit. Potest enim hoc Tribunus plebis facere.* Denique concionem advocare, tabernas claudi jubere, leges & rogationes ferre, judicia quaedam exercere; in immensum scilicet aucta potestate, postquam lege Hortensia plebis scita omnem populum tenere. (Varro lib. 7. de L. L. Livius 9. Cic. 1. Agrar.) Itaque qui frenum aliis iniecerunt, freno ipsi eguere, & cum per hanc immoderatam licentiam materies crebra turbarum & seditionum esset; Sulla Dictator potestatem Tribunitiam valde circumcidit, immo pene excidit. Vetuit enim, ne leges ferrent, ne concionarentur, ne provocaretur ad eos; solumque & nudum jus intercedendi reliquit. Hoc amplius, ut absterreret homines ab eo magistratu capeſſendo, sanxit; ut ne cui Tribuno aditus pateret ad alium magistratum. Quam tamen postremam legem eo mortuo, Aurelius Cotta Consul (Ascon. pro Cotta.) statim abrogavit: sicut reliqua omnia Pompeius Magnus in primo consulatu. Itaque Tribunis iterum permissum jus vetus ad Impp. usque; qui, Tribunitia potestate sibi sum-

pta insignia penes eos reliquerunt, & pene inane nomen. Quod tamen in Imperio Romano ad Constantini usque tempora mansit.

CAP. XVI.

De Quæstoribus. Vnde dicti. Quando & quam multi facti. Denique In eorum, ac Munus.

Quæstores ordine primi, dignitate ultimi inter Magistratus. lis non ambigue à *quærendo* nomen: quod pecunias publicas conquirebant & reponabant: (Varro 4. de L.L.) ideo & *τεμνίαι* Græce dicti. Origo eorum vetustissima inter Magistratus; ut Pomponius; (l. 2. De orig. Iur.) & Tacitus volunt (lib. 2. Annal) quippe qui instituti sub ipsis Regibus. Sed an hoc eodem munere, an potius de *crimine quærendi* causa, ambigo. Verius censeo, Quæstores istos pecuniarios libera Republica creatos; cum, aucto videlicet populi ærario, opus fuit, qui ei præessent. Id accidit an. Urbis cclxix, si Dionysio (l. 8.) & Livio (l. 3.) fides. à quib⁹ tamen paulo diversus Plutarch⁹ (in Publicola) qui refert ad annos primos partæ libertatis. Tacitus sane Consulibus primis etiam Quæstores attribuit: sed ita, ut ipsi eos eligerent. *donec, inquit, eum quoque honorem*

honorem populus mandaret : quod factum anno XXIII post Reges ejectos. (ita enim in eo scribendum; non LXIII.) Fuere autem initio duo tantum *Quæstores*, qui urbanam pecuniam omnem tractarent, & ærario præessent, quod in æde Saturni: iique *Urbani* dicti. Postea, cum aliis etiam opus videretur, qui peregre pecuniam militarem administrarent: prædam venderent; duo iterum creati, qui *Consulibus* ad ministeria belli præsto essent: ut *Livius* ait. (lib. 4.) Id accidit anno Urb. CCXXXII. Atque is numerus diu mansit; donec stipendiaria tota Italia duplicatus is est, factique octo, ad tractanda etiam provinciarum vectigalia, in quas cum *Proconsulibus* aut *Proprætoribus* sorte mittebantur. Quod evenisse, argèto primum signato, id est, circa annum Urb. CCCXXXIX, observo ex *Epitome Liviana*. (15.) Ac mox lege *Sullæ* XX. creati, ad Senatum supplendum: ut *Tacitus* (lib. 1. *Annal.*) suggerit. Nec absimili fine, XL. à *Cæsare*; ut *Dio* (lib. 43.) Hæc institutio, & augmentum. nec obscura admodum eorum munera; è quib⁹ præcipuum pecuniæ publicæ acceptio & expensio: (*Liv.* lib. 4. & 7.) item signorum militarium (ex argento & auro, non enim velis utebantur) in ærario observatio: prædæ venditio, & subhastatio: (*Dionys.* lib. 4.

& P. Faber lib. 2. Semestr.) legatorum exceptio , deductio , hospitii assignatio. (Plutarch. quæst. 43. Valer. l. 5. c. 1. & apud Livium aliquot locis) certæ etiam per Italiam Præfecturæ, ut Ostiensis, & Cales; de quibus Tacitus iv. Annal. & ibi nos, & Suetonius in Claudio, (cap 22.) Sed & decreto Augusti, SCta iis adservanda tradita; quæ antea penes Aediles & Tribunos : Dio notat lib. LIV. extremo. Fuit etiam sub. Impp. veluti proprius eorum Quæstor, qui *Candidatus Principis* appellatus, vel *Quæstor Principis*, sive *Augusti* : cujus munus expressum ab Vlpiano. in l. unica, ff. De officio Quæstoris. De quo satis multa Brissolinus. (l. 1. Selectarum antiquitat. c. 16. Sueton. Titi cap. 5. Neron. 15. & Augusti c. 65. Vell. Paterculus lib. 2.) Ab hoc origo *Quæstoris Palatii*, qui sub Constantino cœpit : quæ deinceps magna dignitas; cuique datum, leges & decreta condere, petitionibus subscribere, responsa reddere, & omnino iuris quidam & legum custos ac præses fuit: quod nomen hodie in *Cancellarium* mutatum vere diximus. De hoc Zosimus (l. 5.) de Sallio quodam; cuius erat officium (inquit) dictare, quæ Principi viderentur. Quæstorem à Constantini tēporibus appellant. Meminit & Procopius De bello Persico. Symmachus
elegant.

DE MAGISTR. POP. ROM. 295
elegantè lib.1. Epist.17.& lib.4.Epist.50.
Cassiodorus Epist. 6. lib. 10. & optime
lib. 5. Epist. 4.

C A P. XVII.

*De Dictatore. Vnde illi nomen : origo &
causa eligendi : item modus : denique
vires ejus & potestas.*

ORdinarios & perpetuos in Republi-
ca Romana Magistratus breviter
explicavi. Superfuit *intermissi* & *extraor-
dinarii*. Inter quos jure primum locum
dem illi, qui Magistratum omnium pri-
mus, *Dictator* : cui nomen, sive quod
diceretur à Consule, ait Varro (4. de L. L.)
cujus dicto omnes audientes essent: sive
potius à dictando; quia crebro diceret
ediceretque, quæ essent ex usu: quæ
Dionysii mens (1. 5.) est, & Suidæ ver-
tentis ἐισηγητὴν τῶν λυσιτελῶν, id est,
auctorem rerum utilium. Dictus alio no-
mine *Magister populi* (Seneca epist. 109.
Cic. 3.) de Fin. Festus in **O R T I M A**
L E X. itemque *Prætor Maximus* : quæ
voces præstantiam scilicet imperii præ-
ferunt & dignitatis. Cæterum & res &
nomen Dictatoris sumpta ab Albanis,
consanguineo populo : quod cum apud
Dionysium Licinius Macer affirmat;
tum suadet etiam Livius, (1.7.) qui jam
inde sub Rege Tullo Dictatorem Alba-

num Metium Suffetium agnoscit : & Spartianus ordinarium veteris Latii magistratum fuisse ostendit, in Hadriano. *Per Latina*, inquit, *oppida Dictator & Duumvir fuit*. Ipse tamen Dionysius à Græcis esse exemplum mavult, apud quos non dissimili in re *Αἰσυμνήται*. Origo ejus & prima institutio cōtroversa: quoniam Dionysius, fidus certe & cautus scriptor, refert in Annum V. cclv. At Livius & plerique ex Latinis, biennio prius (videlicet ccliii) eum creatum volunt; nono scilicet anno post Reges exactos. Etsi Livius in affirmando titubat, & obscuram ambiguanque rem non negat. (Livius T. Largium Dictatorem primum creatum fuisse putat: lib. 2.) Causa prima eligendi, seditio fuit, & metus ab hoste. Cum enim sperni videret Consulare nomen, cui per provocationem adempta præcipua vis: decursum ad hoc singulare imperium, ut esset, qui rigida & regia potestate plebem sive hostes coerceret. Major enim & concordior vis in unius imperio, quem collega nemo aut improbe turbat, aut imperite tardat. Atque hæ præcipuæ sane deinceps creandi causas: seditio, inquam, aut bellum gravius, nec alias Cicero commemorat (lib. 3. de Legg.) nisi quod paulatim creatus etiam causis pluribus; quæ in Fastis passim expressæ.

preſſæ. ut, Clavi figendi cauſa; Comitiorum habendorum; Ludorum faciendorum; Quæſtionis exercendæ; Senatus legendi: denique quotiens brevi aliquo & extraordinario imperio opus eſſet. Sed priores illi ſerii verique Dictatores, fere cum hoc titulo leguntur: **R E I GER V N D A E C A V S A**; quod ad bellum ſpectat: vel, **R E I P. GERENDAE CAUSA**: ſive etiam, **SEDITIONIS SEDANDAE CAUSA**, quod ad turbas. Eligi porro ſolet alia quadam via & modo, quam cæteri omnes Magiſtratus. Non enim ſuffragiis populi, ſed ſenatu iubente, à Conſule dicebatur; qui noctu auſpicato aliquem è Conſularibus, quem ſibi cumque viſum eſſet, nominabat. Quod noctu, Livius aliquotiens docet, & clare lib. 4. *Noctis deinde ſilentio, ut mos eſt. L. Papirius Dictatorem dixit. Quod auſpicato, Cicero 3. de Leg. Iſque a vi ſiniſtra dictu Magiſter populi eſto.* Idemque Livius indicat lib. 8. *Quod è Conſularibus tantum, idem Livius lib. 2. Conſularem, inquit legere: ita lex jubebat de Dictatore creando lata.* Et prudenter proſecto. quod unius hoc regimen creatum ab uno. Cum enim ſubito celerique remedio opus eſſet, quæ ratio fuiſſet, ſuffragia exſpectare & campum? immo cum ſæpe contra ipſam plebem, quomodo eligerentur à plebe?

T 5 Quam-

Quamquam variatum interdum in hac re non nego, siue p̄r absentiam Consulium ; siue per licentiam eorum , qui Dictaturas invasere.

Potestas autem hujus Magistrat⁹ ampla, vel potius eximia. De pace enim belloque agere, exercitus scribere, educere, dimittere , omniaque negotia gerere libere & pro arbitrio, poterat, adeo ut nihil horum vel ad Senatum referret. Notant Dionysius lib. 5. & Polybius 3. Itaque non solum jus omne duorum Consulium translatum in unum. Cic. 3. De leg. (qua de causa etiam *διούπατος*, quasi *duplicē Consulem* , Græci eum dicunt.) Sed hoc amplius: creato eo, cæteri omnes Magistratus abdicabāt ; Tribunis tantum exceptis : relinquebaturque velut frenum Reipublicæ in manu unius. (Plutarch. Fabio. item Quæst. 81. Polyb. lib. 3.) Quin bona illi civitatemque adimere jus animadvertere in vitam & caput civium; idque sine ulla provocatione. (Dionys. lib. 8.) Ad quod singulare jus exprimendum, xxiv. fascēs illi præferebantur , & totidem secures etiam in Vrbe: ut nihil mirer, terroribus tantis propositis, à Livio lib. viii. scriptum *Edictum Dictatoris pro num. ne semper observatum*. De provocatione tamē, non perpetuum fuisse, suadere videtur apud Festum OPTIMA LEX: &

& quod apud Livium (eod.l.) exstat illustre exemplum provocationis: etsi abrogatam eam expresse nusquam legimus: & videam, Sullam posterioreisque Dictatores summo eo jure usos.

Sed hæc tamen tanta vis merito terminis quibusdam circumscripta, ne exorbitaret. Primum enim, semestre duntaxat illud imperium esse voluerunt: ne in tyrannidem ipatio aut consuetudine iret. Et quod quibusdam prorogatum in annum reperias; ob necessitatem Reipublicæ factum scito, & præter morem: ut in Camillo, L. Papirio, Fabio Maximo. Nam Sulla, & postea Cæsar, qui Dictaturam perpetuam invasere, leges & instituta Reipublicæ palam sprevêre. Secundo, locis etiam inclusa; nec permissum Dictatori, cū imperio extra Italiam ire: scilicet, ne procul ab oculis civium & Senatus res facilius innovaret. Dio clare notat (l. 36.) idq; semel duntaxat veteri Republica violatum in Artio Collatino, qui primus Dictator exercitum extra Italiam duxit, observat Livii Epitome XIX. Tertio equum ascendere eis vetitum, nisi ad bellum ituro: sive, (Plutarch. Fab.) ut ostenderetur vis præcipua Romana in pedite: sive potius, ad arrogantiam minuendam, & ut hac parte cum plebe æquaretur. Atque his cautionibus & modestia

destitia gerentium factum, ut per annos
cccc quietissime, & optimo publico Ma-
gistratus is gereretur: donec L. Sulla &
C. Cæsar in tyrannidem eum verterunt;
& nomen id exosum fecere Romanis:
adeo, ut post necem Cæsaris lata lex sit,
qua Dictatura è Republica in æternum
sublata. Cicero in Philipp. Dio 44. & Ap-
pianus 3. Civilium.

Hæc de Dictatore: cui velut adjutor
& administer *Magister Equitum* fuit:
quem ipse Dictator sibi libere eligebat;
modo is tamen è Consularibus, aut Præ-
toris esset. Sane Dio, ut insolens, notat,
quod Cæsar Magistrum equitum Anto-
nium elegisset, qui Prætor nondum fuisset.
(Dio lib. 42.) Itaq; is loco & munere
fere Prætoris fuit, ut è Cicerone colligi-
mus (3. de Leg.) habuitque eadem insi-
gnia; Prætextam, videlicet, Curulem &
vi. lictores. Dio lib. 42. & 43.

C A P. XVIII.

*Census. Quando institutus. Itemque Cen-
sures, cui ita dicti: tempus ejus Ma-
gistratus: insignia, dignitas,
& munus.*

C*ensum*, rem saluberrimam populo
Romano, primus instituit Servius
Tullius, sextus inter Reges: nec Magistra-
tum

tum aliquem huic rei proprium adhibuit; sed exercuit ipse. Itaque Regium id munus habitum; iisque pulsus, Consulare: donec, crescente paulatim imperio, Consules non fuere tot ferendis oneribus pares. Itaque cum intermissa diu *Censio* esset, (per XVII. annos, inquit Dionysius) causa exorta desiderandi novi magistratus, & Senatu inprimis adnitente, creati *Censores*, Anno Urb. CCCXI. Quibus id nomen ab ipsa re datum: sive, quod ad eorum censionem, id est, arbitrium, populus censeretur, ait Varro: (lib. 4. L. L.) sive, quod quisque tanti rem suam æstimaret, quanti illi censuissent, ait Festus. (in voce *Censores*.) Et sane ab censendis æstimandisque facultatibus primo dictos, verissimum est: quoniam potissima hæc creandi causa; & paulatim adjuncta cura morum. Itaque Græci etiam à taxatione verterunt *πρωτοῖς*. Duo autem initio creati: totidem scilicet; quot Consules, quorum vicem etiam hac parte sustinebant. Et creati in annos quinque: nimirum, quia lustris duntaxat singulis censi populum vetus institutum fuit. Sed tamen paulo post, cum dignitas & vis huic Magistratui crevisset, & nimis diuturnum id imperium videretur, lege Æmilia cautum (tulit eam Mamercus Æmilius Dictator,

stator, an. Vrb cccxx.) ne plus quam annua & semestris Censura esset : quod in posterum obtinuit : & creati quidem singulis quinquenniis ; at non in quinque annos.

Amplius hæc tria fere servata in creatione eorum reperio. I, Vt è Consulibus essent ; quod post bellum Punicum secundum semper obtinuit ; ante, aliter interdum. II, Vt ne bis crearentur : quia onerosa populo futura videbatur iterata eorum potestas. III, Vt sine suffectione, id est, ut mortuo uno è Censoribus, neminem alium subrogari mos esset ; immo illum ipsum statim abire magistratu, qui superesset. Livius clare notat (lib 5. & 9.) & Plutarchus (probl. 50.) apud quos & causa.

Dignitas hæc magna : nec vi quidem, sed honore tamè supra Consules ipsos : quorum omnia etiam insignia habebant præter lictores.

Munera eorum varia ; sed trahi ad duo capita possunt, æstimationem facultatum & morû. Ex illa est, quod publicas privatasque omnium opes describeret : populû juxta eas in centurias & classes distribuerent : ubertim nobis in Livio explicatum (publicis, puta, prælectionibus.) Item quod vectigalia locabât (Cic. 3. de Leg. Liv. 39. & 43. Plutarch. in Cat. Majore.)

Majore,) & iis per Provincias *leges* dabant, quæ *Censoria* appellatæ: (Cic. lib. 1. ad Attic. ep. 1. & I Cti.) opera publica erigebant, inspiciabant, probabāt, hæc facta testā exigebāt: (Festus in v. PRODVR. Liv. 42. & 45. Symmach. l. 1. ep. 6.) vias publicas tuebantur, & reficiebāt; quam curam in Vrbe semper habuere: extra Urbē paulo serius sumpsere. (auctor Livius in Epitoma li. 41. in extremo.) prætia denique sacrificiorum publicorum curabant. Plutarcho notatū in Catone. Ad morum vero estimationem spectat, quod Senatu ejicere, equum adimere, tribu movere, ærarios facere potuerūt. Hæ enim fere animadversiones Censorum, & ignominia, quas inurebant. *Senatus ejicere* non aliud erat, quam initio Censuræ, cum Senatorum legerent, nomē illius aut illius Senatoris in recitando præterire: quo velut tacito indicio censebantur loco moti, nec nomen eorum ultra in albo Senatorum. (Festus in PRAETERITI. Liv. l. 34.) *Equi ademptio* ad alterum ordinem spectat; nempe ad Equites: quos (Festus in CENSIO. Plutar. in Pomp. Agellius li. 4. Revardus lib. 2. Variar. cap. 15) in publica recensione moris erat ad Censorum sellas venire, equum manu ducentes: quos si probarent, PRAETERIRE & traducere equum, solemni

solemni verbo jubebant; sin aliter, (Valer. lib. 4. cap. 1. Liv. lib. 29. Ovid. 2. Trist. eleg. 1.) equum adimebant, vendi jubebant. Tertia & quarta nota proprie ad plebeios pertinebat: quos aut tribu movebāt, (id est, Livio interprete (l. 45.) mutare jubebant tribum, & ex honesta rusticaque in minus honestam sive urbanam transferebant:) aut *Ærarios* relinquebant, id est, suffragii ferendi potestate privabant; ad hoc tantum in numero civium, ut *æra* tributi nomine penderent. (Ascon. Pedian. in Divin. Cic.) Id appellabant in *Cæritum* tabulas referre. Causam in Agellio vide. (lib. 16. cap. 13. Strab. lib. 5. Horat. lib. 2. epist. 6.) Adimebant ergo Censores quod cuique ordini summum est: Senatui, curiam; Equiti, publicū equum; Plebei, tribum aut suffragium. Quod discrimen tamen ita capiendum, ut sciamus, interdum Senatorem aut Equitem gravius peccantem, plerisque his notis simul affectum: ita inquam, ut non præteriti solum, aut equi adempti sint; sed tribu etiam moti, & *Ærarii* facti. Exempla in Valerio. lib. 2. c. 3. & Livio. Apud quem turpis macula eluenda, & *Ærarius* legendum, non *operarius*, distinctione etiam mutata. (lib. 4. de Mamercio *Æmil.* & 44.) His animadversionibus causæ semper subscriptæ:
 exci-

excipio præteritionem Senatorum; cui rationem adscribi, haud veteris instituti fuisse, Livius ostendit. (lib. 39.) Administrata hæc omnia in villa publica, in campo Martio: iisque ordine expletis, lustrum à Censoribus condi solitum, vota pro salute publica concipi, & sacrificium Suovetaurilium fieri. Mansitq; integra hæc Censuræ vis (firmum rei Romanæ vinculum) ad P. Clodii Tribunatum: qui imminuit vetuitque, aut in legendo Senatu quemquam præteriri, aut ex aliis ordinibus ignominia adfici: nisi qui legitime accusatus, & damnatus. (Dio lib. 48. Cic. in Pison. & ibi Ascon. Pedian.) Sed eam ipsam Clodii legem sustulit paulo post (An. Urb. dccii.) Metellus Scipio Consul, veteri iterum & libera potestate Censoribus permittit. Quæ tamen sub Principibus iterum minuta, immo mortua: nisi quod longo intervallo revixisse in Decio videtur: de quo apud Pollionem in Valeriano; ubi & officia Censuræ distincte descriptæ: quæ utiliter legas. Conatus quoque eandem restituere Theodosius, sive Arcadius: sed à Senatu repudiata est, Symmacho adnitente & suadente, ut ipse fatetur. lib. 4. Epist. 29. & 45. lib. 7. Epist. 9.

CAP. XIX.

De Interrege.

Vetus hic Magistratus; creatusque proprie comitiorum causa. Origo illi à morte Romuli. Et quia creatus per interregnum, mediusque inter duos Reges; dictus *Interrex*: Græcis *μεταβασιλεύς*. Ejus creatio è Patribus tantum. Tempus quinquendiale. Munus idem quod Consulum. Plura pete ab Onuphrio, lib. 1. Fastorum.

FINIS.

IANI

IANI GVLIELMI

307

Lubecensis,

De

MAGISTRATIBVS

REIPVB. ROM.

Dum in libertate Vrbs fuit,

Libellus.

* * * *

TRACTATVVM CONSPECTVS.

- I. *Brevis Collatio Græcæ & Romanæ
Hiftoria.*
- II. *De Magistratibus Rom.*
- III. *De Senatoribus.*
- IV. MAGISTRATVS PATRICII.
- V. *Dictator.*
- VI. *Magister Equitum.*
- VII. *Consules.*
- VIII. *Interrex.*
- IX. *Censores.*
- X. *Prætor.*
- XI. *Ædiles Plebei, & Curules.*
- XII. *Quæstores.*
- XIII. MAGISTRATVS PLEBEII ET MI-
NORES.
- XIV. *Tribuni plebis.*
- XV. *Triumviri capitales.*
- XVI. *Triumviri nocturni.*

V 2

XVII.

- 308 IANI GVLIELMI
- XVII. *Triumviri Monetales, & Mensarij.*
- XVIII. *Magistri vicorum.*
- XIX. MAGISTRATVS EXTRAORDINARIJ, & Decemviri Legibus scribendis.
- XX. *Tribuni militum, Consulares.*
- XXI. *Triumviri colonis deducendis.*
- XXII. *Præfectus Urbis.*
- XXIII. *Præfectus Annonæ.*
- XXIV. MAGISTRATVS MILITARES. *Imperator. Proconsul. Proprætor.*
- XXV. *Duumviri Navales.*
- XXVI. *Tribuni Militum.*
- XXVII. *Centurio.*
- XXVIII. MAGISTRATVVM MINISTRI.
- XXIX. *Scriba.*
- XXX. *Lictores.*
- XXXI. *Viatores.*
- XXXII. *Accensi.*
- XXXIII. *Statores.*

IANA

IANI GVLIELMI
De
MAGISTRATIBVS
REIP. ROM. LIBERÆ

I.

Collatio Græcæ & Romana Historiæ.

GRÆCÆNE an RONANÆ Historiæ principatus sit deferendus, qui sibi non liquere pronunciarunt, prudenter inprimis fecisse, & considerate videntur. Adeo multa sunt, vel alteri peculiaria, vel utrique communia; quæ palmam aut alterutri vendicent, aut ambiguum faciant. Antiquior Græca, sed fabularum involucris obscurior: Romana recentior, sed rerum gestarum veritate certior. illa rerum, quas narrat, multitudine copiosior; hæc magnitudine admirabilior. Vnde varietate altera, altera æqualitate magis commendatur. Ex illa doctrinæ, ex hac vitutis exempla illustriora petas; quod altera plurimarum artium inventoris, altera maximarum gentium victoris populi res gestas celebret, Scriptores illa eloquentiores, & proinde dulciores; hæc graviores, ideoque veraciores habet. Denique cum

in omni historia τὸ ἡθικὸν καὶ πολιτικὸν
 inesse debeat; illo Græci, hoc Romani
 præstitisse videntur: quod alteri morum
 præcepta frequentiora habeant; alteri
 principum virorum ideas complures, &
 Reipublicæ bene constitutæ quasi for-
 mam quādam ob oculos ponant. Quod
 cum reliquis in partibus, tum in Magi-
 stratibus maxime apparet: de quib⁹ per-
 multa ex veterum Historicorum monu-
 mentis viri eruditi collegere. Atque ut
 taceam de antiquis illis, M. Varrone,
 Pomponio Attico, M. Messala, Gabio Bas-
 so, aliisque, quorum scripta, præter pauca
 admodum fragmenta, perierūt; versan-
 tur hodie inter manus hominum, quos
 ego quidem legi, Fenestellæ, (*ut est And.
 Dominicus Floccus,*) Pomponii Læti, &
 Raphaëlis Volaterrani de Magistratibus
 Romanis commentarii. Quæ scripta do-
 ctissimorum hominum ego non negle-
 xi, sed & ipse ad meam utilitatem anno-
 tavi, si quid se obtulisset ab iis vel omis-
 sum, vel parū perspicue traditum; in iis
 præcipue Magistratibus qui Rempublicā
 Romanam, dum urbs in libertate fuit,
 administrassent: partim, quod horum
 cognitionē magis necessariam arbitra-
 rer; partim, quod sub Regibus paucos;
 sub Imperatoribus varie pro libitu Prin-
 cipū auctos, imminutos, mutatos fuisse
 scirem.

scirem. Dedi vero operam, ut singulorum descriptiones, notationes, munia, tempus quoque, quo vel instituti, vel è civitate sublati essent, accurate, & ipsis Auctorum veterum verbis indicarem. Quod utrum sim assecutus, Lectorum esto judicium. Scribebam Rostochii, Anno 66 D LXXV 11.

II.

De Magistratibus Reip. Rom.

Magistratum nomen à *Magistro* deducunt; vel, quod Dictatore, quem Magistrum populi nominabant, minores; vel, quod per imperia privatis potentiores essent. quorum illud M. Varroni; hoc Pompeio Festo placuisse video. Eos M. Tullius, *legem loquentem: legem, mutum Magistrum*, definit. Idem in Orationibus, *senatus auctoritate uti, & quasi ministros gravissimi consilii esse*, scribit primo De Officiis libro, *gerere personam civitatis, ait, debereque ejus dignitatem ac decus sustinere, servare leges, iura describere, ac fidei sua commissa meminisse*. Dividitur varie, in Patricios & Plebeios; Majores & Minores; Urbanos & Provinciales. Patricii initio solis Patribus patebant; postea tribuniciis legibus etiam cum plebe communes facti fuere, exce-

pro interregno. Plebeios Patrieli nulli
 adire poterant; sed aut è plebe homi-
 nes, aut à patribus ad plebem adoptio-
 ne transgressi. Majores erant, qui auspi-
 ciis majoribus rogabantur, ut Consules,
 Censores, Prætores. Minores, qui mi-
 noribus, hoc est, ut Agellius explicat, mi-
 nus ratis; illi centuriatis comitiis; hi tri-
 butis fiebant. Urbanum Magistratum
 nomino, quicumque in Vrbe potestatem
 exercet: Provincialem, qui in provinciis.
 illum inire nemini licet, nisi qui decem
 stipendia annua fecerit; ut Polybius &
 Plutarchus tradiderunt: hunc Militarem
 quoque dicimus, si ob bellum gerendum
 capitur: & vel suo auspicio militiæ præest,
 ut Duûm vir navalis; vel rem militarem
 cum dignitate comitatur, ut Tribunus
 militum. Extat Urbanorum Magistra-
 tum alia divisio apud Agellium, quam
 ille ex Varrone in suas Noctes transtulit,
 (lib. 13. cap. 12.) his verbis: *In Magistratu,*
habent alii vocationē, alii præhensionem,
alii neutrum. Vocationem, ut Consules,
& ceteri, qui habent imperium. Præ-
hensionem, ut tribuni plebis, & alii, qui
habent viatorem. Neque vocationem, ne-
que præhensionem; ut Quæstores, & cete-
ri, qui neque viatorem habent, neq. licen-
tem. Qui vocationem habet, si præhende-
re, tenere, abducere possunt: & hac omnia,
sive

ſive adſunt quos vocant, ſive acciri jufferunt, Florus quoque ſeu quis alius ſingularum librorum T. Livii argumenta perſcripſit, *Sacros Magiſtratus Sacerdotes* appellare videtur. Sed eos ego in honore fuiſſe, non inficior; in magiſtratu fuiſſe, id vero pernego. nam & perpetui fere omnes fuerunt; & magiſtratus adierunt: duos autem ſimul unus magiſtratus, præſertim curules, neque capere poteſt, neque gerere. & *privati* compluribus auctorum locis nominantur. Inſignia magiſtratum ab Etruſcis pleraque tranſlata eſſe Saluſtius & alii prodidere. Ea fere comprehendit hoc carmine Ovidius:

*Iamque novi præeunt ſiſces, nova pur-
pura fulget,*

*Et nova conſpicuum pondera ſentit
ebur.*

Faſces Dictator habebat xxiv, Conſul & Proconſul xii, Magiſter Equitum, Prætor, Proprætor vi. Quare autem illigatæ virgis ſecures fuerint, Plutarchus *ἐν γὰρ ῥα φάσι* indicat. Quid eſt, quod Imperatorum virgis ſecures alligatæ præferantur? an ſignum eſt, Magiſtratum præcipitem ad iram & diſſolutum eſſe non debere! an virgarum diſſolutio, mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur? Verum, cum ſcelerum alia me-
V 5 diſcabilia,

314 IANI GVLIELMI
*dicabilia, alia incurabilia sint; illa, quæ
mutari possunt, virga emendant; hæc quæ
corrigi non possunt, secures abscindunt.*
Minores magistratus fascēs non habebāt: neque sella curuli eorum quisquam præter Aediles curules, sedebat. Erat autem Curulis, sella eburnea; ut hîc ex Nasone videre est, & Horatio:

— eripietque curule,

Cui volet importunus ebur. —

Imposita erat curuli, unde curulis dicta: supra quam confidentes Magistratus & ius dicebant, & in curiam vehantur. Quo honore Senatores etiam curuli magistratu functos priscis temporibus usos ex G. Bassi Commentariis Agellius (lib. 3. cap. 18.) retulit. Ii autem imagines sui quoque ponere, & posteris tradere soli poterant. *Prætexta* Cicero meminit ad Atticum VI, 1: *Literas daturus pridie Kal. Ian. suavem habui recordationem clarissimi iururandi, quod ego non eram oblitus. magnus enim prætextatus illo die fui.* Idem Tibullus. lib. 4.

Nam modo fulgentem Tyrio sub tegmine vestem

Indueras, oriente die duce fertilis anni.
Illam Livius *Togam purpura prætextam*: Macrobius *Magistratum gestamen* nominat: quod ea omnes magistratus, exceptis Tribunis plebis utebantur. Gestarunt

runt tamen eandem, & pueri ingenui, & sacerdotes publici. Magistratus Provinciales instruebantur argenteis vasis, & annulis aureis publice præbendis: item mulis, tabernaculis, & omni instrumento militari ornabantur. ad quas res deinde divus Augustus certam illis pecuniam constituit. Magistratum incuntes in leges jurabant. neque ullus plus quinque diebus, nisi id fecisset, potestatem retinere poterat. Abeuntes quoque Magistratu, concionem habebant, atque recte à se Rempublicam administratam jurabant. Leges Annales, Sempronias, Antias, Horatias, Iulias, & quæ aliæ de Magistratibus latæ sunt, ne longior hic sim, omit- tam: & de Senatoribus primum; tum de Magistratibus Patriciis, Plebeis extraordinariis, Militaribus; postremo de Magistratuum ministris; ordine dicam.

I I L

De Senatoribus.

Quemadmodum Magistratum de-
scriptione omnis Respublica conti-
netur: ita unum liberæ civitatis consi-
lium est Senatus. Eum Romæ, idem qui
urbem cōdidit, Romulus instituit, crea-
tis centum viris, quos ab ætate, Senato-
res: à curæ similitudine, Patres nomina-
vit.

vir. ad hos Tatius in urbem acceptus ex Sabinis centum ; itemque centum alios Tarquinius Priscus adiecit ; & sic trecenti facti. quem numerum , continuis oædi- bus à Rege postremo diminutum , ite- rum explevit L. Iunius Brutus Cos. ut Li- vius, ut vero Festus prodidit, P. Valerius Bruti collega, adscriptis ex Equestri ordi- ne Senatoribus ; quos ideo Conscriptos appellarunt. traditumque inde fertur, ut in senatum vocarentur, qui Patres, qui- que Conscripti essent. Postea Censorum peculiare munus erat, Senatum singulis lustris legere. Bello tamen Punico secun- do M. Fabius Buteo Dictator ex SC. ordinem senatorium supplevit. Livius lib. xxiii. *Recitato veteri senatu, inde pri- mum in demortuorum locum legit, qui post L. Æmiliū & C. Flaminiū censo- res curulem magistratum cepissent, nec- dum in senatum lecti essent, ut quisque eorum primus creatus erat: tum legit, qui Ediles, Tribuni pl. Quæstoresve fuerāt: tum ex iis qui Magistratus non cepissent, qui spolia ex Romano hoste fixa domi ha- berent, aut civicam coronam accepissent. Ita CLXXVII cum ingenti approbatione omnium in senatum lectis, ex templo se magistratu abdicavit. Quæ verba huc eo libentius apposui, quod perspicue doceant quos in senatum adlegi moris fue- rit.*

ria. Præterea senatum L. Cornelius Sulla, & post eum C. Cæsar, supplevere. Divus Augustus affluentem numerum Senatorum ad modum pristinum redegit: atque Triumviros senatui legendo, Magistratum novum, instituit. Fuerunt initio soli centum: post exactos Reges trecenti. M. Tullius in Epistolis, ccccxv uno tempore adfuisse in senatu, indicare videtur. Idem tamen ad Q. Fratrem: *Fuimus*, inquit, *sane frequentes, ut sub dies festos, ad ducentos.* Tempore D. Augusti supra mille fuisse, Suetonius auctor est: ex iisque indignissimos quosdam, quos abortivos vulgo nominaverint. Principē senatus singulis lustris Censoris, cui lectio sorte obvenerat, legebat, vel eum, qui auctoritatem & gloriam maximis rebus gestis esset consecutus, ut Plutarchus; vel qui primus Censor ex iis qui viverent fuisset, ut Livius indicavit. Sequebantur tamen fere priorum iudicium posteriores, neque, nisi eo qui superioribus lustris Princeps Senat⁹ fuerat, aut extincto, aut senatu moto, alium sublegebant. Eum aliquando primo loco sententiam rogabat Consul. Sed de ordine rogandarum sententiarum, loco item, & tempore senatus habendi, complura ab Agellio lib. iv. cap. x. & xiv, lib. vii. cap. iii. & xix, anno-

annotata , in sua collectanea transtulit
 Fenestella. [*id est And. Dominic⁹ F'occus.*]
 Præterea illud observandū , quod ex eo-
 dem Agellio Carolus Sigonius annota-
 vit, ante de divinis rebus quā de huma-
 nis, relatum fuisse, quoties senatus habe-
 retur. Itaque Cicero ait Ad Quirites post
 reditum. *P. Lentulus Consul simul atque
 de solenni religione retulit, nihil humanu-
 rum rerum sibi prius, quam de me agen-
 dum iudicavit.* Extat locus Plutarchi in
 Problematibus de Senatoribus, his ver-
 bis: *διότι τῶ συγκλητικῶν τὸς μὲν πατέ-
 ρας συγκλητικῶν, τὸς δὲ ἀπλῶς πα-
 τέρας προσήγοράσιν· ἢ τὸς μὲν ἀπ' ἀρ-
 χῆς καὶ ἀνεμηθέντας ἀπὸ τοῦ Π' ὠμύλου,
 πατέρας ἐκάλουν ἐ πατρικίους, οἷον δὲ
 πατριδας ὄντας, πατέρας αὐτῶν ἔχοντας
 ἀποδείξαι, τὸς δὲ ὕστερον ἐπιγραφέντας
 ἐκ τῶ δημοτικῶν συγκλητικῶν πατέ-
 ρας ἀνόμους.* Vnde intelligitur, id
 quod supra attigimus , alios Patres,
 alios Conscriptos fuisse. Patres, à Romu-
 lo cæterisque Regibus creati; eorumque
 proles *Patricii* , quod *patrem* *ciere* pos-
 sent, quemadmodum à Livio bis, & hic
 à Plutarcho definiuntur. Conscripti, ex
 plebe in senatum lecti. quorū & Festus
 lib. xv. meminit, sed mēdosc: legendum.

autem

autem ex Sigonii sententia: *Qui Patres, quique Conscripti vocati sunt in curiam, quo tempore Regibus expulsis P. Valerius Consul, propter inopiam Patriciorum, ex plebe adlegit in numerum senatorum centum sexaginta & quatuor, ut expleret numerum trecentorum. sic duo genera appellaverunt. Erant & hi Patricii, si in patricias familias, Senatusconsulto, aut Plebiscito allekti essent, sed Minorum gentium. Nam Majorum gentium ii duntaxat videntur fuisse, qui genere Patricii, hoc est, à Romuli & Tatii senatu propagati essent. Quod ut evidentius appareat, P. Pithœi IC. verba ex adversariis subsecivis (lib. 2. ca. 7.) integra apponam: Livius lib. 1. Priscus non minus regni sui, quam augenda Reipublica memor, centum in Patres legit, qui deinde Minorum gentium sunt appellati. Factio haud dubia regum, cujus beneficio in curiam venerunt. At, deinde, id est, ut ego quidem interpretor, à L. Bruto. Tacitus lib. xii. *Iisdem diebus in numerum Patriciorum adscivit Caesar verustissimum quemque à Senatu, aut quibus clari parentes fuerant: paucijam reliquis familiarum, quas Romulus Majorum, & L. Brutus Minorum gentium appellaverant: exhaustis etiam quas Dictator Caesar lege Cassia, & Princeps Augustus lege Senia sublegere. Majorum**

jorum gentium sunt genere & sanguine Patricii, id est, Patrum à Romulo lectorum progenies: Minorum vero cooptatione in Patres postea Patricii facti. Inde, & translatione quadam, eleganter quidam *Dis majorum gentium* à M. Tullio dicuntur. *Minorum vero gentium* appellatio corrupta est apud Suetonium in Augusto: (cap. 2.) cujus locum, uti in veteri & optimo exemplari conceptus est, ita referam. *Ea gens*, inquit, de Octavia loquens) à Tarquinio Prisco rege, inter minores gentes allecta in Senatum, mox à Servio Tullio in Patricias traducta, procedente tempore ad plebem se contulit. vulgo tamen scriptum est, inter Romanas gentes: quod erroris ansam quibusdam præbuit. At minores gentes, reponentem quis non ferat? quod & Philippum Beroaldum annotasse postea monitus sum. Ex his autem intelligi potest, eos qui à Prisco in senatum allecti Patresque facti sunt, non omnes primum ex Patriciis gentibus fuisse, sed ex iis quorundam gentes à Ser. Tullio aliisque deinceps Regibus in patricias traductas, ut Octaviam: alias à Bruto jussu populi, ut Livius lib. iv significat, qui & eis fortasse, cum senatum supplevit, Minorum gentium nomen dedit. Hactenus Pithæus. Erant præter hos Senatores quoque Pedarii, quos Varro

existi-

existimavit esse eos, qui in senatum nondum allekti, sententiæ tamen jus habebant. Festus lib. XIV, sic dictos scribit *quod taciti transeundo ad eum, cuius sententiam probant quid sentiant indicat*. hinc *Agipedes* à Lucilio nominantur: *Agipes* vocē mittere cæpit. Talis M. Livius videtur fuisse, de quo Livius lib. XXVII: *Tum quoque aut verbo assentiebatur, aut pedibus in sententiam ibat*. ille erat iudicio populi ex consulatu condemnatus. li autem quos populus damnasset, quibusque imperium abrogasset, in senatu non erant, lege Cassia, quam tamen posterioribus temporibus latam fuisse, non ignoro. *Sententie* illorum *pedarie* dicuntur. Laberius Mimographus:

Caput sine lingua, pedaria sententia est. Omnino sententiæ, aut verbo, aut pedibus, aut manu ferebantur. quod ex Vo-
pisco in Aureliani Imperatoris vita docemur: *Deinde alii manus porrigentibus; alii pedibus in sententiam euntibus; plerisque verbo consentientibus, conditum est Senatusconsultum*. Mos assentiendi manibus, ab Atheniensibus videtur translatus, apud quos populus manum extendendo suffragia inibat. Vnde *Ἀποθνήσκειν* & *Ἀποθνήσκειν*, pro sciscere, & plebi scire: & Xenophon de dimili concione

τοῦτο γὰρ, inquit, ἐψὶ λῶ, καὶ τὰς χεῖρας
ἐν αὐτῇ κειμένον.

Senatorium ordinem ab Equestri distinguebat latus clauus, & jus spectandi in orchestra: atque epulandi publice; item lunatus calceus, quo tamen & alii nobiles videntur usi. *Latus clauus* vestis genus erat, aureis clavis distinctum, & à Tullo Hostilio rege Romano primum introductum, ut Plinius auctor est, à quo *Senatores laticlavii* Suetonio dicuntur. In *Orchestra*, ut spectarent, primo institutum est anno V.C. DLX, cum Sex. Ailius Pætus & C. Cornelius Cethegus Censores Aedilibus Curulibus imperassent, ut loca senatoria secernerent à populo. De *calceis lunatis* locus Ciceronis intelligendus est, Philippica XIII. Est etiam *Asinius* quidam senator voluntarius, lectus ipse à se: apertam curiam vidit post Caesaris mortem. mutavit calceos, pater conscriptus repente factus est.

IV.

MAGISTRATUS PATRICII.

IN Magistratibus primo loco posuimus Patricios. ex iis præcipui sunt *honorum gradus* (quos vocant) annui: Quæstura, Aedilitas major, Prætura, Consulatus. His Dictatorem, Censorem, Interregem adje-

adjecimus: tum quia patricii essent; tum secuti locum Livii, qui est lib. xli: *Ad legem & edictum Consulum S. C. adjectum est, ut Dictator, Consul, Interrex, Censor, Prator, qui nunc esset apud forum, darent operam, &c.* Dictatori Magistrum Equitum, Aedili curuli plebeium subjecimus. * illud haud male; quod Rempublicam simul administrarent, & veluti in eodem collegio sint: hoc fortasse non recte; quod Magistratus plebeius inter Patricios referri non debuerit: Sed, quod multa inter eos officia communia essent, & ego, quæ de Aedilibus plebis separatim dicerem, pauca haberem, facere aliter vix potui.

V.

Dictator.

Dictator, vel quod diceretur, neque, uti cæteri Magistratus, populi suffragio crearetur, à dicendo; vel quod ejus dicto omnes audientes essent, à distandis quasi mandatis, hoc nomen accepit. Eum Lex antiqua *Pratorem maximum*; M. Tullius & Terentius Varro *Magistrum populi*; T. Livius modo *Rectorem Reipublicæ*, modo *moderatorem atque magistrum Consulum* nominat. Dictatura eidem jam *regimen rerum*, jam

maximum imperium in civitate, jam ultimum in trepidis rebus consilium dicitur. Erat hic Magistratus omnium summus, nec ab eo provocare licebat ad populum: sed jus animadvertendi in caput civis Romani summum habebat. Posterioribus tamen temporibus provocationem à Dictatore fuisse, Livius indicare videtur lib. VIII. Quandoquidem (inquit M. Fabius ad L. Papirium Dictatorem) apud te nec auctoritas senatus, nec aetas mea, cui orbitatem parat, nec virtus nobilitasque Magistri Equitum à te ipso nominati valet; nec preces, quae saepe hostem mitigavere, quae Deorum iras placant: Tribunos plebis appello, & provoco ad populum: eumque tibi fugienti exercitus tui, fugienti senatus iudicium, iudicem fero, qui certe unus plus quam tua dictatura potest polletque. videro cessurusne provocationi sis, cui rex Romanus Tullius Hostilius cessit. Idem Festus docet lib. XIII. OPTIMA LEX, cum nominabatur in Magistro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset jus esse significabatur. Ut fuit M. Valerii M. F. Volusi nepotii, qui primus Magister populi creatus est. Postquam vero provocatio ab eo magistratu ad populum data est, desitum est dici, ut OPTIMA LEGE, utpote minuto jure poste-

posteriorum (vulgo, *priorum*) *magistrorum*.

Insignia quoque, quæ Regum antea fuerant, omnia usurpabat. Fasces cum securibus xxiv Dictatori antelatos, Plutarchus & Polybius aperte testantur. à quibus dissentiens Livius, primum L. Sullam Dictatorem, quod nemo unquam antea fecerat, cum xxiv fascibus processisse scribit. Dicebatur vel à Consule, vel à Tribuno militum consulari potestate; idque non nisi nocte intempesta, & in solo Romano. quod Italia terminari, & ex Livii aliquot locis facile colligitur, & Raphael Volaterranus jam olim annotavit. Ab Interrege solus L. Cornelius Sulla; quemadmodum à Præ-tore C. Cæsar dictus est. quod utrumque contra jus factum esse, Cicero in epistolis indicare videtur. L. Fabium Maximum, quem à populo Dictatorem novo exemplo factum Cælius & Plutarchus scribunt, pro Dictatore tantum fuisse, Livius luculentior auctor ostendit. Legebatur autem vel rei gerundæ, vel comitiorum Consularium, vel quæstionum exercendarum, vel clavi, ob pestilentiam aut alienatas hominum mentes, figendi causa. Signo quadrigis mittendis dando, & senatui supplendo. Dictatorem dictum, semel omnino in Historia Romana

legimus. Consularem legere Lex de Dictatore creādo lata jubebat. Eo lecto, reliqui Magistratus omnes suam potestatem amittebant: præter Tribunos plebis. Nam ut Plutarchus ait, *μόνη ἡ δημοκρατία δικτατορῶν αἰρεμένη*, τὸ κράτος ἐστὶν ἀπὸ λαοῦ, ἀλλὰ μὲν, τῷ ἄλλων ἡγεταυθιστῶν. Si rei gerendæ causa creatus esset, imperium in sex menses obtinebat. Equo apud exercitū non utebatur, more majorum, εἴτε τῆς ἀρχῆς τὸ πλεῖστον ἐστὶν περὶ πειθόμενοι, καὶ ἀλλὰ τὸ τὸ στρατηγὸν οἰομένῳ δεῖν ὡς ἀμείνῳ τῇ φάλαγγι, καὶ μὴ ἀπολείπειν· εἴθ' ὅτι τυραννικὸν εἰς ἀπαντα τὰ ἄλλα καὶ μέγα τὸ τὸ ἀρχῆς κράτος ἐστίν, ἔνθα τὸ βυλομένῳ τὸ δικτατορῶν δὲ μὲν φαίνεται δειόμηνον. Quod quia magnis in expeditionibus servari vix poterat, antequam ab urbe exiret, ferebat ad populum, ut equum ascendere liceret. quod Livius l.xxiii. significat. Primus Dictator Romæ creatus est, ut Festus existimat, M. Valerius; ut Livius, T. Lartius. quo anno & quibus Consulibus, parum constat.

Sublatum autē ejus Magistratus nomen funditus ē Republica est lege Antonia

DE MAGISTR. POP. ROM. 327
 sonia, quam tulit M. Antonius, se & P.
 Cornelio Dolabella Cōsule, anno V.
 C. DCCX, ob recentem memoriam per-
 petuę Dictaturę C. Cæsaris. cui post Hi-
 spaniensem triumphum maximi hono-
 res à Senatu decreti sunt; inter quos, ut
Pater patriæ appellaretur, & *sacrosanctus*
 ac Dictator in perpetuum esset. Ex quo
 manifestus error deprehenditur nonnul-
 lorum, Græcorum præsertim, qui Di-
 vum Augustum Dictatorem perpetuum
 fuisse tradiderūt. cum & Suetonius Di-
 ctaturam, offerente populo, pertinacis-
 sime recusasse; & Tacitus non regno ne-
 que Dictatura, sed Principis nomine cō-
 tentum constituisse Rempublicam scri-
 bant.

VI.

Magister Equitum.

Magister Equitum dicebatur à Dicta-
 tore: quemadmodum Dictator à
 Consule. Is summam potestatem habebat
 in milites & accensos. Si Dictator Reip.
 causa abesset, ejus locum tenebat in exer-
 citu. Vnde Silius Punicorum lib. VII:

*Alloquitur juvenem, cui mos trans-
 mittere signa,*

*Et belli summam, primasque jubebat
 habenas.*

Sin adesset; equestribus copiis, quemadmodum ille pedestribus, præerat. Dicto audiens Dictatori, non minus quàm reliqui Magistratus, erat: neq; aut injussu, aut contra edictum ejus, cum hoste confingere audebat. Nam auctore Plutarcho, τὸν ἰππαρχὸν εἰρξάμει τὰ δικάτωρα καὶ θανάτωσιν ἀπὸ δίκης ἔξειν. Imperium Magistri Equitum minus quam Consulare esse. Livius alicubi innuere videtur. nos Dictatori subjecimus: & quod Consularis potestatis cum esse idem alibi scribat; & quod hi Magistratus perpetuo conjungerentur, neque fere unquam alter absque altero in Republica Romana fuerit. Vnde & Iuvenalis recte utrumque conjungit: (Sat. 8.)

*Qui fructus generis, tabula jactare capaci
Corvinū? posthac virga deducere multa
Fumoscs Equitum cum Dictatore Magistros.*

Quorum versuum secundum, quemadmodum posui, ita ex veteri libro interserit vir doctissimus Iustus Lipsius, & velut explicans addit. *Multā virgam* vocat multos lictores, nam Dictator xxiv fascib⁹ utebatur; Magister equitū vi. quorū illud nos quoq; ex Polybio & Plutarcho paulo ante docuimus: hoc, ne quid dissimulemus,

lemus, in antiquis auctoribus nondum legimus. Bello tamen Punico secundo, M. Fabius Buteo, senatui legendo Dictator absque Magistro Equitum dictus est. Sed ille, cum neque duos Dictatores eodem tempore, neque Dictatorem sine Magistro equitum probare se dixisset, perfecto ad quos creatus erat munere, eodem die se magistratu abdicavit.

VII.

Consules.

CONSULATUS M. Tullio *regium imperium & honorum populi finis* appellatur: quod & in omnia jura Regum successisset, & ex annuis Magistratibus summus esset. Eum qui gerebant, à *praeundo; judicando, consulendo; Pratores, Iudices, Consules* dicebantur. quæ posterior appellatio reliquis in alia transeuntibus valuit, ab eo quod civibus suis, vel *consulerent*; quasi *ἐμβουλοι*: Vnde *Consularis* lex apud M. Tullium: OLLIS. SALVS. POPVLI. SVPREMA. LEX. EST O. vel jus dicere antiquitus consuevislent, à *judicando*. Nam & hoc *consulendi* verbo significatum fuisse, indeque adhuc remanere illud: *Rogat boni consulat*, id est, bonum iudices, Quintilianus admonet. Nonius sic,

X 5

dictos

dictos existimat, quod *consulāt Senatus*. Vbi quidam vir doctus ex ingenio emēdat, *inatum*. Verum ad prius illud, nisi fallor, respiciens in Bruto Cicero, *Consulem*, ait, *senatorii ordinis quasi parentem bonum, aut tutorem fidelem esse debere*. Eisdem Salustius binos Imperatores, Livius principes civitatis, & regiā potestatem nominat. erantq; iidem Romanis, qui Pœnis *Suffetes*, Campanis *Medixturichi*. Aduis *Vergobreti* sui. Creabantur, ut reliqui Magistratus Patricii, comitiis centuriatis, & initio quidē Patricii soli; deinde ex plebe alter; demum Plebeii promiscue & Patricii.

Designati Consules gratias agebant, dum in libertate Vrbs erat, populo Romano, postea Imperatoribus. Quo die magistratum inibant, Iovi singulos boves fescenares immolabant. Principio omnia, quæ Prætorum postea fuerunt, officia exercebant: deinde iis omissis, summæ imperii præerant, omniumque publicorum negotiorum curam gerebant. Senatum per præcones coactum de Republica consulebant, quemq; ordinem interrogandi sententias semel instituerant, toto anno servabāt. In caput civis Romani injussu populi animadvertendi, potestatem, lege Sempronia, non habebant. Exterarum gentium legatos
in

in senatum inducebāt, unde apud Tacitum Nero: *Consulum tribunaliſibus Italia & Publica provincia aſſiſterent. Illi patrum aditum praberent.* In urbe duodecim faſces abſque ſecuribus, alternis menſibus habebant: ſic ut à ſeniori, licet minus honorato, ordo inciperet. Qui faſces non habebat, ante eum accenſus ibat, liſtores pone ſequebantur. Quem morem obſoletum à C. Cæſare relatum Suetonius ſcribit. Extra urbem faſces cum ſecuribus præ ſe ferebant. Militiæ ſummum imperium, & abſq; provocatiōe habebant. Nam provocatio non longius erat ab urbe mille paſſuum, ut Livius locuples auctor eſt. *Annus conſularu*, quo hunc magiſtratū capere licebat, lege Annali, erat quadrageſimus tertius. Vnde Cicero in Philippicis: (*Philip. 5.*) *Quid Alexander Macedo cum ab ineunte ætate res maximas gerere cepiſſet, nonne triceſimo tertio anno mortē obiit? qua eſt ætas noſtris legibus decē annis minor, quam Conſularis.* Eundem magiſtratū intra decenniū iterum capere juſ non erat. Quam legem per antiquā, ſed ambitione neglectā, L. Cornelius Sulla Dictator iterum pertulit. nam primum ejus latorem non hunc, (ut quidam viri docti falſo arbitrantur) ſed multo vetuſtorem fuiſſe ex Livio videre eſt: qui de

Q. Fa.

Q. Fabio Maximo Cunctatoris avo, quem populus recusantem consulē facere conabatur, loquens: *Acuebat, inquit, hæc moderatione tam iusta studia: qua verecundia legum restringenda ratus, legem recitari iussit, qua intra decem annos eundem Consulē refici non liceret, Vix præ strepitu audita lex est, Tribuniq; plebis nihil id impedimento futurum agebant, se ad populum laturos uti legibus solveretur.* Videtur autem lata, C. Martio Rutilo, Q. Servilio Coss. anno V. C. CDXII, ut idem scribit libro septimo extremo. Quo anno quoque latum ad populum est, uti liceret Consules ambos plebeios creari. Quod jus tamen post plurimos annos demum cœptum est usurpari bello Punico secundo. Primi Consules Regibus exactis creati, L. Iunius Brutus, L. Tarquinius Collatinus, ex commentariis Servii Tullii Regis Romani, qui primus de civium suorum libertate cogitasse fertur. Pro iis Rempublicam complures annos Tribuni militum cōsulari potestate; biennium Decemviri scribendarum legum administrarunt. Verum cito horum magistratuum pertæsum est, atque ad Consules reditum: in eoq; magistratu etiam sub Imperatoribus usque ad occasum Imperii & captam à Gothis Romam perseveratum. Itaque & anni Consulū nomi-

DE MAGISTR. POP. ROM. 333
nomine signabantur, unde Lucanus:

At vos qui Latios signatis nomine fa-
stos.

VIII.

Interrex.

Interregnum Festus esse dicit spatium temporis, quousque in regis demortui locum alius ordinatur. quo intervallo qui summæ rerum præerat, *Interrex* dicebatur. Is magistratus statim à morte Romuli est institutus. Nam cum in metu omnes essent, ne civitatē sine imperio vis aliqua externa adoriretur; rem inter se centum Patres consociant, decem decuriis factis, singulisque in singulas decurias creatis, qui summæ rerum præessent. decem imperitabant; unus cum insignibus Imperii & lictoribus erat: quinque dierum spatio finiebatur imperium, ac per omnes in ordinem ibat. Id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Hæc fere Livius. à quo non longe discedit Plutarchus; nisi quod vix unius diei imperium uni Interregi tribuere videtur. Scribit autem ille his verbis:

ἑταξαν οἱ πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκα-
τὸν ὄντων αὐτῶν ὃν μέρει ἕκαστον τοῖς βα-

σιλει-

σιλικῶς παρὰ τῶν σιλικῶν κροσμέμνον, θύον
 τε τοῖς θεοῖς τὰ νομισμῶν ἐκ χρημα-
 τίζον, ἐξ μὲν ἄρας τῆς νυκτὸς, ἐξ ὧ τῆς
 ἡμέρας κυρίως. Ἐν δὲ ἀφρομένη τῷ κα-
 ρῶν ἐκπύρεσιν, πρὸς ἰσότητι καλῶς ἔχον
 ἐδόκει, καὶ πρὸς τὸν δῆμον ἡ μεταβολὴ
 τῇ ἐξουσίας ἀφαιρῆν τὸ φθίνον, ὁρῶντα τὸ
 αὐτῆς ἡμέρας ἐν νυκτὸς τὸ αὐτὸν ἰδιώ-
 τῃν ἐκδοσιλίῳ γρόμνον. τὸ ὅτι χῆμα
 τῷ τῷ δόχῃς μισθοαζιλίαν ῥωμῶσι
 καλῶν. Postea exactis etiam Regibus,
 quoties comitia à Consulibus, aut mor-
 bo, aut bello, aut seditione impeditis,
 haberi non poterant, si Dictatorem di-
 ci non placuisset: Interrex prodebat,
 qui cum quinque dies magistratum ob-
 tinuisset, (nam hoc Interregni tempus
 fuisse, satis constat) alteri imperium
 tradebat. ille, nisi quid impediret, Sena-
 tusconsulto de comitiis Consularibus
 facto, Consules creabat. Ab eo qui pri-
 mus interrex proditus erat, comitia ha-
 beri non solebant, si Pedianus verus au-
 ctor est. Solus hic Patricius magistratus
 cum plebe communis factus non est.
 neque enim populi suffragio creabatur,
 sed à Patriciis coëuntibus auspicato pro-
 debatur. Vnde Ap. Claudius apud Li-
 vium: *Plebeius quidem Magistratus* (in-
 quit)

quit) nullus auspicio creatur. nobis adeo propria sunt auspicia, ut non solum quos populus creat Patricios magistratus, non aliter quam auspicio creet; sed nos quoque ipsi sine suffragio populi auspicio Interregem prodamus, & privatim auspicia habeamus, qua isti ne in magistratibus quidem habent. Creabatur autem, ut idem Pedianus docet, ad III Calend. Februar. Ejus officium erat, omnia ea obire, quæ vel Regum vel Consulum fuissent. Itaque jus dicebat, senatum vocabat, Rempublicam quoque turbulentis temporibus sub extremi atque ultimi Senatûs consulti formula sæpe accipiebat, surrogandisq; magistratibus comitia habebat.

IX.

Censores.

Censores M. Tullius magistrum morum; Censuram, pudori & modestiæ veterem magistratam definit. quam eandem, Ciceronem secuti, Valerius Maximus patriam magistratam atque custodem, Suetonius morum legumque regimen nominant. Livius à parva origine ortam esse scibit. deinde tanto incremento auctam ut morum disciplinæque Romanæ penes eam regimen, senatus equitumque centuriæ, decoris dedecorisque discrimen sub divisione

tione ejus magistratus, publicorum
 jus privatorumque locorum, vectigalia
 populi Romani sub nutu atque arbitrio
 essent. Instituta est anno Urb. Cód. cccxi.
 cum Consulibus operæ non esset popu-
 lum censere, ideoque duobus viris L. Sé-
 pronio Atriatino, L. Papirio Mugilano
 hujus rei procuratione demandassent.
 jus suum à Mamercio Æmilio Dictatore
 imminutum (is lege lata ex quinquéna-
 li annuam ac semestrem eam fecerat)
 brevi recepit. Ideoque administratio-
 nem Censorum per lustrum, hoc est,
 quinquennium, tendere Pédianus ait.
 Censum populi Romani agebant, & pu-
 blicæ recensitionis tabulas in æde Nym-
 pharum custodiebant. Itaque quod u-
 nusquisque civium tanti rem suam esti-
 mare sit solitus, quantam illi eam sua
 censione, id est, arbitrio censuissent, Cé-
 sores dictos Varro & Festus volunt. Ita
 senatum quos allegerint, quemque Se-
 natus principem creaverint, alibi tradi-
 mus. Indignos Senatores & vitiiis dedi-
 tos è senatu movebāt: motis notas an-
 tiquitus ascribebant. Vnde *Censeria no-
 tatio*, pro animadversione, usitata Scri-
 ptoribus loquendi formula. De equi-
 tum recensione extat insignis locus
 apud Plutarchum, quem huc ascribere,
 quam ipse rem obscure narrare malui.

E 90

ἔσθ' ἐν ῥωμῶν τοῖς ἱππιῦσιν ὅταν
 ἐραιδύσων, τὸ νόμιμον χρόνον ἄλῃ εἰς
 ἃ γορῶν τὸ ἱππον, ἐπὶ τὴν δύο αὐδρας
 ἕς πμηταὶ καλῶσι. καὶ ἐλθμενηταὶ μὲν
 τὸ ἐρατηγῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἕκαστον ὑφ'
 οἷς ἐραιδύσων, καὶ διδόντες δίδυμους
 τὸ ἐραλείας ἀφιεῖν. νέμει δὲ καὶ πμη
 καὶ ἀπμία ἀποσῆκεται τοῖς βίοις ἐκείνων.
 τότε ὃ ἀποσῆκεται μὲν οἱ πμηταί,
 Γέλλαι καὶ Λέντυλλαι καὶ ἡρόσμοι, καὶ
 πάροδοι καὶ τὸ ἱππίων ἐξελαζομένην.
 ὅφθ' ὃ Πομπήϊαι αὐθιγὲν εἰς ἀγορὰν
 κατερχόμενοι, τὰ μὲν ἄλλα ἀποσῆ-
 κει τῆς ἀρχῆς ἔχει, αὐτὸς δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ
 ἄγων τὸ ἱππον. ὡς δὲ ἐγγὺς καὶ καὶ
 φανὴς ἐγγὺς, κελύουσας ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν
 ῥαβδοφόρος τῶν βήματι ἀποσῆκεται τὸν
 ἱππον. καὶ ὃ τῶν δήμων γαῦμα καὶ σιωπὴ
 πᾶσα, τὴν δὲ ἀρχοῦς αἰδώς ἅμα ἔ-
 χοντες πρὸς τὴν ὄψιν ἔχον. εἴτα ὁ πρὸς
 βύπερ ἡρώτησι. Πωγαίνομαί σὺ καὶ
 Πομπήϊαι μέγιστοι ἐπὶ πάσας ἐραιδύσων
 καὶ καὶ νόμον ἐραλείας. Πομπήϊαι δὲ με-
 γάλῃ φωνῇ, Πάσας, εἴπῃ, ἐραιδύσων, ἔ-
 πασας ὑπὲρ ἐμαυτῶν αὐτοκρατορ. τῶν

Y

ἀκὴ-

αἰκέτους ὁ δῆμος ἐξέκρυα καὶ καίσαρχεῖν
 ἐσπίτη τὴν βολὴν ὑπὸ χαρῆς ὡς. ἀλλ'
 ἀναστάντες οἱ πρῆταί τεθέπεμπον αὐ-
 τὸν οἴκω δὲ, χαρίζομενοι τοῖς πολίταις
 ἐπορδύοις καὶ κροτῶσι. Hæc ille. Equiti-
 bus vero infamibus aut parum strenuis
 equum ex descriptione Servii Tullii assi-
 gnatum adimebant. Plebeiōs in Cæri-
 tum tabulas referebant, & ærarios facie-
 bant : ac per hoc non esse in albo cen-
 turiaæ suæ denotabantur, ut cives ; sed
 duntaxat, ut pro capite suo tributī no-
 mine æra penderent. Appellatæ autem
 ex *Tabula Caritum* à Cæritibus, qui pri-
 mi municipes sine suffragii jure facti
 sunt. Horatius : (*lib. 2. epist. 6.*)

*Quid doceat, quid nō obl' ti, Carite cera
 Digni, remigium vitiosum Ithacensis
 Ulyssæ.*

Quinquennio completo, sacrificiis Soli-
 taurilibus de sue, ove, tauro factis urbem
 lustrabant : idque *conditum lustrum* ap-
 pellabant, quod tum in censendo finis
 fieret. In lustrō condendo solenni car-
 mine precabantur Deos, primum qui-
 dem, ut res populi Romani meliores
 ampliorefque facerent ; sed postea, aucto-
 re P. Africano posteriore, ut easdem per-
 petuo incolumes servarent. Præterea sar-
 ta tecta sacris publicis exigebant, & mo-
 numenta

numenta vel tuebantur vetera, vel nova ipsi exædificabant. Itaque pecuniam publicam, qua in substructiones & opera publica uterentur, sibi attributam habebant. portoria etiam fruenda publicanis locabant. Hæc omnia faciunt, ut Cicero hujus Magistratus officia *maximi animi summique consilii* esse existimet: ut Valer. Maximus honores *cenfura gravitate consummari* dicat: ut deniq; Plutarchus de ea ita edisserat: Κορυφὴ δὲ ἴς ἐστὶ ἡμῆς ἀπάσης ἡ δόξα καὶ τρέπονται τὰ πολίτας ἀπάσης ἐπιτελείωσις, ἀλλὰ πολλὰ ἐξουσίαν ἔχουσα, ἐπὶ τὴν ὧν τὰ ἥθη ἐπὶ βίης ἐξίτω. Et mox: ἡρῶντο τὸ καλὸν πατρικίων ἑνα, καὶ τὸ δημολικῶν ἑνα. πρῆτα δὲ τὸ τῶν περὶ τὴν ἀρετὴν ἀφελίαν μὲν ἵπποι, ἐκβαλεῖν δὲ συκλήτην τὴν ἀκατάσταν βιῶντα καὶ αἰσχύνας. ἔτοι δὲ τὰ πρῆτα τὸ θυσιῶν λαμβανόντες ἐπισκόπων, ἐπὶ ταῖς ἀπογραφαῖς τὰ γῆ καὶ τὰς πολιτείας δέκοντο. ἄλλας τε μεγάλας ἔχον δυνάμεις ἡ δόξα. Porro religioni erat Romanis in Censoris demortui locum alium sufficere; quod eo lustro, quo in C. Iulii locum M. Cornelius suffectus fuit, Roma à Gallis capta est. Hujus Ma-

340 IAN I GVLIELMI
 gistratus ius per quadringentos prope
 annos retentum, à Clodio Tribuno
 pleb. sublatum, M. Tullius conqueritur.
 Tulerat ille, ut Pedianus tradidit, legem,
 Ne quem Censores in senatu legendo
 præterirent, neve quem ignominia affi-
 cerent, nisi quis apud eos accusatus. &
 utriusque Cenforis iudicio damnatus
 esset. cum ante hanc legem, ut interim
 Iuvenalis (*Sat. II.*) versu utar,

— *severos*
Cenforis mores etiam Collega timeret.

X.

Prator.

Pratorem à præeundo & M. Tullius (3.
De Legib.) deducit, & apud Varronem
 (4. de L. L.) Lucilius :

— *Ergo Pratorum est ante præire.*
 Eo verbo veteres, auctore Pediano, om-
 nem magistratum significabant, cui
 pareret exercitus: postea peculiare no-
 men fuit ejus magistratus, qui juri
 dicundo præerat; & juris civilis custos
 atque disceptator à Cicerone definitur,
 Is primum unus creatus est anno Urb.
 Cond. ccclxxxviii, quo anno & Ædi-
 litas Curulis instituta, & primus de plebe
 Consul L. Sextius Lateranus factus est.
 Huic deinde bello Punico primo Prator
 alter additus: quorum hic Peregrinus,
 ille

ille Urbannus dictus : quod alter sociis & peregrinis per Italiam; alter civibus in Urbe jus diceret : quæ posterior Præturæ functio honoratissima habita fuit. ad hos post bellum Punicum primum duo adjecti, qui in Provinciis jurisdictionem obtinerent. inde *Provinciales* appellati. li-
latius patescente Imperio pro numero Provinciarum aucti: Sic bello primo Macedonico prætores sex facti; à Cæsare Dictatore octo; à Divo Augusto decem; & mox duodecim instituti. quem numerum neque Tiberium excessisse memoriæ prodidit Cornelius Tacitus, locupletior haud dubio auctor, quam Pomponius I.C. qui à C. Cæsare duodecim, ab Augusto sexdecim Prætores factos scribit, l. 2. §. *Deinde Corn. Sulla. ff. De orig. Iur.*

Eorum officium fuit, de controverso jure respondere; bonorum possessionem dare, hæredes in defunctorum bona admittere, jus atque judices constituere; dolo vel metu lapsis, vel vi dejectis succurrere. Præterea ludis præsidere, & in Circensibus signum mittendis quadrigis dare; ferias item solennibus verbis concipere. quæ verba extant apud Macrobi-
um ejusmodi: DIE. NONI. POST. KALEND. IANVARI. QVIRI-
TIBVS. COMPITALIA. BRVNT. Ludis præsidebant triumphali habitu,

Y 3

quo

quo respexit Luvenalis his versibus:
(Sat. 10.)

*Quid si vidisset Pratorem in curribus
altis*

*Exstantem, & medio sublimem in pul-
vere Circi*

*In tunica Iovis, & picta Sarrana fe-
rentem*

*Ex humeris aulaa toga, magnaue co-
rona*

*Tantum orbem, quanto cervix non suf-
ficit ulla?*

*Quippe tenet sudans hanc publicus, &
sibi Consul*

*Ne placeat, curru servus portatur eo-
dem:*

*Da nunc & volucrum, sceptro qua sur-
git eburno,*

*Illinc cornicines, hinc praeceps lōgi
Agminis officia, & nūveos ad frena
Quirites.*

Omnia hic triumphantium insignia
exprimuntur: currus triumphalis, tunica
palmata five picta, corona aurea, quam
servus à tergo sustinebat: (quod Plinius
quoque in Historia naturali indicat:) sci-
pio eburneus habēs in summitate aquil-
lam, & denique clientes in albis vestibus
comites. Insignia Consulū prope om-
nia habebant, summum quoque in Pro-
vinciis imperium: nisi quod sex Pratori
fasces

fascēs duntaxat anteferrētur, cum Consul duodecim haberet. Vnde *Pratorem*, & ob hæc & quod iisdem auspiciis crearetur, *collegam consulum* Livius nominat. Cicero *Praturam*, ob multitudinem (opinor) eam gerētium, *magistratum levissimum & divulgatissimum* in Epistolis vocat. Manifestū tamen est, dignitatem permagnam ejus fuisse: & quod Consulares atque Censorii sepe iterum gerere voverunt; & quod absentibus Consulibus Prætor Urbis, more majorum Consulare munus sustinebat. Idem literas publice scriptas in senatu, & si id Patres decrevisent, ad populum recitabat. quod postea sub Imperatoribus Quæstorum munus fuit: quemadmodum vicissim cura Ærarii ab his ad Prætores transit, jussu Divi Augusti auctor est Suetoni⁹ in ejus vita.

X L.

Ædiles plebei & curules.

Ædiles Varro ab *edibus* procurandis; Festus ab eo, quod facilis ad eos plebi *aditus* esset, dictos existimat. Iis ludorum celebratio, annonæ, sacrarum ædium procuratio, & sarta tecta in urbe tuenda commissa erant. Itaque *curatores urbis*, *annonæ ludorumque solennium* à M. Tulli definiuntur. Annonæ

inprimis curam gerebant. ideo illis Imperatores in urbem reversi frumentum; quemadmodum captivos Prætori; stipendium Quæstori tradebant. Frumentarios & pecuarios, qui annonam dolo malo auxisse videbantur, item fœneratores, ad pópulum accusatos damna-
bant: ex eorum bonis mulctaticiis vel ludos vel dona deúm, vel opera publica faciebant. Præterea animadvertēbant, ne qui nisi Romani Dii, neu quo alio more, quam patrio colerentur.

Ædiliū duo erant genera, *Plebeiī* alii, alii *Curules* dicebantur.

Ædiles Plebeiī ex ordine horum magistratuum non erant; sed Tribunorum plebis veluti ministri quidam, cum quibus eodem etiam tempore sunt creati. Ideo quemadmodum illis, ita & his noceri fas non erat. Ludos plebeios pro salute populi Romani faciebant. Ad eos Senatus-consulta in ædem Cereris, lege Valeria, referebantur.

Ædiles Curules. id nomen acceperunt ἀπὸ τοῦ διφραγίου τοῦ ἀγκυλοπέδου ἐφ' ᾧ παρὰ τοὺς ὁδοὺς ἐκρημαίνον, inquit Plutarchus. Hi ludos Scenicos, Florales, & Cereales, & Megalesios faciebant, forumq; cum tensæ ducerentur ornabant. Hæc & *Ædilitas major* dicitur, estque Poly-

Polybio *illustrissimus* *juventutis* *principatus*; Ciceroni *ad honorem amplioris gradum primus ascensus*. Ornamenta ejus à M. Tullio septimo accusationum libro referuntur, antiquior in senatu dicendi locus, toga prætexta: sella curulis, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam.

Ædilium numerum C. Cæsar Dictator auxit duosque addidit, quos à cura frumētariæ rei *Cereales* vulgus nominavit.

Hunc Magistratum, & eum qui sequitur, (*Quæstores*) neque vocationem, neque prehensionem (al. prensionem) habuisse, ex Varrone Agellius (*lib. 13. cap. 12.*) admonet. Plutarchus tamen prehensum ab Ædilibus plebeiis Cn. Martium Coriolanum scribit: quod factum esse non proprio jure, sed majoris potestatis jussu, existimare debemus.

XII.

Quæstores.

Quæsturam prope ante omnes Magistratus fuisse, & à Tullio Hostilio Rege Romano institutam esse, Vlpianus I. C. auctor est, (*libro singulari De officio Quæstoris ff. lib. 1. tit. 13. l. un.*) Gratianus (*scribendum, Gracchanus*) hoc amplius ad Numam atque ipsum Romulum originem

Y 5

ginem

ginem ejus refert, Plutarchus exactis demum Regibus, à P. Valerio Consule Quæstores duos creatos, & ærarium Saturni institutum narrat. Tacitus priorum sententiæ accedere videtur. Annali XI: *Quæstores, inquit, Regibus etiam tum imperantibus instituti sunt, quod lex Curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque potestas Consulibus deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatique primum Valerius Potitus, Æmilius Mamercus, LXIII anno post Tarquinius exactos, ut rem militarem comitari rentur. Dein gliscentibus negotiis, duo additi qui Roma curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus. Post, lege Sulla viginti creati supplendo scinati, cuiusmodi tradiderat. Quo in loco Iustus Lipsius legit, XXIII anno, ut congruat numerus cum Livio, apud quem anno ab V. C. CCLXVII, hoc est, post ejectos Reges, XXIII, prima mentio Quæstorum extat, & quidem uno duntaxat mutato: nam pro Æmilio Cæsonem Fabium nominat.*

Erant autem *duo Quæstorum genera; alii pecuniæ publicæ, alii quæstionibus capitalibus præerant. Vnde Varro (4. de L. L.) à querendo dictos putat, qui cõquireret publicas pecunias & maleficia.*
Primi

Primi generis qui erant, si in Vrbe magistratum gererent, *Ærarium* curabant, ejusque pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referebant; tributa exigebant; signa exercitui ex *ærario* depromebant; stipendium à vestigalib⁹ populis, captivam pecuniam ab Imperatoribus accipiebant: eosdem triumphaturos jurare cogeant, recte senatui de numero hostium occisorum, & amissorum civium esse perscriptum. Præterea legatis exterarum gentium lautia præbebant, eosdem egrotos curabant, defunctos publico sumptu sepeliebant. Cæsarum temporibus, literas quoque publice scriptas in senatu legebant; iiq; *Candidati Principu* appellabantur. In provinciis Consulibus & Prætorib⁹ ad ministeria belli præsto erant: pecuniam ex *ærario* sibi numeratâ in diversos usus erogabant: prædam custodiebant, manubiasque ex ejus venditione redactas *ærario* inferebant: obsidum quoque curam nonnunquam gerebant. Mansio Provincialis Quæstori lege determinata erat annua; deinde Romam ipsi redire licebat. Hinc factum, ut C. Verri, qui Siciliam provinciam prætor obtinuit triennium, singulis tamé annis quæstores permutati sint, ut Pedian⁹ docet. Erat autem ea quæstoris cum consule vel prætore conjunctio, more majorum, libe-

liberorum necessitudini proxima : itaque hi illis liberum loco habebantur; illi ab his ut parentes colebantur.

Alterius generis Quæstores de capite civium Romanorum iudicabant : quod munus postea ad Triumviros capitales translatum est. ab his criminalium quæstionum iudices Quæstores dicti.

Gerebant *Quæsturam* fere adolefcentuli, ut ex Epistolis Ciceronis patet. Itaque eam idem *primum honoris gradum*; Vlpianus *ingressum & quasi primordium gerendorum honorum sententiaque in senatu dicenda*, Pedianus *primam Senatoris administrationem* nominat.

XIII.

MAGISTRATUS PLEBELI,

ET MINORES.

Sequuntur *Magistratus Plebey*, qui plebeiis solis patebant, ut *Tribuni pleb. nã*, de *Ædilibus* plebis supra diximus: & *Minores*, ut *Triumviri Capitales*, *Nocturni*, *Monetales* seu *Mensarii*, & *Magistri vicorum*. quos ut affirmare non ausim *Patriciis* omnino non paruisse : ita non ab iis solum, sed & paulo clarioribus e plebe ob humilitatem spretos, constanter asseverare possum ; quod magis necessaria

DE MAGISTR. POP. ROM. 349
cessarias, quam speciosi ministerii procurationes arbitrarentur.

XIV.

Tribuni plebis.

Tribunos plebis Cicero Custodes defensoresque juris & libertatis; Livius Magistratus sacrosanctos, quibus auxilii latio est contra Consules, definit. Tribunatum idem modo arcem libertatis tuenda modo potestatem sacrosanctam ad auxilium libertatis creatam; Sallustius telum à majoribus libertati paratū nominat. Creati sunt anno, post Reges exactos, XVI, ab V.C. cclx, & initio quidem duo; quibus tres collegæ additi, si Livio credimus, statim; si Pisoni, post annos demum viginti & unum, cum lege Voleronis Publilii tributis comitiis primum crearentur. Anno Urbis ccxcv decem facti, bini ex singulis classibus: itaque cautum est, ut postea crearentur. Sic dictos, quod primi ex tribunatu militari magistratum inierint; Varro (4. de L.L.) innuit. omnino *Tribuni* vocabulum à *tribus* videtur deductum; tribus vel à tributo dando, vel quod primum tres populi partes factæ sint.

Officium eorum erat commoda plebis adversus Patricios tueri, & injuriam omnem

omnem intercessione sua prohibere. Itaque januas tam noctu, quam interdiu ceu profugia & asyla miserorum, patentes habebant. Plus tamen ad vetandum, quam ad iubendum valebant: nam uno intercedere, reliqui, licet complures, aut etiam omnes, efficere nihil poterat. Unde Scriptores Latini sæpe & recte testantur, per collegarum intercessionem tribuniciam potestatem dissolvi. Dignitas autem tribunorum plebis ex eo maxime Plutarchi loco apparet, qui in Antonio legitur his verbis: ἐπὶ δὲ ἡ ἀρχὴ (δημαρχία) δούτις τε & δικάτωρ παρόντος. αὐτὸς δὲ μὴ παρῆν, πρῶτον καὶ μόνον χειρῶν. ἡ γὰρ δημαρχία ἀφαιμένη, τὰς δὲ ἄλλας καὶ ἀλύσι πᾶσι δικάτωρος αἰρεθέντος. Præterea & sacrosancti erant, & à nemine in ordinem cogi poterant. cuiusque volebant, silentium imponebant: ipsos vero interfari nefas erat. denique assurgere tribunis, & loco cedere omnes oportebat, ut libro Epistolarum primo C. Plinius commemorat. Præter jus non habebant: nec lictores, sed viatorem unum: neque sellis curulibus, sed tribunalibus sedebant. Antiquitus curiam non intrabant, sed ante valvas positis subselliis decreta patrum perpendebant; & si quæ ex iis improbassent, rata esse

esse non sinebant. Itaque veteribus Scitis T. litera ascribi solebat, quo significabatur, illa tribunos quoque censuisse. auctor est Val. Maximus. Huic consuetudini derogatum videtur plebiscito Atinio, quo Tribuni pl. primum senatores facti sunt. Neque fas erat integrum diem illos Roma abesse. Diem autem Romani à media nocte ad mediam noctem sequentem numerant, ut Varronem secuti Agellius & Macrobius tradidere. Ita cum post mediam noctem proficiscebantur, & post primam facem ante mediam sequentem redibant, abfuisse unum diem non dicebantur. Quo magis miror, quod Livius scripsit, tribunos pl. ad P. Scipionem, cui postea Africano cognomen fuit, è Sicilia retrahendum esse missos: quod lege hac fieri non potuit, nisi forte aut eam nondum latam, aut illos legibus solutos, id quod verius puto, existimemus. Præterea prehensionis jus tantum habebant, ita ut Consules quoque prehendi atque in vincula duci sæpius iusserint. Vocationem ideo eos non habuisse Agellius (l. 13. c. 12.) sibi videri ait: *quod antiquitus creati sint, non juri dicundo: nec causis querelisque de absentibus cognoscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentibus fuissent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea jus ad se vocandi (meliores libri habent,*

habent, *jus abnoſtandi*) *ademptum, quoniam ut vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum & praſentium oculis opus erat.*

Patriciorum neminem Tribunum plebis fieri licebat. cooptatos tamen aliquot legimus, idque ex antiquo rogationis carmine fuiſſe deſenſum. SI. TRIBVNOS. PLEBIS. DECEM. ROGABO. SI. QVOS. MINVS. HODIE. DECEM. TRIBVNOS. PLEBIS. FECERINT. HI. TVM. QVOS. SIBI. COLLEGAS: COOPTASSINT. ITA. ILLI. LEGITIME. EADEM. LEGE. TRIBVNI. PLEBEII. SINT. VT. ILLI. QVOS. HODIE. TRIBVNOS. PLEBEI. FECERITIS. Quod ne poſtea quoque fieret, Trebonia lege ſancitum eſt, qui plebem Romanam Tribunos plebis rogaret, is uſque eo rogaret, dum decem Tribunos plebi faceret.

Vim Tribuniciam L. Sulla Dictator imminuit, ultimo tamen interceſſionis jure relicto, ut C. Caſar in Commentariis indicat: adempta autem omni & ferendarum legum, & aliorum magiſtratum capiendorum poteſtate: quorum illud à Cn. Pompeio & M. Craſſo Conſi. hoc Aurelia lege, quam C. Cotta Tribunus plebis tulit, brevi receperunt.

Verum quoniam actionibus tribuniciiſ plurimæ & graviffimæ ſeditiones excitatae ſunt, non immerito, apud Salluſtium,

stium, L. Philippus ex tribunicia potestate omnes discordias accensas; apud Livium, Appius Claudius concordiam ordinum maxime esse dissolvenda tribunicia potestate; tribunos Tacitus turbulentos Lucanus turbantes jura, dixisse videntur.

Plutarchus ex opinione quorundam, Tribunos in magistratu non fuisse scribit *ὁν ἡγετῶν καὶ ἀρχόντων*, his verbis, ut interpretatur Sigonius: Cur cum purpure alij Magistratus utantur, Tribunus plebi non utitur? an quia Trib. pl. magistratus non est? Neque enim ex sella curulisque dicunt, neque principio anni, ut reliqui magistratus, ineunt, neque creato Dictatore se abdicant. Verum omni translati ad Dictatorem imperio, ipsi tamen potestatem suam retinent, tanquam magistratus non sint. Quemadmodum autem translationem judicium esse rhetores quidem negant, sic tribunatus impedimento potius est magistratui quam magistratus. Etenim resistere potentia magistratus, & nimiam ejus licentiam coercere, ad ejus auctoritatem pertinet. Huc, nisi fallor, apud Livium quoque respicit Consul Appius, privatum esse clamitans tribunum, sine imperio, sine magistratu. Imperatorum temporibus Tribunicia potestas summi fastigii vocabulum erat: quod à Divo Augusto repertum Tacitus tradit, ne Regis

354 IANI GVLIELMI
aut Dictatoris nomen assumeret, & ta-
men appellatione aliqua cætera imperia
præmineret.

XV.

Triumviri Capitales

T*riumviri Capitales* Sallustius rerum
capitalium iudices nominat : Livius
in Minoribus Magistratibus numerat, &
quidem infra *Ædiles* collocat lib. xxv.
Hi maleficii suspectos conquirebant, &
comprehendebant; carceris latomia-
rum custodes erant, & à Prætorè dam-
natos carnifici in carcere necandos tra-
debant. Vnde Pomponius IC. (*ff. lib. 1,*
tit. 11. De orig. Iur. l. 2.) carceris custo-
diam habuisse tradit, ut cum animad-
verti oporteret, eorum interventu fie-
ret. Ipsi quoque de furibus, homicidis,
servis nequam iudicabant, & facinoris
convictos puniebant; unde & nomen
acceperunt. Nam *capital*, auctore Nonio,
capitis est periculum. Plautus *Menechmus*:
(*act. 1. Scen. 1.*)

*Nunquam hercle effugiet, tametsi ca-
pital fecerit.*

Ea judicia in foro Romano ad *Mæniæ*
columnam exercebant. Hinc Cicero in
Divinatione, de oratoribus ineptis &
quasi proletariis: *Vobis autem tanta in-*
opia

opia rerum est, ut mihi causam praripere conemini potius, quam aliquos à columna Mania vestri ordinis reos reperiatu. Idem in Cluentiana, de Q. Manilio Triumviro; Ex petulanti (inquit) atque improbo scurra in discordiis civitatis ad eam columnam, ad quam multorum sæpe conviciu perductus erat, cum suffragiis populi pervenerat.

Creati sunt primum, quantum ex xi Livii libro videre est, M' Curio Dentato, P. Cornelio Rufino Consulibus, ab Urb. Cond. CD LXIV. Fenestella (*is Floccus est.*) & cum secutus Raphael Volaterranus successisse eos existimant in locū Duumvirū capitaliū, quos à Tullo Hostilio in Horatii paricidii rei iudicio institutos, postea res capitales iudicasse, notum est. Verum hos M. quoq; Tullii temporibus maiestatis iudicia exercuisse, nemo ignorat, qui ejus Orationem pro C. Rabirio perduellionis reo legerit. ex qua cognoscimus eum à Duūmviris condemnatum, provocatione ad populum certavisse: quod Lege perantiqua, quæ apud Livium extat, fieri licebat. Diversos autē fuisse, ex eo quoque intelligitur, quod Duumviri sorte ducebantur: Triumviri suffragiis populi creabatur: illud ex Suet. colligere licet; hoc supra Ciceronis verbis planum fecimus. Rarum tamen fuisse

Duûmvirale iudicium, nec nisi in tristissimis causis usurpatum, in eadem Oratione ostenditur, eo loco, quo *verba solennia, quæ horrendi carminis fuere, non solum tenebris vetustatis, sed quoque luce libertatis oppressa esse, ait.*

XVI.

Triumviri nocturni.

T*Triumviri nocturni* vigilias noctu in Vrbe circumibant, & ad incêdia orta concurrebant. Erant dignitatis minimæ; ideo si parum strenue suo munere fungerentur, puniebantur. Sic Tacitus, quod incendio restinguendo; Val. Maximus, quod excubiis obeundis parum diligentes fuissent, à populo damnatos referunt. Labor, ut *Compitales* eos quoque dictos fuisse existimem, idque ex Padiani verbis, qui servum Milonis dormientem in taberna deprehensum, & ad *Triumvirum Compitalem* perductum scribit. nisi forte magisterio vicorum *Tres viros* functos, & *Compitales* quoque nominatos, quod compitalicios ludos ederent, arbitramur. Sed prior opinio magis mihi arridet. In illorum locum à Divo Augusto nocturnæ excubiæ vigilesque ad incendia instituti sunt: fuitque Præfecti vigillum.

DE MAGISTR. POP. ROM. 357
gilum magna, & secunda ab Urbis Præ-
fecto dignitas.

XVII.

*Triumviri Monetales &
Mensarii.*

T*riumviri Monetales* omnis generis
monetæ, & formæ cuforibus præ-
rant. Itaque *aræ, argenti, atque auri flato-*
res à Pomponio I.C. (l. 2. ff. *De Orig. Iur.*)
nominantur. Iidem qui hi, aut certe non
multum diverſi, videntur fuiſſe *Trium-*
viri Menſarii, quos propter penuriam
argenti bello Punico ſecundo creatos in-
venio. Sic dicti fuerunt, quod *menſis*
cum ære in foro poſitis, vel acciperent
Reipublicæ nomine, vel expendere pec-
cuniam. quales apud Tennitas quoque
fuerunt Quatuorviri Menſarii, ſine qui-
bus nummum nullum Tenni publice
moveri poſſe, Cicero pro Flacco auctor
eſt. In anguſtiis ærarii pecuniam mu-
tuam à privatis accipiebant, poſtea-
que reddebant, rationes accepti & expenſi
in tabulas publicas Scribæ referebant. Li-
vius lib. xxvi: *Senatu inde miſſo, pro ſe*
quiſque aurum, argentum, & æs in publi-
cum conferunt, tanto certamine iniecto,
ut prima inter primos nomina ſua vellent
in publicis tabulis eſſe, nec Triumviri
Z 3 accipien-

358 IANI GVLIELMI
accipiendo, nec Scriba referendo sufficerent. Fuērunt & Quinque viri mensarij, extraordinarius Magistrat⁹, & cuius una omnino, quod sciam, in Historia Romana multo ante Triumviros creatos extat mentio, apud Livium lib. vii. rem scēnēbrem levavere, impeditioribus nominibus aut ex ærario dissolutis, aut æquarum existimatione liberatis. [P. Valerio Publicola & C. Marcio Rutilio Coss. Anno V. C. cdi.]

XVIII

Magistri vicorum.

Magistri vicorum è plebe cujusq; viciniaz legebantur, qui tuerentur vicos in quos urbem antiquitus descripserant. Ludos quoque compitalicios, quibus per compita tota urbe supplicabatur, faciebant. quos ludos pestilentiaz causa bello Punico secundo primum factos, & deinde lege lata ut in perpetuum in statam diem voverentur, quotannis celebratos Livius lib. xxvii memoriaz prodidit. Infimum hoc genus Magistratum Urbanorum fuisse idem alibi scribit: prætextæ tamen jus illis fuisse permissum, nec ut vivi solum haberent tantum insigne, sed etiam ut in eo cremarentur mortui.

XIX. MA-

XIX.

MAGISTRATUS EXTRA-
ORDINARI.*Decemviri legibus scribendis.*

DEinceps eos Magistratus trademus, qui aut cito è Republica sublati fuere, cum annui essent; aut non, nisi re cogente, creari solebant. In illis *Decemviri & Tribuni militum Consulares*, in his *Triumviri coloniis deducendis*, *Præfetus urbis atque annonæ* præcipue numerantur.

Ad Decemviros à Consulibus; quemadmodum ab Regibus ante ad Consules venerat, translatum fuit imperium. Mutationis causam lex Terentia, de creandis Quinquевiris legibus consulari imperio scribendis lata, præbuit. Ea primum à C. Terentio Arsa Tribuno plebis promulgata, ac deinde per annos decem variè jactata, tandem effecit, ut missis legatis Athenas, qui leges Solonis describerent, & aliarum Græciæ civitatum instituta, mores, juraque noscerent, iisque reversis, referente P. Sestio Consule, Decemviri legibus scribendis in annum unum crearentur, absque provocatione, neve quis alius eo anno

magistratus esset. li decimo die jus populo singuli dicebant. eo die penes Præfectum juris fasces duodecim erant, collegis novem singuli accensi apparebant. Dein propositis decem Tabulis, cum duæ adhuc deesse viderentur, quibus adjectis absolvi posset velut corpus omnis juris Romani, iterum in annum insequentem alii creati: qui cum multa nefaria commisissent, & nulla comitiorum mentione habita, continuare potestatem, & tyrannidem occupare conarentur; tandem ob vindicias Virginii cujusdam filię secundum servitutem datas ab Appio Claudio, qui seipsum Decemvirum refecerat, cōsensu populi magistratu abire coacti sunt. Fuit hæc Reipublicæ mutatio minus insignis; quia nō diuturna. nam intra triennium Decemviri & instituti sunt, & sublati. Primi & Patricii & Consulares omnes fuere: ex posteriorib⁹ tres plebei. Creatos eos primum anno Urb. Cond. cccii, Livius & Solinus scribūt; M. Varro, ccciii. Leges duodecim Tabularum promulgarunt; quas *finem equi juris, accitis quæ usquam egregia*, Tacitus nominat: *quod leges secuta aut per vim, aut iniquis de causis, lata sint* Livius in immenso aliarum super alias acervatarum legum cumulo fontem omnis publici privatiq; juri esse testatur.

XX.

XX.

Tribuni militum Consulares.

T*Ribuni militum consulari potestate* Rempubicam pro Consulibus complures annos administrarunt. Creati primum sunt anno Urb. Cond. cccx. cum, promulgata lege, ut Consul alter ex plebe fieret, Patres, veriti ne ea lex se invitis perferretur, concessissent, ut Tribuni militum consulari potestate promiscue ex patribus & plebe crearentur. quod jus sero demum plebes usurpavit; contenta eo, quod sui habita ratio esset. Initio tres, deinde quatuor, mox sex, demum octo facti sunt. Pomponius l. C. (l. 2. ff. *De origine Juris*) interdum vicenos fuisse, interdum plures, unus omnium veterum Scriptorum prodidit. nisi tamen ibi, pro *viceni* *seni* erit reponendum: quod jam olim G. Budæus præclare annotavit. Quæ collegarum multitudo fecit, ut quamvis omnia & jura & insignia Consulum haberent: tamen neque potentia, neque dignitate pari præditi viderentur. Ideo *Proconsularem imaginem* eos, Tribunus plebis apud Livium, veluti contemnens, nominat: & P. Manilius Dictator negat Magistri equitum majus, quam Tribuni Consularis imperium

Z 5

rium esse, cum vellet ostendere, eum à Consule dignitate superari. Creari desistere anno Urb. Cond. cccLxxxviii. quo anno primus è plebe Consul factus est L. Sextius.

XXI.

Triumviri coloniis deducendis.

Triumvirum, qui coloniis deducendis fiebant, primum apud Livium mentio extat lib. iv. isque Magistratus fere semper postea fiebat, quoties Romani plebem urbanam, aut veteranos milites, vel augendæ sobolis, vel præsidii causa, in colonias mitterent. Creabantur modo à Consule, modo à Prætore: & potissimum ii, qui ab integritate & justitia maxime commendabantur.

Officium eorum erat locum urbi condendæ deligere, operi maturando præesse, colonis jura describere, & agrum publicum equiti, & pediti; simplum huic; illi duplum, æquis portionibus dividere: ad quæ perficienda in triennium imperium habebant. Et erat ea administratio initium quoddam dignitatis, firmitas potentia, atque veluti gradus ad ampliores honores petendos. Ab his non dissimilis fuit *Quinquevirum* & *Decemvirum* functio, quos ad agros publicos dimitte-

DE MAGISTR. POP. ROM. 363
dimetiendos atq; militib⁹ veteranis divi-
dendos creatos, semel atq; iterum legim⁹,

XXII.

Praefectus Urbis.

QVos Praefectos Urbis Historiae Roma-
nae Scriptores Latini omnes; Graeco-
rum nonnulli Urbis custodes nominant.
Et Iuvenalis Satyra XIII:

— *qua custos Gallicus urbis.*
Vsque à lucifero donec lux occidat,
audir.

Stadius Papinius, & C. Albinovanus, ejus
nominis rationem quoque reddunt,
Ille sic:

Quem penes intrepida mitis custodia
Roma.

Hic ita, de C. Cilnio Mæcenate:

Num minus urbis erat custos, & Casa-
ris hospes?

Num tibi non tutas fecit in urbe
vias?

Eos sub Regibus, & Consulibus quoque,
quoties abessent, ad praesidium urbis re-
lictos, notum est; qui, dum ipsi abessent,
imperium summum haberent: praesidia
ad tuendam urbem disponderent: sena-
tum vocarent: jura civibus redderent.
Sub Imperatorib⁹ in perpetua fere pote-
state erant; neq; magistratû, nisi offenso
Prin-

Principe, deponabant. Sed præstat, (opinor) ipsis C. Taciti verbis, quæ in Annali vi leguntur, altius & originem & officia hujus Magistratus repetere: *Antea (inquit) profectus domo Regibus, ac mox Magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet, ac subito mederetur. Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullio Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Sp. Lucretium impositos, dein Cōsules mandabant, duratque simulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui Consulare munus usurpet. Caterum Augustus bellis civilibus, Cilnium Macenatum equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum positus, ob magnitudinem populi, & tarda legum auxilia, sumpsit è Consularibus qui coerceret servitia, & quod civium audacia turbidum, nisi vim metuat. Proximusque Messala Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quanquam provec̃ta ætate, egregie toleravit. Dein Piso viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto senat⁹ celebratus est. Ex quo Taciti loco & illud elicikur, Cæsarum temporibus duos Præfectos urbi fuisse & alterum Latinarum causa relictum, quem dignitate vix Senatoria*

DE MAGISTR. POP. ROM. 365.
natoria fuisse præditum Agellius tradi-
dit; alterum qui Urbis custodiæ præerat.
quæ potestas, continua, sicuti diximus,
plerumque erat, & prope secundum à
Principe locum obtinebat.

XXIII.

Præfectus Annonæ.

P*Præfectus Annonæ* quo munere functus
fuerit, ex ipso nomine satis apparet.
Eum primum Romæ L. Minutium factum
Livius scribit. Neque postea is Magistra-
tus, nisi fame cogente, & in incertum quo
ad res posceret, creatus est. Frumentum
missis circa finitimos populos legationi-
bus coëmebat, emptum populo vende-
bat: frumentarios ob compressam an-
nonam ad populum accusabat, damna-
batque. quæ alias ad Ædilium curatio-
nem prope omnia pertinebant.

XXIV.

MAGISTRATUS MIL- TARES.

Dux. Imperator. Proconsul. Proprator.

Deinceps de Militaribus dignitatibus
dicendum. in quibus principem lo-
cum obtinet is, cujus ductu bellum ad-
ministra-

ministratur, quem ducem Romani nominabant. Livius lib. iv: *Ea rite opima spolia habentur, quæ Dux Duci detraxerit: nec Ducem novimus nisi cujus auspicio bellum geritur.* Idem, si bene Rempublicam gessissent, *Imperatores* à legionibus salutabantur. quem priscum erga duces honorem fuisse Tacitus ait, ut gaudio & impetu victoris exercitus conclamarètur. *Imperatoris autem nomen maximum Romæ esse* apud Livium Scipio dicit. In ejus verba milites jurabant, jussu se illius conventuros, nec injussu abituros. Victoriæ adepti, literas laureatas, rei bene gestæ indices, ad senatum mittebant. Fasces quoque laureatos præ se ferebant: eosque demum Romæ in Capitolio acto honore deponebant. Deligebantur Duces à populo Romano, aut Consules & Prætores; aut ex consulatu & prætura; aut pro consulibus & prætoribus; aut peculiari cū magistratu. De consulibus & prætoribus supra diximus. Proconsules erant, qui in provincias consulari cum imperio mittebantur: quemadmodum Proprætores, qui prætorio. Itaque illi consularia; hi prætoria ornamenta omnia habebant. Fasces quoque proconsules xii habuisse ex Plutarcho videre est, licet illis solos vi Fenestella attribuat. Creabantur vel ex consulatu & præ-

prætura; quod pateſcentibus provinciis obſervatum eſt; ut quo quique anno Conſules fuiſſent, ſequenti Proconſules remanerent: vel ex inferioribus magiſtratibus, aut etiam privatis. Salluſtius in Catil. Piſo in citeriorem Hiſpaniam queſtor pro prætorè miſſus eſt. Sic P. Scipio, & Cn. Pompeius privati, ille ædilitate curuli; hic ætate nondum ſenatoria, in Hiſpanias cum conſulari imperio miſſi. Deniq; L. Martius eques Romanus, qui magnis rebus geſtis, Proprætor, ſenatui ſcripſerat, non propterea offēdit homines, quod cum titulum honoris uſurpaſſet: ſed quod rem mali exempli eſſe arbitrarentur, imperatores legi ab exercitiis, & ſolenne auſpicatorum comitiſſionum in caſtra & provincias, procul ab legibus magiſtratibusq; ad militarem temeritatem transferri. In magiſtratu autem neque Proconſules neque Proprætores eſſe dicuntur; ſed in imperio tantum. Cicero De Divinat. II. Bellicam rem adminiſtrari majores noſtri niſi auſpicato noluerunt. quam multi anni ſunt, cum bella à Proprætoribus, & Proconſulibus adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Neque enim niſi magiſtratus habent auſpicia, vel majora, ſi majores; vel minora, ſi minores eſſent. Ideo P. Scipio, tota Hiſpania ſub ditionē populi
 | Romani

Romani redacta, triumphum pertinaciter non petiit, quia neminem ad eam diem triumphasse, qui sine magistratu res gessisset, constabat. Quod intelligendum est de iis, qui extraordinario cum imperio Procons. res gessissent: qualis primo fuit T. Quinctius anno Urb. Conditzæ cclxxxix. Nam ex iis qui prorogatum ex Consulatu imperium obtinuissent primus Q. Publius Philo diu ante triumphaverat. Livius VIII: *Actum cum Tribunis est, ad populum ferrent, ut, cum Publius Philo consulatu abisset, pro consule rem gereret quoad debellatum cum Gracis esset.* Et paulo infra: *Duo singularia hac ei viro primum contingere, prorogatio imperii ante in nullo facta, & actio honore, triumphus.*

XXV:

Duumviri Navales.

Duum viros Navales classis ornandæ reficiendæque causa aliquoties creatos legimus. Imperium maritimum habebant, ut maria, maritimaq; loca tuerentur, & à piratarum atq; hostium incursionibus defenderent. Primum instituti sunt an. V.C. cdxliii, ex rogatione M. Decii Tribuni plebis. Livius xli: *Adversus Illyriorum classem creati Duumviri*

virī Navales erant, qui tuendam viginti navibus mari superiore Anconam velus cardinem haberent. inde L. Cornelius dextra litora usque ad Tarentum, C. Furius lava usque ad Aquileiam tueretur.

XXVL

Tribuni Militum.

T*Ribunorum Militum* prima mentio apud Livium fit libro tertio; in secessione plebis ob Decemvirum tyrannidem: quæ ne sine capite esset, auctore L. Virginio, placuit decem creari, qui summæ rei præessent, militarique honore Tribunos militum appellari. Eorum deinde duo facta sunt genera: Ruffuli alii dicti, qui in exercitu creari solebant; alii Comitiiati, qui Romæ comitiis Curiatibus suffragio populi designabâtur. Initio & hos Imperatores faciebant: sed postea à populo id imperium dari cœptum est anno Urb. Cond. CDXLIII. idque post annos quadraginta novem plebes iterum scivit, ut Tribuni militum senideni in quatuor legiones à populo crearêtur. Demum viginti quatuor eligebâtur, auctore Polybio: primo quatuordecim ex iis, qui annua stipendia quinq; fecissent: decem ex iis, qui decem; equites quidem quatuor, pedites sex. Ac quoniam qua-

A a tuor

tuor legionibus Romana res gerebatur, quadrifariam in singulas legiones dividuntur, attribuunturque è junioribus quatuor primum lecti, primæ legionis; tres proximi, secundæ; quatuor sequentes, tertiæ; tres postremi, quartæ. At è decem majoribus natu primi duo, primæ legionis; tres secundi, secundæ; duo proximi, tertiæ; tres ultimi, quartæ.

Officium ipsorum erat, centurionib⁹ quid facto opus sit imperare, *milites in castris continere, ad exercitationem producere, claves portarum suscipere, vigiliis interdum circumire, frumentationibus commilitonum interesse, frumentum probare, mensura [in ff. est, mensorum] fraudes coercere, delicti castigare, principis frequenter interesse, querelas commilitonum audire, valetudinarios inspicere.* [Hædonus Macer I. C. ff. lib. 49. tit. 16. l. 12. ex ejusdem libro primo De re militari.]

Græci χιλιάρχος nominant, vel ad militum etymon, quos à mille quidam deducunt, respicientes; vel quod mille viris & decé centurionib⁹ præfecti essent.

Quoniam vero viros fortes esse, qui hunc honorem caperent, oportebat; & multitudo in eligendo sæpe errabat; difficilioribus Reipublicæ temporibus ex Sc. ad populum ferebatur, ne Tribuni militum eo anno suffragiis crearentur:

sed

DE MAGISTR. POP. ROM. 371
sed Consulum Prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque esset.

XXVII.

Centurio.

Centuriones à militum numero, cui in militia præerant, dictos Nonius scribit. ii militum quasi magistri quidam & iudices erant. Nam & exercebāt eos in armis, & litigantium causas dijudicabant: quod Lex antiqua Camilli non permetteret, militem vocari ad iudicium extra vallum, neque ad aliam iudicem, quam centurionem. Iuvenalis Sat. xvi:

Bardiæ iudex datur hæc punire volenti

Calceus, & grandes magna ad subsellia sura,

Legibus antiquis castrorum, & more Camilli

*• Servato, miles vallum ne litiget extra,
Et procul à signis. iustissima centurionum*

Cognitio est igitur de milite. —

Gestabant in castris bardocucullum, vestem Gallicam & militarem: item caligas, hoc est, calceos multis atque acutis clavis suffixos. Verū hæc ipsis cum reliquis militib⁹ erant communia. Peculiare

A a 2 habet

habebant insigne, Vitis gestamen, ad milites in officio continendos. Silius Punicorum III:

— Levinus ab alto

Priverno, Latia vitis prae signis honore.
Milites ob leviora delicta vitibus cadebant. Tacitus Annali primo: Centurio Lucilius interficitur, cui militaribus fucetis vocabulum. Cedo alteram, indiderant; quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat. Non erat autem ea poena ignominiosa, si Plinio credimus, qui lib. xiv. cap. i. de vitibus loquens, *Inserta*, inquit, castris summam rerum imperiumque continent. centurionum in manu vitis & optimo premio tardos ordines ad lentas perducit aquilas: atque etiam in delictis poenam ipsam honorat. Livius lib. LVII, de Scipione: *Quem militem extra ordinem apprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, fustibus cecidit. Si miles vitem tenuit, militiam mutat; si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur*, auctore Marciano IC. in Digestis. [Immo non Marciano auctore sed Macro IC. lib. 11. De re militari, ff. lib. 49. tit. 16. l. 13. §. 3.]

De centurionat⁹ agendi, hoc est, centurionum eligendorum atque probandorum consuetudine, Tacitus his verbis scribit:

scribit: *Centurionatum inde egit. citatus ab Imperatore nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum qua strenue in praeliis fecisset, & cui erant donaria militaria; edebat.* Si tribuni, si legio industriam innocentiamque approbaverant, retinebat ordines: ubi avariciam aut crudelitatem consensu objectavissent, solvebatur militia. Eligebatur autem robustus imprimis, unde Iuvenalis (*supra ex Sat. 16.*) *grandes furas; tum horridus & incultus,* unde Persius (*Sat. 3.*) *hircosam gentem centurionum* dixit: denique talis, qualem M. Cato militem optabat, qui non manu tantum strenuus verum & vocis sono & aspectu hosti terribilis esset.

XXVIII.

MAGISTRATVVM MINISTRI.

Ministri Magistratum communi omnes nomine *Apparitores*, dicti videntur: quod magistratibus præsto essent, eorumque iussa ac nutus expectarent. Nam hoc *apparendi* verbo significatur, etiam apud Virgilium *Æneid. xii:*

Hæ Iovis ad solium, sævique in limine regis

Apparent. —

Livi⁹ *ii: Viginti quatuor lictores apparere Consulibus, & eos ipsos plebis homines.* l. 16.

A a 3 Valer.

Valer. Maximus lib. II, cap. I: *Quod cum filius sensisset, proximo lictori, ut sibi appareret, imperavit*, hoc est, ut Livius explicat, animadverteret, vel suo officio fungeretur. Hinc *apparituram facere*, apud Suetonium in Orbilio Grammatico, est Magistratibus ministrare: quod primo ingenui è plebe homines, mox servi publici aut liberti factitabant. Erant autem complures, nec unius omnis generis: præcipui, quorum scriptores meminere, fuerunt *Scriba, Lictores, Viatores, Accensi, Statores*: de quibus deinceps ordine dicemus.

XXIX.

Scriba.

Scribæ Magistratuum acta & rationes in tabulas publicas referebant: legis promulgandæ verba recitanti præconi subijciebant: Censoribus in lustro condendo solenni precationis carmine præibant. quæ officia dum præstarent, *scriptum facere*; cum deponerent, *scriptu se abdicare* dicebantur. Ordinem scribarum honestum fuisse, quinto accusationum libro Cicero ait: quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ, periculaque magistratuum committerentur. Idem annulis aureis ab Imperatoribus in concione

DE MAGISTR. POP. ROM. 375
 cione sæpe donatos scribit. Plutarchus
 auctor est, leges omnes & monumenta
 publica ita habuisse cognita ut homines
 adolescentes, rerumq; imperitos, magi-
 stratum adeptos, ipsi plane gubernarent:
 atque suo arbitrio regerent. C. Flavius ex
 Scriba Ædilis curulis factus est. quod ta-
 men adeo indigne & Patricii & Equestris
 plebs tulere, ut insignia ordinis abjice-
 rent. Faciebant autem scriptum non so-
 lum ingenui & liberti, sed & servi, ut ex
 Cicerone patet, Epist. Famil. v. xx: *Accept*
librum à servo meo scriba. Itaque idem,
apparitores parva populi mercede condu-
ctos nominat. Et Æmilius Probus (aut po-
 tius Cornelius Nepos) in Eumene: *Ita-*
que cum habuit, inquit, ad manum scriba
loco: quod multo apud Graecos honorifi-
centius est, quàm apud Romanos, nam apud
nos revera, sicut sunt, mercenarii scriba
existimantur. at apud illos è contrario
nemo ad id officium admittitur, nisi ho-
nesto loco, & fide industria cognita.

XXX.

Lictores.

Lictorum collegia Romæ fuisse Pedia-
 nus prodidit; ex quibus deligeban-
 tur, qui cum fascibus Magistratus an-
 tecederent, & illorum jussu plagas de-
 linquentibus ingererent. Sic dictos Tiro

A a 4

Tullius

Tullius existimavit à licio vel lino. Licio enim transverso, inquit, quod linum appellabatur, qui magistratibus præministrabant, cincti erant. cæteri à ligando derivant: quod cum magistrat⁹ populi Romani virgis quempiam verberari iussissent, crura ejus & manus ligari vincirique à viatore solita sint,isque qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. hinc apud Ciceroem, & Livium: *Lictor colliga manus*. Nonius carnificis officio functos antiquitus retulit, & Cicero Accusationum septimo: *Ianitor carceris, carnifex pratoris, mors terrorque sciorum & civium, lictor Sextius*. Ita ne cives quidem fuerunt. nam carnificem Censoriæ leges non modo foro, sed etiam urbis domicilio carere voluerunt.

XXXI.

Viatores.

Viatores, auctore Festo, sic dicti, quod initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam urbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur à Magistratibus, & frequēs eorum erat ab agris ad urbem via. Cū quo consentiens
Cicero

Cicero, à villa, inquit, in senatum accer-
sebantur & Curius, & ceteri senes: ex quo,
qui eos quoque accersebant, viatores no-
minati sunt. Plinius l. xlii. c. iiii: *Aranti*
quatuor sua jugera in Vaticano Cincinna-
to viator attulit Dictaturam, ut tradit
Norbanus, nudo plenoque pulveris etiam-
num ore. cui viator, Vela corpus, inquit,
ut proferam senatus populi que Romani
mandata. Tales tum etiam viatores
erant: quibus id ipsum nomen inditum
est, subinde ex agro senatum ducesque
accerseantibus. Ex quibus locis manife-
stum fit, viatores eosdem initio, quos
accensos & præcones, fuisse: postea id
nomen minorum magistratuum ut Tri-
bunorum plebis & Aedilium apparitori-
bus est attributum. Livius ii: *Ardens*
igitur ira Tribunus viatorum mittit ad
Consulem; Consul lictorem ad Tribunum.
Idem lib. xxx: *Pecuniam ex arario scriba*
viatoresque adilitii clam egeßisse per in-
dicem comperti, damnati sunt.

XXXII.

Accensi.

Accensi ab acciendo sic nominati, quod
ad res necessarias sæpe accirètur. Hi,
quemamodum & præcones, populum
ad comitia convocabant. Erant & alte-

A. a. § rius

378 I. GVLIEL. DE MAGISTR.
rius generis Accensi in exercitu, adjutores centurionum & decurionum, qui illis impeditis vicariam operam præstarent. quos Optiones postea, quod Centurionum arbitrio cooptarentur, & honorem ipsum, Optionatum dixere. Allusit huc Plautus in Asinaria: (*Act. 1. Sc. 1.*)

Tibi optionem sumito Leonidam.

XX XIII.

Statores.

Statores à sistendis reis Budæus deducit. ii erant Consulum atque aliorum jura reddentium nuncii quidam: Proconsulū quoque veluti tabellarii. Cicero Epist. Famil. II, XV: *Literas à te mihi statortuus reddidit Tarfi.* Ibidem XVII: *Existimaui tamen faciendum esse, ut ad te statores meos & lictores cum literis mitterem.*

F I N I S.

Ritus

Ritus aliquot Consulares

E X

P. OVIDII NASONIS

EPISTOLAR. PONT. LIB. IV.

*Elegia III.*Ad Sextum Pompeium, Consulem
designatum.

Consule Pompeio, quo non tibi cha-
rior alter,
Candidus & felix proximus an-
nus erit.

Dixit, & ut lato Pontum rumore replevit,
Ad gentes alias hinc dea vertit iter.
At mihi dilapsis inter nova gaudia curis,
Excidit asperitas hujus iniqua loci.
Ergo ubi Iane biceps longum reseraveris
annum.

Pulsus & à sacro mense December erit:
Purpura Pōpēium summi velabit honoris,
Nec titulus quicquam debeat ille suis.
Cernere jam videor rumpi pæne atria
turba,

Et populum ladi deficiente loco.
Templaq; Tarpeia primum tibi sedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota deos,
Colla boves niveos certa prabere securi,
Quos aluit campis herba Falisca suis.
Cumq; deos omnes, tū quos impēsus aquos
Esse tibi cupias, cum Iove Cæsar eris;

Curia

*Curia te excipiet, Patresq; ex more vocatâ
Intendent aures ad tua verba suas.*

*Hos ubi facundo tua vox hilaraverit ore,
Utque solet, tulerit prospera verba dies,
Egeris & meritis Superis cum Casare gra-
tes,*

*Qui causam facias cur ita sape, dabit.
Inde domû repetes toto comitatè Senatus,
Officium populi vix capiente domo.
Me miserum, turba quod non ego cernor in
illa,*

*Nec possunt istis lumina nostra frui.
Qua licet absentem, qua possum mente
videbo:
Adspiciet vultus Consulis illa sui.*

E L E G. V.

Ad Sex. Pompeium, Cos.

A *Ut reget ille suas dicēdo jura Quirites,
Conspicuum signis cum premet altus
ebur.*

*Aut populi reditus possitam componet ad
hastam,*

*Et minui magna non sinet urbis opes.
Aut ut erunt Patres in Iulia templa vo-
cati,*

*De tanto dignis Consule rebus aget.
Aut feret Augusto solitam natoque sa-
lutem,*

Deque parum noto consulat officio.

E L E G.

ELEG. IX.

Ad Græcinum Consulem Designatum.

Vnde licet, non unde juvat, Gracine,
salutem

Mittit ab Euxini hanc tibi Naso vadis:
Missaque dū faciant auroram occurrat ad
illam,

Bis senos fasces quæ tibi prima dabit.
Et quoniam sine me tanges Capitolia Con-
sul

Et siam turba pars ego nulla tua: &c.
Dumque latus cinget sancti tibi turba Se-
natus,

Cōsulū ante pedes ire juberer eque, &c.
Quoque magis noscas, quam me vulgaria
tangunt,

Spektarem qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in sella nossem formata cu-
ruli,

Et totum Numida sculptile dentis opus
At cum Tarpeias esses deductus in arces,
Dum caderet jussu victima sacra tuo:
Me quoq; secreto grates sibi magnus agen-
tem

Audisset, media qui sedet ade, Deus.
Thuraque mente magis plena, quam lan-
ce dedissem,

Ter quater imperii lat⁹ honore tui. &c.
Mente

*Mente tamen, qua sola loco non exulat,
utar :*

*Prætextam, fasces aspiciamque tuos.
Hac modo te populo reddentē jura videbit:*

Et se secretis finget adesse tuis.

*Nunc longi reditus hasta supponere Iustri
Credet, & exacta cuncta locare fide:*

*Nunc facere in medio facundum verba
Senatu,*

*Publica quarentem quid petat utilitas.
Nunc pro Caesaribus superis decernere gra-
tes,*

*Albæ opimorum colla ferire bonum.
Atque utinam, cum jam fueris potiora
precatu,*

*Vt mihi placetur Principis ira, roges.
Surgat ad hanc vocem plana pius ignis ab
ara,*

*Detq; bonum voto lucidus omen apex.
Interea, qua parte licet, ne cuncta que-
ramur,*

*Hic quoq; te festū Consule tempus agam.
Altera latitia est nec cedēs causa priori:*

*Successor tanti frater honoris erit.
Nam tibi finitum summo, Gracine, De-
cemברי*

*Imperium Iani suscipit ille die.
Quæq; est in vobis pietas, alterna feretis.*

*Gaudia, tu fratris fascibus, ille tuis.
Sic tu bis fueris Consul, sic Consul & ille,*

Inque domo binus conspicietur honor.

Qui

*Qui quanquam est ingens, & nullum
Martia summo*

*Altius imperium Consule Roma videt:
Multiplicat tamen hunc gravitas auctoris
honorem,*

*Et majestatem res data dantis habet.
Iudicii igitur liceat Flaccoque tibi que
Talibus Augusti tempus in omne frui.*

*Consulem designare Imperator, sed
Scipionem & fasces dare Se-
natus solet.*

Fl. Vopiscus in Vita Aureliani.

Valerianus Augustus dixit: Gratias
tibi agit, Aureliane, Respublica, quod
eam Gotthorum potestate liberaisti. Abun-
damus per te prada, abundamus gloria, &
iis omnibus quibus Romana felicitas cre-
scit. Cape igitur tibi pro rebus gestis tuis
coronas murales quatuor, coronas vallares
quinque, coronas navales duas, coronas ci-
vicas duas, hastas puras decem, vexilla bi-
colora quatuor, tunicas ducales russas qua-
tuor, pallia proconsularia duo, togam præ-
textam, tunicam palmatam, togam pi-
ctam, subarmalem profundum, sellam ebo-
ratam. Nam te Consulem hodie designo:
scriptu-

*scripturus ad Senatum, ut tibi deputer
scipionem, deputet etiam fasces. Hac enim
Imperator non solet dare, sed à Senatu,
quando fit Consul, accipere Aurelianus di-
xit. Et ego, Domine Valeriane Imperator
Auguste, ideo cuncta feci, ideo vulnera pa-
tienter accepi, ideo & equos & cantherios
meos lassavi, ut mihi gratias ageret Resp.
& conscientia mea. At tu plus fecisti:
ago ergo gratias bonitati tuae, & accipio
Consulatum quem das, Dii faciant & Deus
certus Sol ut & Senatus de me sic judicet.*

E I N I S.

GEORGII VAVCHOPH

SCOTI

De

MAGISTRATIBVS

VET. POP. ROM.

TRACTATVS.

CONTENTA HOC LIBELLO.

- Præfatio de Reipubl. Rom. præstantia.*
Seçtio 1. De conditu Urbis Roma, & Pop. Rom. diuisione prima. Celeres.
Seçt. II. Senatus à Romulo institutus, Senatores, & eorundum varia appellationes. Patronorum & clientium officia. Civiles seditiones.
 III. *Comparatio status Optimatum & Plebeiorum.*
 IV. *Rex Romanus.*
 V. *Patricii genere & sanguine. Eorum calcei Alii è Plebe : & Quiritina jure donati.*
 VI. *Patricii per adoptionem.*
 VII. *Patricii degeneres, & plebeii.*
 VIII. *Vicus Patricius, & Palatina patriciorum habitatio.*
 IX. *Plebeii.*
 X. *Senatores.*
 XI. *Quomodo primi creati. Senatores.*

BB.

XII.

- XII. *Ætas legitima. Census Equestris, & opes. Insignia. Patricius plebey ordinis, &c. Pedary Senatores.*
- XIII. *Senatorum numerus.*
- XIV. *Senatus auctoritas, & munera.*
- XV. *Quando Senatus dignitas imminuta, & restituta denuo.*
- XVI. *Senaculum, & Senatorum locus auguratus.*
- XVII. *Quando Senatus convocari solitus.*
- XVIII. *Quomodo Senatus, & per quos convocatus. Deq; honore Consulis priore loco designati.*
- XIX. *Ritus in sententiis colligendis, & ferendis.*
- XX. *Quibus Senatum ingredi non licebat. De Papirio Prætextato nobiles & perlepidæ historia.*
- XXI. *Solennia in scribendis Senatuscōsultis observata. Differentia inter Senatus Decretum, & Consultum.*
- XXII. *Senatorum ornamenta, sive insignia, & dignitas.*
- XXIII. *Census Senatorum, Pauperes etiam in Senatum virtutem & continentiam à Censoribus lecti. Censorum munus. Præteriti Senatores.*
- XXIV. *Equester Ordo quando institutus, & Magistratui admotus. Publicani.*
- XXV. *Instituta Equitum Rom. solennia & ornamenta.*
- XXVI.

XXVI. *Plebs Rom. & misera ejus conditio.
Ad sedandam eam, novis rebus
studentem, cautela.*

XXVII. *Potestas plebeij ordinis, adepti De-
cemviratum, Consulatum, Di-
ctaturam, Auguratum, ceterosque
magistratus, & sacerdotia.*

XXVIII. *Quidolim vere Nobiles in Rep. Rom.
deque majorum imaginibus.*

XXIX. *De Novis hominibus, & obscuris.*

P R A E F A T I O

A D

GEORGIVM DVGLASSIVM,

ELINHELI

Apud Scotos Equitem illustrissimum.

Quatuor Respublicas prae cæteris
maxime celebres, ac moribus, in-
clytisque institutis insignes fuisse,
accepimus; utpote Cretensum, Athe-
niensum, Lacedæmoniorum, & Roma-
norum. Priores tres ante Romanam
Rempublicam floruerunt. Cretensis Res-
publica omnium antiquissima dicitur,
nobilitata legibus Radamanthi & Mi-
nois. Sed hic bene instituisse eam fertur.
Nam faciendis judiciis, & ferendis legi-
bus assiduus atque integer, per noven-
nium legibus emendandis operam na-
vavit. Atheniensis Respublica primum

B b 2

Dra-

Draconis legibus, non atramento sed sanguine scriptis; instituta est: deinde his propter nimiam asperitatem oblitteratis, Solon multo mitiores humanioresque dedit, & constituto Areopagitarum concilio, cives bonos mores edocuit. Lacedæmoniorum Rempublicam Lycurg⁹ inclitus legislator, senatum ex trecentis componens, regi, magistratibus, & populo peculiaria officia imponēs, ita instituit, ut Spartani legibus moribusque ab eo introductis utentes, annis fere DC in Græcia floruerint, cum æquitate, tum gloria: ubi vero ejus institutis neglectis, ad luxum, delicias, & pecuniarum aviditatem desciverunt; gloriam simul cum libertate amiserunt. Romanam autem Rempublicam superioribus pacis bellique legibus, ac disciplina longe præstantiorem, primus instituit Romulus, urbis conditor: eam deinceps præclaris institutis auxerunt Reges & Magistratus, æquitatis, honestatis, ac virtutis amantes. Qui ad se hæc magnopere pertinere semper existimabāt; primum utilitatem civium tueri, & ad eam quicquid agerent referre, obliti commodorum suorum: deinde totum Reipublicæ corpus curare, utpote senatum & plebem, pauperes juxta divites; ne partem aliquam corporis suæ curando curandoque, reliquas

desc.

defererent, neve parti civium consulendo, partem negligendo, seditiones & secessiones, discordiasq; civiles nunquam non pestíferas moverent: Præterea, domi militiæque cives ad virtutem cohortari, eis iusta, honesta, utilia, & quid oporteret facere, præcipere; præceptis non audientes, virgis aut securi punire; & quod his efficacius est, integræ vitæ & virtutis specimen in ipsis exhibere, id est, labore, sapientia, modestia, iustitia, continentia, frugalitate, ac fortitudine eos quib' præerant antecire. Nam magistratum, principum, & regum vita, mores factaque in omnium ita sunt oculis, ut quam facillime ab iis bona aut mala hauriantur. Quales enim summi in Republica, tales cæteri cives esse solent: Itaque meliores quidem cives leges scriptæ efficiunt; sed magistratus, principis, & regis vita, moresque, illos magis flectere, quam edicta valent. Siquidem bonum magistratum, principem, & regem, dicimus esse *ἐλέγοντα νόμον*, quod videat, moderetur, puniatq; delinquentes, nec sinat civem, quamvis nobilissimum, concivis, quamvis infimi, sanguinem haurire; vel eum injuria gravi afficere. Itaque cum fuerint boni Rom. reges, Romulus, Numa, Martius, Hostilius, Servius. Priscus; ma-

gistratus, ut Bruti, Horatii, Publicolæ, Agrippæ, Fabii, Cincinnati, aliique innumerabiles: boni quoque fuerunt præsci illi Romanæ civitatis cives. Quorum hæc erant: famem, sitim, frigus, calorem, laborem omnem, & militiæ duritiem tolerare: in prælio aut vincere, aut occumbere: domi militiæque bene parere magistratibus: alienam virtutem, quam vitia imitari, & virtutum omnium exempla imitatione quam dignissima edere. Quæ profecto nusquam plura majoraque, quam in Romanæ civitatis monumentis reperientur. An fortitudinem, justitiam, fidem, continentiam, frugalitatem, contemptum doloris ac mortis, divitiarum humanarumque rerum, melius alii docebant; quam Horatii, Mutii, Cincinnati, Fabii, Camilli, Catones, Scipiones, Reguli, Fabricii, Curii, Decii, aliique innumerabiles? Quantum enim Græci præceptis valent, tantum Romani (quod est majus) exemplis. Siquidem Athenienses sciebant crebris disputationibus, ac Philosophorum monitis, quæ recta essent & honesta, sed facere nequebant; ut dixit legatus ille Lacedæmoniorum, qui seni cuidam Atheniensi defessio suum in theatro locum concesserat, cum Atheniensium nemo ei assurgeret, aut senectuti reverentiam exhiberet. Nota est

est cæterorum Græcorum luxuria, atque
 defidia; quibus Lacedæmonios etiam
 adjungo, posteaquam contemptis Ly-
 curgi legibus cæterorum similes effecti
 sunt, qui antea cum Atheniensibus sæ-
 pius quam Græcorum reliqui præclara
 facinora edidisse traduntur. Priscos au-
 tem Romanos illos voco, qui ante Nu-
 mantiz ac Carthaginis excidium fuere.
 Quibus vita fuit sæpius in negotio quam
 otio; qui maluerunt hostem ferire, quam
 civem; magistratibus inermes parere,
 quam armati resistere; magistratus sine
 fuco ac fallaciis secundum leges petere,
 quam vi aut corruptelis cōtra leges oc-
 cupare; sobrie ac continenter, quam lu-
 xuriose ac insolenter vivere; de pauper-
 tate, quam cumulatis opibus gloria-
 ri. Vbi vero Pœnorum ac Numanti-
 norum timor sublatus est, atque Græ-
 corum luxuria, Macedonum gaza, A-
 siaticorum delicia civitatem invasere,
 tum Romani militiz asperitatem aver-
 sari, domi otium quærere, & luxu-
 riari; optimates tenuiorum commo-
 da non defendere, sed divellere; ma-
 gistratus ad suum quam publicum
 commodum cuncta agere, cives non æ-
 quitate sed vi continere, judicia præ-
 tio addicere, luxuriam tota urbe gra-
 vantem non dissuadere, sed alterius Re-

publicæ partis, videlicet plebis favorem corruptelis multifariis conciliare, ad potestatem ipsorum vel continuandâ, vel augendam, vel tuendam; inter magistratus quoque ipsos & cives, existeret graves controversiæ, nasci multæ injuriæ, fierique magnæ contentiones ob principatum cœperunt. Adhuc tamen usque ad Imperatorum ætatem pristinæ virtutis morumque vestigia aliqua nonnulli retinuerunt. Nam cum civium proscriptorum bona occupanda (bona malis artibus & scelere nefando capta) prædia amœna possidenda, locupletes domos diripiendas Romanæ plebi Marius dedisset & Cinna, vulgi etiam rudes animi ac humana soliti respectare, alienis laboribus partis adeo pepercerunt, ut nullus egens reperiretur, aut infimus qui de civili luctu fructum contrectare pateretur sibi concessum. Denique Imperatorum seculo in quos mores delapsus sit populus Romanus, qui

*Quondam armis terras, ratibusque
subegerat undas,
Atque iidem fines Orbis & Urbis e-*
tant,

declarant monumenta eorum, qui Cæsarum vitas descriptas posteritati reliquerunt. Certe quales scelestissimi ac impurissimi illi Imperatores; tales fuerunt
&c

& cives majorum disciplinæ prorsus immemores. Vnde merito sunc dicere potuerunt & ipsi cives :

Hei mihi quo Latin vires, Urbisque potestas

Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram?

Moribus antiquis stat res Romana virisque :

& ipsa Roma :

Armatis quondam populi, patrumque vigebam

Confiliis : domui terras, hominesque reuinxī

Legibus : ad solem victrix utrumque cucurri.

Postquam jura ferox in se communia Casar

Transulit : elapsi mores, desuetaque prisca

Artibus, in gremium pacis servile recessi.

Quare GEORGI DUGLASSI, Elinheli Eques illustrissime, non de Romanis, qui sub Imperatoribus jugo servitutis ac tyrannide pressi fuerunt, quorum mores non tantum legere me tæduit, verum & exscribere puduit; sed de statu illius Populi Romani, qui ante deletam Carthaginem, saltem ad tyrannicum Cæsarem dominatum vixisse dicitur, Tractatum

institui:quem in lucem jamprimum editum, tuoq; nomini dicatum ad te mitto. De tuis rebus gestis alias dicam. Nec hic in singularem tuam prudentiam ac rerum experientiam, vitæ integritatem, pietatem, fidem in Principes, humanitatem in omneis, excurram; ut facere solent pleriq; in suis nuncupatoriis scriptis, laudes eorum quibus aliquid dedicant, limato orationis stilo complectentes. Cæterum hoc unum abs te magnopere peto, ut qua hilaritate præsentem me amplexari sis solitus, eadem absentis libellum accipias; eumque vindices a calumniis illorum, qui sæpenumero me & Theonino dente lacerare, & ob ætatem nondum legitimam contemnere, & supra eam, quasi excelsa quædam agentem temeritatis insimulare haud desinunt. Ex Musco, XII August. anno Domini c1515 vc.

SECTIO I. Romulus' natus annos XIX, vel, ut alii volunt, XVIII, Urbis Romæ fundamenta jecit, anno Mundi secundum LXX Interpretum supputationem, 4580: secundum Hebræorum, 3214: secundum vero Origenis & Eusebii, 4450. septimæ Olympiadis anno primo, utpote post quatuor & viginti annos quam prima constituta fuerat. circa quod tempus Athenis principes, quos Archon-

Archontas seu Medontidas vocarunt, non pro toto vitæ tempore, ut antea, sed decennio regnare cœperunt; quorum primus fuit Charops. Post Trojanam ruinam, CDXXXIII. ante Christi nativitatem DCCLI. Fundamenta, inquam, jecit, XI Kal. Maii, hoc est, XX Aprilis inter secundam & tertiam horam ej⁹ diei. quo die, quia Natalis patriæ habebatur, sine sanguine sacrificabant, atque à pastoribus in agris Palilia celebrabantur;

Vrbi festus erat, dixerunt Palilia patres,

Hic primus cepit mox nobis esse dies.

Vbi autem Urbem in Palatino monte cœptam absolvisset, duo jugera virginitatis, non majorem modum, primincolis attribuit. Ille haud multo plures erant bis mille peditibus, & pauciores trecentis equites. Porro eos qui militari ætate erant, in legiones (inde dictas, quod pugnares belloque apti ex omni multitudine legerentur) distribuit: Reliqui populi nomine censebantur, & Demotici sive plebei vocabantur. Vniversam multitudinem in triginta curias distribuit, quo per curiarum sententias Reip. curam expediret: quibus qui præerant, Curiones dicebantur: easque virginum Sabinarum raprarum nomine nominavit. Similiter apud Græcos plebs in phratias sive locchos dividebatur, & præfectos suos habebat

bebat phratriarchos sive lochages. Ex singulis xxx. curiis denos armatos, ad custodiam corporis, cum in pace tum bello, Romulus elegit, quos vel à celeritate opis ferendæ, vel à Celere eorum tribuno, Celeres appellatos esse fama est, quorum aili equites, alii pedites fuerunt, si Dionysio credendum, quique per urbem hastati Regem comitabâtur, & iussi mandata obibant: in militia vero ante signa veluti protectores collocati, prælium primi inibant & postremi se recipiebant. Hunc morem Romulus à Lacedæmoniis accepisse videtur: quandoquidem apud illos fortissimi ac generosissimi quique juvenum erant in custodia regia, quibus in pugna Reges utebantur protectoribus, equestri atque pedestri prælio idoneis.

SECTIO II. Romulus populo in curias distributo, centum, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, quique genere, prudentia, instituto vitæ, virtute, atque divitiis excellabant, Reipublicæ causa delegit. quos vel ab ætate Senes, (unde Senatores) vel honore, vel curæ similitudine, vel à patrocínio & ope ferenda, vel quod patres suos demonstrare possent, nobili quisque ortus genere, vel à comite quondam Evandri, qui Patroni nomen meruerat, quod

quod imbecillorum curam gessisset, eis-
que præsidio fuisset; Pættes appellavit.
Propterea variis nominibus à Scriptori-
bus vocantur: ut Senatores, Patres, Pa-
troni, Patricii, Consiliarii, Cōscripti, Al-
lecti. Senatores à senectute: Patres quod
paterno studio Reipublicæ curam susci-
perent, tenuioribusque agrorum partes
seu liberis propriis attribuerent: Patro-
ni, quod præsidium ac opem inferiorib⁹
ferrent: Patricii, quod Patribus essent
orti: Consiliarii, quod civibus & Reipu-
blicæ consulerent: Cōscripti, quod scri-
ptis essent adnotati: Allecti vero, quod
propter inopiam senatorii ordinis, ex e-
questri ordine in Senatorum ordinem
adsumpti essent. Ovidius ab ætate & se-
nio Senatores, Patresque dictos putat:

*Nec nisi post annos patuit tunc curia
feros,*

Nomen & ætatis mite Senat⁹ habet.

*Romulus hoc vidit, selectaque corpora
Patres*

*Dixit: ad hos Urbis summa relata
nova est.*

Dionysius arbitratur Patres dictos pro-
pter & ætatem, & generis nobilitatem,
& quod haberent liberos: unde illorum
filii (Atheniensium more, qui summo
loco natos eupatridas, obscuro/agroicos
vocarūt) Patricii dicebantur. Athenien-
ses

ses enim bifariam distincta multitudine, patricios nuncupabant ex claris ortos familiis & potentes opibus, penes quos fuit Reipublicæ gubernaculum: cæteros vero cives, rusticos & agresteis, quibus nullum erat in civitate suffragium. Id intelligi debet de Atheniensium Reip. statu, qui Romuli tempore florebat. Siquidem post, non penes optimates & illustres, sed plebem, obscuros & infimos quosque, fuerant suffragia & civitatis regimen. Verum ex Plutarchi & Zonaræ sententia, is probabilius sentire, ac proxime ad Romuli mentem accedere, videri queat, qui eum nomine Patriciorum & Patrum significare voluisse crediderit, principibus & potentissimis civitatis, humiliores patria cura complectendos esse, simulq; plebem eo perducere studuisse, ne superiorum ac primatum honoribus invideret, sed faveret potius iis, quos Patres & putaret, & appellaret. Sic Plutarchus: Illud mihi probabilius videtur, si quis opinetur Romulum decrevisse, primores & potentes oportere paterno officio & indulgentia, humiliorum causam in fidem suam curamque suscipere: simulque quo cæteros edoceret, ut tutiorem sibi vitam in eorum præsidio vivendam statuerent, neque quibus virtute cederent,

rent, eorum honoribus angerentur, sed benevolo & amico animo in eos forrent, Patresque illos honoris gratia appellarent, & esse opinarentur, idcirco eo nomine appellasse. Hinc Festus Patres senatores ideo appellatos ait, quia agrorum partes, tenuioribus ut liberis propriis attribuebant. & omni fere Reipublicæ Romanæ tempestate, exteræ nationes devictæ, aut societate conjunctæ, ex senatorio ordine patronos sibi solebant adoptare, & duces eos, & salutis bonorumque defensores, nominare, Romulus certe ne qua invidia inter proceres & inferiores oriretur, commendavit Patriciis plebeios, optione cuique & vulgo data, ut quem vellet patronum sibi legeret, atque tutelam pauperum ac humilium patronatum nominans, commoda utrisque officia addidit. Quæ hujusmodi fuisse cum Plutarcho Dionysius tradit: Patronos oportebat clientibus respondere de jure, cujus illi rudes essent, & absentium æque ac præsentium curam gerere, facientes quicquid pro filiis parentes solent facere. Quod ad pecunias & contractus pertinet, & lites pro affectis injuria clientibus suscipere, si quis præter pacta detrimentum acciperet, & sustinere accusatoris impetum: & ut compendio dicam, quietem eis, qua

qua maxime opus haberét, parare à privatis, publicisve negotiis. Vicissim clientum erat, patronos juvare elocantes filias, si his parum esset pecuniæ, & ab hoste captivos redimere, vel ipsos, vel eorum filios; privatarum quoque litium perditarum æstimationes, & multas publicas pecuniarias pro eis solvere, idque sumptu proprio, non quasi fœnoris loco, sed ad referendam gratiam: publicorum quoque impendiorum, quæ magistratum honorumve causa fiunt, esse participes, non secus quam conjunctos genere. Commune autem utrisque erat, ne fas esset alteris accusare alteros, aut adversum dicere testimonium, ferre suffragium, aut censei inter inimicos. Quod si quis deprehensus fuisset aliquid horum facere, tenebatur lege De proditoribus, quam sanxit Romulus, convictumque ejus criminis, cuivis licebat ut Diti sacrum interficere. mos enim erat Romanis, quos vellent impune occidi, eorum corpora devovere Deo cuiuspiam, præcipue Diis inferis, quod fecit Romulus. Quapropter per multas ætates permanserunt mutua patronorum & clientium officia, haud secus quam cognatæ necessitudines, posteris per man⁹ tradita: Et maxima laus erat nobilium, habere clientes quam plurimos, tam hæredita-

DE VET. POP. ROM. TRACT, 401
reditariarum tutelarum quam parta-
rum industria virtuteq; propria ingens-
que certamen erat utrisq; ne vincerentur
mutua gratia & benevolentia, dum
clientes nullum patronis negant ministerium,
vicissim patroni nullo corrumpi possunt
pretio, ut clientes molestari sinerent.
Tanta illis erat in omni vita temperantia, & felicitatem virtute, non
fortuna metiebantur. Nec tantum in
ipsa Vrbe plebs tuta erat Patriciorum
patrocinio, sed & coloniarum, & sociarum
ac amicarum civitatum, & bello
subactarum, quæq; suos habebat in Vrbe
patronos, quoscunque vellet è Patri-
bus & Romanis civibus: & sæpenumero
Senatus, controversias civitatum ac
gentium ad earum patronos remisit,
eorumque judicia rata habuit. Siquidem
prisci Romani magistratus Imperatoresque
ex una hac re maximam laudem capere
studebant, si provincias, si socios æquitate
& fide defendissent: id quod patrocinium
orbis terræ verius, quam Imperium poterat
nominari. Postremo, quo vinculo patroni
ac clientes connectebantur, eorumque
mutua officia quanti habebantur, ex eo
intelligere possumus; quod prisci Romani
sanctius habuerint defendi clientem, quam
cognatum aut affinem non fallere: ad-

C c versus

versus cognatos pro cliente testari, quã
 adversus clientem pro cognatis : quod
 existimarint patrem primum, postea
 patronum proximum nomen habere,
 atque post pupillos omnibus officiorum
 modis esse juvandos. Post pupillos de-
 fendendos esse dico, quia constat ex mo-
 ribus Pop. Rom. primum juxta parentes
 locum tenere pupillos debere, fidei tute-
 læque nostræ creditos : secundum eos
 proximum locum clientes habere, qui
 sese in fidem patrociniumq; nostrorum
 dederunt: tum in tertio loco esse hospi-
 tes: postea esse cognatos & affines, quã-
 quam apud Gellium Masurius Sabinus
 lib. Iuris civilis III, & C. Cæsar, tribuant
 antiquiorem locum hospiti, quam clien-
 ti. Ab his initiis ex auctoritate Romu-
 li, firma Romana adeo coaluit con-
 cordia, ut per sexcentos & triginta an-
 nos nunquam inventum sit, clientes &
 patronos cum armis per urbem & co-
 mitia volitasse, aut honores & magi-
 stratus adhibita violentia petiisse : nun-
 quam ventum sit ad cædem & sangui-
 nem, multæ licet ac magnæ inter ple-
 bem & senatû exortæ controversiæ de
 Republica & seditiones factæ extite-
 rint : sed Patricii ac Plebei, parentes &
 monentes mutuum, & partim conce-
 dentes, partim impetrantes à volenti-
 bus,

bus, per expostulationes civiles componebant negotia, tollebant controversias, sedabant seditiones, mitigabant factiosos. Ex quo autem Tiberius & Caius Gracchi post Carthaginis excidium tribunatum plebis adepti, perturbarunt civitatis cōcordiam perniciosis suis actionibus, abalienarunt plebem à Senatu, stimularunt pauperes in divites, effecerunt humiles absque reverentia optimatum imperium & iussa detrectare: ex quo (inquam) hæc evenerunt: præclara illa Romuli instituta cum bono & tranquillo Reipublicæ statu ceciderunt, cives urbe in viscera sua armatâ absque satietate se invicem occiderunt, ex urbe alii alios ejecerunt, ejectorum bona proscripserunt, nullum nefas non patrantes modo inimicos vicissent.

SECTIO III. Romulus cum populum novum in xxx curias disposuisset, ac C Patres quo publicum consilium institueret, selegisset, & Plebi & Patribus sua munia addidit. His, sacra, auspicia, judicia, honores & magistratus, curiam & totius Reipublicæ curam commisit. Plebeios autem dignitatibus vacuos, à muneribus publicis exclusos, quæstuosas artes exercere atque agros colere, voluit. Hi exercitus ducebant, illi sub eorum ductu militæ labores & discrimina

subibant : hi gentes habebant , illi sine gentibus erant : hi post exactos Reges, Dictaturam & Consulatum , id est Regium imperium, divina, opes, decus, gloriam , & (quod omnium injustissimum est) in plebem vitæ necisque potestatem, donec ejus sacrosancti defensores crearentur, habebant : illi vero à sacris exclusi; honorum omnium expertes, egestate laborantes, ære alieno oppressi, vitam inhonestam agebant, nihilque præter miseram animam & eam Patriciorum dominationi obnoxiam, possidebant. denique Patricios, si deliquissent, nobilitas, majorum præclara facta, & imagines, divitiæ, præsidia clientum, cognatorum, affinium & gentilium (soli namque gentem habuerunt) vires & opes, duriori animadversioni subtrahebant: Plebei vero omnibus his destituti, si in ære non habuissent, corpore pererebant.

SECTIO IV. Sed populi Romani conditionem, quia operis institutio postulat, apertius & copiosius perstringā, & cujusmodi illa Romuli, & deinceps Regum ac mutatae Reipublicæ tempore fuerit, demonstrabo. Ego omnem Romanorum civium statum tribus Divisionibus perpenſis, quam facillime intelligi possit autumo. Quarū una ad genus

DE VET. POP. ROM. TRACT. 405
 nus & sanguinem; altera ad ordinem & censum; tertia ad honores pertinet. Si- quidem omnes cives Romani vel Patricii aut Plebei sunt: vel Senatores, Equites, aut de plebe, vel Nobiles, aut Novi. Quid de Rege? Rex nec erat senator, eques, plebeius, nec ullo ordine esse censetur, verum cum Patriciis & Plebi, cunctisque populi ordinibus præsideret, cum tributa, honores, dignitates, atque magistratus in manu sua haberet, ordinum ac magistratuum culmen habetur: sicut Pontificatus sive Papatus sacerdotium non est, sed sacerdotiorum omnium culmen & fastigium, ut volunt Canonistæ. Regis eximia munia hæc esse voluit Romulus. Primum ut sacra curaret atque sacrificia, & ageret quicquid ad placandos Deos attinebat. Deinde ut legum ac morum patriorum haberet custodiam, & juris, sive naturalis, sive quod scripta & pacta continet: Utque de injuriis gravissimas causas ipse decerneret, leviores permitteret senatoribus, providendo interim ne quid peccetur in judiciis: utque senatum cogeret per præconem, populum cornibus bubulis in concionem convocaret: primus ipse sententiam diceret; quod pluribus placuisset, ratum haberet: ejus præterea summum imperium in bello esset. Auctor Dionysius.

SECTIO V. Patricii dicuntur , qui à priscis senatoribus sunt oriundi. Prisci autem senatores fuerunt centum illi primi , quos Romulus ob curam Reipublicæ selegit , qui majorum gentium: & centum illi quos Tarquinius Priscus addidit (Livium hîc sequimur) qui minorum gentium: & centum illi quos liberata Republica Brutus delegit, qui Patres-conscripti sunt appellati. Hic trecentorum numerus mansit in Republica usque ad tribunatum C. Gracchi, perniciosissimi civis. Illi , quotquot in curiam electi erant , gentes & familias similiter Patricias appellatas constituerunt. Patricii itaque proprie nominantur , qui primis patribus & adscriptis sunt geniti. Quamobrem Patricii calceos urbanos (in hoc à plebe differentes) gestarunt & corrigiarum implexione & forma literæ adornatos , ut à primis patribus & senatoribus orti esse viderentur. Literam autem fuisse tradunt R. sive quod ea apud Græcos centenarium numerum significet , sive quod prima nominis Romani & Romuli sit litera. Alii dicunt, Romulum tales calceos patricos quatuor corrigiarum , quibus insuta erat luna , reperisse ; lunam autem in eis non sideris formam , sed notam centenarii numeri significasse: quod
initio

initio patricii senatores centum fuerint: alii ferunt eos calceis mulleis allucinatis usos fuisse, cum cæteri perones induerent. Nonnulli quoque non patrum sanguine prognati patricii habebantur; ut li qui in patrum & patriciorum album cum suis familiis traducti, patriciatum, id est, jus sacra peragendi, magistratus ineundi, Reipublicæ rationes subeundi, singulari ejus beneficio penes quem summa rerû & potestas & administratio fuerat, consequabantur. Traducebantur vero, vel à Regibus, vel à populo, vel ab Imperatore. Nulli enim non genere nec sanguine Patricii, hanc dignitatem obtinebant, nisi nominatim Regum, Populi, aut Imperatorum cooptatione & meritis allekti essent. Livius lib. iv Romulum Sabinos & subactas à se gentes novæ urbis civitate donasse accepimus. Patricios enim ex iis quosdam fecit ac in senatorû numerum legit. Tullus Hostilius, eversa Alba, familias Albanas, Iuliam, Geganiam, Meteliam, Quintiliam Romam traduxit, & inter patricias constituit. Ancus Martius Lucumonem Etruscum in senatum adscripsit. Priscus Tarquinius Servium Tullium Corniculanium in Patriciorum numerum ascivit, eum sibi quoque generum assumpsit: qui postea Rex

Octaviam familiam in patricias trans-
tulit.

Liberata autem regio dominatu Re-
publica, L. Iunius Brutus, P. Valerius Pu-
blicola Consules, summo omnium con-
sensu, præcipuos ex plebe allegerunt in
Patriciorum ordinem ac familias, & ex
his senatum suppleverunt ad trecento-
rum numerum. Ante Brutum & colle-
gam ejus, fuerunt ne trecenti patricii?
Fuerunt equidem sub Tarquinio Prisco
Romanorum Rege quinto. Nam is sta-
tim ut principatum accepit, ad conci-
liandum sibi plebis favorem, selectos ex
omni plebeiorum numero viros cen-
tum, spectatæ vel fortitudinis vel pru-
dentia, in Patriciorum primo allectos
ordinem, Patrum etiam adscripsit nu-
mero: ac tum primam Roma trecentos
Patricios habuit, qui ducenti ante fue-
rant. Auctor Dionysius. Ante Priscum
Tarquinium quis ducentos constituit?
Romulus ipse: nam ante virginum ra-
ptum, ex multitudine illa, quam secum
habebat, ad perficiendam Reipublicæ
formam centum elegit; qui senatū con-
stituerent; deinde ex Sabinis in civitatis
societatem acceptis centum in Patricios
legit. Sic centum erant Patricii Romani
nominis, totidem Sabini: Reges tamen
Romulus & Tatius non statim commu-
niter

DE VET. POP. ROM. TRACT. 409
 niter de Republica; sed cum suis uterque
 centum Patribus seorsum deliberarunt:
 deinde in locum unum omnes convene-
 re. Auctor Zonaras. Actium Clausium
 (qui deinde Appius Claudius dictus est)
 jussu populi & senatus Patricium factum
 Dionysius his verbis reliquit. Ap. Clau-
 dius Regillum oppidum Sabinorum tunc
 inhabitans, vir opulentus & nobilis,
 transfugit ad eos cum tota cognatione,
 comitatus insuper multis amicorum &
 clientium familiis, in quibus erant circi-
 ter millia quinque, militaris ætatis armis
 ferendis idonei: & exposita migrationis
 causa cum populus inter Patricios ad-
 scripsit. Sic Livius lib. x. Sabinum ad-
 venam principem nobilitatis vestrae, seu
 Appium Claudium MAVULTIS, illi anti-
 qui patricii in suum numerum accepe-
 runt. Quibus verbis innuit, eum rece-
 ptum non suffragiis populi, sed coopta-
 tione senatorum. Ap. Claudius ille pru-
 dentia gerendæ Reipublicæ in principum
 dignitatem pervenit, ac gentem Clau-
 diam reliquit, quæ tempore longissimo
 floruit summam adepta auctoritatem.

Redacta Republica ad Imperatoriam
 ac nomine mutato Regiam potestatem,
 primus C. Cæsar, mox Octavius Augu-
 stus tum Senatum supplere, tum patri-
 ciorum numerum & familias sublegere.

C c 5 Deni-

Denique Claudius Imperator consumptis fere familiis, quas Romulus, Tarquinius Priscus, & Iunius Brutus constituere, exhaustis simul quas Dictator Cæsar lege Cassia, & Augustus lege Senia substituere, vetustissimum quemque è Senatu in Patriciorum ordinem allegit. Itaque Romani, Reges, Consules populi jussu, Imperatores, consueverunt & plebeios cum familiis inter patricios referre, & exterarum nationum partim armis subactarum, partim sociarum, nonnullos in Patriciorum numerum assumere, alios civitate ac Quiritium jure donare; volentes permultos Imperii defensores habere, & urbem civibus reddere frequentem; recedentes in hoc quam longissime à Græcorum moribus, Atheniensium, Corinthiorum, Lacedæmoniorum, Thebanorum, qui ob retinendam nobilitatem generis, vel nullos, vel raros, in jus civitatis admittebant. Maximum enim illi præmium existimabant, civitatis suæ jus & honores peregrinis tribuere. Corinthii Alexandro Magno per legatos jus suæ civitatis: Item & Athenienses T. Pomponio Attico, detulerunt. Alexander primû spreto munere legatos risit, mox cum illi dicerent, se nulli civitatem unquam donasse præterquam ipsi & Herculi, lubens accepit oblatum

oblatum honorem, cum propter raritatem, tum ob societatem cum Hercule. At Pomponius, & Athenienses statuat sibi ponere noluit, & urbis Athenarum jus ac honores oblatos recusavit, ne Quiritium jura perderet; quod civitas Romana alia ascita amitteretur. Supradictus Romanorum mos à Romulo fluxit, qui bello capros vetuit necari, aut sub hasta venundari: sed eos in societatem urbis introduxit, aut alio modo sibi obnoxios ac fidos reddidit. & extraneorum in civium Romanorum numerum adoptatio gratuita permansit ad Claudii Imperatoris dominatum: sub quo primū Romana civitas emi ab exteris cepit.

SECTIO VI. Nonnulli præterea à Patriciis in liberorum locum assumpti in patricios per adoptionem transiere. Nā cum in adoptantium familiis esse cœpissent, adsumptis patrum adoptantium nominibus, familiæ Patriciatum, dignitatis videlicet jura & privilegia, sibi adscripsere. Adoptatus enim adoptantis conditionem sequi necesse habuit. Testis nobis sit M. Brutus plebeius, à Q. Cæpione patricio adoptatus, & Q. Cæpio Brutus dictus. Nam adoptatus contento suo gentilitio nomine, nomina illius vel duo plurave, vel omnia, à quo adoptabatur, sumere consuevit.

Quin-

Quinimo qui adoptabatur, vere patricij meo judicio vocari nō possunt. Quippe nulli nō patricij sunt gentiles, & omnes gentiles sunt patricij, quod ipsi soli gentem haberent, (auctor Livius li.x) unde majorum & minorum gentium sunt dicti. Gentiles vero dicuntur (auctore Scævola) qui inter se eodem sunt nomine & ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo servitutem servivit, & qui capite diminuti non sunt. Sicut igitur nec liberti, manumissione assecuti dominorum prænomen & nomen gentilitium (conditionem patronorum ac familiæ jura non sumebant) in alienam gentem transeuntes, Gentiles: ita nec adoptione in alienam gentem ac familiam migrantes, apte Gentiles ac consequenter Patricij dici possunt: Illi quod servitutem servissent, isti quod capite essent diminuti. Adoptio enim est quædam capitis diminutio. Liberti non tantum, sed ne libertini quidem inter Gentiles sive Patricios asseciri poterant; tum quia eorum parentes servitutis jugum sustinuerunt, tum etiam quia Sabinus, libertinos ab ingenuis adoptari jure posse, scripsit. Sed id neque permitti dicit, neque permittendum esse unquam censuit: ut homines libertini ordinis in jura ingenuorum seu patriciorum invaderet. alioqui
 si ju

DE VET. POP. ROM. TRACT. 413
si juris , ista antiquitas servata esset , etiam servus à domino per prætorem dari in adoptionem posset.

SECTIO VII. Nos porro latere non debet , plerisque ut acceptos inter patricios fuisse : ita aliquos è patriciis exivisse, & ad plebem se contulisse. Confirmet hoc primum gens Octavia, quam Iulius cum ad plebem se transfuisset, in patriciatum reduxerat. Deinde L. Minutius Augurinus & P. Cornelius Dolabella patricij, qui ad plebem se contulerunt. Quemadmodum adoptione patricij fieri, sic & desinere esse patricij, solebant: P. Scipio patricius Q. Metello plebeio, & P. Claudius M. Fronteio similiter plebeio se tradiderunt , familiasque suas plebeias reddiderunt. Hujusmodi tamen ego quodammodo è patriciis nõ exire arbitror. Patricio enim sanguine natum, patricium non esse , dicere est adynaton. fortuna nõ mutat genus; nisi eorum originali cõsiderationi omnino adversari (namque Reipubl: patre genitus patricius dicebatur) aut adoptione ac jure civili sanguinis jura tolli, asseverare velimus. Quid igitur aufert trãsitio in familiam inferiorem ? Patriciatũ; id est, jus, honores ac magistratus adipiscendi , curiam adeundi , (tempora Reipublicæ prima respicio) pristinae dignitatis,

gnitatis, etiam in omni florecentis Reipublicæ statu, splendorem. Quippe alteri inferiori se adoptandum dando, juri dignitatis & eminentiæ, sanguinis privilegiis à Romulo introductis, à reliquis deinceps Regibus confirmatis, à populo & Imperatoribus receptis, renuntia se videtur. Quid aliud P. Clodius M. Fronteio plebeio se tradendo cogitavit, quam decus & familiæ excellentiam Ciceronis ulciscendi gratia cum dedecore repudiare, ad tribunatum plebis aspirare, cum nemo lege, plebis defensionē tutelamque, præter plebeium, suscipere auderet: Tribunatum ut assecutus est, omnem bilem in Ciceronem evomuit, nauseam & virus omne nauseavit, & quicquid potuerat, fas an nefas esset sine discrimine cōsiderando, in eum quam inhumanissime exercuit. Quocirca isti Patricii id est sanguine patrum & patricio ordine geniti remanentes, curiam & magistratus primis Reip. temporibus, mediis etiam patriciorum ordinem, & familiæ prærogativam, amittebāt: illi vero genere plebeio orti, plebeii residentes, per eos adoptione amissa, adoptione acquirebant: posterioribus autem Reipubl. temporibus, patricius inferioris dignitatis homini veluti plebeio in adoptionem datus, nec amittebat familiæ dignitatē, nec honores,

DE VET. POP. ROM. TRACT. 419
res, nec jus adipiscendi magistratus (ut
scribit Paulus Iurisc. lib. Digestorum
2. Tit. De adoptionibus) nec jus originis,
in honoribus obeundis ac muneribus
suscipiendis, ut tradit Papinianus Iurisc.
lib. Digestorum 1. Tit. ad Municip. quod
per adoptionem illa tempestate dignitas
augeri, non minui soleret.

SECTIO VIII. Patricii, ut ante po-
sui, curiam & senatum soli constitue-
bant, assumebant soli magistrat⁹ & ho-
nores, quoad annum V. C. cclx. quo
demagogos & demarchos, ductores at-
que contra patriciorum potentiam se-
vitatemque defensores, sibi plebs con-
stituerat. Quorum ductu ad curiam ac
Reipublicæ curam plebeii aspirarunt: ad
commoda, honores, dignitates, ordi-
nes pervenerunt: cum patribus connu-
bia, familias, gentes, magistratus, auspi-
cia, sacerdotia, imperia & triumphos,
consecuti sunt, & patriciis in omni fere
re adæquati. De plebis & optimatum
potestate, postea in sequenti Divisione:
nunc ut primæ Divisionis pars prior, vi-
delicet de patriciis, absolvatur pauca di-
cam de loco ubi Patricii habitare con-
sueverunt. Priorum quinque Regum
Romanorum tempore ubi Patricii ha-
bitaverint, certo affirmare non ausim,
prope tamen Regem eos in Palatino
monte

monte domicilia habuisse puto : at certum est , Servium Tullium sextum Romanorum Regem, coëgisſe illos in Vico, qui inde Patricius dictus est, habitare: ut si quid molirètur adversus ipsum, ex locis superiorib⁹ (auctor Festus) opprimerentur. Nam Patricij jamdudum Servium, quasi serva natum, dominari ægre ferebant , eique maxime succensebant, quod ad plebis animos conciliandos pecuniam distribuisset, agros singulis assignasset , servos manumittendos & in tribus referendos curasset, post cū Imperatoribus patricios & principes civitatis habitasse , Ovidius his versibus declarat:

*Regalemque domum, dextra lavaque
Deorum,*

*Atria nobilium valvis celebrantur ap-
pertis,*

*Plebs habitat diversa locis: à fronte po-
tentes*

Cælicola, clariq^{ue} suos posuere penates:

*Hic locus est, quem (si verbis audacia
derur)*

*Haud timeam magni dixisse palatia
cæli.*

SECTIO IX. Prima Divisio respicit genus & sanguinem : ita Romani omnes vel Patricij, vel Plebei. De Patriciis hætenus; de Plebeiis nunc pauca dabimus.

DE VET. POP. ROM. TRACT. 417
 mus. Plebei dicuntur , qui de plebe,
 multitudine sine gēte, & vili illa populi
 parte sunt, nec à Patriciis familiis oriū-
 tur. Quibus Romulus pacis bellique ar-
 bitrium, in renuntiandis magistratibus,
 in sancendis legibus consensum & suff-
 fragia viritim declaranda reliquit: ut ad-
 ministrationem Reip. suscipientibus pa-
 triciis consentirent, & rei quasi publicæ
 curam illis delegarent. Nam cum Scipio
 Africanus minor, Ædilitatem curulem
 petiturus in campum Martiū candida-
 tus descendisset, plebs in eum solum co-
 gitationem suam conuertit, ac non Æ-
 dilem, sed Consulem ante legitimam æ-
 tatem creare voluit; cum etiam Patres
 adversum niterentur, proferentes legem
 qua cuique ad singulos magistratus ca-
 piendos anni sunt cōstituti, populus ro-
 gare, instare, postremo reclamare cœpit,
 ac dicere, tum ex Romuli, tum ex Tullii
 legibus, penes se comitiorum esse jus, ita
 ut cui vellet, per suffragia sua mandare,
 cui nollet, abrogare magistratū suo ju-
 re posset. Ferebat autem suffragia non
 universus populus, sed Romuli tempore
 per curias: Tullii vero diviso populo in
 classeis, per centurias; & quicquid vi-
 sum fuisset pluribus curiis vel centuriis,
 id ad senatum referebatur. Auctor Dio-
 nysius. Qui mos postea mutatus est: nō

D d enim

418 **GEORGII VAVCHORII**
 enim senatus plebis scita, sed plebs senatusconsulta suo assensu comprobabat. Et Imperatorum tempore, populi potestas jus, comitiaque ad senatum, mox ipsum Imperatorem translata sunt. Itaque in bello aliquo decernendo, in magistratibus creandis & honoribus deferendis, in comitiis habendis & legibus ferendis, necessaria populi & cognitio & auctoritas & consensus fuit. Lycurgum sanctissimum legistatorem idem fecisse legimus. Is divinis legibus Laconum Rempublicam ita instituit; Regibus militiæ administrationem & bellorum potestatem, principibus civitatis magistratus, magistratibus judicia & annuas successiones, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum, creandique quos vellet magistratus, potestatem permisit.

SECTIO X. Altera Divisio respicit ordinem & censum quæ post exactos Reges maxime inveteravit crescentem Imperio. Ita cives Romani aut senatores, aut equites, aut de plebe. Singula Divisionis hujus membra persequamur, & verba priori loco faciamus de senatoribus, videlicet qui sunt senatores, unde dicti, quando & quomodo primum instituti, ex quibus constaret senatus, quis eorum esset numerus, quæ eorum potestas

testas & auctoritrs ubi & quibus diebus more Romanorum senatus haberi, qui senatū cogere, qui in senatu sententias rogare & dicere, qui senatum ingredi possent, quę in senatu procedendi forma observata, quę ornamenta, quis senatuum esset census. Denique alia collectu laboriosa, scitu digna, memoratu jucunda, & ad antiquitatum ac historiarum cognitionem conducentia, proferamus.

Senatores sunt, qui prudentia & consilio, cives Remq; publicam haud secus ac senex juvenem, aut pater filium, gubernant. Quamobrem eorum consilium consultumque à consulendo & tractando est dictum: quod sic fit, ut consulat, & nocere non possit: atque senatusconsultum habetur, quod tantum senatores populis consulendo decernunt. Senatores dicti sunt ab ætate ad senium vergente, quod senes in principio à Romulo in senatum electi fuerint: vel à sinendo, (ut visum aliis apud Isidorum Orig. lib. ix, c. iv.) quod nihil in Rep. sine eorum jussu fieret, & magistratibus faciendi potestatem darent. Hinc illa passim in Historiarum monumentis: Fit SC. ut provideant Consules, Prætores, cæterique magistratus, ne quid Respubl. detrimenti capiat: Si modo patres auctores sint: id est sinant. popul⁹ enim omnia

patribus auctoribus & permittentibus .
 consciscere solebat: & quisque magistra-
 tus legem laturus, prius ad senatum de
 rogatione nisi seditiosus esset, referebat.
 Quocirca curæ publicæ senatores invi-
 gilabant, & adeo vigiles atque assidui
 esse tenebantur, ut nemini eorum ab
 Urbe abesse liceret, nisi impetrata venia
 & legatione libera: id Numa instituisse
 videtur. Lucanus:

*Rus vacuum, quod non habitat nisi no-
 cte coacta*

*Inventus, questusque Numam jussisse se-
 nator.*

Cujus tempus indefinitum erat, &
 quam diu vellent, abesse poterant ante
 consulatum Ciceronis, in quo ille sta-
 tuit annum tempus liberæ legationis.
 Augustus summam rerum nactus etiam
 cavuit, ne senatores ex Italia nisi jussu aut
 permisso suo proficiscerentur: id quod
 post sub reliquis Imperatorib⁹ obtinuit.
 Nō enim jus erat senatoribus proficisci
 extra Italiam, nisi in Siciliā aut provin-
 ciam Narbonensem. Poterant namque
 in has provincias abire nō habita disce-
 dendī licentia, quod proximæ essent, &
 quod eas incolerent homines inermes.

SECTIO XI. Romulus primus o-
 mnium Senatores instituit, ut essent,
 quos curæ participes haberet, & quibus-
 cum.

cum Rempublicam gereret. Instituit autem hoc modo; ex omnibus unum præcipuum ipse declaravit, (auctor Dionysius) cui rerum urbanarum regimen committeret, quoties ipse foras duceret exercitum. Præterea tribum unamquæque (tres tum erant) iussit tres viros seligere, qui per ætatem maxime saperent, & genere præcellerent: post hos novem, mandavit singulis curiis (quæ tunc triginta erant) ut è patriciis ternos (sic Patricii ante Senatores instituti) eligerent maxime idoneos: adjectisq; ad illos novem quos tribus legerant, his XC. promotis curiarum suffragiis, & omnibus præfecto duce, quem ipse secreverat, cætenarium explevit Senatorum numerum. Hoc consistorium Græco more Senatum appellare licet, sicque usque in præsens tempus Romani vocitant.

Romulum primo decem curias Senatorum elegisse, deinde eos in tabulas aureas relatos curiarum consensu confirmasse, Isidorus literarum monumentis mādavit. *Patres Conscripti* (inquit) *dicti, quia dum Romulus decem curias senatorum elegisset, nomina eorum præsentem populo in tabulas aureas contulit, atque inde Patres conscripti vocati.* [Orig. l. ix. cap. iv.] *Hæc unde sint, quarendum: & consilendus Dionysius. Neque tamen sic factis*

*placere possunt, neque si tabulas aureas in
areas commutēs, adducemur, ut hac non
adulterina sint]*

SECTIO XII. Senatus primum ex
solis patriciis adultis, postea etiam ex ple-
beiis constabat, postquam plebi curia &
magistratus patuerint. Ita ab initio vere
dicere potuisses, est senator, ergo patri-
cius; non autē, est patricius, ergo senator.
Siquidē non omnib⁹ patriciis in curiam
aditus, sed solis consilio pollentib⁹ pate-
bat: & quamvis senatoria quisq; origine
essent, tamen usque ad legitimū annum,
utpote trigessimū, quo senatores legi
in senatum consueverant, extra sum-
mum illum ordinem remanebant: dein-
de accipiebant senatoriæ dignitatis ho-
norem. Temporibus autem inde subse-
cutis nequaquam vere dixisses, est sena-
tor, ergo patricius; est patricius, ergo se-
nator: cum senatus ex viris patricii san-
guinis & plebei conficeretur. Quare
patricii, alii senatores, alii equites, alii
de plebe fuerant. Nam si nondum in se-
natum essent lecti, equestri ordinis di-
cebantur, modo quisque equestri censu
esset, H. S. scilicet quadringenta millia
possideret: alioquin de plebe: Horatius:
si quadringentis sex septem millia de-
sint.

Plebs eris —

Vade

Vnde Catilina patricio genere natus, apud socios suos ac conspirationis nefariæ participes, questus est, se cæterosque nobiles ob rei familiaris angustiam iuxta ignobiles, vulgus fuisse. Sin ex equestri ordine in senatoriam dignitatem asciti essent, tum & ordinis senatorii dicebantur, & inter eos quidem censebantur, ut si quid summo hoc ordinis gradu indignum commisissent, senatu moverentur: qui deinde cum equitum centuriæ recenserentur, inter equites, quoniam equum publicum haberent, citabantur, ut si ullum facinus equite Romano minus dignum perpetrassent, equum publicum, annulum aureum & equestria insignia amitterent. Testes, Claudius Nero, Livius Salinator, ambo Censores, ambo Romani Imperii clarissima lumina, & secundi belli Punici temporibus firmissima latera; sed æmulatione & simulatione dissidentes, qui cum equites recognoscerent, alter alteri equum ademit, quos tamen ante inter senatores censos fuisse dubitari non potest. Præterea iis nondum in senatorium ordinem à censoribus electis, qui honores gerebant aut gesserant: in curiam aditus dabatur. Senatores tamen non fuisse Festus & Gellius tradunt. Quandoquidem non quicumque jus adeundi cu-

riam, & dicendi in senatu sententiã habebant, senatores erant: quia illi post lustrum cõditum ex minoribus magistratum ceperunt, & in senatu sententiam dicebant, & non vocabantur senatores, antequam inter seniores essent censi. At Attinius plebiscito suo nõ plebis modo libertatem defendit, Trib. pl. in curiam ingressum patefecit, verum etiam potestatis tribunitiẽ dignitatem auxit, scivitque, ut quem tribunum plebes creasset, hoc ipso in posterũ senator esset, M. Pupio Pisone & M. Val. Messala Coss. anno V. C. DCCXII, omnes eos, qui magistratus gesserant, in senatum censores provexerunt. Pompeius magnus Ponticis gentib⁹ & Bithynicis subactis, Romanæ civitatis instituta secutus, legem dedit, ne quis annis xxx. minor magistratum iniret, neve in curia esset: sin vero magistratum cepisset, & in senatu esse liceret. Etenim moris erat, ut Romani magistratus secundum Romanę civitatis instituta, leges darent nationibus devictis, vel sociis amicisque eas petentibus; quæ leges sociis amicisque datæ ab eo, qui haberet imperium à pop. Rom. auctoritatem legum dandarum à senatu, solebant & pop. Rom. & senatus existimari. Senatus ex libertinis & servis aliquando conflatus est. Nam C. Cæsar firmandæ

suz

DE VET. POP. ROM. TRACT. 425
 suæ potestatis gratia , libertinos : &
 Triumviri, Antonius, Octavius, Lepidus
 servos in senatorum numerum coopta-
 runt. Et quod majus est, Eutropium ser-
 vum Theodosii tempore Consulem fa-
 ctum certum est. Cæterum eorum , ex
 quibus senatus constabat, alii erant ho-
 norati , id est , curuli magistratu defun-
 cti: alii nondum aliquo magistratu fun-
 cti. Itaque ex Gab. Basso apud Gellium
 didicimus , senatores in veterum ætate,
 qui curulem magistratum gessissent,
 curru solitos honoris gratia in curiam
 vehi, in quo curru sella esset, supra quam
 considerent, quæ ob eam causam curu-
 lis appellaretur. Sed eos senatores qui
 magistratum curulem nondum cepe-
 rant , itavisse pedibus in curiam. Pro-
 pterea Senatores nondum majoribus,
 ut Censura , Ædilitate , Consularu , &
 Dictatura functos , pedarios quodam-
 modo nominatos.

SECTIO XIII. Patrum numerus
 varius fuit ; sub Romulo senatores cen-
 tum numero fuerunt : aucti deinde à
 Prisco & Bruto ad trecentos: Ciceronis
 tempestate, ccccxv erant: C. vero Cæ-
 saris, dcccc. Deinceps post Rempubli-
 cam ab eodem occupatam supra mille,
 qui senatores obortivi dicebantur. Mox
 Octavius Augustus affluentem senato-

D d 5 rum

rum numerum, ad splendorem, modum, & pristinum numerum non primum & antiquiorem, sed medium utpote pene sexcentos, redegit: & eorum nomina scripta in albo proposuit (quod ex eo tempore quotannis fieri consuevit) iisque qui sine causa desissent in senatum venire, multam dixit: post vero, quoniam jam solebant impune relinqui, propter magnam multitudinem eorum qui in pœnam inciderent, iussit, quoties multi deliquissent, ut inter eos sortes ducerentur, quibus ductis, quintus quisque pœnas persolveret.

SECTIO XIV. Senatus magna & potestas & auctoritas fuit. Nam hujus erat provincias Consulibus & prætoribus, Proconsulibus & proprætoribus, lege Sempronia decernere: subrogare Provincialibus magistratibus successores: delegare ad militiam Imperatores; tamen Licinius Lucullus sine S. C. bellum intulit, & die dicta. quod gessisset ejus ordinis injussu, absolutus est: mittere exercitibus supplementa, frumentum, vestitus, stipendia: Imperatorum acta, consilia, proposita, confirmare vel irrita reddere: de ærario erogare in usus publicos, ut ludos, theatra publica, opera publica, templa, & loca fluviorum, stagnorum, hortorum, metallorum. Nam Quæstoribus

ribus Tribunisque ærariis, ne ad particulares quidem usus, integrum erat aliquid expendere sine Senatorum decreto, nisi in Consules tantum, quibus potestas fuerat sumptus ex ærario publico, quantum ipsis videbatur, sumere, Quæstore ad hoc ipsos consequente, & imperata incunctanter faciente. Hæc præterea ad Senatum pertinebant; publicas controversias dirimere, iudices dare plurimarum tam publicarum quam privatarum conciliationum, & criminum sceleris magnitudinem habentium: punire quæcunque commissa flagitia, utpote proditionis, conjurationis, veneficii, & cædis dolo malo perpetratæ: Civitates quoque in fide fluctuantes aut confirmare, aut objurgare: auxilium aut præsidium sociis civitatibus & provinciis decernere: dissidentes Reges, populos, provincias, per legatos conciliare atque diffidia componere: subactis nationibus leges dare, aut ducis exercitus arbitrio committere: ad ducum & imperatorum postulata respondere, actaque eorum audire, victoribus solennia triumphi vel concedere vel negare; respondere exterarum legatis gentium, mittere ad exterarum gentes legatos, qui vel bellum indicerent, vel res abactas repeterent, vel cum eis de rupta fide exposcularent,

vel

vel cum eis amicitiam & societatem jungerent, vel res & controversias componerent, vel cum eis fœdus facerent, aut in fœdere & fide confirmarent.

SECTIO XV. Sed hæc Senatorum ampla auctoritas, partim contempta, partim invidorum ac seditiosorum civium legibus debilitata est, non sine ingenti ordinum contentione, & Reipublicæ procella. Quandoquidem Publicia & Mænia, quibuscunque de rebus comitiis centuriatis ferendis consentire, & ante inita centuriarum suffragia, in incertum comitiorum euentum auctores fieri, patres tenebantur. Verum Sullæ hac in parte diminutam senatus potentiam in comitiis restituit, sanciendo, ne quid ad populum referretur, nisi quod antea à senatu confirmatum fuisset. Lege Publilia, Hortensia, Horatia, senatorii viri plebiscitis astringebantur, cum antea soli plebei plebis decretis tenerentur. Vatinius sua rogatione eripuit Senatui provinciæ decernendæ potestatem, Imperatoris deligendi iudicium, ærarii dispensationem, quæ nunquam sibi populus Romanus appetiverat, quæque nunquam à summi consilii gubernatione auferre est conatus. Quinetiam leges Agrariæ, judiciariæ, & permultæ aliæ (de quibus alias dicemus) Senatorum vi-

res

DE VET. POP. ROM. TRACT. 429
res maxime fregerunt. Cæterum occupata à Iulio Republica prisca, cum Senatus auctoritas interiit, tum Reipublicæ forma mutata est.

— *Non tunc regnare pudebat,
Nec color Imperii, nec fons erat ulla
Senatus.*

Sub Augusto tamen popularis imperii, atque senatoriæ auctoritatis umbra relicta. Is multas leges condebat, non suo consilio, sed eas ad populum ferebat, atque omnibus iis (more antiquo) qui possent, emendandi potestatem faciebat; consultabat quoque de multis rebus cum Consulibus & optimatibus. Nam & forte quindecim Senatores adhibebat in consilium in sex menses, cum quibus nonnunquam jus reddebat. Quinetiam Senatus per se judicabat ut antea, dabat responsa legatis quorumdam Regum & populorum, Senatoresque absente Cæsare consultabant, atque eorum scribebatur sententia; quanquam sine effectu erat, quod rata non esset sine Cæsaris auctoritate: videlicet, nisi certa ejus ac manifesta accessisset voluntas. Sub reliquis vero Imperatoribus, usque ad Theodosii imperium, aut raro aut nunquam Senatus & Reipublicæ umbra fuit. Pseudantoninus Senatum nonnunquam ita contempsit, ut Senatores mancipia rogata.

gata appellaret (siquidem pone Imperatoris currum sequebantur) populum vero Romanum unius fundi cultorem, equum streum ordinē in nullo loco habens. Sed merito eum omnes omnium ordinum Romani contempserunt, ejusque cadaveri illuserunt, quod per pontem Æmiliū annexo pondere, ne fluitaret, neve unquam sepeliri posset in Tiberim abjectum est. Theodosii denique tempestate, opera Stiliconis, Senatus auctoritas restituta est. Claudianus:

*Neglectum Stilico tot jam per secula
morem*

*Restulit, ut ducibus mandarent praelia
patres,*

*Decretoque toga sœlix legionibus iret
Tessera : Romuleas leges remeasse fate-
mur,*

*Cum procerum jussu simulantia cerni-
mus arma.*

SECTIO XVI. Senatores Rempu-
blicam administrabant, & quicquid ad
civium commoda pertineret, convoca-
to senatu ab eo qui vocandi jus haberet,
suis sententiis, rogāte eo qui vocaverat,
si alius magistratus in eo concilio digni-
tate non præiret, expediebant. Senatus
habebatur vel in Vrbe, vel extra Urbē: ex-
tra Urbem, in æde Bellonæ dabatur sena-
tus præsertim triumphū postulantibus,
& ex-

& exterarum gentium legatis, quos Vr-
bem ingredi volebant: in Vrbe, modo in
templo Apollinis, modo in delubro Con-
cordiæ, modo in hoc, modo in illo tem-
plo; plerumq; in Capitolium convenire
solebant, si de bello alicui populo inferē-
do deliberandum esset. Nefas autem e-
rat senatū alibi haberi, quam in loco au-
gurato, proinde in curia Hostilia, in Pō-
peia, in Iulia, & per augures dicato, quod
Templum appellaretur. Locus in quo se-
natores confidebant dictus est Senacu-
lum, Græce *βουλευτήριον*: prope quod
senatores habitare sueverunt, ut vocati
ocyus in curiam properarent. Senacula
Romæ tria fuisse, me docuit Festus; u-
num ubi erat ædes Concordiæ, in quo
cum senioribus magistratus solebant de-
liberare; alterum ad portam Capenam;
tertium intra ædem Bellonæ. Posui pau-
lo ante, nefas fuisse alibi senatum haberi,
quam in loco augurato dicatoq; At an-
no V. C. ccxcix & cccx, dum plebs seces-
siones minitaretur, atque seditiones agi-
taret, Consules intra privatos parietes
cœtum patrum habuisse proditum est.

SECTIO XVII. Senatus omnibus
diebus haberi poterat, quibus lex vel
consuetudo minime repugnaret. Nefas
fuit senatum haberi ante solem exor-
tum aut occasum. Tull⁹ tamen Hostilius
ante

ante mediam noctem senatores convocavit, ut Metii Suffetii & cæterorum Albanorum prodicionem narraret. A. Posthumius Consul anno V.C.cxc. Æquis & Volscis Romanos bello urgentibus, patres per præcones domibus excitos noctu in curiam convocavit, factumque est Senatusconsultum, antequam clara illuxisset dies. Noctu etiam in Dictatoris renuntiatione Senatores quandoque conveniebant: dixi quandoque, quia plerumque sine Senatorum præsentia vel in castris Dictator à Consule dicebatur. Augustus statuit ne sæpius quam bis in mense legitimus senatus (indictus senatus pro re nata indicebatur) ageretur, Calendis scilicet, & Idibus. Comitialibus diebus senatum convocari lex Pupia vetabat, ne senatores à suffragiis ferendis avocarentur: ante eam legem poterat quidem haberi, & post eam, ut declarat Cicero ad Q. fratrem lib. II. Epist. XII. Ex consuetudine Romanorum mensis Februarius exterarum nationum legatis audiendis tribui solebat: unde toto hoc mense senatus haberi non potuit, nisi perfectis legationibus, aut in aliud tempus rejectis.

SECTIO XVIII. Ut non omni in loco, nec quibuscumque diebus; ita nec haberi ab omnibus senatus poterat. Quare
 sena-

senatum convocare solis magistratibus, & non cunctis, permissum est. Cogen- di habendique senatum jus habuerunt Rex, Interrex, Consules, Dictator, De- cemviri, Tribuni militum consulari po- testate, Prætor Urbanus profectis ab Vr- be Consulibus, Imperator, triumviri Reipublicæ constituendæ, & Præfectus Vrbi. Horum omnium munus erat, ea de quibus senatores consulerentur pro- ponere, & singulorum sententias colligere. Vocabant quandoque viritum ubi publica res postularet; vel in urbe per præconem senatorum suo quemque nomine ac paterno appellantem: vel ex agris per viatores.

Sed ex Consulibus, cum fuerint duo, uter aliorum sententias rogabat? Ego nullam rationem generis, essent ne san- guinis patricii an plebei: dignitatis, ges- sissent ne antea ambo aut alteruter ma- gistratum curulem: ordinis, senatorii, equestris an plebei essent: census, octin- genta ne aut quadringenta H. S. millia in bonis haberent: istorum nullam (in- quam) rationem in Consulibus habitam fuisse respondeo, & priori loco designa- tum Consulem, priorem in magistratu sententiam rogasse, sive patricius & ple- beius, sive ambo plebei (quod lege fieri potuit) Consules essent designati. M. Pu-

Ea

pius

pius Piso plebeius, sententias in senatu rogavit anno V. C. DCXCII, non ejus collega M. Valerius Messala patricius: Piso ergo ex familia plebeia, patricio anteponitur? recte. cur ita? quia primo designatus, quod & ordo in Capitolinis tabulis confirmat. Spirante Catilinaria procella non prius C. Antonius, sed M. T. Cicero, quod Consul priori loco declaratus, sententias rogavit, uterque nihilominus plebeius, & genere pares erant. Fuerat sane apud veteres Romanos honos, Consul priori loco creari. Refert enim Plutarchus, M. Lepidum ante Q. Catulum, Cn. Pompeio annitente, Consulem esse renuntiatum. Et Cicero de se loquens ait, Praetorem me Pop. Rom. primum fecit, Consulem priorem. Aufonius quoque Gratiano Imperatori gratias agit, quod se priorem Consulem nuncupasset. Ab utroque tamen Consule quam saepissime senatus scitum & lex denominabatur: & nisi utroque auctore patribus in senatum coire non licebat.

SECTIO XIX. Superius qui rogare, nunc qui rogari in senatu solerent, demonstrandum est. Rogabantur primi (nō ut in centuriis ac tribubus sortitione, aut in censura censoris voluntate) Consules designati, à quocunque rogante, vel Dictatore vel Consule, si modo post

DE VET. POP. ROM. TRACT. 435
post consularia comitia, senatus esset
habitus. Et ex designatis Consulib⁹ quis
priori loco designat⁹. Consul D. Iunium
Silanū de Catilina & reliquis conjuratis
ante omnes rogavit, quod eo tempore
primus Consul designatus esset. Ideo de-
signati Consules primo sententiam ro-
gabantur, quod decretorum senatus ex-
ecutio, ad ejus loci senatores plerumque
pertineret, quo circumscriptiora cautio-
raque par est esse eorum consilia. An-
te vero designatos Consules, arbitratus
suo consul rogabat, non quem vellet ex
tota senatorum frequentia, sed e nume-
ro consularium, ne consularibus nullo
consulatu functi anteponerentur. Ex
consularibus is præsertim rogabatur,
qui à Censoribus princeps in senatum
lectus fuerat. Quidam tamen Consules
subito aut necessitate aliqua adducti,
quem iis visum erat, honoris gratia ex-
tra ordinem sententiam primum roga-
bant. Apud veteres præterea invaluit, ut
quem ordinem sententias interrogandi
Consul Cal. Ian. (hoc enim mense magi-
stratum inibat) instituisset, eundem toto
anno servaret. Sed C. Cæsar neglecta ma-
jorū consuetudine, Pompeium post affi-
nitatem rogare sententiam cepit, cum
antea Crassum rogare instituisset. Dein-
ceps curules magistratus gerentes, &
Eo 2 iisdem

iisdem defunctos, Consul suo nomine quosq; appellans, perrogabat. Nam non ædilitios, non prætorios, non consulares, & nullo magistratu curuli functos rogare consuetudo non erat; sed illi in rogatorum sententias pedibus ibant. Octavius tamen ex S. C. obtinuit, ut non solum cum Cosl. Hircio & Pansa, pari potestate & imperio suis copiis præesset; verum etiam adhuc nullo magistratu functus inter consulares sententiam diceret. Ordinem eundem in dicendis sententiis Dionysius his verbis complexus est: Cum jam à confessu dicendæ essent sententiæ, primi assurgebant qui ætate & honore inter consulares excellerent, ordine citati à Consulibus: deinde his ætate dignitateq; proximi: postremi juniores, non ut dicerent aliquid (id enim adhuc pudori apud Romanos erat, nec ullus juvenis se sapientiores sene ducebat,) sed ut discederent in consularium sententias. Hunc ordinem Appius Claudius, cæterique Decemviri inverterunt, non ætatis ac dignitatis rationem, sed conjunctionis & sodalitatis habentes. Postremo cum omnes dixissent, sententiæ numerabantur, dijudicabantur, & quæ probata esset, scriptis mandabatur. Iubebantur auté quotquot aderant senatores, quemadmodum solent in judiciis,

DE VET. POP. ROM. TRACT. 437
ciis, jurati ferre sententiã. Et sententiam
rogatus, jus habebat dicere quicquid vel-
let, & quoad vellet. M. Cato sententiam
olim rogatus à C. Cæsare cōsule de ea re,
quæ ab re videbatur pùblica, longa ora-
tione usus est, diemque dicendo exemit:
cujus prolixitate Cæsar impetū offensus,
eum cum finem non faceret, prehendi
loquentem, & in carcerem ab apparito-
re duci, jussit: senatus id indigne ferens
consurrexit, & Catonem ad carcerem
prosecutus est: ita Iulius Cæsar Catonem
dimittere coactus est. Cæterum rogatus
sententiam dicere, assurgere & stans di-
cere solebat: & si in dicenda sententia
plures res esset complexus, à quovis assi-
dentium rogabatur sententiã dividere,
hoc est, de singulis rebus referre. Porro
illud relatu dignū, qui senatores essent,
aut in senatū aditum haberent, arcana
Patrum Conscriptorū consulta promul-
gare, aut cuiuspiam enuntiare non sole-
bant. Proinde jure Q. Fabius Maximus à
Consulib⁹ objurgatus est, quod P. Craf-
so, quæ de tertio Punico bello secreto in
curia acta erant, imprudēter narraverit.

SECTIO XX. Ingredi senatum &
curiam Tribuno plebis nefas erat: sed illi
ante valvas positis subselliis, decreta pa-
trum attentissima cura examinabant, ut
si quæ ex iis improbassent, rata esse non

E e 3

fine-

finerent; si approbassent, T. literam subscriberent: itaque neque senatum cogere, neque in senatu sententiam dicere poterant. M. Valerio, Sp. Virginio Coss. Tribuni plebis auctore Icilio, primum ausi sunt senatum convocare, cum antea tantum in concionibus regnarent, senatum vocare aut sententiam dicere eis non liceret, sed Consulibus is honor esset. Imo quinquennio ante Valerii & Virginii consulatum, Volumano & Sulpitio Coss. in senatum ex consensu Patrum admissi sunt, ut unanimi consensu de Republica tractarent, cum multa prodigia visa essent.

Mulieribus nunquam datum est jus ingrediendi senatum, ne Imperatorum quidem tempore ante Heliogabalum: sub quo mater sua Semiamira loco viri senatum ingressa est, quæ cum venisset vocata ad Consulum subsellia, scribendo affuit, id est, Senatusconsulti conficiendi testis. Heliogabalo autem in latrina, ad quam confugerat, occiso, cautum est: ne mulier senatum ingrederetur.

Curiam intrare permissum est eis, qui senatorii ordinis non erant, modo magistratum curulem gessissent: & senatorum filiis prætextatis, quibus cum patres introire solebant. Quem morem ad Papirii Prætextati ætatem observatum fuisse legi-

legimus ; cujus mater pristini moris invertendi causam præbuerat. Ejus historię narratione lectoris aures personare mihi liceat, quod in se plurimū & leporis & prudentiæ habeat. Mos senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis pueris, mulleis ornatis, introire. Tamē cum in senatu res major quæpiam consulta, eaq; in diem posterū prolata est, placuit ut eam ré, super quam tractavissent, ne quis enunciaret, priusquā decreta esset. Mater Papirii pueri, qui cū parente suo in curia fuerat, percunctata est filium. quidnam in senatu Patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neq; id dici licere: mulier fit audiendi cupidior. Secretum rei & silentium pueri, animum ejus ad inquirendū everberat. Quærit igitur compressius volentiusq;. Tunc puer matre urgente lepidi atq; festivi mendacii consilium capit; actum in senatu dixit, utrum videretur utilius, exq; Rep. esse, unusne ut duas uxores haberet, (sicut Atheniensium decreto sanctū fuerat,) an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audivit, animus compavescit: domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas pervenit: ad senatum postridie matrum familias caterva, lachrimantes atque obsecrantes orant, una potius ut duobus nupta fieret, quam ut uni dux:

(id quod C. Cæsar post constituerat: nam cū luxuria flagraret, Hælio Cinnæ trib. pl. mandavit, ut ipso absente legem ferret, uti uxores liberorum quærendorum causa, quas & quot ducere vellent, liceret.) Senatores ingredientes curiam, quæ esset illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio vellet, mirabantur. Puer Papirius in medium curiæ progressus, quid mater audire instituisset; quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat: senatus fidem atque ingenium pueri exosculatur; Consultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille Papirius: atque puero postea Prætextati cognomen, tum primum honoris gratia decreto inditum, ob tacendi loquendique in ætate prætexta prudentiam.

SECTIO XXI. Cum res postularer publica, ministri publici ex agris senatores vocabant; qui viatores vocati sunt, quod senatum ducesq; subinde ex agris accerferent. Magistratus qui senatum habiturus esset, tenebatur prius auspicari, immolare hostiam, supplicareque thure ac mero apud aram ejus Dei, in cujus templo conveniebant: referebatque prius de rebus divinis quam humanis. Deinde vocabantur senatores in curiam per edictum, cujus hæc circumferuntur

DE VET. POP. ROM. TRACT. 441
 feruntur verba: SENATORES, QUIBUS-
 QUE IN SENATU SENTENTIAM DI-
 CERE LICET. Mox eorum percenseban-
 tur nomina, eique multa dicebatur, qui
 cum in senatum venire deberet, non
 adesset, si modo absentiae causam non
 probasset. Senatores intelligo intra sexa-
 gesimum annum natos. Nam qui supra
 hunc annum erant, nec multabantur,
 nec in curiam venire cogeabantur. Vbi in
 senaculo senatores consedis-
 sent, tunc qui
 consulebat, primum summam id ex-
 ponebat, de quo sententiae essent sumen-
 dae, ac Senatusconsultum faciendum.
 Fiebat S.C. aut per discessionem, si con-
 sentirent, in qua Praeco dicere solebat:
 QUI HOC CENSETIS, ILLUC
 TRANSITE; QUI ALIA OMNIA,
 IN HANC PARTEM: aut si res dubia
 esset, per singulorum sententias con-
 quisitas. Deinde perrogatis omnibus, &
 una aliqua sententia comprobata, ad pe-
 des ac subsellia Consulis, Praetoris, aut al-
 terius, qui senatum habere, consulere,
 rogareque potuerat, senatus decretum
 scribebatur. Cui solebat adscribi dies, lo-
 cus, nomen rogantis, ejus, in cujus sen-
 tentiam S.C. factum foret, ejusque, qui
 eidem S.C. intercederet, adnotariq; au-
 thoritates sive nomina eorum qui de-
 creto praesto fuissent. Quod consilium
 E c f sena-

senatus ita demum firmum, stabile, & ratū esse consuevit, si lex aut intercessio impedimentum non attulisset. Lex impediēbat, si ante ortum, vel post occasum solis factum: si definitus lege senatorum numerus non affuisset. Idcirco cuivis senatori impedimentum asserere volenti fas erat, roganti sententias dicere; Numera senatum. Adesse autem Augusti tempestate quadringēti debebant; priscis vero temporibus trecenti, ut refert Prudentius contra Symmachum:

*Si consulta patrum subsistere conscrip-
torum*

*Non aliter licitum prisco sub tempore:
quam si*

*Tercentum sensisse senes legerentur in
unum,* (rū

*Servemus leges patrias? Infirma mino-
Vox cedat numeri, parvaque in parte
flescat.*

Senatus quoque consultum impediēbatur per intercessionem, & ejus qui majorem potestatem habebat, vel parem cum eo, qui S. C. facere vellet: & Tribuno pl. quibus curæ erat plebis cum defensio, tū utilitas. Quapropter mos increbuit, ut hujusmodi clausula S. C. adderetur: **SI QVIS INTERCESSERIT, SENATVI PLACERE AVTORITATEM PERSCIBI, ET DE BEARE AD SENATVM**

DE VER. POP. ROM. TRACT. 443
 NATVM POPVLVM QVÆ REFER-
 RI. Vbi relata ad se S. C. populus pro-
 basset, sic ad senatum plebes per tribu-
 nos suos referebat: QVOD SENATVS
 MAXIMA PARS CENSEAT QVI
 ASSIDETIS, ID VOLVMS IVBEMVSQVE.
 Tandem his omnibus peractis, qui sena-
 tū habuit, in hæc verba cunctos senato-
 res dimittebat: NIHIL VOS MORAMVR,
 PATRES CONSCRIPTI.. Senatusconsulta
 in ærario reponebantur: primis autem
 temporibus arbitrio Consulū suppri-
 mebantur, nuntiabanturque; idcirco in
 secunda secessione plebis, ubi primum
 Decemviri se magistratu abdicassent, M.
 Horatius & L. Valerius Coss. legē popu-
 larem tulerunt ut Senatusconsulta in æ-
 dem Cereris ad Ædiles plebis deferren-
 tur. Cæterum, quia mentionem feci-
 mus de Senatus decreto & consulto, non
 abs re erit illorum differentiam subjun-
 gere. Senatus Decretum à Consulto Æ-
 lius Gallus apud Festum sic distinguit,
 ut id dicat particulam quandam esse Se-
 natusconsulti, uti cum provincia alicui
 decerneretur, quod tamen ipsum Sena-
 tusconsulti est. Denique senatus decre-
 ta sive consulta perpetuæ legis vim non
 habuisse, sed fuisse instituta unius anni,
 Dionysius auctor est in anno ducentesi-
 mo octagesimo primo.

SECTIO

SECTIO XXII. De ornamentis

senatoriis jam pauca proferam. Senatorum omnium communia ornamenta fuerunt, lati clavi, tunica, calcei lunati, toga prætexta, annulus: Senatorum qui magistratus gesserant, præter superiora etiam sella curulis, statuae, dona in magistratu accepta, toga picta & palmata, corona triumphalis: Senatorum vero qui magistratus gerebant, locus, auctoritas, domi splendor, apud exteras nationes nomen & gratia, fasces, secures, tribunal, domi toga, militæ paludamentum, sagum purpureum, exercitus, imperia, provinciæ. Posui inter communia senatorum ornamenta & annulum; cur ita, cum annuli equestrem ordinem à plebeio distinxerint, sicuti tunica ab equitibus senatum tantum? Quanquam Senatores & Equites, annulis ab initio usi non sint; tamen ex Plinii monumentis didicimus, senatores ante equites annulis primùm ferreis, deinde aureis usos. Quorum annulorum frequentior usus, non ante Cn. Flavium scribā Appii Cæci deprehenditur. Nam P. Sempronio Longo & L. Sulpitio Cos. cum populus eum, qui jus civile solis Pontificibus & patriciis cognitum vulgaverat, Ædilem curulem creasset, senatus cū nobilitate tanta indignatione exarsit, ut annulos ab eo abje-

DE VET. POP. ROM. TRACT. 445
abjectos, ab equestri vero ordine non annulos, sed phaleras depositas fuisse, in antiquissimis reperiatur annalibus. Post etiā equites annulos, ceu senatores sumpsere, quibus à plebeiis separati fuere, ut semel ceperunt esse celebres. Ornamenta Rom. peculiariora quidam vel mutarunt, vel peregrina Romanis addiderunt. Gabinus Posthumius palliatus Alexandria; Sulla chlamydatas & crepidatus Neapoli ambulavit. Quidā mitellam sumpsērunt. P. Scipio Africanus in Sicilia antequam in Africam trajiceret, pallio & crepidis usus est. L. Scipioni Asiatico, statua in Capitolio erecta est, chlamyde & crepidis ornata: quod eo habitu usus esset. P. Rutilius Mithridatis crudelitatem in togatos sive Romanos evitavit, sumendo pro calceis Romanis foccos, pro toga pallium. Senatores etiam orchestra maxime ornabat, ubi separatim ab equitibus & plebeiis ludos spectabant, cū ab initio permixti equitibus & plebeiis, ludos ac munera ædilitia spectarent. Nam Scipio Africanus & Sempronius Longus primi fuisse dicuntur, qui in spectandis ludis patres à populo secreverunt, quam secretionem plebs Romana quam molestissime tulit, adversus consules indignata, qui honorem senatorii ordinis extulisse, suum con-

contempſiſſe, viſi erant : & ipſum Africanum aliquando pœnituiſſe tradit Plutarchus, ſe veteris moris tollendi , novi introducendi auctorem fuiſſe.

SECTIO XXIII. Nunc de cenſu ſenatorio, de quo ſermonem facere inſtitui. Senatorum cenſus fuit octingenta millia ſeſtertium , viginri ſcilicet millia coronatorum. Ita equeſtri cenſu duplo plus. Equitū enim cenſus erat quadringenta H. S. millia, hoc eſt coronatorum decem millia. Cenſus ii ad Imperatorum tempora valuerunt, ſub quibus utriuſq; ordinis cenſus varius, nunc diminutus, nunc auctus fuerat: ut patet ex Senatorum cenſu ſub Auguſto ampliato ; qui pro octingentorum millium ſumma, duodecies H. S. taxavit , id eſt triginta millia coronatorū. Sed ſeſtertium quadringenta, aut octingenta poſſideo, equeſne ſum aut ſenator? minime: non enim dat cenſus, ut eques aut ſenator neceſſario ſis ; ſed ut eſſe poſſis : neque propter opes honos datur, ſed ob inopiam negatur: nec receptus rejicitur, aut ſenatus ob egeſtatē movetur. Quam enim eſſet inhumanum & inhoneſtū, ne dicam Reipublicæ incommodiſſimum, Valerium Publicolam tyrannidis vindicem , & libertatis conditorem: Menenium Agrippam ordinum reconciliatorem ; Amili-
lium

lium Paulum Macedonicum; Scipionem
 Æmilianum Carthaginienſis ac Numan-
 tini excidii ducem, cujus opes XXXII.
 libras argenti, duas & ſemilibram au-
 ri non exceſſerant; C. Fabricium, Æ-
 milium Papum, Attilium Calatinum,
 quos ſolum verſantes, glebas cum ſudo-
 re diſſipantes, ſemen aſpergentes, ad
 Conſulatum & imperium ſuſcipiendum
 Reſpublica accerſerat, quorum ruſtico
 opere attritæ manus, ſalutem publicam
 ſtabiliverunt; Cn. Scipionem, Attilium
 Regulum, Mummiū Achaicum, Fa-
 bium Rutilianum, Q. Cincinnatum ſe-
 ptem tantum agri jugera poſſidentem,
 cum aliis infinitis bene de populo Ro-
 mano meritis; quam (inquam) inhu-
 maniſſimum eſſet, ob patrimonii angu-
 ſtiam Senatorio ordine moviſſe, qui ipſi
 ſine opibus opes cumulatiſſimas, im-
 peria & regna, Reipublicæ acquiſive-
 runt. Quorum virtute Roma ad tantum
 faſtigium pervenit, nec unquam tales
 genuiſſe pœnituit: Sed his ſemper Ro-
 mana ætas gloriabitur. Horum indigen-
 tia indigentes conſolari, imo locupletes
 doceſe potuit ac poteſt, quam non ſit
 neceſſaria ſolidæ laudis cupidini, anxia
 divitiarum comparatio. Non modo e-
 gentes ſenatores ordine non motos,
 ſed & excellentes viros floſcente Rei-
 publicæ

publicæ statu, crescente Imperio, posthabita paupertatis ratione à Censoribus in senatorium ordinem allectos & censes fuisse, existimo. Testis M. Scaurus, & plerique nuper à me nominati, qui parce, sobrie, & non avaro viventes, exigua accepta patrimonia, pariter angusta reliquerunt: quos tamen in summo ordine, ac inter senatores censes fuisse, Historiarum, & antiquitatum monumenta prodiderunt. Sub Principibus etiam, quibus tenues erant facultates, in equestrem ordinem assumebantur. Testis ipse Martialis de se:

*Sum, fateor, semperque fui, Callistrata,
pauper: (eques.*

Sed non obscurus, nec male notus

Etenim ante bellum tertium Punicum & Asiaticas delitias in Urbem investas, non tam arcte civium (præcipue vero fortium virorum) patrimonia, & privatas res censebant, quam vitia castigabant: probitatem, continentiam, & facta omnia, censorio supercilio examinabant: bonos & virtute præstantes, beneque de patria meritos, ad ordines & dignitates promovebant, sicut impios & vitiis contaminatos exauctorabant. Nam virtutes, non divitiæ, decus ac gloriam; vitia vero, dedecus hominibus comparare solent. Recte Zonaras censorum

DE VET. POP. ROM. TRACT. 449
 sum munus fuisse tradit; Vitam civium
 examinare ac notare, laude quidem di-
 gnos in tribus, in equestrem ordinem,
 in senatum adscribere, prout singulis
 convenire existimabant: minus autem
 probe viventes, eodem modo ex albo &
 ordine delere. Romani certe post an-
 num V.C.CDLXVII. quo plebs in Ianicu-
 lum secessit, usque ad annum DCIV. quo
 bellum tertium Punicum coepit, cum
 opibus & potentia, tum virtute vere flo-
 ruisse dicuntur. Tunc enim nulla nobi-
 lium discordia, nulla Reipublicæ procel-
 la, nullus ordinum motus: sed summa
 honorum & rerum omnium commu-
 nio viguit: nulli humanarum rerum
 concupiscētia, sed gloriæ & virtutis cer-
 tamine tenebantur: hostem ferire, mu-
 ros ascendere, vallum transcendere, in vi-
 tæ discrimen pro salute communi pro-
 perare, occumbere, gloriosa & nobilia
 habebantur: paupertatem etiam pro
 Republica susceptam Censores plurimi
 æstimabant. Quia tunc nullum in pri-
 vata re cumulanda augendaque, sed o-
 mne omnium in amplificanda Republi-
 ca ac propagando Imperio, studium erat
 collocatum: & summus in Romana ci-
 vitate paupertati ac parcimonie honor
 dabatur: atque quisque se quam Rempu-
 blicam egere, virtute ac præclare facia-

F f

quam

quam divitijs ceteros antecire, filias à Republica quam à se dotari, agros ob merita donari quam à parentibus relinquere, funera publice quam ex privato patrimonio erogari malebat. Nullum runc aut certe parvum argentum, non magnas fervorum catervas, paucā sterilis & aridæ terræ jugera, indigentiam domesticam, publice impēsa funera, nobilium filias dorum inopes; egregios tamen Consulatus, mirificas Dictaturas, innumerales triumphos Roma cernebat. Quorsum igitur Censores post inventas divitias, non morum potius, quam bonorum in legendis senatoribus rationē habuerunt? Quorsum extremi temporis Romani, mendicam fortunam (ut cum Valerio loquar) velut unicum generis humani malum, diuturnis conviciis lacerarunt? Quæ ut nō abundantibus, ita fidis uberibus, Publicolas, Scauros, Attillios, Scipiones, Fabios, Fabricios, Curiōs, hisque paria lumina, & virtutis robora produxit, nativit. Quorsum animos ipsorum pecuniæ aspectu & illecebris irrecitos pristini temporis memoria non recrearunt? Nam huiusmodi virorum indigentia nullæ opes possunt præferri: & horum paupertas illos potuit erudire non largitionibus ac divitiis, sed sola virtute honores & ordines acquiri.

Verum

Verum ubi integerrimorum justitia, ab-
 • stinentia, fortitudine, Respublica crevit:
 Reges opulenti bello domiti, Macedo-
 nia, Achaia, & populi ingentes vi sub-
 acti, Numantia funditus eversa, Cartha-
 go æmula Romani Imperii ab stirpe in-
 teriit, cuncta maria terræque patebant
 pro fortitudine, pro continentia, pro
 justitia; audacia, largitio, avaritia, am-
 bitio invadere, ac vigere ceperunt: &
 corruptos homines pecuniarum imperique
 cupido (materies omnium malorum)
 occupavit, probitatem fidemque sub-
 vertit. Tunc clarissimorum labore &
 virtute Reipublicæ acquisita deriperet;
 publica privata efficere; paterno labore
 parva abligurire, & in conviviiis obedere,
 quam pari sudore augere; non virtute,
 sed acervata pecunia concives vincere
 saguli cogitabant: ordines, honores, æ
 magistratus ambientes, illos, aut vi, aut
 gratia, aut opibus acquirebant: Censo-
 res magis enim quam antea cujusque res
 censere, nec ad Senatorium & Equestrem
 ordinem, nisi divitiis affluentes prove-
 here consueverunt. Tunc enim (ut cum
 Plinio dicam) laxitas mundi, & amplitu-
 do Populi Romani damno fuit, post-
 quam senator censu legi coeptus, iudex
 censu fieri, ad ordinem censu promove-
 ri, magistratum ducemque nihil magis

exornare quam census : postquam cœpere orbitas in auctoritate summa & potentia esse, captatio in quæstu fertilissimo, ac sola gaudia in possidendo, passim maluere aliena vitia quam virtutes amplecti, omnesque à maximo bono liberales dictæ artes & majorum instituta in contrarium cecidere. Tunc hercule voluptas vivere cœpit, vita ipsa desuit: rum falsi, perduellionis, majestatis, peculatus, ambitus, repetundarum judicia contra scelere coopertos, avaritia & ambitione flagrantes, decreta sunt : cum prioribus seculis fere inaudita fuerint; nec ulli animi in tam paupere civitate largitioni, cupiditati, & ambitioni, nisi de virtute, patuerint.

Denique ut de Senatorum censu plura dicere supersedeam, illud minime prætereundum est, Censores in eis recensendis omnium continentissimum senatus principem constituere solitos : quod apud Romanos perhonorarium fuit, quodque genus honoris iis tantum viris deferri consuevit, qui auctoritatem & gloriam maximis in Rempublicam meritis, præstantissimisque rebus gestis, essent consecuti. Ut in senatum legi, ita solebant senatu moveri, vel Censorum notatione, vel lege, quam tulit Cassius trib. pl. anno V. C. DCLIII, Mario & Flacco Cos.

Coss. Cavit enim, ut quem populus dam-
 nasset, cuive imperium abrogasset, ne
 in senatu esset. Quid si nec à populo da-
 mnati essent senatores, nec à Censorib⁹
 moti, sed silentio tantum præteriti? Or-
 dinem non amittebant, verû inclinante
 Republica ignominiosi erant. Nam
 præteriti senatores quondam in oppro-
 brio haud erant; quod, ut Reges sibi le-
 gebant, sublegebantque, quos in cõsilio
 publico haberent; ita post exactos eos,
 Consules quoque & Trib. Mil. Consulari
 potestate conjunctissimos sibi quosque
 patriciorum, & deinde plebeiorum le-
 gebant; donec lex Ovinia tribunitia in-
 tervenit, qua sancitum est, ut Censores
 ex omni ordine optimum quemque cu-
 riatim in senatum legerent; quo factum
 est, ut præteriti senatores juxta loco
 moti haberentur ignominiosi. Pro se-
 natoribus legem tulit Appius Claudius,
 sanciens ne quem censores in legendo
 præterirent, neve aliqua ignominia,
 afficerent, nisi qui apud eos accusatus, &
 utriusque sententia esset damnatus.

SECTIO XXIII. Hactenus de Se-
 natoribus, & senatorio ordine: proxi-
 mus huic dignitati est ordo Equester. E-
 quites Romulus primus instituit, & in
 tres centurias distribuit; quas suo nomi-
 ne Ramnenses, à Tito Tatius Tatenses,

à Lucumone vel Luco Luceres, appellavit: Dicitur etiam fuisse sub Romulo Regibusque, Celeres, post Flexumines, deinceps Trofili. Trecentos deinde Tarquinius Priscus addidit: ita Romæ sexcenti Equites fuerunt; isque numerus fere semper omni Reipublicæ tempore observatus, quod vel ex subjectis auctorum testimoniis probatur. Valerius *Equestræ ordinis maximæ pars quadringenti iuvenes, equis publicis spoliati, & inter aratos à M. Valerio & L. Sempromio Censoribus relati fuerunt; quod in Sicilia ad munitionum opus explicandum ite iussi, facere id neglexerant.* Sed multo apertius Seneca in Ludo de morte Claudii Cæsaris: *Occisos (inquit) senatores xxx, equites Romanos cccxv. atque plures: ceteri cccxxi. arena pulvisque fuerunt.*

Quamquam Equites ab initio semper in Republica Romana fuerint; eorum tamen Romæ multis annis nullus fuit ordo, nulla auctoritas, nullus census. Nam duo tantum erant ordines, senatorius & plebeius, usque ad Gracchorum tempora: Hi iudicium appellatione separare (equites enim antea plebelis miscebantur) cum ordinem primi omnium instituere, discordi popularitate in contumeliâ senatus; mox ea debellata, auctoritas nominis

DE VET. POP. ROM. TRACT. 455
minis vario seditionum eventum circa
publicanos substitit, & aliquandiu ter-
tiz vires publicani fuere. Cicero demum
stabilivit equestre nomen in consulatu
suo, ei senatum concilians, ex eo se or-
dine provectum esse celebrans, & ejus
vires peculiari popularitate quærens.
Itaque ab Ciceronis consulatu plane
hoc tertium corpus in Republica fa-
ctum est, cœpitque adjici Senatui, po-
puloque Romano Equester ordo: qua
de causa equester ordo post plebeium
scribebatur, quia novissime cœptus est
adjici, inque Republica esse.

Auctoritas autem Equitum tum cœ-
pit, cum magistratus curules & patri-
cios, sicuti plebei, acquisivissent, & legi-
bus Gracchi ac Cœpionis ad se transu-
lissent judicia, quæ ante in senatorum
potestate erant, annis fere DCXXIX. Nam
Sempronius Gracchus legem tulit, anno
V.C.DCXXX, ut penes solum Equestrem
ordinem essent judicia. Id indigne fe-
rentes senatores cum Servilio Cœpione
Consule egerunt, ut legem de judiciis in-
ter equitem & senatum communican-
dis ferret. Hujus lege, equitum potestas
communicata est, non diminuta: quia
sexcenti equites, ut antea, cum trecentis
senatoribus judicabant. Diminuta au-
tem legibus Livii, Sullæ, & Cottæ, quæ

inde sunt secutæ: M. enim Livius Drusus Trib. pl. anno V. G. DCLXII rogatione sua cavir, ut æqua ex parte equites & senatores judicia exercerent. Cornelius Sulla dictator anno DCLXXIII. equestri ordini adempta judicia, ad senatû transtulit. Denique Aurelius Cotta inter tres ordines judicia communicavit, Senatores, Equites, & Tribunos Ærarios. Præterea soli Equites pop. Rom. vestigalia à Censoribus in quinquennium locata, conducere consueverunt, indeque quod publica conducirerent Publicani dicti. Isti erant nobilissimi quique equestri ordinis. Flos enim equitum Romanorû, ornamentum civitatis, firmamentû Reipublicæ publicanorum ordine continebatur. Isti societates tot inibant, quot erant Reipublicæ provinciæ vestigales.

SECTIO XXV. Hæc de Equitum potestate. Census vero eorum ante Servium Tullium non extitit, qui primus eum instituit: census die illo per forum sua manu equum ad Censores traduxisse ferunt. Equestri autem ordinis juven-tus singulis annis bis in magna celebri-tate spectaculû sui præbebat; mense Fe-bruario, die Lupercalium, quem morem Romulus instituit; & equitum proba-tione. Porro Q. Fabius Rutilianus, equi-tes trabeatos Idibus Quintilib⁹ equis in-siden-

DE VET. POP. ROM. TRACT. 457
 fidentes , ab æde Honoris per Urbem in
 Capitolium transire primus fecit. Ista
 solennitas instituta est in honoré ac me-
 moriam Castoris & Pollucis, quod anno
 V. C. cclvii. Romanis contra La-
 tinos præliantibus affuissent. Nam sa-
 crificio per primores equestris ordinis
 Idibus Quintilibus peracto, transvectio
 equitum fiebat, qui per tribus & centu-
 rias distributi, ordine in equis veheban-
 tur, omnes quasi è pugna redirent co-
 ronati fronde oleaginea , & palmatis è
 purpura togis amicti, quas vocabát tra-
 beas, initio pompæ factò ab æde (de æde
 dissentiunt Dionysius & Plinius De viris
 illustr.) Martis, quæ extra urbem sita est,
 & tum cæteras urbis partes per forum
 transeuntes, tum ædem Castoris præter-
 euntes, nonnunquam quinque virorum
 millia , gerentes quæcunque fortitudi-
 nis præmia, in præliis acceperunt à du-
 cibus. Erat & aliud celebre Equitum in-
 stitutum. Mos namque Equitibus fuit
 Romæ, cum per legitimum militiæ tem-
 pus fecissent stipendia , equum per me-
 dium forum ducere , coram viris duo-
 bus publice præsidentibus, quos Censo-
 res nuncupabant , eisque recensere quæ
 sub quibus ducibus stipendia meruerát,
 illorumque censuram subire, qui ut pro
 cuiusq; meritis vel laudé , vel infamiam

F f 3

tri-

tribuerent, singulos Equites nomina
profiterentes rogabant in hæc verba: **TV-
NE MILITIAS OMNES IVXTA DI-
SCIPLINAM ABSOLVISTI?** Ad quæ
Pompeius Magnus cum olim à Censo-
ribus Gellio & Lentulo interrogaretur,
lepide respondisse fertur: Absolvi (in-
quiens) sub meipso imperatore. Hæc pri-
scæ fuerunt instituta eorum, qui in equi-
tum ordine & censu erant. Quorum fi-
lii honoris gratia equis investiti, ad ludo-
rum certamina, quoties celebrarentur,
pompa de Capitolio per forum in Cir-
cum Maximum deducere consueverunt.
Cæterû, ut suscepto sermoni de Equestri
ordine clausula imponatur, inter alia
Equitum ornamenta erant annulus au-
reus, & quatuordecim ordines in thea-
tro, in quibus separati à plebe ludos spe-
ctabant. Ab initio commixti plebi spe-
ctabant ludos, usque ad M. Othonem,
qui primus eos à plebe disiunxit. Quam-
obrem plebs separationem moleste fe-
rens, Othonem in spectaculû prodenn-
tem sibilis insectata est; cum Equites
contra læto plausu eum susciperent: &
iteratis altius sibilis ad jurgia cum Equi-
tibus venit: atque à jurgiis & contume-
liis ad manus, sanguinem & cædem ven-
tum esset, si eloquentia Ciceronis non
intervenisset, ac theatralem seditio-
nem

DE VET. POP. ROM. TRACT. 459
nem sustulisset; qua plebeios in æde Bel-
lonæ ad se vocatos adeo modeste incre-
puit monuitque, ut cum in theatrum
rediissent, Othoni alacri plausu allude-
rent, atque Equitibus de gloria ac lau-
de ejus concertarent. Quibus Equi-
tum in theatro gradibus servandis præ-
ficiiebantur aliqui, ut sæpius testatur.
Martialis:

*Quadringenta tibi non sunt, Chare-
strata; surge:*

*Lectius ecce venit: sta, fuge, curre, late.
& alibi:*

*Est & in hoc aliquid, vidit me Roma
Tribunum,*

Et sedeo quæ te suscitât Oceanus.

Lectius & Oceanus præfecti erant ser-
vandis gradibus, ut scilicet summove-
rent plebeiî ordinis homines in sedibus
Equitum sedentes. Iuvenalis:

———— & de pulvino surgat equestri

Cujus res legi non sufficit ———

Certe

*Haud facile emergunt, quorum virtu-
tibus obstat*

Res angusta domi ———

SECTIO XXVI. Transeamus nunc
ad ultimam secundæ Divisionis partem,
utpote Plebeium ordinem: superius e-
nim divisimus Romanos secundum cen-
sum in tres ordines, Senatorium, Eque-
stem,

strem, & Plebeium. De Senatoribus & Equitibus hæcenus.

De plebe autem dicebantur cæteri omnes egentes, qui quadringenta, (*cum Equitibus*) aut octingenta, millia nummum (*cum Senatoribus*) non possidebant, sive senatorio sive equestri loco essent nati. Census enim ordinem, non dignitatem constituebat; nec inter Senatores, aut Equites censebantur, nisi qui tantundem in bonis haberent. Quare plebei plerumque inopia laborantes, tum militiæ duritiem subire, humi requiescere, inopiam & laborem eodem tempore tolerare cogeantur: tum domi honores ambientium largitionibus, sive candidatorum corruptelis pascebantur, constitutis in singulis tribubus divisoribus ac curiarum magistris, qui corruptentium munera ac pecunias, in tribus curiasque dividerent. Ita plebei, dignitates, magistratus, & suffragia sua (præter quæ nihil amplius habuerunt) venditabant: & candidatos ambitiosos, qui suffragia operamque eorum conduxerant, ad comitia conducebant: principes quoque civitatis & locupletes, per urbem officii gratiâ sectabantur, ut prandia, cœnas & sportulas, vestimenta, & alia id genus munuscula consequerentur. Horatius:

Non

*Non ego ventosa plebis suffragia venor,
Impensis cænarum, & trita munere
vestu.*

Præterea à Poëtis & Oratoribus inopes
illi Romani conducebantur, ut eis con-
sentirent, inque eorum verba jurarent,
vociferando *pulchre, bene, recte,*

*At tunc grande Σοφῶς clamaret tur-
ba togata.*

Denique ita paupertate premebantur,
ita penuria, atque fame, veluti rabie qua-
dam agitabantur; ut neque novis rebus
studerent, à Patrib⁹ secederent, & quam
sæpiissime maximos tumultus excitaret.
Proinde potentiores huic egestati oc-
currentes, præter prædam ex hostibus
captam plurimas opes, multos fertiles
agros, uberrimas provincias ad inopem
hunc ordinem alendum, saturandumq;
destinarunt; & peculiarem curatorem,
quem Præfectum annonæ vocant, insti-
tuerunt, ne inopia perciti ventos rapi-
dissimos, & turbines perniciosissimos in
Repubblica excitarent. Idcirco recte Au-
relianus Imperator ad Flavium Arabia-
num scripsit, *Populo Romano saturo ni-
hil esse latius.*

SECTIO XXVII. Quanquam om-
nium ordinum pauperrimus esset ple-
beius, tamen civitatis erat corpus, ut se-
natus anima: in comitiis tributis domi-
nabatur,

nabatur, centuriatis plurimum poterat. Reges, Romulus, Numa, Hostilius, & Martius huic ordini multa largiti sunt: Servius Tullius hujus causam suscepit, adversus potentiorum violentiam atq; injustitiam; patricii huic plurima partim volentes, partim inviti indulserunt: nobiles hujus manus prensarunt, in hujus favore conciliando multū laborarunt: duces bellorū huic gestorū rationem reddiderunt: denique sine hujus ordinis consensu, Senatus neque potuit bellum alicui populo indicere neq; magistratus creare, neque leges ferre. Nam dixi superius (Sectione IX) trium maximarum rerum & summe in Republica necessariarum, penes populum ex Romuli instituto arbitrium fuisse; pacem bellumve indicendi, creandi magistratus tā domi quam militiæ, legesq; suis suffragiis ferendi, confirmandi, abrogandi. De quibus rebus populus disceptabat discernerebatq; latis curiatim suffragiis, & tantum valuit pauperrimi, quantum ditissimi calculus; cumque pauci essent divites ac patricii, pauperes & plebei in ferendis suffragiis illos numero longe superarunt. Servius autē Tullius id animadvertens, ad divites suffragiorum vim transtulit, constitutis pluribus centuriis divitum, quam pauperum. Sed exactis Regibus, & in-

DE VET. POP. ROM. TRACT. 463
& institutis à Velerone tributis comitiis anno V.C. c c l x x x i , vim suffragiorum , inque comitiis præpotentiam recuperarunt.

Post exactos Reges Valerius Publicola pro plebis libertate simul & potestate, leges sancivit, quibus amplior reddita est ejus potestas, quam sub Regibus Vnam, ne quis magistratum, aut imperium caperet, nisi cui populus dedisset; sacrandoque cum bonis capite ejus qui contra fecisset, eumque occidi impune liceret; Alteram, ne quis qui provocasset, injussu populi virgis vapularet, aut securi caderetur. Quæ quidem lex sæpius ab eadem Valeriorum familia renovata est, quia plus paucorum opes poterant, quam plebis libertas. Post, non tantum penes plebem fuit judicium, de Civis Romani judicati condemnatique animadversione; verumetiam judicandi facultas, magistratibus ac senatui adempta. Nam Sempronius Gracchus lege cavuit, Ne quis de capite civis Romani injussu populi judicaret; qui judicasset, uti in eum populi animadversio esset. Sic constat de capite civis Romani non modo ferri, sed ne judicari quidem potuisse, nisi centuriatis comitiis, in quibus aliquid poterat plebs. Sed M. Tullius Cicero Lentulum, Cethegum, & reliquos Catili-

Catilinariæ conjurationis participes, non populi suffragiis, sed senatus sententiis judicatos condemnatosque, in carcere strangulari curavit. Quamobrem P. Claudius trib. pl. legem tulit, ut de eis quæstio haberetur, qui cives Romanos sine judicio populi, indictaque causa judicassent, necassentque: & Ciceronem ejectum urbe exilio multavit.

Præterea post Valerium Publicolam, tribunitiis rogationibus magnam in Republica potestatem nacti sunt Plebei. Nam non modo magistratus, Augures, Pontificem Maximum, & alios sacerdotes creare; verum etiam ipsi magistratus, sacerdotia & judicia (quibus nihil in Republica majus) adipisci potuerunt, & adepti sunt. Quæ cuncta penes solos Patricios fuerunt. Nam primus magistratus, quem adepti sunt plebei, fuit Decemviratus, anno V.C. cccxxx. quo Idibus Mali Q. Porcellius, C. Duellius, Sp. Oppius Cornicen, è plebe omnes, cum Ap. Claudio Decemvirorum principe magistratû inierunt. L. Sextilius de plebe primus Consulatum suscepit an. V.C. ccclxxxvii. Tribunatum autem Militum cum Consulari potestate plebeiorum nemo unquam adeptus est, saltem per raro. Scribit enim T. Livius in annis lxxx & xl, neminem de plebe Trib. Mil. Consulari

sulari potestate creatum, Patricios vero
 semper in hujus magistratus possessione
 fuisse. Patres quidē voluerunt potius cō-
 municare plebi consularem potestatem,
 quam Consulium nomen. Nam ab initio
 cum honos iste in Republica inducere-
 tur, passi sunt legem à Trib. pl. perferri, de
 trib. unis militum trib⁹ ex patriciis, toti-
 dem de plebe creandis, qui cum potesta-
 te Consulari Rempublicam administra-
 rent: verum habitis comitiis tres tan-
 tum ex patriciis creati sunt, plebs eo cō-
 tenta, quod ratio sui habita esset. Anno
 V. C. cccxvii Dictatura cœpit com-
 municari, primusque de plebe Dictator
 dictus C. Marcius Rutilius, cum C. Plan-
 cio Magistro Equitum. Magister autem
 Equitum de plebe, ante Dictatorem ple-
 beium C. Licinius factus est, quo tempo-
 re civitas discordia de plebeio Consule
 constituendo agitabat. Cn. Cornelio
 Cosso & L. Furio Medullino secundum
 Coss. anno V. C. cccxliiii ad Qua-
 sturam patricium magistratum plebeii
 aspirarunt, creatique sunt cum uno pa-
 tricio C. Fabio Ambusto tres plebeii. An-
 no. V. C. ccclxxxviii, ut Aediles Cu-
 rules promisque ex patribus & plebe fie-
 rent, primum decretum est. Q. Publilius
 Philo primus è plebe Præturam inivit, C.
 Sulpicio Longo & P. Ælio consulatum.

G g

geren-

gerentibus. Romanorum annales testantur Censores creari solitos ex patriciis usque ad annum V. C. cdlv. quo Mart. Rutilius ut primus de plebe Dictator, ita & Censor factus est.

Vt Romulus Magistratus, sic Numa solis patriciis sacra peragere, Pontificatum, Auguratum, & cætera sacerdotia suscipere permisit. Ideoque Decemviri connubia cum plebeiis patribus interdixerunt, ne incerta prole auspicia turbarentur. Communicatis deinde connubiis lege Canuleia anno V. C. cccix sacra quidē confusa & auspicia fuerunt: sed tamē sacerdotia penes patricios duraverunt, quoad tribunitias rogationes Sexti Licinii & Ogulnii. Lege enim Sextia Licinia sancitum est, ut Decemviri sacrorum non omnes patricii, sed ex æquo de plebe crearentur. Ogulnia autem anno V. C. cdlviii M. Valerio Corvino quintum, Q. Appuleio Pansa Coss. acerrime resistente Appio Claudio, P. Decio vehementer assistente statuit; ut cum quatuor Augures, totidem Pontifices essent, numerumque sacerdotum augeri placeret, quatuor Pontifices & quinque Augures de plebe omnes adscriberentur, quoque prorsus octo Pontifices, novem Augures in Urbē fierent.

Prius permissum fuit plebi sacerdotia capere,

capere, quam sacerdotes creare. Quandoquidem à Numa Rege institutum est, & more deinceps comprobatum; ut Pontifices à Pontificibus, Augures ab Auguribus, alii Sacerdotes à suis collegiis, solus Pontifex Maximus à populo crearetur. Quam creandorum sacerdotum consuetudinem annis post c l v, quam plebei ad sacerdotia admissi fuerunt, primus omnium C. Licinius Crassus, dissuadente C. Lelio Praetore, Q. Fabio Maximo Æmiliano & L. Hostilio Mancino Cos. anno V. C. dcviii. in-vertit, suadendo ut sacerdotes quos antea collegia sufficiebant, populus crearet. Eandem legem à populo antiquatam revocavit Cn. Domitius Ahenobarbus Trib. pl. avus Neronis Imperatoris, C. Mario secundum, C. Fimbria Cos. anno V. C. dclxi. & subrogandorum sacerdotum jus à collegiis ad populum, minorem etiam populi partem, approbata ejus rogatione transtulit: veterem tamē morem omnino non sustulit. Siquidem ut populus sacerdotes faceret, sed factos collegia cooptarent, sancivit. Sulla in sua dominatione nobilitatis propugnator, plebei juris ac potestatis ob totas Marianas partes perpetuus opugnator, legē Domitianā penitus abrogavit, ac pristinā substituendi sacerdotes

auctoritatem collegiis restituit. Post Sul-
lam plebs idem jus rursus recuperavit.

Iudicia cum Equitibus & Senatoribus
lege Aurelia Plebi communicata sunt.
Iudicia dico cuncta, præter perduellionis
sive majestatis, quod iudicium sibi po-
pulus secundo ab creatis Tribunis plebis
anno comparavit; quo primus Patricio-
rum tribunis plebis restitit M. Coriola-
nus, atque primus omnium tribunitiam
potestatem sensit. Nam die à Trib. pl. di-
cta, quod primus plebem præda ex hosti-
bus capta fraudasset, quodque in magna
penuria ne frumentum populo, saltem
maximo pretio daretur contēdisset, po-
puli calculis tribus comitiis damnatus
in exilium abiit. Ex illo tempore, utpote
V.C. anno CCLXIII, morem sibi fecerunt
Tribuni, patriciis diem ad populum di-
cere. Vnde maximum incrementum
potestas plebis habuit: cōtra vero, opti-
matum pristina dignitas maximum de-
trimentum accepit. Quid enim à priori
dignitate optimatū alienius fuit, quam
per tribunos ad plebeculam citari, rapī,
in carcerem detrudi? aut quid magis tri-
bui plebi potuit, quam de iis, quibus an-
tea misere subjecti fuerant, iudicium fer-
re, eos bonis multare, in exiliū mittere?
Vnde L. Furius, C. Manlius consulatu ab-
euntes, à Tribunis ad plebis iudicium
arrepti,

arrepti, populumque circumeuntes fordidati, non immerito apud Livium amissam patriciorum dignitatem deplorant? juniores patrum suadent monentque, ut honoribus & administratione Reipublicæ abstineant? Consulares vero fasces, prætextam, curulemque sellam nihil aliud quam pompam funeris putent? claris insignibus imperii, velut infulis velatos ad mortem destinari? quod si Consulatus dulcedo sit, jam nunc ita in animum inducant, consulatum captum & oppressum à tribunitia potestate esse, Cōsuli veluti apparitori tribunitio omnia ad nutum imperiumque Tribuni agenda esse? si se commoverit? si respexerit patres? si alium in Republica quam plebem crediderit? Exilium Cn. Marci Coriolani, T. Menenii Agrippæ damnationem & mortē sibi ante oculos proponāt. Hæc de potestate plebeiorum dicta sufficiant, penes quos, ceu patricos, magistratus curules, sacerdotia & judicia fuerunt. A quibus omnibus tandem ceciderunt. Nam populus lege Regia omne suum imperium, potestatemque in Imperatorem transtulit. Itaque sub Imperatoribus quam Regibus, multo plebis conditio durior & angustior extitit. Sub Augusto tamen vestigium antiquæ plebeie potestatis mansit.

Nam ille multas leges condebat, easque ad populum referebat: Idem populus ad magistratus eligendos congregabatur, etsi nihil fiebat contra Cæsaris voluntatem. Nam partim proponebat eos, qui essent magistratus futuri, partim id more majorum relinquebat in populi plebisque voluntate: sed tamen providebat, ne necessitudinis causa, aut largitione facta, precibusve designarentur. Sub reliquis Imperatoribus, plebs omnino nullam potestatem habuit, sed ludis ac certaminibus frequenter, raro comitiis interfuera. Iuvenalis:

— jam pridem ex quo suffragia nulli
Vendimus, effugit curas. Nam qui da-
bat olim

(se
Imperium, fufces, legiones, omnia, nunc
Continet, atque duas tantum res an-
cius optat,

Panem & Circenses —

SECTIO XXVIII. Hucusque egimus de prima pop. Rom. Divisione, quæ respicit genus & sanguinem: de secunda, quæ ordinem & censum. Transeamus nunc ad tertiam & ultimam, quæ ad honores pertinet. Romani honorati aut sunt nobiles, aut novi.

Nobiles in veteri Rep. Rom. soli Patricii habiti sunt. Quod in principio eis magistratus & honores illi, ex quibus nobilitas

litas comparari solet, patuerint. Nam Consulatam, Dictaturam, Censuram, Aedilitatem, Quæsturam, Præturam primum habuerunt. Deinde etiam plebei, ubi ad honores curules aspirassent, nobiles vocari ceperunt. Quippe tum non ex genere, ut antea, sed imaginibus nobilitas habebatur. Quandoquidē ii Nobiles sunt appellati, qui majorum imagines habebant. Imagines autem sui ponere, ac posteris tradere non poterant, nisi qui magistratū curulem gessissent; quorum primus esse cœpit Aedilitas curulis, secundus Prætura, tertius Consularatus, postremus Censores; quia Censores ex consularibus tantum viris creari consueverant. Quos magistratus patricii ante, quam plebei iniverunt. Imaginem autem voco, simulacrum ad vivum exprimens oris similitudinem, affabre miroque artificio effectum, coloribus pigmentisque adumbratum. Quas imagines in atriis & insigniori domus parte suspendere, & earum multitudine jactantiaque nobilitatem ostentare atque metiri solebant. Honorem igitur & nobilitatem nacti sunt, qui ad magistratum honorarium pervenerunt, non habita ratione, ad eumne vi, gratia, largitione, an virtute aspirassent. Nam solus magistratus in Republica nobilitatem

472 GEORGII VAVCHOPPI
tatem dabat, & populus honores

Sape dat indignū . & fama servit ineptus.

Proinde gloriatur Cicero, ob delatam sibi Aedilitatem curulem se adeptum esse antiquiorem in senatu sententiae dicendae locum, togam, praetextam, sellam curulem, jus imaginis ad memoriam posteritatemque prodendam. Porro nulli magistratum consequebantur, nisi prius habita concione, qua populi gratiam sibi conciliarent: vel commemorando veterem prosapiam, majorum & facta & imagines; nam populus inservit famae, & persaepe in titulis ac imaginibus stupet: vel proponendo virtutes suas, meritaque in Rempublicam.

Ac certe virtute decet, non sanguine niti.

si sine majorum claritate atque imaginibus essent: sicuti erant Curii, Decii, Catonēs, Pompeii, Marii, Didii, Caelii. Gloria enim & fulgens magistratuum curus obscuros juxta generosos trahebat, Cato se virtute. non genere, aut majorum imaginibus populi Romani commendavit, & ipse initium sui generis, nominisque, ab se gigni ac propagari voluit; cum aditus ad magistratus honoresque non magis nobilitati, quam virtuti patere debeat. Quinimo populi Romani antiquitus homini

homini honorem, non generi; moribus, non majoribus; virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebat. Erat præterea in more positum institutoque Romanorum, ut qui magistratus curules adeptus esset, (id est imagines familiæ suæ, si nobilis, aut jus ponendi posteris imagines, si novus) eam haberet concionem, qua gratiâ beneficii (concessi magistratus) populi Romani, cum suorum (si nobilis) vel ipsius (si novus) laude conjungeret. Itaque nobiles hic appello, qui majorum imagines, magistratus scilicet & triumphos possent ostentare, quibus freti honores aut gerebant, aut ad eos adspirabant. Majorum siquidem gloria posteris quasi lumen est, & ad virtutes incitamentum. Cicero apud Marcum filium de extinctæ Catilinaris conspirationis triumpho suo togato gloriatur, propemodum ad eum ejusdem gloriæ hæreditatem, & factorum imitationem pertinere. Optima profecto hæreditas à parentibus traditur liberis, omnibus divitiis, omnique patrimonio præstantior gloria virtutis, rerumque gestarum memoria: cui dedecori esse, & nefas, & vitium judicandum est. Sicut enim majorum imagines, virtutis præstantiam, rerumque gestarum gloriam ac triumphos vel superare, vel æquare honestum

G g 1

est &

est & gloriosum: Ita eorum industrias contemnere, frugalitatem despicere, imagines, rerumque gestarum memoriam foedissimis criminibus temerare, obscurare, deprimere, extinguere, nefas & vitium judicatur. Hæreditariarum demum censebitur, si pariter virtutis via ad similes honorum gradus filii pervenerint, ut vel parentibus clariores, vel saltem nō deteriores dicantur: Alioquin de aliena virtute inique sibi arrogare (clara videlicet parentū virtus liberis non relinquitur, ea neque dono datur, neque accipitur) & nihil hæreditarium præter virtutis memoriam accipere dicentur: Eamque melius est nunquam à majoribus habuisse, quam acceptam foedis moribus corrupisse. Etenim quanto majorum vita fuit præclarior, tanto horū socordia flagitiosior; si nobilitatis acceptam à parentibus dignitatem virtute tueri nequiverint. Plerique nihilominus majorum dignitatibus & imaginibus elati, arroganter ætatem agentes, in voluptate & ignavia delitescetes, convivia sæpius exornantes quam arma tractantes, curantes munditias ut mulieres, quam laborē ut viri, quasi honeste vixerint, honores, utpote virtutis præmia, petiverunt, atq; insignia virtutis etiā sine virtute assecuti sunt. Quare recte

DE VET. POP. ROM. TRACT. 475
recte P. Decius, M. Tullius, C. Marius,
aliique nobiles plebei, dictoria nobi-
lium, objectamque nobilitatis novita-
tem perferentes, illos ignavos & igna-
ros accusarunt, & non probe viventi-
bus probra objectarunt, quod præter
imagines, nihil nisi imaginarium & fu-
mosum haberent.

SECTIO XXIX. Haftenus de Ro-
manis nobilibus: Nunc de novis. Novi
appellati sunt, qui ob imaginum ino-
piam commendatione ipsorum, atque
virtute non majorum gloria ad hono-
res curules, quasi meritorum in Rempu-
blicam & virtutis debita præmia, ad-
scenderunt. Qui cum nobilium invido-
rū contumeliosa multa sunt passi; cum
vulgi mobilis & imperiti novitatem ex-
probrantis, iniquis sermonibus frequen-
ter laceffiti, QVIS HOMO HIC EST?
QVO PATRE NATVS? Nam ut mo-
res corrumpi in Republica Romana cœ-
perunt, cœpit quoque Populus nobili-
bus potius, quam novis honores defer-
re. Sic circa annum Romæ conditæ cc-
lxxxv, Syracusii cum cæteris Siculis,
ejecto Thrasybulo tyranno, constituto-
que populari Reipublicæ statu, consti-
tuerunt, ut magistratus omnes & munia
publica priscis civibus, atque vetustis fa-
miliis distribuerentur; inquilini vero &
novi

476 GEORGII VAVCHOPII
novi homines alienigenę, ne ad munera
publica, neve ad honores civiles admit-
terentur. Sed si nobiles solis imaginibus
ritulisque majorum inhæreant, & ultra
ex se nihil produxerint, non nobiles sed
ignobiles dici merentur. Novi vero veri
nobiles, quod ex se egregia protulerint:
cum fortissimus quisq; & virtute præ-
ditus generosissimus sit, imo lege Nænia
Rex. Siquidem sola virtus nos nobiles,
sola honoratos, sola senatores, sola Re-
ges vere facit. Vnde præclare cum Stoi-
cis cecinit Flaccus:

—— *sapiens uno minor est Iove, dives,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique
regum.*

Vnde Cato Censorius, ad gloriam qui-
dem & magistratus se novum esse, rebus
vero gestis ac virtute majorum vetustis-
simum prædicabat.

F I N I S.

P. S C R I -

PSEUDO-FENESTELLA

Admonitio.

Bipartitum illud de Sacerdotiis & Magistratibus Rom. Scriptum quod sub involucro L. Fenestellæ vulgo circūfertur, æternis potius tenebris damnandū erat, quam pro tanti viri fœtu germano lectorib⁹ denuo obtrudendum. Sublato itaq; celeberrimo nomine, ignobili quidem sed vera epigraphe insignivimus, dedimusque auctori suo Andreæ Dominico Flocco, Florentino. Quod nomen cum alii, tum Nozoreus in Append. Gesn. & Lycost. atque Rob. Cœnalis Histor. Gallic. lib. 1. perioch. 1. diserte agnoscunt: extatque in chirographo codice, quo Brugis olim usus Ægidius VVytsius. Et, Oxonię apud Britannos in bibliotheca Lincolnensi, teste Catalogo Thomæ Iamesii MS. hoc titulo: *Andream Dominicum Florētinum De Romanis Potestatibus. Princip. Cum parvos (leg. per hos) dies.* Et Florentiæ in bibliotheca Gaddiana MS. cujus initium: *Natura ac ratione rerum introductum est.* (vide edit. nostrę pag. 8.) Et attestantur Michael Ponciantius & Lucas Ferrinius, nuperi scriptores, his verbis: *Andream Ficocchus, vir gravissimus,*

*mus, eximia doctrina refertus, inter cate-
ra, qua ad manus venerunt, edidit librum
De Potestatibus Romanis. Flavius vero
Blondus, qui ante centum & sexaginta
annos obiit, in Hetruria sua, Andream
Floccum, Apostolicum secretarium, Ca-
nonicumque Florentinum, virum opti-
mum, ab eloquentia, & edito de Magi-
stratibus opere celebrat. Idemque Lilius
Gyraldus in Historia Poëtarum asserit,
& apud se manuscriptos esse, quibus ta-
lis inscriptio est:*

Andrea Dominici Flocci.

Florentini,

Ad Brandem Cardinalem Placentinum

D E

ROMANIS MAGISTRATI.

BVS LIBER.

Aequè in his ipsis est Præfatio, inquit,
quæ in publicatis literarum typis exem-
plaribus non reperitur. Hæc ille. Quæ
Præfatio etiam integrè (quantum ex
principio liquet) in codice Anglicano,
nec Florentino Nicolai Gaddi deesse vi-
detur. Hæc primum à VVytsio publici
juris facta. Sed opusculum isthoc Bran-
di Cardinali dicatum fuisse, ne illa qui-
dem Editio dicit. Nos primi ex fide Lilia-
na eam inscriptionem apposuimus. Ex
qua abunde nobis de ætate auctoris cõ-
stat.

stat. Nam Brandes iste, sive Branda Castillioneus, Mediolanensis, Episcopus Placentinus, an. Christi 00ccccxi presbyter Cardinalis titulo S. Clementis, sub Ioanne XXIII P P. creatus est. Postea sub Eugenio IV Pontifice factus est Episcopus Cardinalis Portuensis & S. Rufinae, alias Casae candidae. Anno demum Christianae salutis 00 cdxiii, Pontificatus eiusdem Eugenii anno xiii, prid. Non. Febr. Branda Castillioneus, quondam Episcopus Placentinus, sacri palatii Apostolici causarum auditor, presbyter Cardinalis tit. S. Clementis post Episcopus Cardinalis Portuensis & S. Rufinae, legatus iterum sub Martino V. PP. in Hungariam contra Hussitas, mortuus est in Castilioneo suo diocesis Mediolanensis, ibique honorificentissimo sepulchro cadaver ejus conditum. De quo plura qui volet, adeat diligentissimum Onufrium Panuinum, & Alphonsum Ciaconium: qui ad manum, cum haec raptim scriberemus, non erat. Quare non sine causa viri docti Fenestellam illum [Lucii praenomen unde irrepperit, nescio] tanquam illegitimum atque supposititium censuerunt, & farra ginem de Sacerdotiis & Magistratibus tanto auctore prorsus indignam: tum, quod in ea Plinius, Asconius Pedianus,

& A.

478 DE PSEUDO-FENESTELLA.
& A. Gellius in testimonium adferuntur; quorum ultimus plus sæculo posterior fuit (siquidem Fenestella novissimo Tiberii Cæsaris principatu obiit, teste Plinio lib. xxxiii. cap. xi.) priores duo ipsius Fenestellæ meminerunt tum maxime, quod in ea incomposita dictio, neque ubique sermonis Latini puritas (præterquam in locis, ubi Livium & ejus notæ scriptores describit) invenitur. Ex recentiore esse vel inde apparet, quod lib. i. cap. v. Episcoporum & Archiepiscoporum mentionem facit. Vixit ergo ante ducentos, & quod excurrit, annos noster Floccus. Quod & Raphaël Volaterranus, Blondum sequutus, Commentar. Urbanor. lib. xi. indicat. Iannotius, inquit, Manettus (corrupte ibi vulgo Ioannes Manectus legitur) & Andreas Fiocus, ambo Florentini, [Constantiensis Concilii tempore (an. Sal. mccccxxiv.) quod ibidem innuit] inter eloquentes & ex Chrysoloræ schola commemorati.

F I N I S.

AP.

APPENDIX
AD
 ROMAM ANTIQVAM;
In qua
 DE ROMÆ STATV
 HODIERNO
Et
 PONTIFICIS AVCTORITATE
 Disscritur.

I

IMPERIVM ROMANVM, & PONTIFEX.

II

DE STATV VRBIS ROMÆ ET PON-
 TIFICIS, Relatio tempore Sixti V. PP.
 Anno CIO IO LXXXV.

III

REDITVS ET EXPENSÆ P. R. Anno
 CIO IO LXXII.

IIII

AVCTORITATIS PONTIFICIÆ Assertio.

V

QVOMODO IMPERIVM ROM. AB AV-
 CTORITATE P. P. DEPENDEAT, Dis-
 sertatio.

VI.

MIRABILIA ROMÆ, ex V. C.

H. h.

Epi-

Epigramma

IANI VITALIS PA-
NORMITANI

De

ROMA.

Qui Romam in media quaris novus ad-
vena Roma,

Et Roma in Roma nil reperis media:

Aspice murorum moles, praeuptaq; saxa,

Obrutaq; horrenti vasta theatra situ:

Hae sunt Roma. Viden' velut ipsa cada-
vera tanta

Urbis adhuc spirent imperiosa minae?

Vicit ut hac mundum, nisa est se vincere:
vicit;

A se non victum ne quid in orbe fret.

Nunc victa in Roma Roma illa invicta se-
pulta est.

Atque eadem victrix victaque Roma
fuit.

Albula Romani restat nunc nominis in-
dex,

Quin etiam rapidis fertur in aquor
aquis.

Disce hinc, quid possit fortuna: immota
labascunt,

Et quae perpetuo sunt agitata, manent.

IM.

I

IMPERIVM ROMANVM.

Imperium Romanum, quod imperante Trajano erat amplissimum in Scotia; extendebatur enim ab Oceano Hibernico, ultra Tigrim: Oceano Atlantico, ad sinum Persicum: ab Atlante ad sylvam Calidoniam, pertingebatque ad flumen Albim, transibatque Danubium: primum labi cœpit bellis civilibus Galbæ, Othonis, Vitellii: iis enim temporibus exercitus, qui in Magna Britannia pro præsidio erat, trajecit in continentem. Hollandia & vicinarum regiones rebellavit, paucique temporis progressu, Imperii finibus præsidio destitutis transmiserunt Sarmatæ Danubium: Alani superarunt fauces Caspias: Persæ acquisiverunt nomen & potentiam: Gothi pervagati sunt Moesiam & Macedoniam: Franci ingressi sunt Gallias. Constantinus Imperator restituit Imperium antiquo splendori, sopivit bella domestica, frenavit tyrannos, barbaros, & gentes hostiles. Sed duo fuerunt, quæ Imperium multum debilitarunt: primum fuit translatio sedis Imperialis Roma Constantinopolim, quod factum despoliavit Romam & debilitavit Imperium. Luce enim clarius est,

Hh 2

quod

quod sicut plantæ ex nativo solo in regiones climate & qualitate diversas transplantatæ, parum retinent virtutis naturalis: ita & res humanæ, præcipue autem dominia & status magnis illis mutationibus perdunt suum vigorem & stabilitatem. Eam ob causam Senatus Romanus nunquam plebi consentire voluit, ut Roma Vejam commigraret, quæ civitas multo gratior, & magis commoda erat, quam Roma, maxime postquam à Gallis ruinæ tradita fuerat. Cum nullæ res magis perniciosæ sint Reipublicæ, quam magnæ novitates; quæ res majori damno, ne dicam exitio, potuit contingere Imperio Romano, quam adeo ingens ac subita præter omnium expectationem immutatio? Non plus minusve fecit bonus ille Imperator, quam si quis ad dandû animali meliorem formam, cerebrum ad genna, aut cor è suo loco ad cubitum transferret. Secundum erratum Constantini fuit divisio Imperii suis filiis facta in tres partes, quod contigit anno Domini cccxli; qua ex magno imperio tria fecit, eum notabili diminutione auctoritatis & virium. Cum enim ejus filii inter se armis decertarent, taliter se invicem consumpserunt, ut Imperium quasi ex sanguine corpus remanserit. Quamvis autem imperium

perium aliquot vicibus sub uno Principe coaluerit, divisioni adeo aptum remansit, ut raro acciderit, quin in Orientale & Occidentale non fuerit partitum, usque dum Odoacer, Herulorum & Turingorum Rex, magno cum exercitu Italiam ingressus, in tam magnas angustias conjecit Augustulum, ut præ desperatione se Imperio Occidentali abdicarit, quod accidit anno cccclxxvi. Hunni jam antea Danubium transmiserant: Alaricus Vandalorum Rex, Romam cepit: Vandali primum Andalusiam, & postea Africam: Alani Lusitaniam: Gothi majorem Hispaniæ partem: Angli Britanniam: Burgundiones Provinciam occupabant. Iustinianus Imperator res aliquantulum in melius restituit, nam per suos Capiteanos exegit Vandalos Africa, & Gothos Italia, anno dlvi. Sed parvo tantum tempore id duravit, nam anno dccxiii cœperunt Orientale Imperium vexare arma & hæresis Mahumetana, brevique tempore fuere à Saracenis oppressæ præter Syriam, Ægyptum & Archipelagum, Africa, Sicilia & Hispania. Anno dccxxxv occuparunt quoque Saraceni Narbonem, Avenionem, Tolosam, Burdegalam, & regiones vicinas. Imperium itaque Occidentale paulatim prorsus in direptionem abiit: Orientale

H h ;

autem

autem adeo invalidum remansit, ut vix aliquot vicibus, civitatem Constantino-
 politanam contra Saracenorum arma
 defendere, multo minus Occidenti auxi-
 lium ferre potuerit. Anno autem Christi
 800 titulos Occidentalis Imperii ade-
 ptus est Carolus Magnus, Francorum
 Rex, quam rem recenset Ado, Viennæ
 Archiepiscopus, verbis sequentibus: In
 die sancto nativitatis Domini, ante con-
 fessionem B. Apostoli, cū gloriosus Rex
 Carolus ab oratione surrexisset, Leo Pō-
 tifex capiti ejus coronam imposuit, sicq;
 ab universo populo acclamatum est: *Ca-
 rolo Augusto, à Deo coronato, Magno paci-
 fico, Imperatori Romanorum, vita & vi-
 ctoria.* Divisum itaque fuit Occidentale
 Imperiū ab Orientali hoc modo, ut Nea-
 polis, et si Pontum Orientē versus, cum
 Sicilia Græcorū esset; Beneventum Lon-
 gobardis remaneret; Veneti neutri parti
 adscripti; Status Ecclesiæ liber esset; Reli-
 quum Carolo M. cederet. Blondus vult,
 Irenem Imperatricem primum in eam
 divisionē consensisse. deinde à Nicepho-
 ro confirmatā esse. Habuit itaq; divisio
 Imperii initium ē translatione sedis Im-
 perialis Roma Constantinopolim: cre-
 vit distractione in plures Principes: per-
 venit ad perfectionem assumptione Ca-
 roli Magni. Ante eum enim modus regi-
 minis

minis, leges, magistratus & consilia erant communia, tendebantque ad bonum commodumque utriusque Imperii, tanquam membrorum ejusdem corporis. Et si unus Imperatorum moriebatur, absque filiis, totum Imperium manebat alteri; sed Carolo Magno in Imperatorem Occidentis electo, nulla amplius fuit habitata ratio Imperii Orientis, nec Imperator Orientis usquam successit in imperium Occidentis, nec ejus Imperator in Orientis imperium. Permanfit autem imperium Occidentis in familia Caroli Magni paulo minus quam centum annis: defecit autem ea familia in Arnolpho. Anno Christi M. I. abscripto omni jure hereditatis, creatio Imperatoris in libera electione septem Principum, qui Electores nuncupantur, posita fuit: Ratio faciendi Imperium electivum, quod eo usque familiæ Caroli M. hereditarium extiterat, fuit, quod Imperator Otho III. filios non habuit: utque dignitate personæ, quæ eligeretur, Imperium firmitus redderetur. Imperium Occidentis tunc valde coarctatum & concisum erat: nihil enim ei quam Germania & Italiæ pars supererat: Pontifex siquidem Romanus bonam Italiæ partem possidebat: Veneti in medio utriusque Imperii positi vivebant in plena libertate, cum domi-

nio annexo suo statui: Regna Neapolis & Siciliæ, quæ Normanni Græcis eripuerant, Ecclesiæ Romanæ feudataria facta erant, primum sub Clemente Antipapa, deinde sub Nicolao II, & ejus successoribus, qui Antipapæ factum, propter emolumentum approbarunt: Lombardia & Tuscia, partim propter dissidia Imperatorum, Henrici IV & V, Friderici I & II, cum Pontificibus Romanis, partim propter populorum ferociam, Imperatoribus plus laboris & impensæ, quam commodi attulerant. Rudolpho Imperatori itaque non solum in Italiam proficisci, curæ nō fuit (quod eum infortunia, adversæque res suorum antecessorum terrent) sed & populis Italiæ libertatem parvo precio vendidit. Lucensibus non constitit libertas plus quam decem aureorum millibus: Florentini eam sex aureorū millibus redemerunt. Deficientibus itaq; cum reputatione viribus imperii, ei in Italia, præter nomen, nihil fere remansit. Vicecomites Mediolanenses, & successive alii domini, aliis locis rapuerunt sibi dominia, quæ potuerunt, absque ullo Imperatoris respectu, tantumque petebant investituram suorum statuum. Sed Franciscus, cum sibi armis statum Mediolanensem parasset, parvi fecit investituram, existimans se posse seipsum

ipsum conservare in ejus possessione, iisdem artibus, quibus eum sibi comparaverat. Ultra montes subtraxerunt se Imperio multi Principes, ita, ut Imperium presenti tempore fere in Germania conclusum sit. Sed quod dominia in Germania uniformia non sunt, describam illa, ut sequitur: Aliqua dominia sunt quasi membra Imperii, sed separata: quamvis enim Imperii sint, non id agnoscunt, nec agnoscere volunt, sicut Reges Daniae & Sueciae, Dux Prussiae, Helvetii, Rheti: alia agnoscunt quidem Imperatorem pro supremo Principe, sed diuturnitas imperii non invisunt, nec contribunt feruntque onera Imperii; sicut Duces Sabaudiae, Lotharingiae, & Principes Italiae: alia invisunt diuturnitas, feruntque onera, sicut Principes & Civitates Germaniae: sed Rex Bohemiae à Carolo IV Imperatore à contributionibus exemptus est. Alia dominia non solum pendunt communes contributiones Imperii, sed quod plus est solvunt Imperatori tributum particulare: ea sunt illae Civitates; quae Imperiales nuncupantur: aliqui Principes Germaniae non solum intersunt Comitibus Imperii, sed & electioni Imperatoris: hi sunt sex Electores, tres Ecclesiastici, & tres Laici quibus jungitur, si vota imparia sunt, Rex Bohemiae, qui

H h 5

non

non venit ad convocationem (quæ dicta dicitur) nihilominus calculum in electione habet. Sed loquendo strictè: Civitates Principes Imperii proprie dicuntur, qui dictis interfunt, & tanquam membra unius corporis, participant bona & mala, emolumenta & onera. Hi viventes fere modo Reipublicæ simul unitæ, ad defensionem communem habent Imperatorem pro capite, qui non regit absolute, sed per Comitia, nec tamen indicit illa absque præcedenti consensu maximæ partis Electorum. Deliberationum Decreta, quæ edicuntur, irrita fieri non possunt, nisi per aliam dictam: sed Imperator habet plenam auctoritatem mandandi executioni decreta. Imperator itaque quod ad dignitatem & præminentiam spectat, est primus Christianorum Princeps, tanquam is, in quem cessere iura Reipublicæ & Imperii Romani: ejus est protegere Ecclesiam Dei, defendere fidem, procurareque pacem, & bonum Reipublicæ Christianæ.

PONTIFEX ROMANVS.

Pontificis Romani amplitudo est duorum generum: una consistit in dominio, quod habet: altera in auctoritate spirituali. Dominium temporale est duorum

rum generum: unum est utile, nisi velimus dicere immediatum: alterum est directum & mediatum. Quod ad dominium utile spectat, Papa bonam Italiz partē possidet, nempe omnino id quod inter fluvium, qui vulgo *Fiore* dicitur, & Cajetam, inter Primaro & fauces Truentii est (excepto Ducatu Urbini.) Eo spacio comprehenduntur Provinciæ, Bononiensis, Romandiola, Marchia, Umbria, Ducatus Spoletanus, Patrimonium S. Petri, Latium. Hic status est ex præcipuis Italiz, tum propter sitū (est enim quasi in ejus centro, extenditurque à mari Adriatico ad Tyrrhenum) tum etiam propter summam annonæ copiam, frugum præcipue, olei & vini. Romandiola enim non tantum sibi, sed etiam vicinis oleum, vinumque producit, mittitque eorum magnam copiam Venetis, & in Illyricum: conficit quoque Cerviæ, sibi & aliis sal. Marchia aliquot vicibus suppeditavit Venetis, usque ad centum Stare (mensuræ genus est) frumenti millia, magnamque olei quantitatem. Quamvis Umbria tantum frugum non habet, ut eas foris emittere possit, alieni tamen ipsa non indiget: vinum fere undique in ea crescit, habetque pecudes, multis quoque locis satis croci. Patrimonium & Latium plus quam semel frugibus adjuverunt

juverunt Genuam, aliquibus quoq; vicibus Neapolim. Hic status gente audace bellicosaq; plenus est, æstimaturq; ipsum in eo excedere omnes alios Italiæ status: possent colligere Bononiensi, Romadiola, & Marchia, plus quam xx peditum millia, ex reliquo tantundem. Tempore Pape Clementis sola Marchia suppeditavit xv militum millia in ejusdem auxilium, Civitates præcipuæ sunt Roma, orbis caput, in qua c hominum millia numerari possent: Bononia, quæ plus quam lxxx millia utriusq; sexus suppeditare posset, Perugia, Ancona, Ravenna, Ariminum, Cesana, Forum Iulii, Faventia, Imola, Macerata, Firmum, Asculum, Camerinum, Spoleum, Norcia, Rietum, Tarnia, Narnia, Orvietum, Viterbum, Assisium, Folignum, Todi, & forte xxx aliar. Nec desunt arces munitæ: inter eas est Castellum & Burgus Romæ (si perficiatur) civitas Orvietum, quam natura muro cinxit, Terracina, civitas Castelli, Fanum. Possent muniri multæ civitates, quæ loci & situs commoditate excellunt, nempe Aquapendens, mons Phaliscorum, Viterbum, Ancona, Spoleum, Narnia, portus & civitas verus. Multum splendoris & amplitudinis etiam huic ditioni statuique Ecclesiastico, addit multitudo familiarum tam pacis, quam belli artibus illustrium, quæ

quæ in hac ditione sunt, quod in causa est, cur Reges & Principes Christiani suis exercitibus & factionibus, Duces inde petant. Si Princeps hujus status non esset Ecclesiasticus, sed civilis, sive, ut vulgoloquimur, secularis, Provincia Romanorum nulli Principi Italix frequentia populi aut potentia cederet. Habet Pontifex præter hæc, statum Avenionensem in Francia, in quo quatuor civitates, & octoginta oppida muris cinctæ sunt. Habet in regno Neapolitano, Beneventum. Quantum ad dominium directum spectat, Papa est patronus regni Neapolitani & Siciliæ, quæ feuda alia omnia nobilitate superant, præterea Ducatum Urbini, Ferrariæ, Parmæ, Messerani, & aliorum. Insula Hibernia, & regnum Angliæ juris Ecclesiæ Romanæ, eiq; tributaria fuere: habet jus supremum in omnium ordinum religiones, & in Clerum. Confert quoque beneficia omnia. Habet itaq; mille remunerandi modos, & sicut dicebat Xystus IV: Papæ non deerunt pecuniæ, quam diu ipsi manus erunt & calamus. Pius IV habuit à religionibus quadraginta aureorum millia; & si renunciationes beneficiorum, cum regressibus, & compositiones admittere voluisset, sicut ei consulebatur, aureorum myriadem recipere poterat.

Paulus

Paulus III cum Imperatore, & Venetiis
 fœdus adversus Turcas fecit, tulitq; sex-
 tam impensarum partē: misit Carolo v
 in auxilium belli, contra Lutheranos
 duodecim peditum millia, & quingen-
 tos equites, suis stipendiis militan-
 tes, everitque suam familiam in eam ampli-
 tudinem, in qua est. Pius v. misit qua-
 tuor peditum millia, & mille equites, in
 auxilium Caroli ix Regis Franciæ. Six-
 tus v quinque annis & semis, sui Ponti-
 ficatus collegit quinque aureorum mil-
 liones, impenditque magnam pecuniæ
 vim in aquæ ductibus, fontibus, pyra-
 midibus, palatiis, templis.

II.

DE STATU VRBIS ROMÆ

ET PONTIFICIS

RELATIO.

SUMMARY.

- 1, Pontificis auctoritas in Ecclesiasticis,
 & Sacularibus.
- 2, Populi militares.
- 3, Divitiæ Pontificis, & armata vi ti-
 menda.
- 4, Potentia unde aucta.
- 5, Romæ prerogativa.

6, Sape

- 6, *Sæpe capta, & diruta.*
- 7, *Incolarum multitudo; iners ut plurimum.*
- 8, *Magistratus Romani.*
- 9, *Ius & fortuna peregrinorum.*
- 10, *Pecunia cataplus Roma, & nundinatio.*
- 11, *Ager Romanus ferax, sed desolatus. Et, causa solitudinis.*
- 12, *Campaniæ, & Patrimonii situs.*
- 13, *Romanarum Provinciarum gubernacula Pontificum affinis olim commissa.*
- 14, *Emolumenta & curam harum nunc Pontifices curant.*
- 15, *Militia Pontificis & satellites.*
- 16, *Principes familia Romana.*
- 17, *Arces Urbis, & Imperii Ecclesiastici.*
- 18, *Proventus ex vectigalibus, &c.*
- 19, *Officia & Montes quid in Urbis.*
- 20, *Onera, & expensa.*
- 21, *Sixti V. PP. laus.*
- 22, *Modus pecunia corradenda.*
- 23, *Pontificia ditioes negligenter habita.*
- 24, *In Pontificum amicitia non multum fiducia ponendum: interim inimicitia vitanda.*
- 25, *Auctoritas PP. in Sacris: Et, Ipsum supra Concilia esse.*
- 26, *PP. imperio subiectos esse Christianos omnes Principes.*

27, Pra-

- 27, *Premia, & Pœna. bina Pontificia auctoritatis vincula.*
 28, *Collatio Beneficiorum.*
 29, *Creatio PP. varia.*
 30, *Cardinalium in eligendo PP. triplex modus: Et, Eorum numerus & honos.*
 31, *Favor Cardinalium à Regibus quasi- tus, quare jam parum ambiatur.*

I.

NOtissima res est, Pontifici Romano quoad Ecclesiasticos, in omnes universalem esse potestatem, non solum in eos, qui ipsius subduntur imperio, sed etiam qui cæteris Principibus parent, totoque orbe terrarum vivunt: Sed quantum ad laicos, duplex ei competit jurisdictio, vel spiritualis, vel temporalis. Quoad spiritualement, omnes concedunt, ipsi tanquam capiti, supremam esse auctoritatē, & posse quasi juris positivi leges non solum interpretari, ac moderari, sed etiam omnino revocare: leges vero quæ de jure divino sunt, non item: ipsas enim revocare non potest. Quod spectat ad temporalem, magna fuit, & adhuc vertitur controversia: quia pleriq; præsertim Canonistæ, opinati sunt, Pontificem supremam habere utriusque jurisdictionis auctoritatem: alii plerique contendunt, Imperatorem
 supre-

supremum esse rerum mundanarum Principem: itidem pro virili sua certant Reges & Principes cæteri: Pontificem vero plenam atque supremam potestatem nusquam, nisi in suomet imperio, quod possidet, ajunt obtinere; in alienis vero solummodo, quatenus spirituale aliquid agitur, quale est iusiurandū, votum, aliudve, quod ad conscientiam spectat. Quod ad vires Pontificii imperii, & quid ab illo aut sperari, aut timeri queat, præter auctoritatem spirituales (quæ maximis quibusque Principibus nunquam non fuit, aut tremenda, aut veneranda, & præter auctoritatem, quam in Sacerdotiis habet, & in Ecclesiasticis personis ubique) non mediocris momenti sunt terrarum spatia, quæ possidet: etenim in medio Italiæ imperat Romæ, totti Latio, magnæ parti Etruriæ, Umbriæ, Ducatui Spoletano, Perusiæ, & Bononiæ, nec nō Flaminia, & agro Piceno, & parti Samnitum, præterquam quod supremum habet jus in regno Neapolis, & Sicilia, Ferraria, Urbino, Placentia, & Parma: in Gallia vero possidet Avenionem, & nonnullas alias civitates. Qui Dominatus (ut inter Italos) magnus est; & in unum redactus, utrumque mare attingit, fertilis totus, excultissimus, uberissimi agri, omni commoditate refertus,

I i

popu-

populorum , & bello aptorum hominum plenus. Et quoad annonam, solus ager Picenus præteritis annis minimo negotio potuit Venetorum imperio plus quam centum millia modiorum tritici subministrare. Patrimonium vero, quod est Viterbi & adjacentium agrorum territorium. potuit olim Ligurię, Neapolis, & remotiorum locorum egestati subvenire.

2. Verum quod spectat ad milites, communis est opinio , in Ecclesiastico statu meliores eos deligi posse, quam in tota reliqua Italia , imo Europa : crediturque ex agro Piceno & Flaminia viginti quinque millia hominum bello idoneorum educi posse: ex Patrimonio vero & Latio fortasse totidem.

3. Et quanquam dubio procul ex iis regionibus Põtifex minimos colligit redditus, utpote qui oppignorati sunt , vel creditoribus addiõti, nihilominus patet exploratumque est, Pontifici nunquam deesse, modo velit pecuniam; cernimusque præsentem Pontificem brevissimo annorum curriculo collegisse circiter quinquagesies centena millia aureorũ: quos temporis progressu adaugere poterit, magisque posset, quam antehac si renuntiationes beneficiorum cum regressibus admitteret , & adhuc multo
magis

magis si officiorum compositiones approbaret: & proverbio usurparur, Pontifici nunquam defuturos nummos, dum manus illi & calamus aderit. Cum hoc igitur terrarum dominatu, cumque iis viribus quas diximus, dubitandum non est, quin Pontifex ex seipso vel alijs adhærens, multum commodi aut incommodi, modo velit, cuicunque præsertim in Italia, afferre possit: neque defunt exempla, quibus Pontifices minoribus opibus, quam eæ sunt, quas modo possident, Pontificiam dignitatem atque auctoritatem contra potentiores Principes sustentaverunt, Reges & Imperatores exauctoraverunt, Imperia, & Regna suo arbitratu mutaverunt: nostrorumq; patrum temporibus minime ignotum est, quid efficere potuerit Pontifex Alexáder, cujus nutu rex Galliar, superatis Alpibus, Italiam invasit, totamque perturbavit, & Pontifex Iulius ejus successor nostræ Reipublicæ (heu nimium)-quanta sit Pontificis auctoritas, patefecit. Leo x, & Clemens vii per plurima bella, quæ suis, aut junctis sociorum viribus gessere, magnitudinem suam firmarunt, & Clemens post perpestas calamitates potentior quam ante quam ipsas perpeteretur, evasit. Paulus iii Ecclesiæ dignitatem & quietem

inter duos potentissimos Principes sustentavit auctoritate magis, quam armis: adversus Turcas & hæreticos arma movit, denique posteros suos in eam fortunæ amplitudinem, quam cernimus, collocavit. Iulius III, dum arma movit. Italicam pacem sustulit, totamque propemodum Europam perturbavit: & Paulus IV multos thesauros hosti Regi ademit, memorabile post se relinquens exemplum incommodorum, quæ ex Pontificis animi propensionibus, nisi ratione regantur, emanare possunt: & Pontifex, quem modo habemus, quamquam nullum hæctenus inter Christianos bellum excitavit, neque ullam turbamurum occasionem dedit, tamen haud mediocriter instat periculum, propter stimulum consiliariorum, quibus circumdatur: quam rem nō ignorat Gallorum, non Catholicus Rex, & plerique alij Principum.

Proinde quemadmodum antiquitus fiebant luminibus quibusdam sacrificia, ut prodesse, aliis, ne nocerent; ita sanum consilium existimandum est, summa ope niti, ut cum Pontificibus (quoscunque mores præ se ferant) bene nobis conveniat: quantum enim pacis & belli tempore utiles sunt favores, & beneficia, quæ, bene animati Pontifices possunt conce-

concedere, tantum periculosa sunt detrimenta, quæ ab iisdem male affectis timenda sunt: neque unquam defuerunt, qui ad deteriora proclives animos instigant.

4 Ideo omnes Christiani Principes, siue inter magnos, siue inter mediocres annumerentur, religione ducti, siue aliis de causis, eo sese abjecerunt, ut coram Pontificibus genua flexerint, ejusque pedibus oscula detulerint; omnesq; in univ-
ersum, etsi magni validique, ipsorum amicitiam adipisci conati sint, aut saltem ne contrarios haberet, operam dederint, & quicumq; naturæ & affectibus Pontificis sese prudenter accommodavit, ingens ex ea re commodum, maximumque fructum assecutus est. Quæ res si unquam utilis aut necessaria prehensa est, equidem hoc tempore, & hoc quem habemus, Pontifice, pernecessaria est, multoque utilissima. Natura siquidem rigidus est & austerus, cumque præsentem dignitatis celsitudinem nõ artibus suis nõ ambitu, sed solo Dei cõsilio consecutus esse sibi videatur, autoritatem suam sine timore ullo semper exercuit, profiteturque se non modo omni perturbatione, atque utilitatis cupidine immunem, sed etiam nihil aliud respicere, quam quod religionem, & quæ

eam consequuntur, attingit, fixam animo gerens opinionem cunctos Christianos religione omnia metiri debere.

5. Verum de temporali Pontificis dominatu institutum sermonem continuantes, primum sese mihi offert Roma urbs, de qua si omnia quę possem referre atque enarrare vellem, profecto relationis meę cursum nimis dilatarẽ: etenim nemo nescit, hanc nõ solum totius Italiz omniumque nobiliorum Europe provinciarum, sed etiam maximę partis Asię & Africę dominã longo intervallo omnes principatus & regna imperii amplitudine & gloria superavisse: & quamvis (ut est rerum humanarum vicissitudo) imperium ipsius ab antiquo illo culmine defecerit, nihilominus adhuc majores orbis terrarum Principes ipsius nomine honestiores esse sibi facile videntur: quandoquidem Imperator libenti animo titulum *Regis Romanorum* usurpat, & Turcarum Rex assentitur, ut quas regiones in Europa possidet, ubi etiam residet, *Romania* appelletur. sed quod magis interest, hæc Vrbs Pontificum sedes facta est, propter quorum auctoritatem videri potest, antiquę dignitatis splendorem magna ex parte recuperavisse, & illic alteram fortasse admirabiliorem Rempublicam, & sublimius,
Im-

imperium instauratum esse.

6. Legimus, post Imperii prisca declinationem hanc Urbem gentium dominam decies victam & captam fuisse, à Visegottis, Vandalis, Ostrogottis, Normanis, Gallis, Alemanis, Hispanis, & ab aliis sub Athaulpho & Genserico, Totila, Ruberto, Leviscardo, Henrico v Imperatore, Ladislao Rege Neapolis, & postremo sub Cardinale Columna, Duce Borbonio. Verum etsi omnem artem victores adhibuerūt, ut eam penitus demolirentur, ejusq; nomen & speciem, si fieri posset, exstinguerent, neque contenti omnem sævitiā adversus homines absq; ullo sexus vel ætatis discrimine exercuisse, cuncta sacra profanasse, & profana omnia expilasse, paucos illos, qui bello superstitēs fuerant, secum aliquando abduxerunt, domibus dirutis, everis palatij, cunctis pulcherrimis ac pretiosis rebus perfractis, præsertim tot figuris mirabilis artificij comminutis, ingentibusque & stupendis ædificiis, quæ adversus temporum injuriam erecta esse videbatur, prostratis: nihilominus si ad dignitatē procerum, quibus modo repletur, si ad numerum & ad magnificentiam palatiorum, templorum, aliorumque ædificiorum, si ad pulchritudinem viarum, ad Urbis magnitudinem, hortorū

amœnitatem, denique ad commoda, rerumque omnium abundantiam respiciatur, facile ad hæc usque tempora Urbem Romam vigere deprehendemus.

7 In hac Vrbe, ut communis fert opinio, trecenta millia hominū, majori ex parte advenarum, reperiuntur: nam quod indigenas, revera pauci sunt, ambigiturq; an quisquam ex illis à vetustis incolis originem trahat. Inter quos aliqui Barones, & Principes, viginti triginta, quinquaginta millia aureorum & nonnulli amplius in redditibus possidēt; omnes tamen fere alieno ære obstricti: quemadmodū etiam plurima pars hominum magis ad paupertatem vergit, quam divitiis affluat, ut necesse est accidere, ubicunque nulla ars, qua homines sustentare se possunt, celebratur: propterea, quod quæcunque ad usum vitæ pertinent, omnia fere aliunde importantur: præsertim laneæ & sericeæ vestes, Venetiis, Luca, Florentia, Genua, & Neapoli illuc afferuntur.

8 Creant Romani suos Conservatores, Tribunos, aliosque Magistratus, & Pontifex ipsis secundum veterem morem Senatorem cōcedit: qui simul cum Cōservatoribus, in Capitolio jus dicit, ubi populus consiliū suū habet, ubi simili-
liter

liter Tibicines & Musici detinentur; sed hæc speciē potius, quam vim gubernationis exhibent: etenim à tribunalibus illis non nisi controversiæ inter Romanos, resque minoris momenti cognoscuntur: cætera vero & majora quæque coram Pontifice ejusque ministris, Vicario, Governatore, & Auditore Camere agitantur; & cōsilia decreta omnino dependent ex voluntate Pontificis, qui Baronum populique audaciam quotidie deprimendo, absolutum Urbis imperium solus adeptus est.

9 Peregrini vero ad urbem, tanquam ad communem patriam, ingenti numero convolant, ubi nullius personę acceptio est, nulla inter nationes constituta discrepantia: omnes brevi temporis spatio in albo civium describuntur, primosque civitatis honores non multo negotiō adipiscuntur, & melius fortasse, quam alibi ingenii industriæque suæ fructum præmiumque consequuntur, denique fortunæ suæ favore, & virtutis ductu adspirare possunt ad maximas Aulæ & Ecclesiæ dignitates, imo ad supremum quoque honoris gradum, quem sæpe consecuti sunt sordido loco nati, & ejusmodi homines qui alibi vix potuissent egestatem suam aliquatenus sublevare: præterquam quod tendunt

illuc plerique vel religionis ergo, vel clementiæ, vel justitię in negotiis suis petēde, quorum multitudo ingens expeditur quotidie: plerique etiam propter munia & officia sua in aula residere coguntur.

10 Admirandum quoque est, quo pacto undequaque Romam confluat pecunia, partim propter quotidianos advenarum urbem incolentium sumptus, qui generatim satis ampli sunt, atque profusi: partim ob solvendas earum rerum, quæ impetrantur, expeditiones, præsertim propter Bullas beneficiorum: partim etiam ad quædam aulæ officia, utilitatis vel ambitionis ergo coëmēda.

11 Regio, quæ spatio triginta millium passuum Romam ambit, uberrima est, utpote quæ affatim frumentariam annonam carniūq; omne genus suppeditat: vini quoque copia non deesset nisi incolæ, præsertim externi, valetudinis, aut potius deliciarum causa aliarum regionum vina expeterent: quorum plurima ex regno Neapolitano, Corsica insula, ex littoribus Liguriæ, & ex Gallia advehuntur. Verum hæc regio adeo fertilis, omnique ex parte adeo parum incolis repleta est, ut ad agros colendos, & ad messem, vindemiasque ex diversis Italiæ partibus, & usque ex Gallia Cisalpina illuc quadraginta circiter mille operarii con-

concurrant: qui absoluto opere cum luccello aliquo domum revertuntur, si modo superstites fuerint : etenim magna ipsorum pars extingui solet, vel propter insuetum solis fervorē, vel propter marinorum flatuum malignitatem, qui in presentia eo sunt perniciosiores, quo majorem vaporum, qui ex plaudibus exsurgunt, copiam afferunt ; remoto his temporibus magna ex parte impedimento sylvarum, quę prius obstabant. hæc autem omnia (quanquam nō ut antea) urbem Romam adhuc insalubrem faciunt. Itaque hæc regio, quę antiquitus innumerum hominum numerum continebat, modo vacua & desolata est, & in littore, quod Romanum dicitur, à portu Herculis, Terracinam usque spatio centum quinquaginta millium passuum in longitudine, vix & ne vix quidem octo mille habitatores connumerantur.

12 Tractus ille terrarum, quę inter Urbem & Regnum Neopolitanum interjacet, *Campania* dicitur, quemadmodum spatium illud quod ab altera parte Urbis Florentiam versus extenditur, *Paprimonium* nuncupatur. Marchia Anconitana, & Flaminia ad mare sitę sunt, illa contigua Regno Neopolitano, hæc agro Ferrariensi, quibus similiter Bononia finitima est. Umbria mediterranea
loca

loca tenet, regio quidem adeo ferax, ut non solum incolis suis victum suppeditet, verum etiam ad Florentinos frumentum transmittat.

Multa enarrare possem in explicandis iis, quæ pertinet ad provincias hæc, & nonnullas ex præcipuis civitatibus, præsertim Bononiam, nobilissimam & frequentissimam inter omnes totius Italix urbes, ornatam præterea florentissimo gymnasio, Ravennam, Cerviam, Ariminum, & Faventiam urbes, item Anconam, portum & emporium earum rerum, quæ importantur illuc & exportantur ex Turcico imperio, satis celebre.

Possem etiam memorare Beneventum historiis celebratam urbem, nec non Avenionem, quondam LXX circiter annorum spatio, Pontificum sedem: sed temporis angustia cogit me, ut sermonem meum coarctem, eritque satis, ut quæ ad hæc generatim pertinent, edisseram.

13 Consueverunt præteriti Pontifices harum Provinciarum Præfecturas, & quarundam civitatum gubernacula affnibus suis, tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus, & Cardinalibus à se promotis & benemeritis concedere, ut inde utilitatem ac beneficium consequantur: Nonnulla enim gubernatio, & legationes tria, quatuor, & usque septem millia aureo-

reorum , nonnunquam amplius in annuis redditibus habebat.

14 Verum hic Pontifex hæc emolumenta omnia ad se traxit, ipseque gubernatores illuc mittit:qua in re haud beneficio , num populi in ratione gubernationis quidquam lucri fecerint:illud verum est , ipsos propter summam in hac re Pontificis diligentiam, quiete vivere, cum antehac magnis perturbationibus jactati fuerint, sævissimas inter se inimicitias exercentes , neque cuiquam odii causa parcentes, extinctis aliquando integris familiarum gentibus.

Sed ex hoc incommodo beneficium illud consecutum est, quia in armorum exercitio sese perpetuo exercentes, videtur magna ex parte strenui & generosi milites evasisse : quos præteriti Pontifices ad numerum usque viginti quinque millium cōscriptos delegerunt, & in cohortes distribuerunt, ut exercebantur.

15 In præsentia Pontifex nullos habet stipendiarios milites , præter ducentos Helvetios , & centum equites levis armaturæ, quibus stipatoribus utitur: viginti quinque Helvetios Ravennæ, in agro Piceno viginti quinque pedites, totidemque equites; præter Adrianæ molis præsidiarios milites: item arcis Anconitanæ, aliarumque arcium & turrium pau-

paucissimo numero. Bononia ex suis redditibus centum habet stipendiarios Helvetios, & quinquaginta equites. In istis nihilominus civitatibus ac regionibus possent, quotquot placeret, milites colligi, & nonnulli equites, quanquam non adeo magno numero: neque desunt eximie virtutis Duces: quandoquidem videntur hæc provinciæ non minus quam quælibet pars Italiæ, iis abundare.

16 Hoc loco retulissim aliquid de præcipuis viris, Domus scilicet Columnæ, Ursinæ, Comitum Sabellorum, Cajetanorum, Balionum, Vitelliorum, cæterorumque, nisi alias hac de re copiosam olim epistolam scripissim.

17 Quoad arces, quædam sunt natura munitæ, ut Orvietum, sed parum arte adjunctæ: hæc enim res non minus fortius, quam pleræque aliæ, in statu Ecclesiastico tractantur. Incepit Pius IV. Leoninæ civitatis munitionem (quæ est pars Romæ ultra Tiberim, in qua parte est Castellum S. Angeli, templum S. Petri, palatium Pontificis) ne regina urbium hostilibus damnis semper aperta & exposita foret: Gregorius Pontifex multum pecuniæ expendit, eandemque partem duabus pulcherrimis viis exornavit & præsens Pontifex, quanquam præ se fert munitionis absolvendæ voluntatē, nihil

nihilominus eam reliquit hactenus imperfectam.

Verum Ecclesiastici imperii arces, quæ majoris sunt momenti, sunt Neapolim versus, Agnania, civitas vetus ad mare inferû, Ancona: adhuc omnes ita imperfectæ, ut difficillime restituri esse videantur minimæ, quæ fieret ab hoste, impressioni. Sunt præterea pleraque alia castella & arces, sed male custoditæ, cum propter minimum præsidiorum numerum & virtutem, tum propter munitionem & annonæ defectum.

18 Restat, ut de proventibus dicamus, qui consistunt in vini, olei, farinæ, salis, carnis, ac cæterarum venalium rerum vectigalibus, gabellis, multis: subsidio triennali, quod à Paulo III extra ordinem semel imperatû, jam ordinarium ac perpetuum fieri cæpit: subsidio triennali, quod Fratrum sive Monachorum non mendicantiû in Italia collegia persolvere consueverunt: collectis ex Hispania, Lusitania, Italia: censu S. Petri, quem Reges Neapolitani, Duces Ferrariæ, Urbini, Parmæ & Placentiæ, aliique dependunt: Item ordinariis redditibus è Romaniola, Marchia Anconitana, Patrimonio S. Petri, Latio. Umbria, agris Camerino, Perusino, Bononiensi, Beneventano, & alijs regionibus & oppidis.

His

His non computo illas utilitates, quæ ex Præfecturis à Põtifice retentis & sibi reservatis percipiuntur: has enim illis sumptibus contrahendo, quos Pontifex in Cardinales quosdam, minus dites, quo melius dignitatem suam tutari possint, erogare solet.

Neque huc Annatæ veniunt beneficiorum, & pensiones pro Bullarum redemptionibus, cum ex his nihil in Pontificis ærarium inferatur, sed ex diversis Officialibus sunt obligatæ.

Quamvis autem horum reddituum non pauci à superioribus Pontificibus alienati fuerint; præsentis tamen Pontificis vigilantia & parsimonia, ita jam sunt revocati, ut sesquimillionem auri fere reddant.

19 Alienationes hæc sub duobus sunt factæ nominibus & titulis; Officiorum, & Montium.

Officia eorum fere sunt, qui in munere aliquo aulico sunt constituti, & aliorum adjunctorū, quorum ea est conditio, ut post mortem ejus, qui tenuit, vacet, aut etiam tum, quando is ad Cardinalatum evectus fuerit. In his elargiendis Camera ita versatur, ut pro denis annui redditus centum semel accipiat, unde quinquiescentena coronatorum millia conficiuntur.

Montes

Montes duorum sunt generum : Aut morte extinguuntur, in quibus pro centenis duodenum aureorum fit stipulatio ; aut ad hæredes transeunt, & pro centenis septem penduntur.

20 Præter hæc aliis etiam modis Pontificii redditus obligati & onerati sunt, in primis ipsius Urbis, & aliarum Provinciarum Præfecturæ: nec parum in Urbanos populi Romani Magistratus erogatur. Huc accedunt sumptus domestici in Pontificis familiam, in Helvetiorum & levis armaturæ equitum satellitia; in castelli S. Angeli, Ostiæ, civitatis veteris, Terracinæ, Orvieti, &c. præsidia, in cantores, cornicines, nuncios, cursores, & ejusmodi famulitium : in eleemosynas, dona & largitiones, aliaque in magnatum aulis usitata.

21 Hos tamen aliosque fere infinitos, quos in multa ædificia & magnificas substructionum moles cum æterna nominis sui laude jam ante fecit, & etiam nunc quotidie facit, præsens Pontifex ita moderatus est, uti quinque Pontificatus sui annis quadragies centena aureorum millia, id est, quatuor auri miliones ærario intulerit.

22 Et si vero Pontifices mille habent efficiendæ pecuniæ modos, ex iis duo tamen maxime in promptu sunt, quo-

K k ruin

rum unus est Cardinalium creatio , à quibus etiam si nullam paciscatur pecuniam , non modicum tamè è beneficiis, quæ illi ante possederant, percipere possit emolumentum. Alter est liberalis gratiarum & aliarum rerum , quarum indulgentia à Pontifice peti solet, dispensatio: in qua tamen Pontifici ita versandum est, ut conscientiam servet illæsam.

23 Sed ut ea, quæ de seculari Pontificis imperio dicta sunt, & adhuc multa plura dici possent, concludam: illud auctim dicere , si Princeps aliquis Secularis Pontificias obtineret ditiones , easque tanquam rem propriam & hæreditariam administraret , cum paucis Principibus fore comparandum , non tam imperii amplitudine (quanquam & hoc amplissimum est) quam regionum præstantia, agrorum fertilitate , incolarum numero, nobilitate civium, ad militiam apta juventute , summa denique rerum omnium abundantia : quarum rerum adjumentis non sua tantum præclare tueri , sed aliis etiã formidabilis esse possit. Sed plerique omnes, qui antehac fuerunt Pontifices , non modo de amplificanda & locupletanda ditione Ecclesiastica, sed vix pene dicam, de conservanda ullam susceperunt curam aut cogitationem. Vnde mirum non est, vix ullum in
toto

toto Christiano orbe reperiri dominium, quod in tanta rerum omnium copia & ubertate, armis, com metu, aliisque ejusmodi praesidiis minus sit munitum, ita ut ad praedam cuilibet invasuro expositum videatur.

24 Hic in Pontificibus digna quaedam consideratione occurrunt, utpote quibus causa ad mutandam sententiam nunquam deest, dum Ecclesiae commodum & dignitatem allegant & praetextant. Sed & iidem provec̃ta plerumque sunt ætate, ita ut hand procul à morte absint. Quibus defunctis, universa mutatur rerum facies, consiliaque evanescent, aut alium longe exitum sortiantur, sic ut in Pontificum amicitia & confederatione non multum spei ponendam sit. At si quis vice versa dicere velit, eorundem ergo inimicitias vel odia non valde metuenda, longe erraverit. Quicumque enim cum Pontifice bellum gesserit, post infinitos factos sumptus praclare secum actum putabit, si quod suum est, defenderit: quum plerique omnes aut religionis quadam veneratione, aut certe simulatione, aut ne nova in se concitens odia, aut abstineant ab iis, quae Sedis Romanae sunt, occupandis, occupata restituant, ut ex multis historiis & exemplis videre est: idque nostro tempore fecit

§ 6 . *De Statu Urbis Romæ &*
Carolus v. Imperator , Rex Catholicus,
Veneti, qui Cerviam & Ravennam Pon-
tifici reddiderunt.

25 Verum enimvero Pontificia di-
gnitas atque auctoritas magis à spiri-
tualibus , quam à temporalibus depen-
det. Quoad illas enim , Pontifex Rô-
manus pro universæ Christianæ Reipu-
blicæ capite , Divi Petri successore , &
Christi in terris Vicario agnoscitur , &
habetur: qui in rebus ad fidem pertinē-
tibus errare non possit: à cuius iudicio &
determinatione ne minimum quidem
discedere liceat: qui legum ejusmodi re-
bus à se latarum vinculo constringere
omnes queat : qui in eis etiam , quæ in
Conciliis tractata sunt , plenā statuendi
& determinandi habeat facultatem: qui
denique supra Concilia sit , quorum de-
creta ipsius sit declarare, infringere, cor-
rigere, & in quibusdam etiam dispensa-
re: in quo tamen Sorbona Parisiensis
Theologica, Basiliensis Concilii auctori-
tatem sequuta , nunquā absolute voluit
assentiri. Iam rerum sacrarum , & quæ
sub his comprehenduntur , cura omnis
ad Pontificem refertur. Neq; vero Sacer-
dotes modo & Monachi ipsi sunt sub-
jecti , sed ne Seculares quidem ab ipsius
potestate sunt exempti, non tantum re-
spectu rerum pure spiritualium , sed &
aliqua

Alqua ex parte temporalium, ut iudiciorum tam civilium & criminalium, quam rerum matrimonialium, hæreticæ pravitatis, & aliorum enormium scelerum judicia ab ipso ejusque ministris petantur.

26 Quin etiam non defuerunt, qui ad demerendam Pontificum gratiam, scribere non dubitarunt, Principes omnes & status seculares Pontificum imperio esse subiectos, eorumque esse de Regum & Principum controversiis discrepare & iudicium ferre, & quid hujus, quidve illius sit, determinare.

27 At si quis penitus cognoscere velit, quanta Pontificis Romani sit auctoritas: tot tantosque præmiorum ac pœnarum, quibus duabus rebus tanquam vinculis, homines in officio continetur, modos perpendat. In pœnis quidē, quæ à Pontificibus infliguntur, non de fortunis tantum & vita, sed de animæ quoque salute agitur, eorum scilicet quibus illi sacris interdixerint, quousque Censura, & Excommunicatione percusserint. Remunerandi vero idem plures, quam quispiam alius Princeps habet modos, non tantum è bonis temporalibus, sed etiam spiritualibus, ut Absolutione, Indulgentiis, Dispensatione, aliisque tam temporalium quam spiritualium rerum

Kk 3 gratiis,

gratiis, quibus non plebeij tantum homines, sed maximi etiam Principes opus habent, præsertim ut ad suos, & suorum regnorum usus, & necessitates, Ecclesiasticorum subsidii, decimis, & id genus exactionibus liceat uti.

28 Sed imprimis illa trita & latissima est via, cõferendi scilicet in alienis regionibus sive imperiis Ecclesiastica Beneficia: quæ tamen potestas hodie non parum accisa est, & restricta, in Germania præsertim, ubi Episcopos & Prælatos eligendi Canonicoꝝ Collegia (quæ Capitula vocat) jus habent; exceptiis iis, qui Austriacæ familiæ imperio subsunt, qui ab Archiducibus nominantur. In Francia sive Gallia solius Regis est Episcopos nominare. Sic etiam Rex Catholicus solet in Hispaniæ regnis, in India Occidentali, in Belgio, in Sardinia, Episcopos nominare; in regno Neapolitano nominationis jus habet in viginti quatuor Ecclesiis, secundum conventionem cû Clemente VII factam. Sed & Imperatori, quatenus Hungariæ & Bohemiæ rex est, Episcopos in jam dictis regnis nominandi jus est, non Collegiis. Idem in Lusitania & Polonia usurpatur. Nihilominus tamen tanta eorum beneficiorum, quorum ad Papam pertinet dispositio, est copia, ut nemini ex omnibus

Chri-

Christianis Principibus uberior sit materia, & latior, quibus voluerit beneficiendi campus: sed & qui Collationem ab ipso non accipiūt; Cōfirmationis tamen diploma impetrare necesse habēt.

29 Non alienum ab ea re fuerit, de Pontificum creatione hoc loco, aliquid dicere, ut quantum fieri potest, omnia breviter, quę ad materię hujus cognitionem pertinent, persequamur. Scire igitur oportet, morem Romani creandi Pontificis varium esse, & diversum ab illo antiquitus usurpatq. Primum enim Pontificem, D. Petrū scilicet Apostolorum Principem Christus ipse, Dei filius, Ecclesię fundator, propria auctoritate instituit. D. Petrus Clementem sibi successorem ascivit: cui postea Cletus, & inde Anacletus successerunt. Postea clerus Romanus, conjunctis cum populo suffragiis, jus renunciandi sibi Pontificis usurpavit. Inde ab Anno cccLī Imperatores suam quoque interposuere auctoritatem: à quibus illi confirmationem petere solebant, primum depensa certę pecunię summa, deinde sine pretio. Idē per aliquod temporis spatium non nisi presentibus Imperatorum legatis coronari solebant; ac tandem etiam ipsorū Pontificum consensu, ad retundendam populi Romani insolentiam, universum

jus creandorum Pontificum in Imperatores fuit tranſlatũ, qui etiam longo id tempore uſurparunt, ac mordicus retinuerunt: adeo, ut quum idem à Pontificibus repeteretur, grave ſchiſma exortum fuerit, quod Chriſtianam rempublicam diu graviffime afflixit. Inter hæc Pontifices quidam ipſi ſibi ſucceſſores elegerunt, quorum electionem deinde Clerus confirmavit. Tandem vero prævalente Pontificum auctoritate, excluſo Imperatore & populo, electio penes Cardinales & Primateſ aliquot ex clero remanſit, donec ab Alexãdro III in concilio Lateranenſi anno MCCLIX, præſentibus CCLXXX Episcopis, decretũ fuit, ut iſ, qui à tertia Cardinalium præſentium parte electus fuiſſet, pro legitimo Papa agnoſceretur, Qui mos obtinuit ad annum uſque MCDXVII, quando Martinus V. ad tollendum illius temporis ſchiſma electus fuit: poſtea vero Gregorius X in Concilio Lugdunenſi primus conclave illud ordinavit; donec tandem ſucceſſu temporis dicta electio ad eam, quæ hodie uſurpatur, formam eſt reduſta.

30 Solebant autem Cardinales in eligendo Pontifice tribus uti modis, per Compromiſſum, per Adorationem, & per Scrutinium. Nobis illud ſcire hic ſufficiat; omne eligendi Pontificis jus atque au-

auctoritatem penes Cardinales esse, qui Pontificis tanquam capitis præcipua membra sunt, rationis ejus lumina & operum coadjutores. Eis multa à Pontificibus concessa sunt privilegia, præcipue vero à Paulo 11 & aliis, semissis omnium reddituum Sedis Apostolicæ, ut ex scriptis sive Actis patet: Sed ejus loco, semissis Annatarum de Beneficiis, quæ à Consistorio conferuntur, aut imperantur, ipsis assignata est. In honore autem Regib⁹ æquiparantur. Olim, ut curiosi quidam observarunt, non plures erant quinquaginta tribus, at numerus paulatim eo usque excrevit, ut Pius IV uno tempore septuaginta sex viderit: Hoc vero tempore (*Sixti V. PP. quo auctor hujus Relationis Italice hæc scripsêrat Anno M D LXXXV*) sexaginta quatuor sunt: in quibus multi excellentes Turisconsulti, Theologi vero, qui alicujus nominis sint, pauci.

31 Collegium hoc Cardinalium Principum studiis in factiones olim scissum fuit, eo maxime tempore, quo Carolus V Imperator, & Franciscus I. Galliarum Rex capitali odio inter se dissidebant, & non de gloria & imperio, sed de salute dimicare videbantur. Quum enim uterque existimaret, magnum sibi ad victoriam consequendam in Pon-

K k §

tificis

tificis gratia & favore positum esse momentū: illi vero circa Pontificem assidui sint ejusq; consilia moderentur, & quod velint, flectant, mortuo vero Pontifice, novi eligendi habeant potestatem: uterque omnibus modis eo elaboravit, ut quos rebus suis commodos fore arbitrabatur, eorum obsequia multis officiis sibi devincirent. Postquam vero experientia cognitum est, Cardinales quibuscunque constrictos officiis in Pontifice eligendo suas magis quam aliorū sequi utilitates (ex quo factum sæpe est, ut Pōtiffices ij renunciati sint, quos illi minime omnium volebant) electionem Pontificis non à Cardinalium sibi propenso favore, sed unius Dei volūtate expectandam sibi statuerunt, rati, omnem operā & sumptus, qui hanc in rem impenderentur, perire. Hinc Galli primum curam hanc omiserunt: & Rex Catholicus diu ab omni largitione in Cardinales abstinuit; postea vero paucos quosdā certis pensionibus sibi obligavit, numero circiter, cum sibi subditis, ad viginti quinque. Nec Gallis difficile foret ad suas partes quosdam hac ratione adjungere; sed prudentius forsā faciunt, quod tale nihil præ se ferunt, sed in universum omnibus Cardinalibus favorem suum probare student. Imperator sex aut septem

ptem habet sibi obnoxios, quos tamen ille nihil impedit, quo minus libere omnia agant, suoque munere fungantur. Inde fit, ut hodie factionum Cardinales ipsi sint capita. quamvis magnus Hetruriz, sive Florentiz Dux, non ignarus, quantum sua interfit, Papam habere, cui tuto fidat, aut certe non diffidat, nihil eorum omnium intermittat, quibus se putat consequi posse; & cum in finem octo vel decem Cardinales habeat confederatos.

III.

REDITVS ET EXPENSÆ
ECCLESIAE ET P. R.

Vestigalia Romæ elocari solent plurimum offerenti, ad novennium, pro triginta quinque Coronatorum millibus quotannis persolvendis: de quibus, subductis omnibus regalibus, augmentis, fraudibus, quæ committi solent, vinis à vestigalibus immunibus Legatorum, & locorum piorum, aliisque privilegiis, Reverendæ inferuntur, finito locationis tempore, Cameræ coronat. 17000.

Salinæ Romanæ elocantur quoque plurimum offerenti ad septennium, & sub

subductis omnibus regalibus & expensis redeunt ad Cameram quotannis Coronati 8660.

Impositio duorum Carolinorum pro frumenti Romæ molitione, in montem perpetuum à Julio III reposita, & postea ampliata usque ad coronatos 21333.3. de quibus solvendi quotannis septē coronat. cum dimidio, qui à Pio V ad septem sunt redacti; qui proventus Fabricæ ministris est assignatus, ejusque administratio populo Romano commissa, ita tamen ut unus ex Cameræ officialibus ei præsit: Infert coronat. 16000.

Impositio quadrantis in libra carnis Romæ in montem perpetuum reposita, pro septem *per cento* à civibus Romanis persolvendis: quorum fructus ad Montistas pro ejus montis extinctione redeunt coronat. 20000.

Impositio quatuor Juliorum pro amphora, populo Romano concessa, eidem Monti applicata, ad ejus extinctionem insurgit ad coronat. 3000.

Impositio quadrantis in libra carnis, status Ecclesiastici, exceptis Roma, Bologna, Camerino & Benevento, elocari solet pro sexaginta coronatorum millibus: de quibus subductis expensis aliisque regalibus, redeunt ad Cameram coronati 5000.

Præ-

Præpositura veredorum Romæ ac totius Status Ecclesiastici elocari solet pro 5000 coronatis; de quibus, subductis expensis & compensationis, Camera remanent coronat. 2000.

Tolfanæ aluminis fodinæ elocatæ olim fuerunt Domino Tobiz Palavicino pro 64500. coronatis annis : de quibus ipsis operariis cedunt coronati 36500. reliquum Montistis atque aliis, præter regalia Dominorum Cameralium : ita ut hinc nihil ad Cameram perveniat : quin imo sæpius ut sufficiat.

Mons aluminis elocatur pro coronatis annuis 3000.

Census D. Petri insurgunt ad 31000. coronatorum millia, quæ quotannis in festo Petri recipiuntur 31000.

Cleri pro spoliis compositi pendunt quotannis in Festo Sancti Petri coronat. 2160.

Quarta Fratrum Regularium infert quotannis coronat. 30662. De quibus 14960. penduntur Monti Navinali Fratrum, qui paulatim extinguuntur : & 15702. Monti pio recuperationum vocabilium, ita ut & hinc nihil ad Cameram redeat.

Subsidium triennale Marchiæ insurgit ad coronatorum aureorum millia,
nume-

numeratis undecim Iuliis pro coronato, quotannis. De quibus subductis 400. pro fabricis Annonæ: & 1000. pro fabrica murorum Fani: & 1160. pro muris civitatis Novæ: & Monti Cosero Domino Ioanni Georgio Cæsarini venditis coronat. & coronat. 25. pro diversis gratiis aut donis: & coronat. 457. pro Quæstoris provisione: pendit depositario singulis mensibus 4000. coronat. & annuatim coronat. 49358.

Subsidium triennale Romanæ insurgit ad coronatos 37807. aureos: de quibus subducendi 2223. privilegiati, & Venetorum: item 223. qui relinquuntur Quæstori Provinciæ, pro custodia Illust. Legati, qui de iis rationes reddit: & 5400. collegio Illust. Clericorum Cameræ pro tribus adjunctis: & 203. Quæstori, qui dictum hoc subsidium colligit, pro sua provisione, & pecuniarum Romanæ deportatione. Superfunt itaque coronati 29758.

Subsidium triennale Vmbriæ ascendit ad coronatos 39701, numeratis undecim Iuliis pro coronato, de quibus subducuntur 741. gratia eorum quibusdam terris concessa: item 9485. qui quotannis Peugiæ Quæstori numerantur ad supplementum solutionis quæsturæ: in posterum vero horum quoque major pars

pars recipietur: & 290. pro provisionatis, & deportatione pecuniarum; de quibus provisionato cedunt 200. remanent itaque Cameræ coronati 13076.

Subsidium triennale Campaniæ Maritimæ Latii, & Sabinæ quotannis ascendit ad coronatos 15650. his addita terrarū taxa fiunt coronati aurei 20480. qui anno MDLI è prædicto Papa ad coronatos 17765. reducti sunt. An. vero MDLXXI. à Sixto V ad 15553. coronatos aureos reducti: de quibus subductis 770, qui propter impossibilitatem & exemptiones non exiguntur, & pro exactoribus & pecuniæ deportatione, supersunt coronati aurei 14643. ut bonæ monetæ ad Cameram redeant circiter coronati 13632.

Taxa, quam vocant *De Cavalli morti*, Marchiæ ascendit ad coronatos 77721. Quæ illius Provinciæ Quæsturæ assignatur, tanquam ejus quæsturæ reditus coronat. 77221.

Taxa eadem, Patrimonii est coronatorum 978. de quibus in assignatione 997. relictī sunt Locatori vectigalium & quæsturarum dicti Patrimonii, reliquum exigitur seorsim coronat. 978.

Eadem taxa Romanæ ascendit ad coronat. 5027. bonæ monetæ, quorum pars in compensationē impenditur pro molendinis Ravennatibus: & pars cedit
Col

Collegio Montis Pa non vacabilis: ita ut ad Camerā saltem redeant, qui ex quaestura Romanæ percipiuntur, circiter coronati 800.

Tivolum seu Tibur censum dat annum coronat. 200. qui olim Cardinali Ferrariæ concessi fuerunt: hodie vero Depositario numerantur coronat. 200.

Augmentū studii triennalis Marchiæ, carnis porcinæ extinctæ loco, exurgit ad coronat. 10134. numeratis undecim liliis pro coronato, de quibus subducuntur cor. 202. pro causa onerosa, & 114. pro exactore, & pecuniarū vectura. Superfunt itaque Cameræ coron. 9842.

Dictum augmentum Provinciæ Romanæ est coronat. 6512. in auro: de quibus subducuntur 114. propter Terras quæ minus solvunt in subsidio triennali, & 73. pro provisione exactoris & pecuniarum vectura, ut ad Cameram perveniant coronat. 6325.

Dictum augmentum Provinciæ Patrimonii, est coronat. 2482. in auro: à quibus subductis 305. pro terris quæ nullum pendunt subsidium, & 100. pro exactore, & pecuniarum vectura; Cameræ manent cor. 2423.

Quæsturæ Marchiæ, una cum taxis quas vocant Caballorum mortuorum, (*de cavalli mortui*,) ejus Provinciæ locari

cari solet pro coronatis 62015.

Quæstura Romanæ elocari solet pro coronatis 3597. numeratis decem Iuliis pro coronato : à quibus subductis pro gubernatione Provinciæ , & pro Regalibus Cameralium & Depositario 1270, remanent Cameræ coronati 2327.

Tenetur etiam Romanæ Quæstor. Cameræ numerare residuum Legationis, dum in dicta Provincia Legatus non fuit, pro quo ex subsidio triennali soluti sunt coronati 2720, & 2000. pro Legati provisione : & 3360. pro custodia , & 2220. pro Bol. qui simul faciunt coron. 10300. de quibus subductis 1700. pro provisione Vicelegati, & 1068. pro custodia, supersunt Cameræ cor. 5532.

Vestigal & Quæstura Patrimonii elocari solet pro coronat. 6377. Sed quia multa sunt subducenda hinc Regalia, & variæ expensæ , non multum Cameræ inferitur. 6377.

Quæstura Camerini elocari solet per novennium pro coron. 24500. Sed quia multa hinc subducuntur, parum itidem ad Cameram redit. 24500.

Quæstura Perusiæ in Umbria, & taxâ *Caballorum mortuorum* dictæ provinciæ elocari solet per novennium pro coron. 20300. multa autem hinc subducenda regalia & aliæ expensæ: unde parû quo-

L I

que

que Camera restat emolumenti, 20300.

Quæstura Asculi elocari solet per quinquennium pro coronat. 6354. de quibus propter varias expensas, parum Camera superat. 6354.

Quæstura Campaniæ dat cor. 11000.

Sed & hinc propter varias expensas parum ad Camera redit. 11000.

Quæsturam Norici M. Nicolaus Spinelli in potestate habet, pro exposita pro Camera pecunia: & quoniam de ejus redditibus communitati rationem reddit, ad nullas tenetur Camera rationes.

Quæstura Casciæ anno 1572. mense Aprilis vendita est cuidam Iosepho Hieronymi Foligniano, pro 500. Coronatis aureis Camera persolutis: unde nec hujus in Camera habetur ratio.

Quæstura Beneventi tenetur à M. Emilio Peretti, ex cujus proventibus cor. 454. Cubiculariis, 428. in diversis salariis aliisque expensis consumuntur: 768. gubernatori, & 50. cor. ipsi quæstori cedunt, ita ut parum hinc ad Camera redeat.

Vestigal Spoleti, M. Baptistæ Bianchi Spoletano per septennium locatum est, pro 4260. coronatis annuis: de quibus Quæstori Perusino 781. & Gubernatori Spoletano 1260. cedunt. Restant Camera 2219.

Vestigal Anconæ elocatum est Monti
pio

pio recuperatorum pro coron. 3500. annuis, qui collegio assignantur: & 100. Somis frumenti: & quando hæ Somæ non solvuntur, penduntur Cameræ pro iis 1000. coron. pro quolibet anno, & cor. 179. pro Regalibus Dominorum Cameralium. coronat. 3500.

Vestigal Ancaragi & civitatis Novæ elocari solet per quinquennium pro coronatis 1300. annuis, cum onere cor. 117, Secretariis Apostolicis solvendorum, & Monialibus Viterbi. supersunt Cameræ 1010.

Vestigal Biedæ elocari solet per quinquennium pro cor. 1080. qui depositario numerantur. 1080.

Casale Magrotti reddebat quotannis Cameræ coronat. 9240. à Paulo IV Hospitali S. Spiritus venditum. 9240.

Impositio quadrantis in libra carnis Bononiæ, ascendit annuatim ad coronat. 6030. qui Monti Augmenti Bononiæ assignantur. coronat. 6030.

Subsidium triennale Bononiæ assignatum est dicto Monti pro cor. 9900. & fertur assurgere ad coronatorum quinquaginta millia quotannis: totum autem officialibus assignatur. 9900.

Impositio Talorum affocattiorum olim oppignorata M. Rutilio Alberini, sed hodie liberata infert Cameræ cor. 350.

Census Rietenus olim Iohanni Baptizæ de Serena oppignoratus pro coronat. 400. postea Petri Pauli Mignanelli filio concessus profert Camera coronat. 816.

Locationes Ripæ vendebantur olim pro 250. coronatis: quondam oppignorati M. Francisco de Fonte, & demum possessi à M. Hieronymo Ceolo. 250.

Minutzæ Cancellariæ reddunt quotannis coronatos 10000. qui fere omnes officialibus & Papæ domesticis assignantur. 10000.

De fructibus Montis Religionis cedunt Camera quotannis cor. 16.338.

Vestigal vini Boloniæ locatum fuit olim M. Virginio Ghisilieri pro cor. 600. aureis 600.

De depositaria Fani, super Maleficiis Quæstori Marchiæ assignatis, supersunt proventus, quorum habenda ratio, & circiter 100. coronatos annuos ferunt. 100.

Terræ siccæ aquarum clavibus & diversionibus pendebant olim annuos coronatos 140.

Locatio salis Sclavoniæ profert annuatim coronatos aureos 750.

De fructibus Montis Pii extinguibilis percipiuntur quotannis coronati 2350.

De

De residuo Montis Avenionensis recipiuntur quotannis coronati 616.

Incerti reditus Sedis Apostolica.

DVo primi anni Papæ Sixti protulerunt coronatos 130000.

Collectaria Hispaniæ æstimatur annuatim coronatis circiter 40000.

Collectaria Lusitaniz profert annuatim plus minusve, coronatos 20000.

Proventus frumenti Patrimonii, Marchiæ, & Romaniz, tulerunt annuatim circiter coronatos 30000.

Residua Montis vacabilis tulerunt annuatim circiter coronatos 1000.

Fructus Montium vacabilium ferunt annuatim circiter coronatos 7500.

Libertates bonorum Ecclesiasticorum ferunt annuatim circiter coron. 3500.

Depositaria Boloniz fert quotannis circa coronat. 4000. qui in illa manent civitate. 4000.

Datariatus plerunque fert quotannis coronatos 68250.

Nota Provisionum à Papa Cardinalibus dandarum.

Cardinalibus à S. B. provisionatis dantur quotannis coronati 1320.

Quibusdam plus, & aliis minus.

S. B. Domus præfecto aut Oeconomo

L 1 3 dantur

dantur quotannis ad ordinarias suas expensas cor. 6000.

Eidem pro aulæ auxilio cor. 1200.

Et pro revocatione credentiæ bis quotannis coronat. 200.

Pro vestibus familiæ in festo Nativitatis coronat. 1720.

Pro vestibus stabulariorum, bis quotannis; nimirum in festo Iohannis, & Nativitatis, coronat. 1350.

Pro quibusdam expensis Secretariæ Papæ, singulis tribus mensibus cor. 83. sunt annui coronat. 332.

Scribæ in Cancellaria Papæ dantur quotannis coronat. 180.

Cantores Capellæ Papæ habent pro omnium provisione coronat. 4656.

Aromatario penduntur quotannis pro cera in Capella Papæ, coronat. 1500.

Eidem pro cera ad candelabrum dantur quotannis coronat. 1500.

Pro pannis viridibus 240.

Pro expensis diei Iovis ante Pascha, coron. 250.

Pro Palmis aut ramis olearum 270.

Pro rosa aurea, quæ alicui donatur, coronati 240.

Pro gladio, cingulo, & pileo, margaritis adornato, cor. 380.

Pro palliis holofericis auro intertextis pro Salvatore & Matre virgine, 3000.

Pro

Pro tentoriis Corporis Domini, & ejus apparatu, 250.

Stipendia cubiculariorum & scutariorum, quorum cuique in mense dantur coronat. 20.

lis qui in Archivis sunt dantur singulis mensibus coronati 25.

Provisiones Nuntiorum Apostolicorum.

Nuntio qui apud Imperatorem residet dantur singulis mensibus cor. 230.

Nuntio qui in Francia residet dantur singulis mensibus cor. 145.

Nuntio Veneto 230.

Nuntio Sabauda 115.

Nuntio ad Ducem Hetruriæ 57.

Nuntio Germaniæ 115.

Nuntio Poloniæ 230.

Nuntio apud Germaniæ principes 130

Nuntio Neapolitano : : :

Nuntio Hispaniæ : : :

Stipatorum, seu S B corporis custodum stipendia.

Stipatorum præfecto dantur annui coronati 2400.

Hujus Vicario vel Locum tenenti, 619.

Custodi equorum & cassidum 1077.

Helvetiis quotannis datur cor. 10932.

lisdem pro vestibus 2600.

Iisdem pro pileis & pennaciis 200.

Pro insignibus majoribus & minoribus 1000.

Equitibus pro donativis in festo Nativitatis & aliis, 2000.

Helvetiis dantur etiam, pro equis, quando Sua Beatitudo Roma spatium egrediatur, coronati 150.

IIII.

AVCTORITATIS PONTIFICIAE ASSERTIO.

SUMMARYM.

- 1, *Pontifex dignitates distribuit, inconsultis quibuscumque Principibus, in quoscumque libet.*
- 2, *Reges creat, & deponit.*
- 3, *Imperii moderatorem se gerit.*
- 4, *Electores ab Ecclesia Romae dependent.*
- 5, *Electio indiget Pontificis confirmatione.*
- 6, *Iuramentum Imperatoris limitatum postremis temporibus.*
- 7, *Pontifex Imperatorem deponit.*
- 8, *Renuntiatio Imperii in manu PP. facienda.*
- 9, *Titulus sacer à sacrorum Antistite manat.*

10, Pon-

- 10, *Pontifex dignitates dat, adimitque.*
- 11, *Magnus Etruria Dux titulum &c. PP. debet.*
- 12, *Guiscardi olim Reges à PP. creati.*
- 13, *Prærogativa Principum comitiis dijudicata.*

I.

Papa, supremus Christianorum Pontifex, omnes Ecclesiasticas & Seculares dignitates indifferenter distribuere potest, neque minus in liberos homines, quam in quoscunque cæteris Principibus subiectos.

Quod attinet ad Ecclesiasticas dignitates: explorati juris est, Papam creavisse, & creare solere Cardinales & Episcopos diversarum nationum, sub diversorum Principum imperio constitutos, inconsultis ipsismet Principibus.

Quod ad Seculares spectat: assero, Reges Poloniæ atque Lusitanæ electos fuisse à Romanis Pontificibus, eorumque populorum Principes, olim titulo Duces, creatos ab ipsis fuisse Reges, atque coronatos.

2 Innocentius III Romæ Petrum Regem Aragonum, uxoremque Reginam in æde S. Pancratii creavit: Coronavit quoque Ioannem Regem Angliæ & Hiberniæ, qui ea regna Sedi Apostolicæ tributaria esse voluit: item Rex Da-

L I s ciæ

ciz, Bulgarorum, innumerique alii à Pontificibus creati, atque diademate insigniti fuere: quemadmodum in Registris Innocentii III, Honorii III, & Gregorii IX, quæ in Bibliotheca Vaticana asservantur, videre est.

3 Utque Pontificiam auctoritatem magis asseram, ajo, non modo ab iisdem Reges institui, sed etiam regno ac dignitate spoliari; ut Regem Angliæ Innocentius III.

Ex hac assertione auctoritatis Pontificiæ super Reges sequitur illud, ut Pontifex in rebus Imperii multo magis sese immiscere queat, utpote quæ juris Pontificii sunt, Sediq; Apostolicæ immediate subjæctæ. Id autem probatur, quia Gregorius V numerum Electorum instituit, quibus eligendorum Cæsarum facultatem concessit: Et quanquam authentica exempla Bullæ aureæ, quam hac de causa edidit, proferri nequeunt, [NOTA] nihilominus, cum magnum susceperim laborem, ut hujusce rei dilucidam veritatem competirem, pleræque patentes literæ cum earum exemplaribus ad manus meas devenere, quibus antiqui multi Doctores expresse fatebantur, suam se auctoritatem summis Pontificibus acceptam referre: quemadmodum in arce Sancti Angeli in Thesauro, & in tribus libris,

libris, quibus titulus, **PRIVILEGIA IMPERATORVM**, videre est, nec non in Bibliotheca Vaticana, ubi exempla sunt desumpta ex iis, quæ in arce S. Angeli custodiuntur.

4 Ex quibus clare patet, Electorum auctoritatem, eorumq; institutionem, à S. Romana Ecclesia dependere. Quæ ut magis comprobetur, in medium affero, pro diversis temporum occasionibus Electores à diversis Pontificibus eligendi privilegio spoliatos esse: quemadmodum olim Ioannes XXII id effecit. Sed & Leo X Ducem Saxoniz privavit: Clemens autem VII electionem Caroli V validam fuisse etiam absque ejusdem Ducis suffragio, sustentavit, atque asseruit: quemadmodum in libro quodam, qui corio rubeo integitur, cernere est, cui libro titulus, **CAPITVLATIONES PRINCIPVM**, & conservatur in Pontificio promptuario.

5 In Registris autem Leonis X, & Clemētis VII, in Archivio Cameræ Apostolicæ hæc auctoritas lucidius apparet: nam statim atq; Rex Romanorum, vel Imperator electus est, Electores à Pontifice confirmationem petunt, sæpiusque, cum Papa consensum non præstitisset, ad novam electionem deventum est: quemadmodum in dictis libris, si diligenter

genter attendantur, observare est.

6 Præterea apparet, Regem Romanorum, vel Imperatorem electum, statim solere in manum Pontificis iuramentum fidelitatis, obedientiæ & reverentiæ transmittere.

Cernitur quoque, Pontificis auctoritatē supremam esse in Imperio; & occasione iuramenti ultimi Imperatoris magnæ fuerunt obortæ contentiones, dum ipse reverentiam polliceri, & jurare tantummodo volebat: & necesse esset, multas perlegere scripturas, quæ tunc temporis à viris peritissimis cōscriptæ fuere.

7 Adhæc dicimus, Pontificem privare posse, ac deponere Imperatorem electum & confirmatum: quemadmodum hac usus est auctoritate adversus Fridericum, ut legitur in Registris Innocentii III, Honorii III, & Gregorii IX, & adversus Bavarum, in Registris Ioannis XXII, in bibliotheca Vaticana: de quo argumento plurimæ allatæ sunt scripturæ Avenione, quæ in sacco quodam cæruleo asservantur, cui titulus DE SCHISMATIBVS. Allati enim sunt Avenione quadraginta circiter libri super schismate Urbani VII, usque ad tempora Martini V, quod Constantiæ terminatum est, ubi multa leguntur scripta à Baldo Oldredo, aliisque de Pontificis auctoritate,
dum

dum Imperatori, aliisque Principibus illorum temporum responderent.

8 Neque minus ad hæc cognoscenda conducere, si quis suspiceret acta renuntiationis Imperii, quam Carolus V, in manus Electorum emisit in favorem fratris sui Ferdinandi. Quæ res tempore Pauli IV. à doctissimis viris multum agitata, atque disputata fuit, dicente Pontifice, Imperatorem non posse renuntiare Imperium in manum Electorum tanquam sibi inferiorum, sed in manum Pontificis resignandum esse; atque ita in Consistorio decretum fuit, nempe Imperium tunc vacare, & Pontificiæ dispositioni reservari. Hæc omnia in Promptuario Pontificio exstabant, ac fortassis inter scripturas Pauli Restauri Perusini, vel saltem in Additionibus ad ejus tractatum *De Imperatorum* &c.

Tempore Pauli III, cum Carolus V & Franciscus I Gallorum Rex ad singulare certamen descensuri essent, inter cetera, quæ Carolus allegabat, illud erat, se filium esse ac defensorem S. Sedis Apostolicæ, cui jurejurando obstrictus erat, se de seipso quidquam decernere non posse, cum aliis rebus speciosissimis.

9 Præterea compertum est, donec electus & à Pontifice confirmatus Rex Romanorum Coronam Imperialem ma-

nu

nu Pontificis, vel ejus Legati nō recipit, nunquam Imperatorē absolute vocari, sed Electum; sicq; possumus asserere, adhuc nomen illius ab auctoritate Pontificis dependere, quemadmodum etiam S. Majestatis titulus, qui ei conceditur, à S. Sede, utpote res sacra, dimanat.

10 Ex quibus omnibus firmum derivatur axioma, si Papa creat, & privat Electores imperii, confirmatque, probar, reprobat electos ab ipsis imperatores, eo magis posse cuicunq; principi ab imperio depedenti quamlibet dignitatem concedere, & ab eodem quomodolibet auferre. Igitur necesse est dictos tres libros inspicere, itidemque Registra Innocentii III, usque ad Gregorium IX, in Bibliotheca Vaticana, ubi similiter fervantur Registra, alterum Gregorii VII, alterum Tiberii & Felicis: quæ proderunt ad vindicandam Pontificis, qui eo tempore cum Imperatore super schismate contēdebat, auctoritatem: reperietur quoque alterum Ormisæ, nec non Episcopale Clementis IV, separatum ab ejus Registris. Adest præterea liber quidam Nicolai Aragonii, & alter Celsi Camerarii, in quibus ad hanc rem Bullæ innumeræ colliguntur. Allata etiam sunt Avenione omnia Registra Clementis V, usque ad Gregorium XI.

II Ve-

11 Verum ad hæc libet annexere creationem Celsitudinis Ducis Etruriæ: Papa enim huic principi titulum Magni Ducis Etruriæ, non Florentiæ, aut Senatuum, concessit: id autem effecit tanquam rei suæ arbiter & moderator: quandoquidem in donationibus imperatorum aliorumque Romanæ Ecclesiæ factis, tota etiam continetur Etruria, quam pro parte solummodo possidet. Quod si quis diceret, Pontifici earum rerum, quæ non possidet, nihil superesse, nisi titulum; pariter responderetur, Papam hujus Principis Celsitudini solum titulum concessisse.

12 Postremo, ut efficacissimum Pontificiæ auctoritatis exemplum suggeram, dico, Guiscardos antequam Neapolitanum regnum Ecclesiæ feudatarium esset, creatos fuisse, & coronatos Reges ab Anacleto, vel Innocentio I I, nisi fallar: totum enim ferme regnum illud tunc Constantinopolitani imperatoris erat, aliorumque: sicuti videre est in quodam libro, qui corio rubro tectus est, & servatur in Bibliotheca Vaticana, cui titulus: DE REGNO SICILIAE.

13 Quod pertinet ad rem Ducis Florentiæ, necesse est, diversorum Conciliorum acta inspicere, quæ nunquam impressa fuerunt: ubi clare videtur, regem Galliæ
semper

544 *Pontificis Auctoritas.*
 semper antecessisse Regem Hispaniæ, &
 pleraque alia inter Regnum Poloniæ &
 Portugalliæ. In his libris, qui in Biblio-
 theca Vaticana custodiuntur, Oratoris
 Florentini locus reperitur, itemque Du-
 cis Ferrariæ. Dux Ferrariæ prætendit,
 asseritque, sibi titulum Magni Ducis ab
 Alexandro VI fuisse delatum, & necesse
 est legere Ceremoniale Iulii II. qui im-
 mediate successit Alexandro VI. Tunc
 enim in Concilio Lateranensi edixit
 Decretum de successionibus omnium
 principum Christianorum, eorumque
 Oratorum: ibidemque utriusque Orato-
 ris locus, qualis fuerit, observatur: quæ
 res cum prætensionem Ducis illius con-
 secuta fuerit, minimo negotio dijudi-
 cari potest, Florentiam Ferrariæ ante-
 positam fuisse.

V.

QVOMODO IMPERIVM
 ROM. AB AVCTORITATE
 PP. DEPENDEAT,

Dissertatio. w

SVMMARIVM.

- 1, *Nullo dominii jure Germanos possidere Imperium.*
- 2, *Iustum illud PP. quam Germanis, aut aliis, deberi.*
- 3, *Ele-*

- 3, *Electus Imperator, nondum est Imperator.*
- 4, *Distinguenda principia Imperiorum. Imperium Caroli M. & successorum, & Imperium Othonis I. inter se differunt. Et, Othones tres à PP. electi.*
- 5, *Electorum jus à Pontifice, contra falsas quorundam assertiones. Et, Modus eligendi diversus ut Pontificis, ita Imperatoris.*
- 6, *Confirmationi renuntiaverunt Imperatores.*
- 7, *Pontificio jurisdictione universalis.*

I.

Quia cuncta, quæ possidentur ab hominibus, præter illa, quæ natura contingunt, aut tanquam ab ipsis quæsitæ, aut hereditate, aut concessione, vel contractu aliquo possidentur. Primo modo, explorata res est, Imperium ab Alemannis nequaquâ possideri: Etenim neque illud unquam acquisiverunt, neque totum possident Romanum Imperium, imo neque præcipuas Imperii sedes, sed ipsius portionem tantummodo: quam portionem ipsi majori non retinent jure, quam tot alie nationes vindicare possent, præsertim Turcæ, quorum ratio potior fortasse censenda est, cum latius regnent, Novamque Ro-

M m

mam

mam [id est, Constantinopolim] obtineant.

2 Vel justius in Pontifice residet Imperium: cū urbi Romæ dominetur. Altero modo Imperium nunquam apud ipsorum majores constitit, nisi forte se Gallorum statuant successores esse: & nihilominus in eodem Imperio validiora jura, quam ipsi Galli habeant, adstruere sibi nequeunt, imo multo invalidiora, quia Gallia & Germania olim Francorum fuit, & altera dicta est orientalis Francia, altera occidentalis, & hæc nomen servavit, hæc vero in totum non retinet. Quod si præter Francos, Gothos in medium adduxerint, aliasque gentes, quæ Itallam, multasque provincias inundaverunt: primo respondetur, hos populos à Germanis longe alios fuisse, deinde ipsis nunquam titulum Imperii attributum, denique omnia, quæcunque armis sibi subjugaverunt, ab iis amissa fuisse, vel cum populis provinciarum eisdem factos, & in unum corpus redactos fuisse: quod si ii jus aliquod sibi arrogaverint, id certe posterorum potius esse censendum est, quam majorum suorum, qui in Gothia remanserunt.

3 Tertio modo nullum jus aut originem ostendere queunt, præter jus & originem, quæ à Pontificibus derivatur, sicque

sicque recentium Imperatorum confirmatio ad Papam spectabit: & antequam ipse Imperatores confirmet, atque coronet, profecto nequeunt decentius Imperatores nuncupari, quam electus à Capitulo alicujus Ecclesiæ revera Pastor illius sit antequam à Pontifice confirmetur: hac tamen distinctione, quod Papa ex se ipso confirmat, per alios eligit.

4 Ideo errant gravissime ii, qui præsens Imperium ab antiquo Romano minime discriminant. Hoc enim à Romanis Pontificib⁹ nullum sumpsit initium, sed tantum ab illo Pontifex, velut caput Ecclesiæ, & Christi Vicarius in veneratione habebatur. Similiter in errore versantur, qui hoc Imperium ab eo, quod habuerunt Caroli Magni successores, non distinguunt: Etenim hoc in Othone Primo auspiciis Ioannis XII, vel XIII, incepit, postquam per multos annos Occidentale Imperium cessavisset. Neque satis est illud asserre, ante Othonem electionis jus in Germania fuisse: nam electio illa Regum Germaniæ erat, nullo adjuncto titulo sive prætextu Imperii: qualis modo habetur in regno Poloniæ, & ad nostra usque tempora in regno Bohemiæ, & ad patrum nostrorum ætatem in regno Hungariæ perduravit: imo toto eo tempore, quo ritus eli-

M m 2

gendi

gendi in Germania observabatur, in regno Galliarum, in quo posteri Caroli Magni continuo regnare, titulus Imperii nunquam usurpatus est, cessavitque penitus hæc dignitas in toto Occidente usque ad Othonem: qui à Pontifice Imperator creatus fuit, eique successor designatus Otho Secundus ipsius filius: post cuius mortem cum Germani Germanum Imperatorem exoptarent, Itali vero Italum, Papa illorum temporum, qui fuit Benedictus VII, Tertium Othonem approbavit: cuius quanquam tumultuaria fuisset electio, tamè à voluntate Pontificis vires, atque vigorem suscepit: hic fuit Otho ille, qui Gregorii V. Saxonis intuitu, Germanis primum eligendi Imperatoris auctoritatem impertitus est.

§ Quamobrem nisi Pontificis hæc donatio atque concessio allegetur, non video, cur electus à Germanis Imperator sit magis Imperator, quam quilibet alius Christianus Princeps. Et nihilominus eo usque provehitur odium, atque malignitas nonnullorum recentium Theologorum Germaniarum, ut, quo sedis Apostolicæ auctoritatem evellant, conentur illius provinciarum jura funditus destruere: primo asserentes rerum temporalium curam ad Papam non pertinere; deinde, ad

ad ipsam non pertinuisse, transferre Imperium: demum, Imperium potius Pontificatui præesse debere. Quibus responderi potest: Primum à Deo sacerdotibus populi sui gubernationem ac dominatum delegatum fuisse, cumque multis post annis Regem petisset, ore Samue-
lis iussit illum præmoneri de omnibus incommodis quæ passurus esset. Quoad alteram exceptionem, respondetur: Auctoritatem Imperatorum olim fuisse tributam ipsis à populo, pariterque iustis de causis populo ereptam. A quo cum tempore Leonis Iconomachi Occidens concessus fuisset, Gregorius III tanquam pater & protector Christianorum, rogatus obstitit: sed tunc dilatare, Adrianus I & Leo III necessitate adducti Carolum Magnum ad hoc Imperium evexere. Verum quoad tertiam assertionem, Imperium habere jus in Papatum, ut cæteras rationes omittam, quicumque hoc asserit, negat factum ipsum, moremque quo hodie Christiana Respublica gubernatur.

6 Quod si quis Pontifices confirmatos ab Imperatoribus legens, aliter iudicat, longe fallitur, quia Imperiorum diversitatē non distinguit: cui auctoritatē confirmandi Pontifices Ludovicus etiam renuntiavit, cognoscens, id muneris

M m 3

ad

ad laicos non pertinere : qua de re Decretum habemus Adriani III, quod deinde à Leone VIII revocatum fuit ob insolentiam populi: ac proinde brevi quodam tempore Imperatores eandem confirmationis auctoritatem obtinuerunt: nam prætermisso, quod sub Leone IX observata non fuerit, hujus rei memoria nulla amplius post Gregorium VII ad hæc usque tempora vixit; quandoquidem cessaverat causa & necessitas, propter quam ipsa Ecclesia sponte ad hoc remedium confugiebat, postquam populo erepta fuerat Pontificem eligendi facultas sub Innocentio II.

7 Quod multo magis effectum est sub Alexandro III. donec ad Cardinales opera Innocentii III integra eligendi facultas redacta est, sub quo in Concilio Lateranensi, determinatum fuit à septuaginta Archiepiscopis coram Legatis omnium principum Christianorum, *Sanctam hanc Sedem iurisdictionem obtinere in omni loco, & super omnes auctoritatem habere, ac potestatem cognoscendi causas Principum, eosque regnis suis ex causa privandi, atque in ea inducendi.*

DE CONSTANTINI.
DONATIONE.

*Albericus de Rosate IC. super L. 2. Cod.
De quadrienn. præscript.*

ET quod pro hac parte multum facit
actus Constantini, qui Silvestro gla-
dium tradidit, & insignia regalia: aliquid
de ipsa Donatione agamus. Ipse enim
Constantinus, secundum aliquos, Impe-
rii prodigus prædicta & quamplurima
alia donavit Silvestro, & successoribus
suis: de quibus seriose & plene habetur
in [Gratiani] Decretis, xcvi Distinct.
Constantinus, & capp. seqq. Licet quidam
habeant totum pro uno capitulo, qui-
dam pro diversis. Et tangitur in textu
& gloss. *De Electio. C. fundamenta*, lib.
vi. Eo enim tempore omnes Ecclesie &
Ecclesiasticæ personæ eidem & Imperio
suberant, ut d.c. *Constantinus* probatur.
Eundem etiam corona propria corona-
vit, & (ut ibi patet) fere omnē Imperia-
lem potestatem concessit: & multas civi-
tates & provincias donavit: etiam Im-
periale palatium, & civitatem Roma-
nam, ut notatur etiam ff. *De offic. Præf.*
Urb. l. 1. §. Cum urbem. Quod (sicut puto)
factum fuit instinctu & voluntate di-
vina. Licet audiverim à magnis viris,
M m 4 quod

quod tunc vox fuerit audita de cœlo dicens: *Hodie seminatum est venenum affidum in Ecclesia Dei.* Et dicunt hoc reperiri in antiquis authenticis scripturis. Et ita etiam narrat Magister Iohannes Pariensis libro De potestate Papali & Imperiali, cap. xxi. ubi de ista Donatione satis diffuse tractatur. Audivi etiam à fide dignis, quod tempore Bonifacii VIII, quidam Cardinalis de Ordine Cisterciensium, homo maximæ reputationis & scientiæ, quadam festivitatem dum sermocinaretur, in conclusione dixit: *Quod per eosdem gradus & passus, per quos Ecclesia ascenderat in temporalibus, descenderet usque ad extremam paupertatem Silvestri: & quod ad hoc adduxit validas rationes & auctoritates divinæ Scripturæ.* Videamus ergo, utrum dicta Donatio fieri potuit per Constantinum, in præjudicium Imperii, & successorum, &c.

Plenissimam formam ipsius Donationis originalem (ut loquitur) representavit idem Albericus ad Tit. Cod. De offic. Praef. Urb. Vide & Martinum Polonum, sub Silvestro.

FRAN-

FRANCISCVS GVIC-
CIARDINVS

*Historiarum lib. IV, celebri loco, qui in
vulgatis editionibus expunctus, &
nuper restitutus est, sic inter
alia habet.*

FAma quoque est, Constantinum Orientis provinciarum morib⁹ Imperii sedem Byzantium, post de suo nomine Constantinopolim appellatam, transferre compulsam, [Silvestro I] Pontifici Romanæ Urbis aliarumq; & urbium & regionum in Italia imperium donasse. Quæ fama quamvis à sequentibus Pontificibus diligenter fuerit enutrita & sustentata, eorumque auctoritate à multis credita est, nihilominus cum ab scriptoribus gravissimis [Laurentio inprimis Valla, & aliis] tum vero rebus ipsis refutata. Illud autem certo constat, & tunc & longo post tempore, urbem Romam, Italiamque omnem tanquam Imperio Cæsarum obnoxiam, ab Imperatorum ministris ac præfectis fuisse gubernatam. Nec desunt, qui, quidquid de Constantino & Silvestro dicitur, (usque adeo sæpe profundis in tenebris res vetustæ demersæ latent) redarguant, ostendantque eos longe diversis temporibus extitisse: nemo tamen negat, Imperii Constantino-

M m 5 polim

polim translatione ad Pontificum potentiam viam esse patefactam, ex eaque originem habuisse. Nam indies magis & magis Imperatorum auctoritate, tum ex illorum continua absentia, tum quod gravissimis in Oriente bellis distinerentur, in Italia debilitata, populus Romanus ab Imperatorum obedientia paulatim desciscens, atque ob eam rem tanto magis Pontifices presentes respiciens, eis cepit non obedientiam quidem, sed voluntarium quoddam obsequium exhibere, &c.

MIRACVLIS PENE SIMILIA

sunt, quæ

De donariis Templorum à Constantino Imp. collatis, scribit Platina
in Silvestro I. Vide.

OFFICIALES ET MINISTRI PONTIFICIS.

Innumeri sunt & multi, & superat illius Aula magnificentia omnes Christianorum Principum: & tanta est ejus observantia, ut ne Cardinalis quidem, qui dignitate Regibus comparantur, urbe exeat, nisi petita & impetrata licentia. Cardinalium in urbe semper ad minimum XL, si non L sunt: interdum LXX plura.

plus minusve , juxta Pontificis arbitrium, & creationem. Archiepiscopi ad hoc plurimi , & Episcoporum magnus numerus. In familia Pontificis:

Auditores Rotæ	XII.
Clerici Cameræ	VII.
Thesaurarius	I.
Auditor Cameræ	I.
Regens Cancellariæ	I.
Protonotarii Apostolici	VII.
Subdiaconi	VI.
Acolythi	VIII.
Secretarii Apostolici	VIII.
Corrector Cancellariæ	I.
Summistæ	I.
De Consuetis	I.
Abbreviatores majores	XII.
Abbreviatores minores	VI.
Custos Cancellariæ	I.
Secretarius schedularum	I.
Ostarius Cancellariæ	I.
Scriptores Apostolici	CI.
Cubicularii Apostolici	LX.
Scutiferi vel Dapiferi Apostolici	CXL.
Milites S. Petri	CCCC.
Milites S. Pauli	CC.
Scriptores Brevium	LXXXI.
Procuratores pœnitentiariæ	XXIV.
Scriptores pœnitentiariæ	XXVIII.
Collectores plumbi	CIV.
Correctores pœnitentiariæ	● I I. Sol.

Sollicitatores de Ianizaris	c.	
Correctores Archivii	x.	
Scriptores Archivii	x.	
Magistri plumbi	III.	
Secretarii bullarum salariatarum	VIII.	
Registratores bullarum earundem	IV.	
Magistri registratarum bullarum	IV.	
Auditores Contradictarum	XIV.	
Magistri Supplicationum	VI.	
Notarii Camerae Apostolicæ	IX.	
Scriptores registri Supplicationum	XX.	
Notarii Auditores Camerae	X.	
Notarii Rotæ	XLVIII.	
Notarii Vicarii Papæ	IV.	
Notarii Gubernatoris civilis	II.	
Notarius Maleficiorum	I.	
Notarius Cancellariæ	I.	
Præsidentes Ripæ	CXLI.	
Portionarii	DCXII.	
Cursores	XIX.	
Servitores	{ Armorum	XXIV.
	{ Virgæ rubeæ	XVI.
	{ Catenæ sacri palatii	LXII.
	{ Portæ ferreæ	XXVI.
Equites levis armaturæ	c, vel cc.	
Bombardarii milites vel sclopetarii	ccc.	
Helvetii, custodes portarum Palatii Pontificii, & quotidianas excubias agentes	ccc.	
Interdum etiam	ccc.	

VI.

MIRABILIA VRBIS ROMÆ.

De ambitu Urbis.

Murus Urbis Romæ habet trecentas sexaginta & unam turre. Propugnacula sex millia & nonaginta, & xxii millia Porticularia. In circuitu vero sunt xxii, exceptis Trans-Tiberim, & urbe Leonina, & Porticu S. Petri: ubi sunt xx milliaria.

De Portis infra Urbem.

Portæ inclytæ sunt hæ:

Porta Capena, quæ dicitur S. Pauli.

Porta Appia, quæ ducit ad *Domine quo vadis*.

Porta Latina, ubi S. Ioannes fuit missus in oleo.

Porta Metioni ubi rivulus influit Urbem.

Porta Asinaria, in Laterano.

Porta Lavicana, quæ major est, juxta S. Crucem in Ierusalem.

Porta Taurina, vel Tiburtina, quæ S. Laurentii dicitur.

Porta Numentana, quæ vadit ad S. Agnetem virginem.

Porta Salaria, quæ vadit versus S. Sabina.

Porta

Porta Pinciana , quæ est circa ecclesiam
S. Felicis.

Porta Flaminia , quæ est circa ecclesiam
S. Mariæ de populo.

Porta Collina, quæ est contra templum
Adriani supra pontem.

De Portis trans Tiberim.

Portæ trans Tiberim sunt tres:

Porta Septimiana , ubi videlicet laudes
factæ fuerunt Octaviano Imperatori.

Porta Aurea (imo Aurelia) scilicet S.
Pancratii.

Porta Porruensis.

In Porticu S. Petri sunt duæ portæ:
scilicet,

Porta Castelli S. Angeli, &

Porta Viridaria.

De Montibus infra Urbem.

Mons Ianiculus, ubi est S. Petrus.

Mons Taurinus , qui dicitur Ianitarius.

Mons Aventinus , ubi est ecclesia S. Sa-
binæ.

Mons Quirinalis , quia ibi stabant Qui-
rites ubi est ecclesia S. Stephani , quæ
dicitur in Cœlio monte.

Mons Tarpeius, vel Capitolinus, ubi est
Palatium senatorum.

Mons Palatinus, ubi est Palatium majus.

Mons Esquilinus super alios montes di-
citur,

citur, ubi est basilica S. Mariæ majoris.

Mons Viminalis, ubi est ecclesia S. Agathæ: ubi Virgilius captus fuit à Romanis; qui visibiliter exiens à carcere, perrexit Neapolim. [*Nuga.*]

De Pontibus Urbis.

Pontes Urbis Romæ sunt isti:

Pons Adriani, vel Iudæorum.

Pons Fabiani, juxta præfatum pontem.

Pons Gratiani.

Pons Senatorum. [*al. Senatorius.*]

Pons Theodosii, &

Pons Valentini [*f. Valentiniani.*]

De Palatiis.

Palatia Imperatorum sunt hæc:

Palatium Senatum, juxta S. Sixtum.

Palatium Claudii, inter Coliseum & S.

Petrum ad vincula.

Palatium Constantini, in Laterano.

Palatium Romuli, inter S. Mariam no-

vam & Cosmam: ubi sex * Ædes Pie-

tatis & Concordiæ. ubi posuit Ro-

mulus suam statuam, dicens: *Hæc*

statua non cadet, donec Virgo pariet.

Et statim, cum B. Maria virgo perpe-

rit, statua corruit.

Palatium Trajani, ubi est Columna xx
passuum.

Pala-

Palatium Silyestri.

Palatium Antonii, (l. Antonini) ubi est
alia Columna xxxiii passuum.

Palatiū Neronis, ubi est angulea S. Petri.

Palatium Octaviani, ad S. Laurentium
in Lucina:

De Arcubus triumphalibus.

Arcus triumphales sunt hi: qui fie-
bant alicui Imperatori redeunti; sub qui-
bus cum honore ducebatur à Senatori-
bus, & ejus victoria ad memoriam eo-
rum in arcu sculpebatur.

Arcus Theodosii, Valentini (l. Valent.
niani) & Gratiani Impp. ad S. Vitum

Arcus Constantini Imperatoris juxta
Coliseum.

Arcus septem lucernarum Titi & Vespas-
iani. ubi est candelabrum Moyſis
cum arca, habens septem brachia, in
pede turris calculatoriæ.

Arcus Iulii, & Senagoris, ad S. Mariam
novam.

Arcus Octaviani Imp. ad S. Laurentium
in Lucina.

Arcus Antonii (l. Antonini) ad Colum-
nam.

De aliis Arcubus.

Alii sunt Arcus non triumphales, sed
memoriales. Vt est, Arcus Pietatis ante
S. Ma-

S. Mariam rotundam : ubi accidit quædam historia de paupere muliere , cujus filius occisus erat à vicinæ suæ filio: quæ petiit jus sibi fieri ab Imperatore Trajano , parato ire ad exercitum : qui se jus dixit facturum in reditu: quæ respondit, Forſan Domine non redibis: qui ſtatim fecit ibi conſiſtorium , & fecit ei ſecundum quæ petierat, judicavitq; juvenem homicidam moriturum : quem mulier petiit ſibi reddi pro recompénſatione ſui filii mortui. Quod ita factum eſt: & mulier fatebatur ſe plenum jus recepſiſſe: & ditata ab Imperatore receſſit. [*Nuga.*]

De Thermis.

Thermæ dicuntur palatia magna, habentia maximas cryptas ſubterraneas, in quibus tempore hyemali fiebat ignis maximus; æſtivo autem tempore replebantur aquis , ut curia in ſuperioribus commorans magis delectaretur : quod in thermis Diocletiani & Maximiniani adhuc videri poteſt.

Thermæ Limpiadis (*l.* Olympiadis) apud S. Laurentium in Palisperna.

Thermæ Domitianæ Tiberinæ ſunt retro ad Mariam rotundam.

Thermæ Alexandrinæ, ubi eſt Hoſpitale de thermis.

N n

De

De Theatris.

Theatra sunt ista:

Theatrum Titi & Vespasiani, ad Cate-
cumbas.

Theatrum Tarquinii Imperatoris ad
Septisolum.

Theatrum Pompeii, ad S. Laurentium
in Damaso: & est ibi

Theatrum Flaminium [*imo*, Circus Fla-
minius.]

De angulea S. Petri. [*Nuga.*]

Ibi est memoria Cæsaris; ubi splendi-
dus cinis in suo sarcofagio, id est malo
erco, requiescit: ut sicut eo vivente to-
tus mundus ei subiectus erat, sic ipso
mortuo omnia corpora mortuorum
sibi subjacerent. Vbi in giro mali scri-
ptum est:

*Cæsar tantus erat, quo nullus major in
orbe.*

*Ille sed in modico nunc tantus claudi-
tur antro.*

Intra scriptum:

— *stat Cæsariæ alta columna,
Regiæ structura, quanta non extat in
aula.*

*Si lapis est unus, dic, qua fuit arte le-
vatus?*

Et si sunt plures: dic, ubi congeries?

De

De Cœmeteriis.

Cœmeterium Calepodii, ad S. Pancratium.

Cœmeterium S. Agathæ.

Cœmeterium S. Viti, ad Portam Collinam.

S. Felicis, Calixti, ad Catecumbas.

Cœmeterium Concordiani, (imo Gordiani) foris portam Latinam.

S. Agnetis, & alia quamplura cœmeteria: quæ in multis locis descendeabantur per tria milliaria; ubi Sancti abscondebantur.

Loca, ubi Sancti passi sunt.

Foris portam Appiam fuit decollatus S. Sixtus, prope *Domine quo vadis*. ubi fuit templum Martis.

Ante S. Nereum, intus cavati.

Ad S. Georgium, domus Lucinæ: & est ibi Velum aureum.

Aqua Salvia ad S. Anastasium, ubi decollatus fuit S. Paulus.

Hortus Lucinæ, ubi est Ecclesia S. Pauli: & est ibi prope amphibiātū, [amphitheatrum scripsit Auctor, sed hippodromum sive circum habet Ado in Martyrolog. xiiii. Kal. Febr.] ubi est corda, (imo cloaca) in quam jactatum

N n 2

fuit

fuit corpus S. Sebastiani ; qui revelavit corpus suum Lucinæ , dicens : Invenies corpus meum pendens in vico (l. unco) per pedes juxta stratam quæ dicitur via Cornelii juxta Girolum.

[an Girlum ? *Sed vide Adonem d.l.*]

Arcus Romanorum , ubi B. Silvester & Constantinus obligaverunt se abinde. ubi fuit domus Telluris.

Ante Martem.

Thermæ Lampiadis, (l. Olympiadis,) ubi fuit affatus S. Laurétius in Palisperna Palatium Tiburtinum, (Pal. Tiberii, *Ado in Martyrolog. 1 v Idus Aug.*) ubi Decius & Valerianus recesserunt ab Laurentio mortuo.

Arcus flammeus, [l. Flaminius.]

Ad pontem Judæorum , trans Tiberim. Infra palatium Neronis, & templum Apollinis , quod dicitur S. Petronellæ.

Ante ecclesiam S. Petri fuit Vaticanum, ubi vates, id est sacerdotes, canebant sua officia.

Ante templum Apollinis fuit castrum Neronis, ubi nunc est ecclesia S. Andree.

In fastigio Pantheonis, id est, Mariæ rotundæ, fuit Pineæ ærea deaurata, quæ nunc est ante ecclesiam S. Petri ; quæ cooperta erat tabulis æreis deauratis : ita quod à longe videbatur quasi

mons

mons aureus , cujus pulchritudo adhuc in parte apparet.

De Templis.

Ante palatium Alexandri fuit templum *Æneæ* & *Pompeii*, miræ pulchritudinis. Monumentū vero *Pompeii*, quod dicitur , marmoreum , decenter ornatum, fuit oraculum *Apollinis*. Et ecclesia *S. Viti* fuit secretarium *Neronis*. In palatio *Antonii* (an *Antonini*?) est templum *divi Adriani*. In campo *Martis* fuit templum *Martis* : in quo eligebantur *Consules* 14 Kal. *Iulii* , & morabantur usque ad Kal. *Ian.* In hoc templo ponebant *Romani* *rostra navium*, ut essent specula omnium gentium. Iuxta *Pantheon* erat templum *Minervæ*. Apud *Cyriacum* erat templum *Vestæ*. In *Calcari* est templum *Veneris*. *Monasterium Rosæ* fuit castellum *Iunonis*.

De Capitolio.

Capitolium dicitur eo, quod erat caput totius mundi : in quo *Consules* & *Senatores* morabantur ad consulendum *Urbi* : cujus facies cooperta erat muris altis & aureis , vitro & auro undique coopertum.

Infra *Capitolium* fuit palatium pro magna parte aureū , lapidibus pretiosis

N a 3 exor

exornatum ; quod dicebatur valere tertiam partem mundi : in quo tot statuerant imaginum, quot sunt mundi provinciæ. Et habebat quælibet imago tintinabulum in collo per artem Mathematicam dispositum : ut quando aliqua regio populo Romano rebellis efficere-
tur, statim hujus provinciæ imago ver-
tebat dorsum imagini Urbis Romæ; quæ major erat super alias, tanquam Domina; & tintinabulum, quod habebat in collo, sonabat. Tunc custodes Capitoliæ dicebant id Senatui: statimque mittebat legiones militum ad expugnandum provinciam. [*Nugæ, & quidem nugacissima.*]

Erant in Capitolio plura templa. Super Arcum erat templum Cæsaris, & Vestæ; ubi Senatores ponebant Iulium Cæsarem in cathedram vi Martii. Et ex parte Capitoliæ erat templum Iunonis. Iuxta forum publicum erat templum Herculis in Tarpeio, & Achillis ; ubi interfectus est Iulius Cæsar à Senatu, in loco ubi est Ecclesia Ara-cæli. Et fuerunt palatia simul juncta : palatium Phœbi & Carmentis ; ubi Octavianus vidit visionem suam in cælo. Iuxta Caneparium est templum Iani, qui erat Capitoliæ custos.

De

De equis marmoreis, [in Quirinali.]

Equi & homines nudi, (*ipsi ductores sunt*) significant quod tempore Imperatoris Tiberii fuerunt duo philosophi, iuvenes scilicet, Praxitelis & Pitias (*imo Phidias & Praxiteles*;) qui dixerunt se esse tantæ sapientiæ, ut quicquid Imperator illis absentib⁹ in camera sua diceret, ipsi referrent de verbo ad verbum, Quod fecerunt, & dixerunt: & inde pecuniam non petierunt, sed memoriam sempiternam. Itaque Philosophi haberent duos equos marmoreos calcantes terram: quod significat Principes huius sæculi. Quia nudi sunt circa equos, significat, quod altis extensis brachiis, & replicatis digitis narrabant quæ futura erant: ut sicut nudi sunt, ita scientia huius mundi in eorum mentibus nuda & aperta est, [*Nuga. Ut & ridiculum prorsus, quod sequitur: cum statuam aeneam equestrem M. Antonini Pii Imperatoris in area Capitolina hodieque visendam, nescio quem liberatorem Urbis fingit. Apage, apage.*]

De rustico sedente super equum [nuga nugacissima.]

Ad Lateranum est equus æreus & deauratus, qui dicitur Caballus Constanti-

ni. Sed non est sic: nam quo volunt scire verum, hoc perlegant. Tempore Consulum & Senatorum quidam Rex potentissimus ex Orientis partibus Romam venit, multa strage Romanum populum affligens. Tunc quidam rusticus, armiger magnæ fortitudinis, virtutis, & prudentiæ, dixit Consulibus & Senatoribus: Numquid, si esset aliquis liberans vos de tribulatione ista, quid à Senatu recipere mereretur? Responderunt: Quidquid peteret, obtineret. Qui ait illis: Date mihi xxx talenta auri, & insuper memoriam fieri sempiternam: itaque equum æreum, & staturam meam desuper, facietis: & ab illis vos in brevi liberabo. Qui dixerunt, se omnia facturos. Ille vero ait: Media nocte surgetis, & omnes estote armati bene, & stetis infra muros in spelunca: & quidquid vobis dixerò, facietis. Et responderunt: Faciemus. Rusticus vero ascendit equum suum maximum sine sella, tollensque falcem, exivit foras tanquam vellet colligere herbas: viditque Regem venientem ad arborem pro necessariis suis. Super quam arborem cucumagia sedebat, dulciterque canebat. Rusticus hoc audiens, accessit propius. Socii Regis, putantes rusticum de suis esse, clamare sic cœperunt: Rustice, ne tangas Regem; quia si tetigeris, suspen-

suspenderis. Rusticus vero, spretis eorum minis, per fortitudinem Regem parvæ staturæ cito arripuit, & cum sublevans posuit coram se super equum, & fugit ad Urbem velociter, clamans voce magna ad homines Urbis in cavernis latitantes: *Exite foras, interficite exercitum Regis, quoniam ipsum coram me nunc teneo captum.* Qui exeuntes ad vocem ejus, multos occiderunt: & alii in fugâ versi sunt. Romani habito triumpho, solverunt ei aurum quod perierat: & fecerunt memoriâ ejus, & in præsentatione staturæ suæ. nam posuerunt coram palatio Lateranensi unum equum æreum & deauratum, & staturam ipsius desuper sedentem deauratam, extensa manu dextra, cum qua Regem ceperat: & super caput equi quandam cucumariam posuerunt; ad cujus cantum victoriam habuerunt: ipsam staturam Regis, quæ parva erat, retro ligatam manibus sub dicto equo collocarunt.

De Coliseo. [Nuga.]

Coliseum fuit templum Solis miræ magnitudinis & pulchritudinis, diversis cavernis adaptatum: & coopertum erat cælo æreo & deaurato, ubi tonitrua, fulgura, & coruscationes fiebant, & pluviz mittebantur per fistulas plumbeas.

N a 5 Et

Et erant ibi signa supercœlestia, & Planetæ cum Solē & Lūna quadrigis vehi videbantur. In medio sedebat dominus Phœbus deus Solis, qui pedes ad dextram vertebat, & caput ejus cœlum tangebat: qui palmā in manu sua tenebat, designans quod Roma totum mundum regebat. Post vero multum temporis spatium B. Silvester jussit templum destrui, & alia etiam quamplura: ne peregrini venirent Romam propter ædificia antiqua, & Deorum famam; & non propter ecclesias Sanctorum transirent multimoda devotione. Caput vero & manus prædicti idoli cum pomo ad palatium in Laterano fecit poni in memoriam: quæ palma & caput Sampsonis falso vocantur à vulgo. Palatium præfatum erat templum Turbi, per quod intrabant: & præfata simulatio in querimonia fundebat tempore Consulū & Senatorum orationes.

*De S. Maria rotunda, & Pantheone
M. Agrippa [Nugæ.]*

Agrippa præfatus subjugavit Romano Senatui Sclavos & Saxones. Occidere fecit & jussit iv legiones. In ejus revocatione tintinabulū statuz præsidis, quæ erat in templo Iovis & Minervæ, sonabat: quia statua uniuscujusque Regni totius

tius Orbis in templo illo erat posita cum tinguinabulo ad collū : quando sonabat, Regnum id cognoscebatur rebelle. Hujus autem statuæ præsidis tintinabulum audiens sacerdos, qui erat in spelunca in hebdomada illa, nuntiabat Sacerdotibus. Senatores autem legationem hanc præfato Agrippæ injunxerunt, ut iret ad Persas subjugandum. Qui omnino renuens, & dicens se non posse pati tantum laborem: tandem victus, petiit consilium trium dierum : intra quos quadam nocte ex nimio cogitatu fatigatus obdormivit, & quædam fœmina ei apparuit, quæ ait: Agrippa, quid cogitas? in magno es cogitatu; consolare, & promitte mihi templum quale ostendam tibi, & dicam quomodo eris victurus. Qui dixit, Faciam, domina. Illa ostendit ei in visione templum rotundum ad modum Pantheon. Ille vero dixit: Domina, quæ es tu? Quæ respōdit: Ego sum Cybeles mater Deorum, fac mihi libamina & Neptuno, qui est Deus maris, ad honorem meum, quia tecum erimus, & vinces omnes rebelles. Agrippa vero surgens recitavit hæc Senatui, & civitates acquieverunt verbis suis. Igitur cum magno apparatu navium & v legionib⁹ militum venit ad Persas & debellavit, & posuit sub tributo Senatui Romano annuatim.

nuatim. Et rediens Romam, fecit templum fieri quod promiserat, & dedicavit ad honorem Cybelis matris Deorum, & imposuit huic nomen Pantheon, & fecit staturam Cybelis deauratam, quam posuit in fastigio Pantheon super foramen, & cooperuit eam mirifico tegumento æreo & deaurato.

B. vero Bonifacius Papa post multum temporis videns id templum tam egregie dedicatum ad honorem Cybelis, antequam Christiani perturbarentur aliquoties à dæmonibus, accessit ad Christianum Imperatorem (*Phocam*) rogans eum hoc templum sibi tradi. Quod Imperator concessit eidem libenter. Papa vero cum populo Rom. i Kal. Novemb. dedicavit idem, & statuit ex illo die Romanus Pontifex cum populo Romano, ibi convenirent, & populus communicaret sicut in die Nativitatis Domini: & eodem die per universum orbem B. V. Mariæ & omnium SS. celebraretur.

*De Octaviano Imperatore & ecclesia
S. Maria Ara cæli.*

Post vero multum temporis, Senatores videntes Octavianum tantę pulchritudinis & prosperitatis, & quod totum (orbem) tributarium fecerat, dixerunt: Volumus te adorare, quia divinitas in te est,

te est; si hoc non esset, non emergerentur tibi prospera. Qui renuens, inducias postulavit: & ad se Sybillam Tiburtinam vocari fecit, cui quod Senatores dixerunt, recitavit, & quod spatium trium dierum petiit ut sibi consuleret: in quibus artum jejunium operata est. Post tres dies respondit Imperatori: Sit iudici signum, tellus sudore madescit, de cœlo Rex venit per secula futurus illico. Postquam dixisset hoc, cœlum apertum est, & splendor maximus irruit super eum, viditq; in cœlo virginem pulcherrimam, & puerum in brachiis, tenentem super altare Dei, quod miraretur valde. Audivit vocem dicentem: HAEC ARA EST FILII DEI. Qui statim procidi in terram, & adoravit Christum venturum. Quod recitavit Senatoribus. De quo mirati sunt valde. Et fuit hæc visio in camera Imperatoris, ubi nunc est ecclesia S. Mariæ in Capitolio: & ideo vocatur S. Maria Ara-cœli. Et est ecclesia Fratrum Minorum.

Exemplar, unde hæc Mirabilia typis descripta, est impressum Romæ per Ioannem Besicken Alemanum, Anno MCCCCVI.

De-

Descriptio ecclesiæ S. Mariae rotundæ.

Vbi nunc divæ Mariæ rotundæ, & omnium Sanctorum ecclesiæ, apud gentiles templum Iovis Ultoris fuit. Aliquando Cybeli sacrum: cuius deæ caput antiqui operis & saxi muro templi inclusum adhuc cernitur: à M. Agrippa Pantheon, quasi τὸ πᾶντων θεῶν, dictum: Marti tandem ac Veneti; qui auctores Urbis & populi Romani habiti sunt, consecratum. Ado Viennensis Archiepiscopus in veteri Martyrologio Romano, Kalendis Novembris, Pantheon vetus sanum, à Domitiano prius factum scribit. Hoc Bonifacius III Pontifex à Phoca Imperatore acceptum B. Mariæ & omnibus Sanctis dicavit. fuitque primum dictum, *Virgo ad Martyres*: sicuti nunc à circulari forma, *S. Maria rotunda*. Altum est pedes cXLIV, totidem latum. Contignationes æneis trabibus canalicum modo compactæ, pedum XI, ut testatur Baptista Leo. Valvæ ingentes, item trabes ex ære Corinthio, & inauratæ. Lithostroton varii marmoris. ~~Æ~~æ duæ marmoreæ, sex marmoratæ. Interstitia sex columnarum spatio distantia. Parietes olim marmore incrustati fuerunt, nunc latericii sunt. Testudo templi laqueata, vacuis circumquaque

que spatiis relictis, ne nimio pondere premeretur. Carer totum fenestris; & penitus clausam, nisi in meditulliq convexi foramen rotundum æneis inauratisque trabibus fultum, quod lumen præbet: eique in pavimento subjunctum ad imbres excipiendos impluvium. Ad foramen illud xl gradibus plumbeis ascenditur. Sed priusquam eo perueniatur, bini ambitus sunt, ad quorum primum ex imo templi per cl gradus est eundum. In tecto nunc sunt plumbeæ laminæ, quæ olim argenteæ fuerunt, quas Constans Imperator Constantini Junioris filius detexit, & in usum suum transtulit. Gradus ænei ante templum sublatis, & saxeis permutati sunt. Ascensus ad templum fuit per gradus xii. nunc per totidem descenditur. Ex quo intelligimus, quam alte ibi sit ex ruinis solum exaggeratum. Inter omnia Urbis opera, nullum admirabilius, siue molem, siue artem, siue impensam spectes, nullum etiam ex antiquissimis integrius ad hæc usque secula perduravit.

F I N I S.

Sum-

Summa Privilegii.

Illuſtrium & Præpotentum D. D. Ordinum Fœderatarum Belgia provinciarum decreto cautū eſt Bonaventuræ & Abrahamo Elzeviriis, Academiæ Leydenſis Typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatē toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve, librum hunc, cui titulus, Reſpublica Romana. Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, præſumpſerit, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in hæc oras inferre & vendere; conſiſcatione exemplarium, multæque inſuper ſexcentorum florenorum, damnas eſto; uti latius patet in ipſo privilegio; dato Haga in conventu D. D. Ordinum Generalium, xv Majj, clc lcc xxvi.

G. V. HERTEVELT. Vt.

Ad mandatum Præpotentum
D. D. Ordinum Generaliſſ.

I. van Gock.

